

10—14 mars.

Debatter m. m.

Lördagen den 10 mars.

Sid.

Minnesord över herr statsrådet Weijne	5
---	---

Tisdagen den 13 mars.

Svar på interpellation av herr Mannerskantz ang. tolkningen av viss bestämmelse rörande tillståndstvång för byggnadsarbete	9
---	---

Onsdagen den 14 mars.

Anslag under femte huvudtiteln:

Socialstyrelsen	17
Mödrahjälp	19
Allmänna barnbidrag	22
Driften av barnhem	26
Statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården	29
Erkända arbetslöshetskassor	30
Ersättning till av silikos drabbade arbetstagare	41
Ersättning för skador vållade av å anstalter intagna	44
Social upplysningsfilm	47

Anslag till kommunikationsverkens fonder:

Postverkets diligenstrafik	49
Breddning av vissa västgötajärnvägar	52
Ombyggnad av blekingenätets järnvägar	59
Rullande materiel	68
Förvärv av billinjer för statens järnvägar	70
Förvärv av elektriska distributionsföretag	74
Väg- och vattenbyggnadsverkets motorfordon	77

Anslag under tionde huvudtiteln:

Kommerskollegium	82
Handelshögskolan i Göteborg	85
Fonden för idrottens främjande	86
Lotterimedelsfonden	87

	Sid.
Löneklassplaceringen för viss personal vid statens sinnessjukhus	92
Förordningsförslag om investeringsskatt	94
Upptagande av cidertillverkning	119
Ökning av regeringsrådets antal	122
Samordning mellan sjuk- och olycksfallsförsäkringarna	123
Nedskärning av provinsialläkarnas skrivarbete m. m.	125
Interpellationer:	
av herr Andersson, Axel, ang. ifrågasatt höjning av tidningarnas postbefordringsavgifter	127
av herr Andrée om beredande av ökad trygghet åt storgodsens arrendatorer	128

Samtliga avgjorda ärenden.

Onsdagen den 14 mars.

Utrikesutskottets utlåtande nr 1, ang. tilläggsprotokoll till handels- och betalningsavtalet den 23 november 1948 mellan Sverige och Argentina	17
— nr 2, om överenskommelse ang. varuutbytet mellan Sverige och Förbundsrepubliken Tyskland	17
— nr 3, ang. Sveriges anslutning till Internationella rådgivande bomullskommittén (ICAC)	17
Statsutskottets utlåtande nr 5, ang. utgifterna under femte huvudtiteln (socialdepartementet)	17
— nr 9, ang. anslagen till kommunikationsverkens fonder	49
— nr 10, ang. utgifterna under tionde huvudtiteln (handelsdepartementet)	82
— nr 41, ang. anslag till säkerhetsanstalter för sjöfarten	91
— nr 42, ang. bestridande av kostnader för krigsskadeersättningar	91
— nr 43, ang. byggnadsarbeten vid statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården	91
— nr 44, ang. upptagande å riksstaten av underskottet för luftfartsfonden	91
— nr 45, ang. anslagen under statens allmänna fastighetsfond: kommunikationsdepartementet	91
— nr 46, ang. anslagen under fonden för låneunderstöd: kommunikationsdepartementet	91
— nr 47, ang. anslag till förskott till vissa plankostnader m. m.	91
— nr 48, ang. ersättning till B. O. O. Ekdahl m. fl.	91
— nr 49, ang. löneklassplaceringen för stationskarlarna K. W. Eriksson, J. E. Johnsson och K. I. Andersson	91
— nr 50, ang. löneklassplaceringen för vissa förste skötare och första sköterskor vid statens sinnessjukhus	92
— nr 51, ang. förbättrad löneställning åt innehavare av vissa arvodestjänster vid försvarsväsendet	94
— nr 52, ang. gottgörelse till e. o. förrådsmanen G. Ahman	94

	Sid.
Bevillningsutskottets betänkande nr 15, med förslag till förordning om investeringsskatt	94
— nr 16, ang. avdragsrätt för avgifter till vissa stiftelser m. m.	119
— nr 17, ang. upphävande av förordningen om trafikskatt	119
— nr 18, ang. upptagande av cidertillverkning i landet	119
Första lagutskottets utlåtande nr 11, ang. ökning av regeringsrådets antal	122
— nr 12, ang. tillfällig förlängning av skyddstid för litterära och musikaliska verk	123
— nr 13, ang. försäkring mot skador, orsakade av naturkatastrofer eller naturfenomen	123
Andra lagutskottets utlåtande nr 15, ang. ändring i lagen om förbud mot arbetstagares avskedande med anledning av värnpliktstjänstgöring	123
— nr 16, ang. samordning mellan sjuk- och olycksfallsförsäkringarna	123
— nr 17, ang. utsträckt tillämpning av 5 § allmänna förfogandelagen	125
Första kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtande nr 1, ang. snabbare handläggning av frågor om arbetstillstånd åt arbetsökande utlänningar	125
— nr 2, ang. nedskärning och rationalisering av provinsialläkarnas skrivarbete.	125

Lördagen den 10 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 2 eftermiddagen.

Herr TALMANNEN yttrade: Med vemod ha vi mottagit underrättelsen om att statsrådet Josef Weijne slutat sina dagar. Han representerade här Kronobergs och Hallands län samt bevistade i år sin sjutonde riksdag. En stor förlust har härmed drabbat vårt lands kultur och dess undervisningsväsende, vilket den nu avlidne medborgaren ingående behärskade och vars intressen han kunde tillgodose, icke blott med gedigen sakkunskap utan också med verkligt förtroende från alla läger inom vårt folk. Med största tacksamhet och beundran för de betydelsefulla insatser, som Josef Weijne medhunnit och som beklagligtvis nu så oförmodat avbrutits, lysa vi frid över en förnämlig och god kamrats minne.

Detta anförande åhördes av kammarens ledamöter stående.

Justerades protokollet för den 3 innevarande månad.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1951/52 under tredje huvudtiteln, avseende anslagen inom utrikesdepartementets verksamhetsområde;

nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1950/51, i vad propositionen avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde;

nr 53, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt statsgaranti för exportkredit m. m.;

nr 54, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av vissa äldre reservationsanslag;

nr 55, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändring av statens borgensåtagande för vissa skuldförbindelser av Husaby aktiebolag m. m.;

nr 56, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bestridande av vissa haverikostnader;

nr 57, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående täckande av vissa medelsbrister, redovisade såsom propriebalanser i försvarets civilförvaltnings räkenskaper; och

nr 58, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående pensionsförmåner åt f. d. souschefen vid flygförvaltningen, generalmajoren i flygvapnet Nils O. F. Söderberg.

Anmälades och godkändes konstitutionsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 51, till Konungen i anledning av väckta motioner om rätt för satterna att vid allmänna val avlämna valsedel i samma ordning som gäller för vissa yrkesgrupper.

Anmälades och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 59, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om behörighet att utöva tandläkarkonsten, dels ock i ämnet väckta motioner;

nr 60, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i familjebidragsförordningen den 29 mars 1946 (nr 99), dels ock i ämnet väckt motion; samt

nr 61, i anledning av väckta motioner angående viss ändring i lagen om försäkring för olycksfall i arbete.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 86, angående anslag till anskaffande av viss utrustning m. m. till vanförestalarna i Göteborg och Hälsingborg;

nr 87, angående fullmakt att i arbetslöshetsbekämpande syfte igångsätta arbeten, för vilka anslag uppförts å allmän beredskapsstat för budgetåret 1950/51, m. m.; och

nr 88, med förslag till stat för försvarets fastighetsfond för budgetåret 1951/52 m. m.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 90, med förslag till lag med vissa bestämmelser om böter och viten.

Föredrogos och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 91, med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 10 § 1 mom. förordningen den 26 juli 1947 (nr 576) om statlig inkomstskatt.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet nedannämnda motioner:

nr 332, av herr *Pålsson* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1951/52 till fria resor för barn m. m.; och

nr 333, av herr *Cassel* m. fl., i samma ämne.

Föredrogos och hänvisades till bevillningsutskottet nedannämnda motioner:

nr 334, av herrar *Velander* och *Werner*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt tillämpning i viss del av förordningen den 4 juni 1948 (nr 278) med provisoriska bestämmelser om investeringsfond för ersättande av normallager, m. m.; samt

nr 335, av herrar *Domö* och *Svärd*, i samma ämne.

Föredrogos och hänvisades till behandling av lagutskott nedannämnda motioner:

nr 336, av herr *De Geer*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 29 juni 1945 (nr 420) om semester, m. m.; och

nr 337, av herr *Norling* och herr *Persson*, *Ola*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 29 juni 1945 (nr 420) om semester, m. m.

Föredrogos och hänvisades till jordbruksutskottet nedannämnda motioner:

nr 338, av herr *Andersson*, *Lars*, m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till markförvärv m. m. för en försöksgård vid Röbäcksdalen i Västerbottens län; och

nr 339, av herr *Niklasson* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utlämnande av stödlån till jordbrukare.

Föredrogos och hänvisades till behandling av lagutskott den av herr *Persson*, *Karl*, m. fl. väckta motionen, nr 340, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till livsmedelsstadga m. m.

Herr talmannen anmälde, att till kamaren överlämnats följande kungl. propositioner, vilka nu var för sig föredrogos och lades på bordet:

nr 84, angående utbildning av fiskeritjänstemän m. m.;

nr 89, angående vissa anslag till de tekniska högskolorna m. m.; samt

nr 93, angående provisorisk skatteersättning till kommunerna i anledning av ortsavdragsreformen, m. m.

Anmälades och bordlades

utrikesutskottets utlåtanden:

nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av tilläggsprotokoll till handels- och betalningsavtalet den 23 november 1948 mellan Sverige och Argentina;

nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om godkännande av överenskommelse angående varuutbytet mellan

Sverige och Förbundsrepubliken Tyskland; samt

nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående Sveriges anslutning till Internationella rådgivande bommullskommittén (ICAC);

statsutskottets utlåtanden:

nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1951/52 under femte huvudtiteln, avseende anslagen inom socialdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1951/52 under postverkets, telegrafverkets, statens järnvägars och statens vattenfallsverks fonder, luftfartsfonden samt väg- och vattenbyggnadsverkets förrädsfond jämte i ämnet väckta motioner;

nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1951/52 under tionde huvudtiteln, avseende anslagen inom handelsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1951/52 till säkerhetsanstalter för sjöfarten;

nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bestridande av kostnader för krigsskadeersättningar;

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa byggnadsarbeten vid statens skolor tillhörande barn- och ungdomsvården;

nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om upptagande å riksstaten för budgetåret 1951/52 av underskottet för luftfartsfonden;

nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1951/52 under statens allmänna fastighetsfond, i vad avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde;

nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts i

statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1951/52 under fonden för låneunderstöd, i vad avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde;

nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1951/52 till förskott till vissa plankostnader m. m.;

nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning till B. O. O. Ekdahl m. fl.;

nr 49, i anledning av väckt motion om löneklassplacering för stationskarlarna K. W. Eriksson, J. E. Johnsson och K. I. Andersson;

nr 50, i anledning av väckta motioner om ändrad löneklassplacering för vissa förste skötare och första sköterskor vid statens sinnessjukhus;

nr 51, i anledning av väckt motion om förbättrad löneställning åt innehavare av vissa arvodestjänster vid försvarsväsendet; samt

nr 52, i anledning av väckt motion om viss gottgörelse till e. o. förrådsmanen G. Åhman;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående en tillfällig skatt i syfte att motverka vissa investeringar i varulager och inventarier (investeringsskatt) jämte i ämnet väckta motioner;

nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om rätt att vid taxering för inkomst njuta avdrag för avgifter till vissa stiftelser, m. m.;

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående upphävande av förordningen den 19 juni 1942 (nr 375) om trafikskatt; samt

nr 18, i anledning av väckta motioner om upptagande av cidertillverkning i landet;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 11, i anledning av väckta motioner om ökning av regeringsrådets antal;

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om tillfällig förlängning av skyddstid för litterära och musikaliska verk; samt

nr 13, i anledning av väckt motion om utredning rörande en obligatorisk försäkring mot vissa skador, orsakade av naturkatastrofer eller naturfenomen;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 15, i anledning av väckt motion om viss ändring i lagen om förbud mot arbetstagares avskedande med anledning av värnpliktstjänstgöring;

nr 16, i anledning av väckt motion om utredning för åstadkommande av en samordning mellan sjuk- och olycksfallsförsäkringarna; samt

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inhämtande av riksdagens samtycke till förordnande om utsträckt tillämpning av 5 § allmänna förfogandelagen den 22 juni 1939 (nr 293); ävensom

första kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtanden:

nr 1, i anledning av väckt motion angående en snabbare handläggning av frågor om arbetstillstånd åt arbetssökande utlänningar; samt

nr 2, i anledning av väckt motion angående nedskärning och rationalisering av provinsialläkarnas skrivarbete.

Anmälades och bordlades följande under sammanträdet till herr talmannen avlämnade motioner:

nr 341, av herr *Petersson, Emil*, och herr *Nordenson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i taxeringsförordningen den 28 september 1928 (nr 379), m. m.;

nr 342, av herr *Petersson, Emil*, och herr *Nordenson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i taxeringsförordningen den 28 september 1928 (nr 379), m. m.;

nr 343, av herrar *Ohlön* och *Sunne*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1951/52 till fria resor för barn m. m.;

nr 344, av herr *Lodenius* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1951/52 till fria resor för barn m. m.;

nr 345, av herr *Herlitz*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till livsmedelsstadga m. m.;

nr 346, av herr *Nordenson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till livsmedelsstadga m. m.; samt

nr 347, av herr *Persson, Ola*, m. fl. i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 29 juni 1946 (nr 431) om folkpensionering, m. m.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 2,11 eftermiddagen.

In fidem

G. H. Berggren

Tisdagen den 13 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 4 eftermiddagen.

Justerades protokollet för den 6 och den 7 innevarande månad.

Upplästes och lades till handlingarna följande till kammaren inkomna dödsbevis:

Johan Josef Emanuel Weijne, född den 20 maj 1893, yrke statsråd, civilstånd gift, boende Fridhemsgatan 1, S:t Görans församling, Stockholm, har enligt vad jag själv känner avlidit på karolinska sjukhuset den 8 mars 1951 kl. 19.55, och enligt min uppfattning var huvuddödsorsaken Infarctus cordis (blodpropp i hjärtats kranskärl), bidragande dödsorsak Bronchopneumoniæ acutæ (lunginflammation).

Karolinska sjukhuset den 9 mars 1951.

Nanna Svartz,
professor i medicin,
leg. läkare.

Ang. tolkningen av viss bestämmelse rörande tillståndstvång för byggnadsarbete.

Herr statsrådet ANDERSSON, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Mannerskantz' interpellation angående tolkningen av viss bestämmelse rörande tillståndstvång för byggnadsarbete, erhöll ordet och anförde: Herr talman! I en med kammarens tillstånd framställd interpellation har herr Mannerskantz till mig riktat två frågor angående tillståndstvånget beträffande reparations- och förbättringsarbeten å en- och tvåfamiljshus.

Herr Mannerskantz erinrar om den bestämmelsen i tillämpningskungörelsen till lagen om tillståndstvång för byggnadsarbete, att reparations- och förbättringsarbete å bostadshus med högst två bostadslägenheter (en- och tvåfamiljshus) må bedrivas utan byggnadstillstånd, utom då arbetet avser bl. a. installation

av anläggning för centraluppvärmning i hus, som saknar dylik anläggning. Enligt vad herr Mannerskantz erfarit, tolkas denna bestämmelse — i varje fall på en del håll i landet — på så sätt att, då endast en del av ett reparations- och förbättringsarbete avser installation av centraluppvärmning, hela arbetet anses vara underkastat tillståndstvång. Därvid kommer hela kostnaden för arbetet — och icke endast kostnaden för nyinstallation av centraluppvärmning — att påverka den tillgängliga byggnadskvoten.

Under hänvisning till det anförda frågar sålunda herr Mannerskantz dels om den återopade tolkningen enligt min uppfattning är i överensstämmelse med bestämmelsens syfte och vad i så fall anledningen är till att bestämmelsen givits en sådan innebörd, dels ock vilka utsikter som enligt min uppfattning finnas att kunna upphäva tillståndstvånget beträffande sådana reparations- och förbättringsarbeten, som bestå av nyinstallation av centraluppvärmning i en- och tvåfamiljshus på landet.

Vad beträffar interpellantens första fråga vill jag till en början framhålla att det icke finnes något stöd för den av honom berörda tolkningen av ifrågavarande författningsrum. Därest i reparations- och förbättringsarbete å bostadshus av det slag, som här avses, ingå sådana arbeten, som undantagits från den medgivna lättningen — vanligen nyinstallation av anläggning för centraluppvärmning — föreligger byggnadstillståndstvång endast beträffande dessa särskilt undantagna arbeten. Av skäl som framgår av det följande har det emellertid ansetts nödvändigt att i här avsedda fall påföra den aktuella byggnadskvoten, d. v. s. den på länsarbetsnämnderna fördelade diversekvoten, hela kostnaden för reparations- och förbättringsarbetet och icke endast den del, som belöper på det tillståndsberoende arbetet. Det står givetvis vederbörande fritt att med uteslutande av installationsarbetet utföra övriga från tillståndstvånget undantagna arbeten.

Ang. tolkningen av viss bestämmelse rörande tillståndstvång för byggnadsarbete.

Bestämmelsen att reparations- och förbättringsarbeten å en- och tvåfamiljshus med vissa inskränkningar få bedrivas utan byggnadstillstånd har gällt från och med den 1 oktober 1949. Vid de överväganden, som föregingo vidtagandet av denna och vissa andra uppmjukningar av bestämmelserna om tillståndstvång, ansågs det nödvändigt att skapa garantier för att de medgivna lätnaderna icke ur investeringssynpunkt finge större konsekvenser än vad det ekonomiska läget då ansågs tillåta. Med hänsyn till att det i regel torde röra sig om relativt omfattande arbeten, då reparations- och förbättringsarbete är förenat med nyinstallation av centralvärmeanläggning, ansågs det ur angivna synpunkt nödvändigt att kvotbelasta arbetet i dess helhet. Därest den principen införts, att endast kostnaden för det i detta sammanhang tillståndsberoende arbetet skulle belasta kvoten, hade det i stället blivit nödvändigt att kraftigt beskära diversekvoten för att förhindra en alltför kraftig ansvällning av byggnadsverksamhet av detta slag. Varken det ekonomiska läget eller hushållningen med byggnadsarbetskraften ansågs medgiva en sådan utökning av den fria sektorn. Sedan dess har utrymmet på byggnadsmarknaden blivit ännu mer trångt än förut.

Om det sålunda föreligger ännu större skäl än under 1949 att iakttaga försiktighet i fråga om lätnader från tillståndstvånget, vill jag å andra sidan inte alldeles bortse från den möjligheten, att det under den tid som förflutit, sedan här ifrågavarande lätnad kom till, kan ha insamlats praktiska erfarenheter, som ge vid handen att det varit svårt att få dessa bestämmelser fullt konsekvent tillämpade. Jag är därför gärna beredd att låta underkasta dem en översyn och, om så visar sig erforderligt, medverka till att behövliga jämkningar komma till stånd. Med hänsyn till det trängda läget på byggnadsområdet måste dock dylika eventuella jämkningar utformas på sådant sätt, att de icke medföra någon ökning i belastningen på byggnadsmarknaden.

Beträffande herr Mannerskantz' andra

fråga vill jag framhålla att anledningen till att nyinstallation av centraluppvärmning hösten 1949 ansågs fortfarande böra vara beroende av byggnadstillstånd var den då rådande bristen på radiatorer. En generösare tillståndspolitik på detta område skulle därför ha ytterligare försenat leveranserna av radiatorer för nybyggda fastigheter. I början av år 1950 syntes vissa förutsättningar finnas för att eftersläpningen i leveransen av radiatorer skulle vara inhämtad senare under året. Denna förhoppning blev emellertid icke infriad. Trots någon ökning i tillverkningen under år 1950 föreligger fortfarande en avsevärd eftersläpning, som med hänsyn till rådande förhållanden torde vara svår att inom rimlig tid inhämta. Jag anser därför att det för närvarande icke är möjligt att upphäva tillståndstvånget för nyinstallation av centraluppvärmning ens i den begränsade omfattning interpellanten avser. Det synes för övrigt knappast lämpligt att i detta avseende införa skilda bestämmelser för landsbygd och för stad. I många städer ingå nämligen områden, som i fråga om såväl bebyggelsens struktur som i andra avseenden knappast torde skilja sig från landsbygden, särskilt dess tätorter.

Herr MANNERSKANTZ: Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet få framföra mitt tack för svaret och för att jag fått taga del av det på förhand.

Det gäller här för det första det sätt, varpå arbetsmarknadsstyrelsens cirkulär är utformat, och för det andra, hur det tillämpas. Om en person reparerar en bostadslägenhet på landsbygden och han samtidigt vill antingen sätta in centralvärme med radiatorer eller bygga ut en förut befintlig värmeanläggning till att omfatta något eller några rum, som inte förut haft värmeledning, har cirkuläret faktiskt åtminstone av den länsarbetsnämnd, som jag så att säga lyder under, tillämpats på det sättet, att jag inte kan begära tillstånd bara till att göra en värmeinstallation, utan jag måste också begära tillstånd för att få utföra

Ang. tolkningen av viss bestämmelse rörande tillståndstvång för byggnadsarbete.
hela det reparationsarbete, som i övrigt skall ske i huset och som också representerar mycket mer arbete än själva värmeinstallationen.

Detta cirkulär, som är grundat på en kungl. förordning, är formulerat på sådant sätt att det faktiskt knappast är möjligt att förstå vad som där menas. Det står nämligen i kungörelsen med tillämpningsföreskrifter till lagen om tillståndstvång för byggnadsarbete, att »utan byggnadstillstånd — — — må dock bedrivas nedannämnda slag av arbeten», däribland enligt punkt 14) »reparations- och förbättringsarbete å bostadshus med högst två bostadslägenheter (en- och tvåfamiljshus) utom då arbetet avser» — efter en uppräkningslista av vissa andra arbeten — »installation av anläggning för centraluppvärmning i hus, som saknar dylik anläggning.» Jag har visserligen tagit studentexamen och har sysslat en hel del med svenska språkets nyanser, men det är svårt för mig att säga, om med orden »utom då arbetet avser installation» avses hela arbetet med husreparationen eller endast arbetet med installationen av centraluppvärmningen. Egentligen skulle man ge en admonition åt dem, som skriva sådana cirkulär, för att de inte kunna skriva en svenska som är otvetydig.

Jag vill således inte säga annat än att länsarbetsnämnden måhända har förfarit rätt, om den tolkat bestämmelsen så, som om denna skulle avse hela arbetet. Denna tolkning medför emellertid rätt stora olägenheter. Det förhåller sig nämligen på det sättet, att på landsbygden utföras i regel nybyggnader under den tid på året, då det är lämpligast att bedriva arbeten utomhus. Byggmästarna ha sin ordinarie arbetarstam, som åtminstone i mina trakter inte har utökats under åtskilliga år, och differentiera själva sina tjänster på det sättet, att de låta arbetarna mest syssla med nybyggnaderna under den klimatiskt gynnsammaste delen av året, under det att de när det gäller de mindre reparationsarbetena, som utföras under tak, äro ganska noga med att låta göra dem under vinterhalvåret, och om man då läm-

nar in en anhållan att få utföra ett sådant mindre reparationsarbete, kan inte detta sättas i gång kanske under hela vintern, endast av den anledningen att det inte får rum inom den kvot, som hela detta vanliga reparationsarbete skall belasta. Det kunde ju annars ske så, att reparationsarbetena i övrigt först utfördes och sedan endast arbetet med värmeinstallationen, eller kanske det bästa vore att endast inmonterandet av radiatorerna behövde uppskjutas tills det blev möjligt att få licens för dem. I samband därmed undrar jag, om det inte vore mera praktiskt och ägnat att minska det administrativa besväret både för myndigheterna och den byggande allmänheten att återgå till det system, som tidigare gällde och som innebar, att man behövde begära licens endast för att erhålla radiatorer. Vid sådant förhållande kunde licensieringen faktiskt ske på ett enklare sätt än nu, när det behövs licens för att få utföra hela byggnadsarbetet och när detta arbete skall passas in i länskvoter o. s. v.

Ännu mer tydligt framträda olägenheterna i sådana fall, då vid en industri eller på en större gård finnas snickare eller andra sådana hantverkare. De få då egentligen inte syssla med reparationsarbeten i ett hus, som hör till gården, om man sedan skulle vilja sätta in värmeledning i samband med reparationsarbetena, och inte nog därmed: man kan inte heller planlägga arbetena, ty man kan få vänta, om man har otur, i fyra, fem månader på att få svar på en anhållan att få göra en sådan här liten reparation — som inte kostar mer än kanske några tusen kronor — om man samtidigt vill bygga ut värmeanläggningen eller sätta in värmeledning. Under tiden få ens egna arbetare gå omkring och vänta på att göra arbetet. Bestämmelser, som leda till en sådan tillämpning, kan det knappast vara lämpligt att behålla, och jag tror att problemet skulle lösas bäst, om myndigheterna undantog från tillståndstvånget reparationsarbeten i små bostadshus i samband med installation av värmeanläggning och låte frågan om radiatorerna behandlas för

Ang. tolkningen av viss bestämmelse rörande tillståndstvång för byggnadsarbete.

sig såsom en särskild licensangelägenhet.

Jag har ibland frågat mig, hur det kommer sig, att det råder så stor brist på just värmeledningsradiatorer. Jag träffade förra våren — det var för resten i Hälsingborg — chefen för en av Sveriges största fabriker för tillverkning av värmeledningsradiatorer. Det var i maj månad. Han sade: »Vi ha nu byggt ut vår tillverkningskapacitet så, att vi när som helst kunna komma i den situationen, att vi knappast ens kunna sälja hela vår tillverkning.» Fabriken tillverkar visst 60 procent av alla Sveriges radiatorer. Av hans uttalande drar jag den slutsatsen, att förevarande besvärigheter inte hänföra sig till tillverkningskapaciteten, och jag har också fått bekräftat, att svårigheten huvudsakligast sammanhänger med bristen på radiatorplåt.

Då skulle jag vilja fråga herr statsrådet: Vad har regeringen vidtagit för åtgärder för att skaffa in plåt i landet? Jag vill också fråga: Har regeringen avslagit någon anhållan om tilldelning av valuta för inköp av radiatorplåt? Jag tycker att denna plåt dock är en sådan nyckelvara, att regeringen borde kunna bevilja de inte alltför stora valutabelopp, som behövas för att få in plåt, och att — när nu tillverkningskapaciteten är tillräcklig — den varan kunde få gå före en hel massa relativt umbärliga och onyttiga ting, som dock ha importerats i stora mängder till landet.

Det är självklart, att man, när man numera reparerar bostadslägenheter, gärna vill införa värmeledning, och jag tycker att det är ett fullt legitimt önskemål att få värmeledning införd även i enfamiljshusen på landsbygden. På många gårdar är det här också en fråga om att över huvud taget kunna anskaffa arbetskraft, ty detta är mycket svårare, om man inte kan erbjuda bostäder, där det också finns värmeanläggning. Ur den synpunkten är frågan av ganska stor betydelse, då det gäller om man i jordbruket och på landsbygden över huvud taget skall kunna konkurrera om arbetskraften, så att man

kan upprätthålla en ordentlig produktion i jordbruket, något som ju dock är ganska nödvändigt.

Jag finner, herr statsrådet, en liten aning av hopp i herr statsrådets uttalande, att herr statsrådet vill låta underkasta ifrågavarande bestämmelser en översyn, och jag önskar egentligen bara att uppfattningen, att reparationsarbetena i en- och tvåfamiljshusen i samband med installation av värmeanläggning spela så stor roll och belasta hela vår tillgång på materiel och arbetskraft, inte skall avskräcka från att lämna dessa reparationsarbeten fria från tillståndstvång. Detta är ju också ärligare, ty nu tror folk eller har i varje fall tidigare trott, att det förelåg en sådan lättnad i lagstiftningen att man kunde få utföra sådana arbeten. I själva verket förhåller det sig inte på det sättet, ty även sådana reparationsarbeten falla under bestämmelserna om tillståndstvång, bara därför att det här även gäller utförande av värmeledningsarbeten.

Jag vill hoppas, att den översyn, som utlovats, skall kunna ske på det sättet, att man inte ser alltför teoretiskt på saken. Jag kan försäkra, att byggmästarna på landsbygden ransonera sina arbeten tämligen bra själva, och risken, att deras arbetarstam skulle utökas, tycker jag inte har visat sig vara stor. Jag tror således att vi kunna lätta på bestämmelserna i det avseende jag här berört.

Herr statsrådet ANDERSSON: Herr talman! Den springande punkten här är ju försörjningen med radiatorer. Hade tillgången på radiatorer varit tillfredsställande, så föreställer jag mig att undantagen från rätten att utan byggnadstillstånd bedriva reparationsarbeten i en- och tvåfamiljshus skulle kunna tagas bort, men det finns för närvarande ingen möjlighet att åstadkomma denna lättnad — som jag för min del gärna skulle vilja åstadkomma — eftersom vi fortfarande ha en betydande eftersläpning i försörjningen med radiatorer.

Det är inte så, att det i första hand

Ang. tolkningen av viss bestämmelse rörande tillståndstvång för byggnadsarbete.

är plåttilldelningen till dessa industrier som det hänger på — den var faktiskt tillfredsställande åtminstone under förra året — utan bristen på arbetskraft i industrien. Medan plåtbristen var ett stort bekymmer åren 1948 och 1949, har det under det senaste året varit bristen på arbetskraft som har varit bestämmande för produktionens storlek, och radiatorfabrikerna, som jag har haft underhandlingar med under förra året, ha nog gjort vad de kunnat för att skaffa tillräckligt med arbetskraft, men de ha inte lyckats. Visserligen har radiatortillverkningen ökat från år 1949 till år 1950, men det finns fortfarande en viss eftersläpning; ännu få ju nybyggnaderna vänta på sina radiatorer i åtskilliga månader. En av anledningarna till att det råder en brist är faktiskt dessa reparationsarbeten. Detta framgår, om man ser på hur den under år 1950 ökade produktionen av radiatorer har använts. Licensgivningen i fråga om radiatorer har ökat från knappt 1 600 000 kvadratmeter under 1949 till drygt 1 750 000 kvadratmeter under 1950 eller med närmare 10 procent. Av 1950 års licensiering utgick mer än 25 procent för reparations- och ombyggnadsarbeten samt återstoden för nybyggnadsarbeten. Licensgivningen för reparationer och ombyggnader ökade förhållandevis kraftigt från 1949 till 1950. Den totala licensieringen ökade med 156 000 kvadratmeter. Av denna ökning hänförde sig inte mindre än 118 000 kvadratmeter till licenser för ombyggnads- och reparationsarbeten, vilket för denna licenskategori motsvarar en ökning om 35 procent. Detta är ett bevis för att länsarbetsnämnderna, sedan vi släppte reparations- och ombyggnadsarbetena fria i en- och tvåfamiljshusen — med undantag i huvudsak för anläggning av centraluppvärmning — ha kunnat bevilja ganska många sådana installationer och att detta starkt har påverkat efterfrågan och åtgången på radiatorer. Vi befinna oss faktiskt i ett sådant läge att vi inte nu våga utvidga den generella tillståndsgivningen ytterligare, och det är det som

gör att man i stort sett tyvärr måste bibehålla den inskränkning som drabbar installation av centralvärmeanläggningar. Huruvida det skall kunna gå att göra förfarandet mera praktiskt, skola vi undersöka, men jag tror inte att man för dessa reparationsarbeten och de nödvändiga ombyggnaderna i en- och tvåfamiljshus kan tänka sig någon reell ökning av tilldelningen av radiatorer, som läget nu är på arbetsmarknaden och som jag misstänker att det kommer att bli på materialfronten. Vad materialtillgången beträffar pågår det undersökningar som gå ut på att man vill försöka bibehålla den tillfredsställande plåtförsörjning vi ha. Huruvida det kommer att lyckas, vågar jag inte yttra mig om.

Herr MANNERSKANTZ: Herr talman! Det finns en liten inadvartens i interpellationssvaret, där det säges att man inte skall tolka den berörda bestämmelsen så, att byggnadstillstånd skall behöva begäras för hela arbetet. Längre fram i svaret står det nämligen: »Av skäl om framgår av det följande har det emellertid» — ordet emellertid är ju ägnat att leda tanken till att det skall föreligga ett motsatsförhållande — »ansetts nödvändigt att i här avsedda fall påföra den aktuella byggnadskvoten, d. v. s. den på länsarbetsnämnderna fördelade diversekvoten, hela kostnaden för reparations- och förbättringsarbetet och icke endast den del, som belöper på det tillståndsberoende arbetet». Men hur skola dessa kostnader påföras byggnadskvoten, om intet tillstånd erfordras för arbetet?

Av interpellationssvaret framgår — och det har understrukits av herr statsrådet i hans sista anförande — att skälen för bibehållandet av tillståndstvånget för centralvärmeinstallationer vid genomförandet av lättnaderna år 1949 lågo i att man ville skapa garantier för att de medgivna lättnaderna icke ur investeringssynpunkt finge större konsekvenser än vad det ekonomiska läget då ansågs tillåta. Det var således

Ang. tolkningen av viss bestämmelse rörande tillståndstvång för byggnadsarbete.

inte frågan om radiatorerna som ensam var orsaken, utan det var strävan att undvika en ökning av investeringarna i allmänhet.

Jag tycker att det vore bra, om man, såsom herr statsrådet antydde i sitt sista anförande, utan särskilt tillstånd kunde få göra vissa arbeten och bland annat lägga in de rör som behövas i golven, så att man inte skulle behöva bryta upp dessa igen. Man skulle alltså kunna göra reparationsarbetet färdigt på en gång och sedan vänta på radiatorerna. Det skulle underlätta rätt mycket för den byggande allmänheten. Med ett sådant system skulle man inte heller fördärva radiatormarknaden. Av skälen för tillståndstvång på detta område skulle då endast investeringssynpunkten kvarstå, och det skälet tycker jag att herr statsrådet delvis gjorde ogiltigt med det sista anförandet.

Herr statsrådet **ANDERSSON**: Herr talman! Det finns ingen motsättning mellan de två uttalandena. Vi ha lämnat reparationserna fria när det gäller en- och tvåfamiljshus, och det genomfördes år 1949. Om det inte hade gjorts då, utan man skulle ha tagit ställning till frågan nu, så skulle man icke ha lämnat reparations- och ombyggnadsarbetena fria, ty de utgöra en belastning. Jag tror att kammarens ledamöter skulle bli förskräckta, om de för den ena platsen efter den andra finge reda på hur många av våra byggnadsarbetare som äro ssyselsatta med reparations- och ombyggnadsarbeten, arbeten som ju ligga utanför vår kontroll, eftersom de äro fria. När vi ha velat kvotbelasta de reparationer som ha samband med installation av centraluppvärmning, så är det ju för att begränsa länsarbetsnämndernas möjligheter att ge för många tillstånd. Skulle man inte kvotbelasta dessa arbeten, skulle ju länsarbetsnämnderna, som få vissa investeringsmiljoner att röra sig med, kunna lämna ut alltför många sådana tillstånd till reparationsarbeten, och arbetskraften skulle inte räcka till. Den allmänna bristen på arbetskraft bidrager

till att man har tvingats att vara restriktiv, restriktivare kanske än man förut såg på hösten 1949, då låtnaderna genomfördes.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 84, angående utbildning av fiskeritjänstemän m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 89, angående vissa anslag till de tekniska högskolorna m. m.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts proposition nr 93, angående provisorisk skatteersättning till kommunerna i anledning av ortsavdragsreformen, m. m., hänvisades propositionen, såvitt angick lagförslaget, till konstitutionsutskottet och i övrigt till statsutskottet.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet den av herr *Petersson, Emil*, och herr *Nordenson* väckta motionen, nr 341, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i taxeringsförordningen den 28 september 1928 (nr 379) m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet nedannämnda motioner:

nr 342, av herr *Petersson, Emil*, och herr *Nordenson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i taxeringsförordningen den 28 september 1928 (nr 379), m. m.;

nr 343, av herrar *Ohlön* och *Sunne*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1951/52 till fria resor för barn m. m.; och

nr 344, av herr *Lodenius* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition

angående anslag för budgetåret 1951/52 till fria resor för barn m. m.

Föredrogos och hänvisades till behandling av lagutskott nedannämnda motioner:

nr 345, av herr *Herlitz*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till livsmedelsstadga m. m.;

nr 346, av herr *Nordenson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till livsmedelsstadga m. m.; och

nr 347, av herr *Persson, Ola*, m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 29 juni 1946 (nr 431) om folkpensionering, m. m.

Föredrogos och bordlades ånyo utrikesutskottets utlåtanden nr 1—3, statsutskottets utlåtanden nr 5, 9, 10 och 41—52, bevillningsutskottets betänkanden nr 15—18, första lagutskottets utlåtanden nr 11—13, andra lagutskottets utlåtanden nr 15—17 samt första kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtanden nr 1 och 2.

Herr talmannen anmälde, att till kammaren överlämnats följande kungl. propositioner, vilka nu var för sig föredrogos och lades på bordet:

nr 92, angående ändring i villkoren för vissa tomtupplåtelser i staden Kiruna;

nr 95, angående överförande till Sverige av vissa sjuka flyktingar;

nr 96, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 och 3 §§ lagen den 14 juni 1929 (nr 131) om försäkring för vissa yrkessjukdomar; samt

nr 100, med förslag till religionsfrihetslag m. m.

Herr FÖRSTE VICE TALMANNEN erhöjll på begäran ordet och yttrade: Herr talman! Jag hemställer, att kammaren för sin del ville besluta, att ett särskilt utskott, bestående av tjugufyra ledamöter, tolv från vardera kammaren, måtte

tillsättas för behandling av ej mindre Kungl. Maj:ts proposition nr 100, med förslag till religionsfrihetslag m. m., än även de ytterligare framställningar, som kunna komma att av Kungl. Maj:t eller i enskilda motioner göras i detta ämne eller andra i omedelbart samband därmed stående frågor; ävensom att andra kammaren inbjudes att i detta beslut förena sig med första kammaren.

Under förutsättning att denna inbjudan bifalles av andra kammaren, hemställer jag, att första kammaren för sin del måtte besluta, att antalet suppleanter i detta särskilda utskott ifrån första kammaren skall vara tolv.

Vad herr förste vice talmannen sålunda hemställt bifölls.

Ordet gavs ånyo till herr FÖRSTE VICE TALMANNEN, som nu anförde: Herr talman! Med hänsyn till omfattningen av det ärende, som avses i Kungl. Maj:ts proposition nr 100, med förslag till religionsfrihetslag m. m., hemställer jag, att kammaren måtte medgiva, att tiden för avgivande av motioner i anledning av nämnda kungl. proposition utsträcker till det sammanträde, som infaller näst efter femton dagar från den dag propositionen kom kammaren tillhanda.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

Anmälades och bordlades följande under sammanträdet till herr talmannen avlämnade motioner:

nr 348, av herr *Mannerskantz* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till ytterligare aktieteckning i Norrbottens järnverk aktiebolag, m. m.;

nr 349, av herr *Lindblom* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till livsmedelsstadga m. m.;

nr 350, av herr *von Heland* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till livsmedelsstadga m. m.;

nr 351, av herr *Spetz*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till livsmedelsstadga m. m.;

nr 352, av fru *Sjöström-Bengtsson* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till livsmedelsstadga m. m.;

nr 353, av herr *Karlsson, Gottfrid*, m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till livsmedelsstadga m. m.;

nr 354, av herrar *Cassel* och *Eskilsson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till livsmedelsstadga m. m.;

nr 355, av herr *Nilsson, Hjalmar*, m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning med

vissa bestämmelser till motverkande av svinsjukdomar; samt

nr 356, av herr *Hällgren* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av priserna på fisk under budgetåret 1951/52 m. m.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.34 eftermiddagen.

In fidem

G. H. Berggren.

Onsdagen den 14 mars förmiddagen.

Kammaren sammanträdde kl. 11 förmiddagen.

Upplästes ett från andra kammaren ankommet protokollsutdrag, nr 208, utvisande att nämnda kammare förenat sig med första kammaren i dess beslut om tillsättande av ett särskilt utskott för behandling av Kungl. Maj:ts proposition nr 100 m. m.

Herr talmannen yttrade, att han efter samråd med andra kammarens talman finge föreslå, det första kammaren ville besluta att vid sammanträde den 29 innevarande månad företaga val av ledamöter och suppleanter i det särskilda utskott, kamrarna nu beslutit tillsätta.

Detta förslag antogs.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 92, angående ändring i villkoren för vissa tomtupplåtelser i staden Kiruna.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 95, angående överförande till Sverige av vissa sjuka flyktingar.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 96, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 och 3 §§ lagen den 14 juni 1929 (nr 131) om försäkring för vissa yrkessjukdomar.

Föredrogs och hänvisades till särskilda utskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 100, med förslag till religionsfrihetslag m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet den av herr *Mannerskantz* m. fl. väckta motionen, nr 348, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till ytterligare aktieteckning i Norrbottens järnverk aktiebolag, m. m.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott nedannämnda motioner:

- nr 349, av herr *Lindblom* m. fl.,
- nr 350, av herr *von Heland* m. fl.,
- nr 351, av herr *Spetz*,
- nr 352, av fru *Sjöström-Bengtsson* m. fl.,
- nr 353, av herr *Karlsson, Gottfrid*, m. fl., och
- nr 354, av herrar *Cassel och Eskilson*,

alla i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till livsmedelsstadga m. m.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott den av herr *Nilsson, Hjalmar*, m. fl. väckta motionen, nr 355, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning med vissa bestämmelser till motverkande av svinjukdomar.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet den av herr *Hällgren* m. fl. väckta motionen, nr 356, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av priserna på fisk under budgetåret 1951/52 m. m.

Föredrogs ånyo utrikesutskottets utlåtanden:

nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående godkännande av tilläggsprotokoll till handels- och betalningsavtalet den 23 november 1948 mellan Sverige och Argentina;

nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen om godkännande av överenskommelse angående varuutbytet mellan Sverige och Förbundsrepubliken Tyskland; samt

nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående Sveriges anslutning till Internationella rådgivande bomullskommittén (ICAC).

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Anslag till socialstyrelsen.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1951/52 under femte huvudtiteln, avseende anslagen inom socialdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

På framställning av herr talmannen beslöts att förevarande utlåtande skulle företagas till avgörande punktvis och, där så erfordrades, momentvis.

Punkterna 1 och 2.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 3.

Anslag till socialstyrelsen.

I denna punkt hade utskottet, med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag, hemställt, att riksdagen måtte

a) besluta, att i personalförteckningen för socialstyrelsen antalet kontorsbiträden i Ca 8 skulle ökas med 3;

b) godkänna under punkten införd avlöningsstat för socialstyrelsen, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1951/52;

c) till Socialstyrelsen: Avlöningar till personal för verksamheten i allmänhet för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 1 631 000 kronor.

Herr KARLSSON, GOTTFRID: Herr talman! Jag har begärt ordet på denna punkt för att göra några erinringar i fråga om en detalj i anslaget till socialstyrelsens verksamhet. Det rör den insamling och bearbetning av statistik från den konsumentkooperativa rörelsen i landet som företagits sedan ett 40-tal år tillbaka och som handhåfts av socialstyrelsen alltifrån detta ämbetsverks tillkomst, sedan denna uppgift överflyttats dit från kommerskollegium som de första åren svarade för denna statistik.

I statsverkspropositionen anför statsrådet att vissa besparingar måste göras, varför anslaget på denna punkt skall

Anslag till socialstyrelsen.

minskas med 41 300 kronor. Departementschefen skriver: »Minskningen, som torde få drabba icke-ordinarieposten, kan enligt vad jag inhämtat från socialstyrelsen till större delen åstadkommas genom att kooperationsstatistiken nedlägges och genom att bearbetningen av viss statistik beskäres.» Statsrådet fortsätter: »Denna statistik avser huvudsakligen konsumentkooperationen och synes åtminstone i sin hittillsvarande utformning icke ha så stort allmänt intresse att densamma bör bekostas av staten».

Jag anser att detta sistnämnda uttalande av departementschefen är mycket egendomligt. Denna statistik har ju, som jag nyss nämnde, insamlats och bearbetats sedan ett 40-tal år tillbaka, först av kommerskollegium och sedermera av socialstyrelsen. När insamlandet av statistiken från konsumentkooperationen påbörjades — jag tror att det var år 1910 — ansågs det vara ett allmänt intresse att få denna statistik från konsumtionsföreningarna samlad och bearbetad. Vid den tidpunkten hade den svenska konsumentkooperationen 68 000 medlemmar, medan den i dag har vuxit till att omfatta 935 000 medlemmar. Det är således en oerhört kraftig utveckling som har skett på detta område under de gångna åren. Om det var ett allmänt intresse att insamla och bearbeta kooperationsstatistiken den gång, då beslutet härom först fattades, har jag svårt att förstå, varför det inte skulle vara det även i dag. Konsumentkooperationen är den enda sektor inom detaljhandeln här i landet, varifrån vi ha möjlighet att få utförligare statistik. Då måste det väl, såvitt jag förstår, vara av mycket stort allmänt intresse för det svenska samhället att ha tillgång till denna statistik, insamlad och bearbetad av ett ämbetsverk.

När man här talar om att de, som närmast äro intresserade av kooperationsstatistiken, själva böra få bekosta den, kan jag inte undgå att göra en parallell med hur det är på andra områden i fråga om statistikinsamlandet i vårt samhälle. Inte tillämpar man väl

där principen att kostnaderna skola bäras blott av dem som äro särskilt intresserade av statistiken i fråga?

Det är emellertid, herr talman, icke den ekonomiska sidan av saken som har föranlett mig att här säga några ord, utan jag vill göra det framför allt därför att jag finner det vara i allra högsta grad anmärkningsvärt att man i propositionen möter ett sådant uttalande som det jag nyss citerade, nämligen att det inte skulle vara av allmänt intresse utanför de direkt berörda kretsarna, att statistiken från konsumentkooperationen insamlas och bearbetas av det ämbetsverk som i allmänhet har hand om den sociala statistiken i Sverige.

Jag förstår mycket väl att man i tider som dessa söker efter områden, där besparingar kunna göras. Även om besparingarna på de enskilda punkterna var för sig kanske inte bli så stora, är det ju ett faktum att många små belopp tillsammans kunna bli ganska stora summor. Jag tror dock att man från departementschefens sida räknat fel, när man gör gällande att man till större delen skulle kunna åstadkomma den besparing på 43 000 kronor, som man här vill uppnå, genom att avstå från att insamla och bearbeta den s. k. kooperationsstatistiken. Jag har fått en uppgift, som jag har all anledning tro vara riktig, att det belopp, som skulle inbesparas genom den föreslagna åtgärden, inte kommer att uppgå till mer än 20 000 kronor, d. v. s. åtskilligt mindre än hälften av den siffra som anges i propositionen.

Jag har, herr talman, endast velat ta tiden i anspråk några minuter för att uttala ett beklagande av att man har gått den väg som här är föreslagen. Jag har, herr talman, intet yrkande.

Herr statsrådet MÖLLER: Herr talman! Jag erkänner gärna att formuleringen av avslagsmotiveringen borde ha kunnat göras annorlunda. Det är det enda jag har att säga om saken. Det är fullkomligt klart att jag tycker att kooperationen är en sådan ekonomisk storhet i vårt samhälle, att det i varje fall inte vore någon större olycka skedd, om vi

offrade 18 000 kronor för att få behålla denna statistik.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt.

Punkterna 4—12.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 13.

Anslag till mödrahjälp.

Med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag hade utskottet i förevarande punkt hemställt, att riksdagen måtte

a) medgiva, att återstående oguldna mödrahjälpslån avskreves;

b) till Mödrahjälp för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 11 000 000 kronor.

I motiveringen hade utskottet yttrat bland annat:

»Utskottet delar departementschefens uppfattning om önskvärdheten av att en undersökning kommer till stånd om barnaföderskors skydd mot inkomstbortfall i samband med den planerade översynen av arbetslöshetsförsäkringen.»

Reservation hade avgivits av, utom annan, herr *Mannerskantz*, fröken *Andersson* samt herrar *Skoglund* i Dovers-
torp och *Staxäng*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under b) hemställa, att riksdagen måtte till Mödrahjälp för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 10 000 000 kronor.

I den av reservanterna föreslagna motiveringen hade det nyss återgivna stycket uthytts mot ett uttalande av följande lydelse:

»Departementschefen anför, att frågan om barnaföderskors skydd mot inkomstbortfall torde komma att undersökas i samband med den planerade översynen av arbetslöshetsförsäkringen. Utskottet finner det för sin del tveksamt,

Anslag till mödrahjälp.

om nämnda fråga bör sammankopplas med arbetslöshetsförsäkringen.»

Mom. a.

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. b.

Herr *MANNERSKANTZ*: Herr talman! Till det föreliggande utskottsutlåtandet liksom det följande, nr 9, finnas fogade en hel del reservationer som, om de bifölles, i realiteten skulle medföra besparingar i budgeten på sammanlagt ungefär 7 miljoner kronor.

Flera av dessa besparingsmöjligheter, men långtifrån alla, ha vidrörts av 1950 års besparingsutredning, alltså den s. k. Wårnska utredningen. Det hade enligt min uppfattning varit bättre, om finansministern hade tillsatt denna enmansutredning tidigare, så att herr Wårns förslag i större utsträckning än nu har blivit fallet hade kunnat bli föremål för överväganden, innan statverkspropositionen färdigställdes. Nu har resultatet blivit att de olika departementscheferna i fråga om ett flertal av besparingsutredningens förslag ha förklarat, att man skall upptaga dem till övervägande senare, men att man nu inte har hunnit med detta. Jag tycker att det måste anmärkas på att finansministern inte tog detta initiativ i fråga om tillsättandet av besparingsutredningen i tid, ty det är i nuvarande statsfinansiella situation utan tvivel angeläget att snabbt söka förverkliga många av de besparingsmöjligheter som direktör Wårn har pekat på. Det bästa sättet att klara våra statsfinanser är säkerligen inte att bara utfundera nya skatter, den ena nästan underligare än den andra. Ett par av de nya skatter, som nu ha förbehådats, t. ex. skatten på elektricitet, komma säkerligen att visa sig mycket besvärliga att administrera och åstadkomma allmän irritation; elektricitetsskatten är över huvud taget en föga önskvärd skatteform. Då är det väl bättre att försöka tillvarata de möjligheter som finnas att göra besparingar på budgetens utgiftssida och att gå fram på den vägen med större skärpa än vad man hittills gjort. Det har

Anslag till mödrahjälp.

visserligen i statsverkspropositionen förtagits nedskärningar på flera håll, men en hel del av dessa besparingar anser jag vara oriktiga, emedan de medföra att ändamål, som enligt min uppfattning tillhöra statens primära uppgifter, icke bli vederbörligen tillgodosedda, medan man däremot icke utnyttjat möjligheterna att göra besparingar på områden, där det inte är fråga om primära statsändamål utan snarare fråga om att dela ut pengar.

1950 års besparingsutredning har antytt möjligheten att göra besparingar på sammanlagt 350 miljoner kronor, men det finns inte mycket spår därav i den statsverksproposition som vi nu behandla. Jag beklagar detta och anser att finansministern och övriga departementschefer i större utsträckning borde i tid ha uppmärksammat dessa möjligheter.

Besparingsutredningen har även behandlat det utgiftsområde som det här närmast gäller, nämligen utgifterna till mödrahjälp. Herr Wärn har tagit upp ett ganska intressant resonemang på denna punkt och antyder två alternativ för att kunna minska dessa kostnader utan att något verkligt hjälpbehov eftersättes. Enligt det ena alternativet skulle staten kunna spara 4,6 miljoner kronor och enligt det andra 1,8 miljoner. Intet av dessa alternativ har upptagits av departementschefen, utan han konstaterar bara att man inte har haft tid härtill, vilket jag kan förstå, eftersom hela besparingsutredningen, som jag nyss sade, kom för sent i gång.

Om man i fråga om anslaget till mödrahjälp följer medelsförbrukningen — ett ganska otäckt ord f. ö. — sedan några år tillbaka och gör upp en kurva över utgifterna, finner man att nettoutgifterna äro i sjunkande. Denna utveckling beror på flera omständigheter. En omständighet är naturligtvis att antalet födelser har minskat under de senare åren. Även behovet av mödrahjälp har väl minskat tack vare den allmänna inkomstökningen i landet. Dessutom kan minskningen av nettoutgifterna kanske också bero på att man vid den praktiska till-

lämpningen av bidragsbestämmelserna ute i de olika länen kommit fram till en mera restriktiv ordning för mödrahjälp beviljande än som tillämpades i början, innan man hade blivit fullt van vid att handha denna hjälpform. Allt detta har, som sagt, lett till att statens nettoutgifter för mödrahjälp visa sjunkande tendens. För budgetåret 1948/49 uppgingo statens kostnader till 11 130 500 kronor mot 10 623 400 kronor för budgetåret 1949/50. För innevarande budgetår torde medelsbehovet, med denna sjunkande kurva, bli omkring 10 miljoner kronor, och det är all anledning att förmoda att anslagsbehovet för nästa budgetår, således det som vi nu behandla, kommer att sjunka under tiomiljonerkronorsstrecket, och detta även om inga särskilda åtgärder vidtagas.

Herr Wärn har i sin utredning påpekat att bestämmelserna om mödrahjälp tillämpas mycket olika i olika län. Antalet bifallna ansökningar om mödrahjälp har varierat mycket starkt i de olika länen. I ett län ha t. ex. 70 procent av alla mödrar fått mödrahjälp, medan motsvarande siffra i ett grannlän har varit blott 20. Detta tyder ju på en mycket stor oenhetlighet vid tillämpningen av bidragsbestämmelserna. Besparingsarbetet i fråga om statens utgifter bör enligt min mening inte bara bedrivas på det sättet att riksdagen söker spara på olika anslagsposter, utan man måste också sörja för att det sker en tillräcklig övervakning från vederbörande departements sida över tillämpningen av utfärdade bestämmelser och instruktioner, så att inte pengar formligen slösas bort, vilket annars kan bli resultatet när det är fråga om förslagsanslag som utan vidare kunna överskridas.

Mot bakgrunden av de besparingsmöjligheter, som 1950 års besparingsutredning har anvisat, tycker jag att man kan ha anledning att begära, att det skall bli en bättre kontroll över att icke i något län bidrag beviljas från detta anslag på ett sätt som icke har varit avsikten från början och som är avsevärt frikostigare än vad man tillämpar i andra län. En dylik ökad kontroll kommer säkerligen

Anslag till mödrahjälp.

också att minska anslagsbehovet under denna punkt på huvudtiteln.

Allt detta gör, herr talman, att jag är övertygad om att det är onödigt att här uppföra ett så högt belopp som 11 miljoner kronor och att vi utan risk kunna minska summan till 10 miljoner. Det erfordras endast att man tillser att bestämmelserna *inte* tillämpas på ett sätt som från början *icke* har varit avsikten. Sedan få vi väl hoppas att de i den Wärnska utredningen framförda besparingsuppslagen nästa år skola bli vederbörligen beaktade.

Med stöd av vad jag här har anfört ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den av mig m. fl. under punkt 13:o avgivna och med 1) betecknade reservationen.

Herr KARLSSON, GUSTAF: Herr talman! Jag skall försöka att uteslutande hålla mig till sakfrågan. Det hör liksom till pjäsen att så snart någon från oppositionen tar till orda, skall det bli en allmän veklagen över regeringens församlighet i det ena eller andra avseendet. Det kunde inte gå för sig denna gång heller med mindre än att finansministern skulle ha sig en liten smäll för att han varit för sent ute med tillsättandet av besparingsutredningen. Man kan ju alltid diskutera den saken, men faktum är enligt min uppfattning att finansministern igångsatte besparingsutredningen, så snart riksdagen var slut i fjol sommar och han hade möjlighet att överblicka konsekvenserna av de beslut, som riksdagen hade fattat, och den tendens, som den ekonomiska utvecklingen visade. Det torde därför knappast finnas någon befogad anledning till klander mot finansministern i det avseendet. Jag skall emellertid lämna denna sak åt sidan och i stället säga några ord om skälen till att utskottsmajoriteten har funnit sig böra förorda Kungl. Maj:ts förslag på denna punkt.

Utskottsmajoriteten har visserligen konstaterat att mödrahjälpen utdelas litet ojämnt, men eftersom Kungl. Maj:t har observerat detta förhållande och

gett socialstyrelsen i uppdrag att undersöka, varpå dessa ojämnheter bero, ha vi ansett oss böra avvakta resultatet av denna undersökning, innan någon annan åtgärd vidtas.

Vi kunna heller inte finna att det i övrigt finns några fullgoda skäl för att, såsom reservanterna föreslå, minska anslagssumman med 1 miljon kronor. Anslaget har ju för övrigt förslagsanslags karaktär. Man kan visserligen säga, att det skulle ha en viss symbolisk betydelse, om summan minskades, eftersom vi i dagens ekonomiska situation måste försöka snåla in på alla möjliga punkter. Men vi kunna ändå inte komma ifrån, att det finns vissa tendenser i prisutvecklingen som medföra att vi verkligen måste fråga oss, om vi göra det bästa även ur sparsamhetssynpunkt, ifall staten alltför mycket snålar in på mödrahjälpen. Den prisstegring, som redan har skett, och de ytterligare prishöjningar, som kunna väntas under den närmaste tiden, medföra att de människor, som få hjälp från detta anslag, säkerligen i fortsättningen komma att befinna sig i ett ännu sämre ekonomiskt läge än hittills. Vi böra därför länka oss noga för, innan vi företa någon nedskärning av mödrahjälpen. Utskottsmajoriteten anser i varje fall att det icke är lämpligt att redan nu fatta ett dylikt beslut av ett visserligen kanske mera symboliskt innehåll, bara för att man därmed skall deklarera den allmänna sparsamhetsviljan, ehuru man egentligen inte riktigt vet, hur man skall förverkliga den.

Herr talman! Detta är några av de synpunkter som ha föranlett mig att biträda Kungl. Maj:ts förslag. Jag ber således att få yrka bifall till utskottets utlåtande på denna punkt.

Herr statsrådet MÖLLER: Herr talman! Jag tror att jag kan uttrycka mig ganska kortfattat.

Det finns ingen billigare metod att utöva sparsamhet än att pruta på förslagsanslag, ty de slutliga kostnaderna bli ju ändå vad de bli. Om emellertid me-

Anslag till allmänna barnbidrag.

ningen är att från nuvarande utgångsläge starta något slags social reaktion, får herr Mannerskantz se sig om att få mig med på en dylik linje.

Jag vill vidare bara upplysa om att maximibeloppet för mödrahjälp är 400 kronor. Under år 1949 fingo ungefär 47 700 mödrar i vårt land mödrahjälp. Det genomsnittliga beloppet per moder var 238 kronor. Det är således ett mycket stort steg härifrån och till det fulla utnyttjandet av maximibeloppet, 400 kronor.

Jag bestrider inte att praxis är olika i olika län — det blir alltid följden vid decentraliserad förvaltning. Men om i något län 70 procent av alla mödrar ha fått hjälp — det är väl antagligen i Norrbotten, där siffran tidigare varit över 80 — beror detta helt enkelt på att Norrbotten är landets fattigaste och samtidigt barnrikaste län.

Jag vill, herr talman, bara hänvisa till dessa fakta. Jag tror att denna besparingsaktion är alldeles värdelös. Den har ingen som helst praktisk betydelse.

Efter härmed slutad överläggning gjordes enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande momentet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Mannerskantz m. fl. vid förevarande punkt avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 14—23.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 24.

Anslag till allmänna barnbidrag.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Allmänna barnbidrag för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 480 000 000 kronor.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Wahlund* m. fl. (I: 70) och den andra inom andra kammaren av herr *Carlsson* i Ba-

keröd m. fl. (II: 173), hade hemställts, att riksdagen måtte besluta dels att kommunerna av statsmedel skulle erhålla bidrag till kostnaderna för den årliga utbetalningen av de allmänna barnbidragen i överensstämmelse med i motionerna närmare angivna riktlinjer, dels ock att till bestridande av dessa bidrag för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 1 300 000 kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på åberopade grunder hemställt,

a) att riksdagen måtte till Allmänna barnbidrag för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 480 000 000 kronor;

b) att motionerna I: 70 och II: 173 icke måtte av riksdagen bifallas.

Reservation hade anförts av herrar *Heiding*, *Jansson*, *Rubbestad* och *Johansson* i Mysinge, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under b) hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 70 och II: 173

1. besluta, att kommunerna av statsmedel skulle erhålla bidrag till kostnaderna för den årliga utbetalningen av de allmänna barnbidragen i överensstämmelse med i motionerna angivna riktlinjer;

2. till Bidrag till kommunernas kostnader för allmänna barnbidrag för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 1 300 000 kronor.

Mom. a.

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. b.

Herr **HEIDING**: Herr talman! I årets statsverksproposition, femte huvudtiteln, har departementschefen i samband med frågan om anslag till allmänna barnbidrag för budgetåret 1951/52 upptagit spörsmålen om sättet för utbetalning av barnbidragen samt om ersättning till kommunerna för deras kostnader för barnbidragens utbetalning. Departementschefen erinrar om att han vid beslutet om de allmänna barnbidragen vid

Anslag till allmänna barnbidrag.

1947 års riksdag förordade en lokal utbetalning, och att riksdagen anslöt sig till denna ståndpunkt. Socialstyrelsen har numera redovisat resultatet av en av styrelsen företagen undersökning rörande kommunernas kostnader för utbetalningen av dessa bidrag. Socialstyrelsen har också varit inne på tanken, att man skulle kunna ordna utbetalningen centralt. Av vissa skäl anses icke möjlighet föreligga att nå en helt tillförlitlig jämförelse mellan kostnadernas storlek vid central och lokal utbetalning. Även om ytterligare utredningar måhända skulle giva belägg för att kostnaderna för en central utbetalning skulle bli något lägre än vid nuvarande system, föreligga enligt departementschefens mening icke tillräckliga skäl för att f. n. övergå till central utbetalning. Kommunerna ha gjort icke obetydliga investeringar för handhavandet av utbetalningen. En övergång till central utbetalning skulle medföra nya investeringar i maskiner samt en utbyggnad av den centrala statliga administrationen, varigenom statsverket skulle åsamkas ökade kostnader. Då det hittillsvarande systemet i huvudsak befunnits fungera på ett tillfredsställande sätt, förordar socialministern, att detta tills vidare skall bestå.

Motionärerna ha framhållit, att om vi ansluta oss till den uppfattningen, att övergång till central utbetalning av de allmänna barnbidragen i alla händelser icke bör ske f. n., kunna vi däremot icke finna de skäl övertygande, som anförts mot att kommunerna snarast erhålla ersättning för de med utbetalningen av barnbidragen förenade kostnaderna.

Jag vill då erinra om att 1947 års riksdag godkände följande uttalande av sammansatta stats- och andra lagutskottet, som hade frågan till behandling: »Enligt utskottets mening äro de allmänna barnbidragen att anse som en rent statlig angelägenhet. Även om de allmänna barnbidragen kunna medföra en minskning av kommunernas fattigvårdsutgifter, motiverar detta i och för sig icke, att kommunerna utan ersättning skola ombesörja en betydande del av de allmänna barnbidragens administrativa hand-

havande. Frågan bör enligt utskottets mening ytterligare övervägas. Utskottet föreslår, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anholder, att Kungl. Maj:t ville till omprövning upptaga frågan om ersättning till kommunerna för kostnader i anledning av de allmänna barnbidragen och för riksdagen framlägga förslag härom.»

Då nu barnbidragen utbetalats under tre år och bl. a. genom den av socialstyrelsen företagna utredningen kännedom vunnits om kommunernas kostnader, synes det rimligt, att riksdagens åren 1947 och 1948 tillkännagivna uppfattning i ersättningsfrågan tillmötesgås.

Ingen bestrider önskvärdheten av en viss återhållsamhet i fråga om statsutgifterna i nuvarande läge. Men det vore ingen reell besparing för skattebetalarna, om en nedskärning av statsutgifterna automatiskt medförde en motsvarande höjning av landstingens och kommunernas utdebiteringar. En dylik överflyttning skulle medföra icke blott en synnerligen hård beskattning av medborgare, som råka bo i kommuner med svagt skatteunderlag, utan också ökade bekymmer för de sämre lottade kommunernas ekonomi. En politik efter sådana linjer skulle stå i strid, icke blott med medborgarens krav på en likvärdig standard för en viss skatteutgift, varhelst han är bosatt, utan också med tanke på en utjämning i fråga om social och kulturell standard mellan glesbebyggelsen och tätorterna. Det är ett rättvisekrav och en absolut förutsättning för en ökad likvärdighet mellan såväl medborgarna som kommunerna, att statsbidragen till kommunerna och landstingen icke minskas utan tvärtom ökas. Utifrån dessa principiella synpunkter kunna vi inte finna några skattepolitiska motiv, som böra stå hindrande i vägen för att ersättning nu lämnas kommunerna för utbetalning av barnbidragen i överensstämmelse med av riksdagen tidigare uttalade önskemål.

Jag anser således, att riksdagen bör kunna gå med på att anvisa det belopp som här föreslås, 1,3 miljoner kronor, så att kommunerna få den ersättning, var till de äro berättigade.

Anslag till allmänna barnbidrag.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den med 2) betecknade reservationen, avseende p. 24 i det föreliggande utlåtandet.

Herr statsrådet **MÖLLER**: Herr talman! Jag måste ta till orda redan nu, då jag anser mig skyldig att vara närvarande i andra kammaren, där just nu samma ärende behandlas.

Jag vill endast påpeka, att hur man än i princip ställer sig till frågan, om kommunerna eller staten skola betala kostnaderna för administrationen av de allmänna barnbidragen, är jag något överraskad över bondeförbundets så markerade intresse för att staten skall överta dessa kostnader. Det är väl ändå alldeles uppenbart, att i åtminstone relativt små landskommuner utgifterna för det här ändamålet icke kunna uppgå till många kronor, medan däremot de stora städerna Stockholm, Göteborg, Malmö, Norrköping, Hälsingborg etc. ha verkligt betydande utgifter för detta ändamål. Jag har visserligen inte ansett det lönt att räkna ut, hur stor del av dessa 1,3 miljoner kronor, som skulle falla på, låt mig säga samtliga städer med över 30 000 invånare, men så mycket säger mig den enklaste eftertanke, att det sannolikt skulle bli lejonparten av det belopp, som det här är fråga om, och jag har icke ansett det vara så angeläget att just nu ingripa för att förhjälpa de relativt stora kommunerna till de några hundratals kronor, som skulle bli deras andel, därest bondeförbundets reservation godkändes.

Herr **WAHLUND**: Herr talman! Efter den redogörelse, som herr Heiding nyss lämnat för denna frågas läge just nu, har jag inte så mycket att tillägga. Det är en sak, som jag i alla fall skulle vilja peka på, och det är frågans tidigare behandling i riksdagen.

Vid 1947 års riksdag var frågan uppe. Det var då ett sammansatt stats- och andra lagutskott, som hade hand om den. Riksdagen uttalade då, att de allmänna

barnbidragen måste anses vara en rent statlig angelägenhet. Riksdagen sade också klart ifrån, att även om de allmänna barnbidragen kunde i viss mån minska kommunernas fattigvårdskostnader, kunde detta icke vara någon anledning till att man skulle lasta över kostnaderna för administrationen av de allmänna barnbidragen på kommunerna. 1947 års riksdag begärde att Kungl. Maj:t skulle ompröva denna fråga och framlägga förslag för riksdagen i ärendet. Frågan var uppe igen vid 1948 års riksdag, och behandlades då av statsutskottet. Statsutskottet sade visserligen då — och det blev också riksdagens uttalande — att man kanske borde vänta, tills man vunnit någon erfarenhet. Meningen var emellertid att kommunerna skulle få ersättning för ifrågavarande kostnader.

Nu tycks i alla fall utskottet ha ändrat mening, och man frågar varför utskottet gjort det. Man läser i utlåtandet och finner att det bara är ett eko av den kungliga propositionen. Utskottet säger att det icke är lämpligt att under pågående utredning om statsbidrag till kommunerna införa ett nytt bidrag av här avsedd storleksordning. När ett riksdagsutskott vill att ingenting skall ske, brukar det skylla på en kommitté — det är ju en erfarenhet, som vi ofta gjort här i riksdagen. Det är i detta fall, förmodar jag, den allmänna statsbidragsutredningen som utskottet åsyftar. Jag förvånar mig något över att man vill använda den allmänna statsbidragsutredningen som hävstång, då det gäller att lägga kostnaderna för ett klart statligt ändamål på ofta ganska skattebelastade kommuner.

Herr statsrådet sade nyss att denna sak inte kan betyda så mycket för de mindre kommunerna, men att den däremot gör det för de större. Vi motionärer ha tänkt på den saken och föreslagit ett maximerat belopp för ifrågavarande bidrag. Vi skulle emellertid gärna kunna vara med om att resonera om storleken av detta maximibelopp — kanske skulle det kunna sänkas något.

Vad som här hänt är att det vid budgetbehandlingen kom en paroll från fi-

nansministern att man måste spara, och inom de olika departementen tvingades man sedan att sitta på rödkritan och stryka ned olika anslag och anslagskrav, och det är naturligtvis i och för sig en högst vällovlighet sysselsättning. När man då kom till de allmänna barnbidragen, sade man sig att här har visserligen riksdagen en annan mening, men riksdagen kanske kan ändra sin mening på denna punkt.

Jag anser att riksdagen inte har anledning därtill. Härvidlag har ingenting väsentligt hänt fränsett att det nu långt mer än förr får tryckas på att vi måste spara. Men jag vill kraftigt understryka, herr talman, att den metod, som här användes, icke innebär någon verklig besparing. Kostnaderna för den lokala administrationen för de allmänna barnbidragen måste bäras på ett eller annat sätt. Sedan är det bara fråga om vem som skall bära dem, staten eller kommunerna. För min del kan jag inte vara med om en s. k. besparing i den riktningen, att man lägger kostnaderna på kommunerna, ty det innebär som sagt att man belastar ofta hårt skattetyngda kommuner, och det innebär, genom att kommunalskatten inte är progressiv, att man lägger kostnaderna på ekonomiskt mindre bärkraftiga folkgrupper, vilka särskilt i en dyrtid som denna ha det mycket svårt.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr MANNERSKANTZ: Herr talman! Jag vill börja med att konstatera, att reservanternas och motionärernas icke ha läst ordentligt vad de borde ha läst. De kostnader som det här är fråga om uppgå inte till 1,3 miljoner kronor, utan av socialstyrelsens undersökningar framgår att det rör sig om 1,6 miljoner kronor, och jag kan inte förstå, varför reservanternas här skola pruta 300 000 kronor, när de ändå äro i farten.

Man måste, som statsrådet sade, förändra sig över att denna fråga lagits upp just av bondeförbundet. Det har jag också rätt svårt att förstå. Om representanter för Stockholms stad och Göte-

Anslag till allmänna barnbidrag.

borgs stad velat rädda några hundratusental kronor åt sina kommunalförvaltningar, hade man lättare kunnat förstå det. Jag vet nämligen, hur det är ute på rena landsbygden. Där utbetalas i regel inte någon extra ersättning för bestyrelsen med dessa bidrag. Det förekommer att barnavårdsnämndens ordförande i vissa fall, när det gäller större kommuner, får några hundra kronor om året för att han sköter utbetalningen av dessa bidrag, men i allmänhet utgår ingen ersättning alls. I den kommun, som jag tillhör, och i därmed i storleksordning jämställa kommuner får han sköta detta ändå. Barnantalet i kommunen är så pass litet, att arbetet inte tar honom så många timmar utöver hans andra göromål. Därtill kommer, att det i ett stort antal kommuner har blivit en så stor minskning i barnavårdsnämndernas arbete efter barnbidragens tillkomst, att frågan är, om därmed inte bara barnavårdsutgifterna i allmänhet utan kanske i någon mån också kostnaderna för den sociala administrationen över huvud taget i kommunerna ha nedgått.

Jag vill inte säga att det är oriktigt, som det sammansatta stats- och andra lagutskottet sade för några år sedan, när denna fråga var uppe, att man bör överväga saken och ompröva den, sedan man vunnit erfarenhet. Men den erfarenhet, som man hittills vunnit, är att det finns mycket liten anledning för staten att i de mindre landsbygdskommunerna betala ut pengar för detta ändamål, medan däremot skäl kan finnas att göra det i de större kommunerna och särskilt de större städerna.

Vad som här föreslås från Kungl. Maj:ts och utskottets sida innebär emellertid icke, såsom herr Wahlund gjorde gällande, att staten skulle spara något och att kommunerna i stället skulle få bära denna börda, ty kommunerna ha ju redan i tre år svarat för dessa kostnader. Vad som här föreslås innebär därför endast att man underlåter att nu befria kommunerna från dessa kostnader. Det är en viss skillnad.

Utskottet har ansett, att då hela statsbidragssystemet är föremål för en över-

Anslag till driften av barnhem.

syn, är det felaktigt att nu införa ett nytt statsbidrag. Det är detta som vi lägga huvudvikten vid, när vi tycka att det kan anstå så länge med denna reform, ty det kan hända att det blir en omrumstering över hela linjen i fråga om statsbidrag både till landsting och till primärkommuner. Jag tycker inte att det är något oväsentligt skäl, herr Wahlund, att man inte nu vill införa ett statsbidrag strax innan hela statsbidragssystemet kanske kommer att ändras och bidrag från staten måhända icke alls komma att utgå under nuvarande former. Det skulle också bli för ryckigt, om man på det sättet fick ändra fram och tillbaka, vilket jag tycker att man även ur statens synpunkt borde vara angelägen att undvika.

Jag skulle vilja tillägga, att efter barnbidragens tillkomst utgifterna i kommunerna för barnavård och fattigvård ha minskat på ett verkligt märkbart sätt. Jag tycker därför inte att det är så upprörande, om man i ett eller två år avvaktar den pågående översynen av hela statsbidragssystemet och den ändring som vi veta ändå skall komma till stånd.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr WAHLUND: Herr talman! I anledning av herr Mannerskantz' anförande skall jag bara be att få lämna en saklig upplysning, ty jag vill inte att den beskyllningen skall kvarstå obemött att vi motionärer räknat fel.

Jag vill säga, att vår nedprutning av anslagskravet är motiverad med att vi föreslagit en övre gräns för bidragsgivningen.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågavarande momentet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Heiding m. fl. vid förevarande punkt avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig

finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Wahlund begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 5 punkten 24 mom. b, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Heiding m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Wahlund begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna ha va utfallit sålunda:

Ja — 102;

Nej — 31.

Därjämte hade 6 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkterna 25—28.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 29.

Anslag till driften av barnhem.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Bidrag till driften av barnhem för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 2 300 000 kronor.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr Hallagård m. fl. (I: 127) och den andra inom andra kammaren av herr Hansson i Skegrie m. fl. (II: 176), hade hemställts, att riksdagen måtte godkänna sådan ändring av grunderna för statsbidrag till driften av barnhem, att vård-

Anslag till driften av barnhem.

avgiften finge uttagas med tre kronor å alla hem utom sådana mödrahem, som meddelade viss utbildning, att tillämpas fr. o. m. den 1 januari 1951.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten av angivna orsaker hemställt,

a) att riksdagen måtte till Bidrag till driften av barnhem för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 2 300 000 kronor;

b) att motionerna I: 127 och II: 176 icke måtte av riksdagen bifallas.

Enligt en vid punkten avgiven reservation hade herrar *Mannerskantz*, *Åxel Andersson*, *Skoglund* i Doverstorp, *Boman* i Kieryd, *Svensson* i Ljungskile, *Ståhl* och *Staxäng* samt fröken *Elmén* ansett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under b hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 127 och II: 176 godkänna sådan ändring av grunderna för statsbidrag till driften av barnhem, att vårdavgift finge räknat fr. o. m. den 1 januari 1951, uttagas med tre kronor för dag och barn å alla hem utom sådana, som meddelade särskild utbildning i barnavård och husligt arbete och som stode under tillsyn av överstyrelsen för yrkesutbildning.

Mom. a.

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. b.

Herr MANNERSKANTZ: Herr talman! I samband med denna punkt är behandlad en motion av herr Hallagård m. fl. i första kammaren och herr Hansson i Skegrie m. fl. i andra kammaren, vari hemställts, att riksdagen måtte godkänna sådan ändring av grunderna till statsbidrag till driften av barnhem, att vårdavgiften får uttagas med tre kronor å alla hem utom sådana mödrahem, som meddela viss utbildning, att tillämpas fr. o. m. den 1 januari 1951.

Denna motion har utskottsmajoriteten avstyrkt, men jag anser att det ligger någonting mycket rimligt i den. Det

förhåller sig nämligen så, att det är landstingen, som i regel äro huvudmän för dessa barnhem. När statsbidraget infördes för ett antal år sedan, delade man upp kostnaderna mellan stat, landsting och målsmän — i vissa fall blir det primärkommunerna som få svara för den delen — med ungefär en tredjedel på vardera. Det gick rätt bra, så länge vårdkostnaderna icke voro så höga. Trots att landstingen skött dessa hem ganska ekonomiskt, ha emellertid vårdkostnaderna numera stigit så högt, att de, såsom angivits i reservationen, äro uppe i tio, tolv kronor per dag, och jag skulle tro att vi för åren framöver måste räkna med en vårdkostnad av fjorton—femton kronor per dag, hur man än söker hushålla. Det är landstingen som praktiskt taget ensamma fått bära tungan av kostnadsökningen. Vi anse då att det inte är orimligt att avgifterna å barnhemmen höjas till åtminstone tre kronor. Avgiften blir i alla fall lägre än en tredjedel av den verkliga kostnaden. Jag tycker inte att en sådan höjning skulle vara betungande vare sig för de målsmän, som eventuellt betala vårdavgiften, eller för de primärkommuner, som svara för den. Det rör sig här om ett mycket litet antal barn. De flesta barn äro utackorderade i hem, och många kommuner kanske inte ha något enda barn på dessa barnhem, andra ha ett eller två eller i varje fall ett fåtal. Det kan därför inte betyda så mycket för kommunerna, om avgiften höjes, men för landstingen, som ha tre å fyra barnhem, betyder det faktiskt inte så litet.

Härtill kommer, att när höjningen av de kommunala ortsavdragen träder i kraft, berövas både landstingen och kommunerna en stor del av sitt skatteunderlag. Primärkommunerna få ju en viss och ej så liten ersättning från staten för detta inkomstbortfall, men landstingen få ingenting.

Jag tycker inte att det är orimligt att man på detta relativt begränsade område minskar verkningarna av kostnadsstegringarna i åtminstone den ringa mån, som en höjning av vårdavgiften till tre

Anslag till driften av barnhem.

kronor innebär. Jag ber därför att få yrka bifall till reservationen, vilket innebär bifall till den i ämnet väckta motionen.

Herr KARLSSON, GUSTAF: Herr talman! Herr Mannerskantz har på ett sakligt sätt redogjort för frågans innebörd, och jag kan därför inskränka mig till att nämna skälen till att utskottet icke ansett sig kunna biträda motionernas förslag, som är lika med reservationens.

Det är tre olika kategorier av barn som komma till dessa hem: ensamstående mödrars barn, som kommunerna ofta få svara för, barn som av andra skäl tagas om hand av barnavårdsnämnderna — även dem få alltså kommunerna svara för — och slutligen ett mindre antal barn till föräldrar, som själva inte vilja eller kunna ha sina barn hos sig. Jag vill ingalunda göra gällande att det nu råder full rättvisa i kostnadsfördelningen, men vi ha inom utskottet ansett att det kanske ändå är klokast att i nuläget behålla den hittillsvarande fördelningen av kostnaderna mellan landstingen, kommunerna och i vissa fall också enskilda betalande, till dess man får se vart dagens prisrörelser leda. Vi tycka att man i nuvarande läge inte gärna kan lasta på kommunerna och de enskilda nya bördor för att lätta landstingens.

Herr Mannerskantz sade just, att en vårdavgift av tre kronor ändå inte täcker kostnadsökningarna, och det har han säkert rätt i. Då är det bättre att avvakta det läge, som kan uppstå, för att på något sätt söka få en rättvisare fördelning, hur det nu skall ske. Jag håller nämligen inte för uteslutet att man kanske i en tämligen nära framtid får lov att göra en reglering av dessa avgifter.

Vi ha sålunda i utskottet funnit övervägande skäl tala för bifall till Kungl. Maj:ts förslag på denna punkt, och jag yrkar, herr talman, bifall till utskottets hemställan.

Herr MANNERSKANTZ: Herr talman! Den ärade företrädaren för utskottsma-

joriteten framförde här som huvudskäl, att man vill avvakta vart prisutvecklingen kommer att leda, för att sedan på något sätt söka få till stånd en rättvisare fördelning. Jag tror för min del inte att det är farligt att utgå från att kostnaderna inte komma att börja sjunka igen.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna momentet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Mannerskantz m. fl. vid förevarande punkt avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Mannerskantz begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 5 punkten 29 mom. b., röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Mannerskantz m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammararens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Mannerskantz begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut röster na hava utfallit sålunda:

Ja — 83;

Nej — 49.

Anslag till statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården.

Därjämte hade 7 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkterna 30—32.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 33.**Anslag till statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården.**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att i personalförteckningen för statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården vidtaga de ändringar, som angivits av departementschefen, dels fastställa av departementschefen förordad avlöningsstat för statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1951/52, dels också till Statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården: Avlöningar för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 2 992 000 kronor.

Kungl. Maj:ts förslag innebar bland annat, att ungdomsvårdsskolornas yrkeslärare skulle uppflyttas från 19 till 20 lönegraden.

I en inom andra kammaren av fröken Ager m. fl. väckt motion (II: 236) hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att uppflytta jämväl de tio lärarinnorna i hushållsgöromål och de tio lärarinnorna i kvinnlig slöjd vid ungdomsvårdsskolorna från 19 till 20 lönegraden.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen II: 236

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att i personalförteckningen för statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården vidtaga de ändringar, som av departementschefen i statsrådsprotokollet över socialärenden för den 3 januari 1951 angivits;

b) fastställa under punkten införd avlöningsstat för statens skolor tillhörande

de barna- och ungdomsvården, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1951/52;

c) till Statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården: Avlöningar för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 2 992 000 kronor.

Reservation hade anmälts av herr Ohlon, fröken Andersson, herrar Svensson i Ljungskile, Ståhl samt fröken Elmén, vilka ansett att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under a hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionen II: 236 bemyndiga Kungl. Maj:t att i personalförteckningen för statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården vidtaga de ändringar, som i reservationen angivits.

Mom. a.

Herr OHLON: Herr talman! Under åttonde huvudtiteln föreligger ett förslag, som ännu inte behandlats av riksdagen, rörande avlöningsförhållandena vid de centrala verkstadsskolorna. Där förelås att yrkeslärarna skola placeras i 20 lönegraden, och med yrkeslärarna jämfällas då lärarinnorna i hushållsgöromål och kvinnlig slöjd. Med anledning av denna proposition och såsom en konsekvens av den föreslår nu Kungl. Maj:t att de s. k. yrkeslärarna vid statens skolor för barna- och ungdomsvården även skola placeras i 20 lönegraden. Yrkeslärarna uppflyttades först år 1947 i 19 lönegraden. Lärarinnorna i hushållsgöromål och kvinnlig slöjd, som redan före 1947 hade en lönepacering motsvarande 19 lönegraden, få alltjämt stå kvar i denna löneställning.

Då detta synes mig vara ett avsteg från principen om lika lön för lika arbete och då därtill kommer, att utbildningskostnaden för de här ifrågavarande lärarinnorna är betydligt större än för yrkeslärarna, hemställer jag, herr talman, om bifall till den under denna punkt avlämnade reservationen.

Anslag till erkända arbetslöshetskassor.

Herr MANNERSKANTZ: Herr talman! Det förhåller sig så, att särskilt de avdelningar i statsutskottet, som på sina fördragningslistor ofta ha lönestater — och dit hör tredje avdelningen, som behandlat detta ärende — äro mycket försiktiga när det gäller att föreslå ändringar på yrkande i enskilda motioner. Man måste i allmänhet följa en viss tabulatur vid placeringen i de olika lönegraderna, ty jämförelser göras omedelbart, och det behövs inte stor del av ett lillfinger för att hela handen skall rivas med, om det finns någon möjlighet. Detta har gjort att statsutskottet sedan gammalt vill ha alla både formella och reella omständigheter fullt klarlagda, innan beslut fattas, så att man kan vara säker om att det inte blir oförutsedda konsekvenser av större eller mindre räckvidd.

I det aktuella fallet föreligger en sådan förberedande behandling när det gäller yrkeslärarna. De lönesakkunniga, som finnas inom kanslihuset, ha konstaterat att dessa manliga lärare vid ungdomsvårdsskolorna måste jämföras med yrkeskollärarna. Jag vill inte säga, att lärarinnorna i hushållsgöromål och kvinnlig slöjd inte kunna befinnas vara jämställda med yrkeslärarna, men den saken är inte formellt klarlagd, och vi ha som sagt den principiella inställningen i utskottet att under sådana förhållanden inte tillstyrka en enskild motion, även om yrkandet kan förefalla plausibelt. Om inte statsutskottet många gånger förhärdat sitt hjärta, skulle följden lätt bli stora oreda på löneområdet.

Det är, herr talman, mera dessa förhållanden än ett sakligt bedömande av de olika lärarnas kompetens och utbildningskostnader som dikterat statsutskottets ställningstagande. Säkerligen är det tryggast att hålla fast vid den sedvänja, som statsutskottet har, att inte besluta, förrän de formella förarbetena äro fullt klara.

Jag ber att på grund av det anförda få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen

enligt föreliggande yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande momentet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Ohlson m. fl. vid förevärande punkt angivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen å bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Ohlson begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 5 punkten 33 mom. a, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Ohlson m. fl. vid punkten angivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen äro uppläst, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Mom. b och c.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 34—40.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 41.

Anslag till erkända arbetslöshetskassor.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Bidrag till erkända arbetslöshetskassor för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 17 000 000 kronor.

I samband med Kungl. Maj:ts föreliggande förslag hade utskottet till behandling förehaft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr

Hedenby (I:72) och den andra inom andra kammaren av herrar *Lindberg* och *Holm* (II:60), i vilka hemställts, att vid sidan om frågan rörande statsbidrag till de erkända arbetslöshetskassorna ett automatiskt verkande system för avgifternas och försäkringsförmånernas successiva anpassning efter arbetslönernas utveckling till upprätthållande av förmånernas effektivitet måtte göras till föremål för expertutredning;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Wistrand* och fröken *Andersson* (I:39) samt den andra inom andra kammaren av herrar *Hagård* och *Hagberg* i Malmö (II:59), i vilka hemställts om översyn av arbetslöshetsförsäkringen i dess helhet, varvid dock översynen av statsbidragsbestämmelserna borde utföras så skyndsamt, att förslag till nya bestämmelser kunde föreläggas innevarande års riksdag, samt att riksdagen måtte till Bidrag till erkända arbetslöshetskassor för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 13 000 000 kronor;

dels och två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Werner* m. fl. (I:249) och den andra inom andra kammaren av herr *Onsjö* m. fl. (II:342), i vilka hemställts, att riksdagen måtte till Bidrag till erkända arbetslöshetskassor för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 12 000 000 kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på återopade grunder hemställt, att riksdagen måtte

a) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I:39 och II:59, i vad de avsåge medelsanvisningen, samt motionerna I:249 och II:342 till Bidrag till erkända arbetslöshetskassor för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 17 000 000 kronor;

b) i anledning av motionerna I:72 och II:60 i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört.

c) i anledning av motionerna I:39 och II:59, i vad de icke behandlats under a, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört.

Anslag till erkända arbetslöshetskassor.

Enligt en vid punkten avgiven reservation hade herrar *Mannerskantz*, *Ohlön* och *Heiding*, fröken *Andersson*, herrar *Axel Andersson*, *Skoglund* i Doverstorp, *Boman* i Kieryd, *Rubbestad* och *Staxäng*, fröken *Elmén* samt herr *Johansson* i Mysinge ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte

a) i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I:249 och II:342 samt med bifall till motionerna I:39 och II:59, i vad de avsåge medelsanvisningen, till Bidrag till erkända arbetslöshetskassor för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 13 000 000 kronor;

b) i anledning av motionerna I:72 och II:60 i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anfört;

c) i anledning av motionerna I:39 och II:59, i vad de icke behandlats under a, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anfört.

Herr **MANNERSKANTZ**: Herr talman! Denna punkt gäller statens bidrag till de erkända arbetslöshetskassorna. Kungl. Maj:t har begärt ett anslag av 17 miljoner kronor, medan i en motion beloppet föreslagits sänkt till 13 miljoner kronor eller samma belopp som i år och i en annan motion till 12 miljoner. Reservanterna inom utskottet ha stannat för ett bidrag av 13 miljoner kronor, alltså 4 miljoner kronor mindre än vad utskottet föreslår.

Det gäller här ett förslagsanslag, och herr statsrådet och chefen för socialdepartementet har ju tidigare i dag yttrat, att det billigaste som finns är att pruta på förslagsanslag. Jag skulle vilja svara: Ja, det säger han, som inte bekymrar sig så mycket om hur anslagen användas, utan snarare vill att de skola utnyttjas på ett ganska generöst sätt.

Statsrådet framhöll också, att det inte går att få honom med på några minskningar av sådana anslag som det han då yttrade sig om. Jag skulle vilja säga till

Anslag till erkända arbetslöshetskassor.

herr statsrådet — han är tyvärr inte här i kammaren nu — att han faktiskt inte kan inverka på den saken. Ty ju mer femte huvudtiteln växer, herr talman, desto mer sjunker den svenska kronans värde. Vi ha kommit till det stadiet, att han inte kan göra någonting åt den saken. För varje gång man kompenserar för en sänkning av penningvärdet, sjunker kronan ännu mera. Vi ha här faktiskt kommit in i en *circulus vitiosus*. Därför menar jag att statsrådet Möller inte kan inverka på detta. Penningvärdet är utlämnat till fördärv, om man försöker gå över en viss gräns, och vi äro nu snubblande nära den gränsen, om vi inte redan ha överskridit den. Vad jag nu sagt gäller också ett förslagsanslag av den natur som förekommer under denna punkt.

Detta är en fråga om sättet att använda pengarna, sedan man väl fått dem anslagna på budgeten. Nu är ju sysselsättningen inte bara full, utan överfull, men trots detta stiga anslagen till de erkända arbetslöshetskassorna. Är det då märkvärdigt, herr talman, att människor reagera mot detta, även om de göra det i största allmänhet? Hur skall läget bli, om tillgången på arbetstillfällen skulle tunnas ut det allra minsta?

Det är kanske inte så lätt att reda ut orsakerna till att arbetslöshetskostnaderna stiga, men jag har i varje fall försökt mig på den saken sedan flera år. Vid behandlingen av denna fråga inom avdelningen ha vi också ungefär vartannat år haft föredragningar rörande dessa problem. En bland de betydelsefullaste faktorerna under de senare åren tycks vara att byggnadsarbetarfackförbunden bildat arbetslöshetskassor som fått rätt till statsbidrag. Deras medlemmar utgöra inte mera än 15 procent av hela antalet kassemedlemmar i landet, men man beräknar att de under förra året tagit ungefär 65 procent, alltså huvudparten, av daghjälp och andra utbetalade bidrag.

Där ha vi nog en rätt stor felkälla, ty det är inte a priori uteslutet att byggnadsfackförbundens arbetslöshetskassor borde tillämpa en något längre karenstid än nu. Lönesättningen inom byggnads-

branschen tar ju ofta hänsyn till att arbetet i viss mån har säsongkaraktär. Under senare år ha byggnadsarbetena tenderat att pågå året runt, men naturligtvis kunna uppehåll i arbetet framkallas av exempelvis olämplig väderlek. Jag tror att man mer än hittills måste uppmärksamma, i vad mån korta arbetsuppehåll skola föranleda arbetslöshetsunderstöd.

En annan omständighet är att människor mer och mer lära sig att »so oder so» — som det förr hette i vårt södra grannland — utnyttja den möjlighet till statsbidrag som har öppnats. Både arbetsgivare och arbetare ha nog på sina håll lärt upp sig att rent ut sagt försöka missbruka hjälpmöjligheterna. Det finns berättelser från skilda delar av landet och från olika arbetsområden som visa att man otillbörligen skapar möjligheter att få understöd från arbetslöshetskassorna; ofta kan det till och med ske i samförstånd mellan arbetsgivare och arbetare. Jag skall inte exemplifiera detta, men vissa pikanta detaljer av det slaget ha kommit till utskottets kännedom, och flera sådana har man hört omtalas på andra vägar.

Jag tror att hela detta område måste följas bättre i första hand av den departementschef, under vilkens färla det hela lyder. Det råder inte heller något tvivel om att socialstyrelsen såsom tillsynsmyndighet är ansvarig för att inte tendenserna utvecklas att med fiffel och fuffel försöka komma åt bidrag från kassorna. Jag kan inte tänka mig annat än att en förbättrad kontroll och ett mera intresserat arbete för att komma allt slags missbruk på spåren skall kunna leda till en sänkning av utbetalningarna.

Departementschefen säger att han tidigare haft ögonen riktade på dessa förhållanden och att åtgärder vidtagits för att lägga tillståndsgivningen inom byggnadsbranschen så, att det inte skall behöva bli några uppehåll under vinterhalvåret. Jag hade under gårdagen tillfälle att här i kammaren diskutera vissa administrativa företeelser, som faktiskt göra att redan tillståndsgivningens utformning hindrar folk från att arbeta.

Men det är ju möjligt att en förbättring kommer att inträda. Jag har under senaste tiden hört uppges, att byggnadsfacken under innevarande vinter haft en sysselsättningsgrad som man tidigare aldrig sett motstycke till. Man har alltså nått verkliga resultat genom en bättre anpassad tillståndsgivning.

Vi reserverar oss mena liksom motionärerna, att både tillsynsmyndigheten och Kungl. Maj:t i socialdepartementet böra skärpa sin uppmärksamhet och vidtaga alla de åtgärder för kontroll och översyn som äro möjliga. Redan på den vägen kan man enligt vår mening nedbringa kostnaderna.

Men vidare måste otvivelaktigt vissa i författning angivna bestämmelser ändras. Och om tillsynsmyndigheten finge order att göra en översyn och föreslå ändringar som snabbt kunde genomföras, tror jag för min del att det kunde ha blivit möjligt för årets riksdag att taga ställning till förslag i den riktningen. Man skulle sålunda ganska snabbt kunna vinna besparingar genom ändring av bestämmelserna.

Kungl. Maj:t har också framhållit att en allmän översyn på detta område skall ske, eftersom man länge varit på det klara med att inte allt är väl beställt. Reserverna och utskottsmajoriteten äro ense om att detta initiativ är gott. Man får ju se, om inte ytterligare resultat kunna vinnas på den vägen.

Med tanke på de minskade möjligheterna att missbruka understöd, med tanke på den ökade sysselsättningen inom byggnadsbranschen under innevarande vinter och med tanke på de ändringar, som kunna komma att göras i administrativ väg, anse vi att det bör vara möjligt att räkna med ett lägre anslag. Jag kan inom parentes nämna, att arbetslöshetskassornas fondbildning fortsätter i mycket snabb takt. Fonderna ökas med belopp, ungefär motsvarande statsbidraget, och kassornas fonder torde för närvarande uppgå till ungefär 150 miljoner kronor. Jag vill inte säga annat än att det kan vara lämpligt att fondera medel under tider av ringa arbetslöshet, så att kassorna kunna ta en törn, innan bered-

Anslag till erkända arbetslöshetskassor.

skapsåtgärder och andra mått och steg hunnit vidtagas, om en mera omfattande arbetslöshet skulle inträffa, men fonderna börja ju nu bli så stora, att man tycker att en något mindre snabb takt även där kunde vara tillräcklig. Också detta ger en möjlighet att sänka kraven just nu, när statskassan är i ett så beträngt läge.

Med hänsyn till de nu anförda synpunkterna ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den under punkten angivna reservationen.

Herr KARLSSON, GUSTAF: Herr talman! Detta är den enda punkt, där en reservation vid utskottsbehandlingen av femte huvudtiteln åstadkommit vad som brukar kallas borgerlig samling, och det är givet att de företeelser inom arbetslöshetsförsäkringen, som under senare tid kunnat konstateras, ha väckt viss uppmärksamhet. Detta gäller för övrigt inte bara de borgerliga kretsarna, utan man diskuterar också inom arbetarkretsar allvarligt vilka åtgärder som kunna vidtagas för att under nu rådande fulla sysselsättning minska utgifterna för arbetslöshetsförsäkringen.

Utskottet har kunnat konstatera att åtgärder i denna riktning inte bara diskuterats utan också vidtagits. Enligt vår mening kan man därför inte åberopa fullgoda skäl för yrkandet om lägre anslag. Också här gäller ju regeln om förslagsanslag — utgifterna måste i alla händelser bestridas.

De väsentliga skälen till att utskottsmajoriteten förordar Kungl. Maj:ts förslag äro i korthet följande. Först och främst betingas utgifterna av gällande lagar och förordningar, och de måste givetvis följas, så länge inte ändringar genomförts. Vill man åstadkomma väsentliga förändringar av försäkringsverksamheten, skall man börja med att reformera de lagar och förordningar enligt vilka anslagen utbetalas. Vi finna att det bara är en gest, om man vill minska anslaget utan att ändra givna föreskrifter. Vidare utbetalas statens bidrag till kassorna i efterskott — det anslag, som

Anslag till erkända arbetslöshetskassor.

riksdagen nu har att bevilja, kommer alltså att gälla kassornas utlägg under tiden 1950—1951. Slutligen har departementschefen, som kammarens ledamöter finna av handlingarna, framhållit att Kungl. Maj:t skall tillsätta en utredning för översyn av försäkringsverksamheten.

Dessa tre motiv ha gjort att utskottet inte anser några särskilda uttalanden eller beslut vara påkallade utan i stället följer Kungl. Maj:t och understryker behovet av en utredning och av besparingar. Redan nu ha för övrigt besparingar kommit till stånd på grund av åtgärder från Kungl. Maj:ts sida. Vintern 1949/50 hade kassorna i byggnadsbranschen utgifter på i runt tal 4 miljoner kronor. Under motsvarande tid innevarande vinter har summan gått ned till 1,3 miljoner kronor. En utgiftsminskning med 2,7 miljoner kronor har alltså skett tack vare resonemang och åtgärder av myndigheterna, i främsta hand socialdepartementet.

Det gäller emellertid här ganska komplicerade frågor. Jag har i andra sammanhang kommit i kontakt med en del spörsmål och skall be att nu få nämna två exempel. Det ena gäller byggnadsverksamheten. Ofta ges ju byggnadstillstånd på hösten för att hålla sysselsättningen uppe. Tillstånden innehålla att man får arbeta med så och så många man. Nu har det befunnits att byggmästarna under den hårdaste vintern minska detta antal ganska väsentligt, under det att de kanske hålla antalet i överkant under sommartiden. De arbetare, som inte få arbete under vintern, vända sig naturligtvis i första hand till kassorna. Under alla förhållanden måste någon tid förflyta, innan dessa människor kunna komma ut i andra arbeten, om de över huvud taget kunna göra det. En anpassning i det fallet sker inte så lätt som man kanske tror. Nu har man emellertid ordnat en noggrannare kontroll av att byggmästarna verkligen sysselsätta det antal arbetare de fått tillstånd att utnyttja under vintertiden. Därmed besparas kassorna en del utgifter. Jag kan från min egen hembygd anföra ett annat och ganska intressant

exempel. Vid ett tegelbruk några mil från Uddevalla, ett typiskt tegelbruk från den gamla tiden, där man arbetade endast under sommartiden, blevo arbetarna i regel arbetslösa i oktober—november och återupptogo arbetet först i mars månad. De voro arbetslöshetsförsäkrade genom sitt fackförbund och upp-buro under den lediga tiden arbetslöshetsunderstöd, för övrigt med ett mycket större belopp än de själva betalat in under motsvarande tid. Detta förhållande har numera observerats, och man har vidtagit åtgärder för att bruket skall få behålla sina arbetare hela året. Det var ett kommunens intresse och ett intresse över huvud taget att arbetarna inte skulle drivas från sin egen bygd utan stanna där. Man intresserade därför bruket att bygga ut detsamma för drift även under åtminstone någon del av vintern.

Man har således på olika håll inriktat sig på att åstadkomma besparingar av ganska betydande mått, och vi tro att den översyn, som nu skall verkställas — utredningen torde för övrigt tämligen snart bli tillsatt — skall leda till ganska stora besparingar. Men det är också — och det vill jag gärna uttala vid detta tillfälle — ett allmänt intresse att arbetslöshetsförsäkringen blir sådan, att arbetarna själva bli intresserade av den, och att man inte vid denna översyn åstadkommer sådana beskränningar att arbetarna inte äro intresserade av att erlagga egna avgifter, utan bara säga sig, att om den olyckan skulle inträffa, att det blir arbetslöshet, så uppbära de sitt understöd, som staten helt och hållet får bekosta. Det kan, herr talman, inte vara ett allmänt intresse, och jag skulle tro att man vid översynen måste ta hänsyn till detta spörsmål. Jag har endast i förbigående velat nämna, att dessa problem förefinnas.

Jag vill inskränka mig till det sagda och ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr WERNER: Herr talman! För den, som något känner till dagens arbets-

marknadsläge, förefaller det inte litet obegripligt att det allmänna kostnader för bekämpande av arbetslösheten ha kommit att förete stegringar. Vi leva ju i ett tidevarv, då det särskilt på jordbrukets och skogens arbetsområden råder en uppenbar brist på arbetskraft. Vi veta oss ingen möjlighet att uppbära den arbetskraft, som är oundgängligen nödvändig för att uppehålla produktionen. Särskilt gäller detta skogsbruket. Man kan nog utan överdrift påstå, att de nu gällande reglerna för arbetslöshetsunderstödet utlämnade lett till att sådant understöd utdelats alltför frikostigt. De arbetslösa, som ha anmält sig såsom sådana, ha inte underkastats den kontroll, som vore befogad och nödvändig. Detta har medfört en fastlåsnings av arbetskraften, så att det på ett arbetsfält råder brist på arbetskraft, medan på ett annat arbetsfält, som för tillfället kanske inte kan ge sysselsättning, arbetsdugliga människor uppbära arbetslöshetsunderstöd i stället för att flytta över till ett annat område, där man saknar tillgång på arbetskraft. Det är något fel i detta system, som bör rättas till. Det förekommer också uppenbara missbruk. Det kan exempelvis inte vara riktigt att en byggnadsarbetare, som har en liten skogsslott, arbetar på denna och samtidigt uppbär arbetslöshetsunderstöd. Det kan inte ligga i arbetarnas intresse att deras egna kontingenter till kassorna missbrukas på detta sätt och att det allmänna lämnar bidrag till en arbetslöshetsförsäkring med sådana verkningar.

Dessa omständigheter ha lett till att motioner väckts om antingen en minskning av det nuvarande statsanslaget till arbetslöshetskassorna eller ett bibehållande av anslaget vid 13 miljoner kronor. Jag kan inte finna annat än att starka skäl tala för den reservation, som fogats vid utskottets utlåtande på denna punkt och som jag hoppas skall tilldraga sig åtminstone någon uppmärksamhet från socialdepartementets och statsmakternas sida. Det innebär något för rättskänslan stötande att man under de förhållanden, som nu råda, använder

Anslag till erkända arbetslöshetskassor.

skattemedel på det sätt som här många gånger skett. Avsikten är inte att strypa anslaget, så att inte någon hjälp skall kunna utgå vid en oförvållad verklig arbetslöshet, utan endast att förekomma det missbruk, som det nuvarande systemet ger möjligheter till.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den vid punkten fogade reservationen.

Herr ANDRE VICE TALMANNEN: Herr talman! Jag begärde ordet med anledning av ett uttalande av herr Mannerskantz. Han tyckte vilja göra gällande att på detta område skulle kunna förekomma någonting som hade släktskap med fiffel och fusk. Jag tror att det är alldeles felaktigt. Kontrollen över arbetslöshetskassorna vilar på arbetsförmedlingsorganen, och jag skulle tro att den fackliga rörelsen, som ju på visst sätt har stått fadder åt arbetslöshetsförsäkringen, har ett mycket starkt intresse av att se till, att statsbidraget och medlemmarnas egna avgifter ej användas på ett sätt som icke skulle stå i överensstämmelse med vad som kan vara rätt och riktigt. Understödsbeloppets storlek inbjuder för övrigt inte till fusk av någon större omfattning. Det kan inte vara många av dem, som kunna erhålla arbete, som hellre skulle vilja gå arbetslösa mot ett understöd av 6 å 7 kronor om dagen. Något sådant fall kan väl alltid finnas, men jag tror inte man behöver misstänka, att det skulle förekomma i någon större utsträckning. Det är inte här felet ligger i det nuvarande systemet — om det nu finns något fel — utan det är helt och hållet fråga om i vilken takt man kan bereda sysselsättning åt de arbetslösa och framför allt de arbetslösa inom säsongyrkena. Trots de ansträngningar, som gjorts för att åstadkomma en säsongutjämning inom byggnadsindustrien, förekommer en viss säsongarbetslöshet, och då är frågan, om det finns några möjligheter att bereda de arbetslösa sysselsättning under en arbetslöshetsperiod, som är relativt kortvarig.

Anslag till erkända arbetslöshetskassor.

Sedan det konstaterats att det statsbidrag, som utbetalts under år 1949, till ungefär halva sitt belopp utgått till byggnadsfacken, har en undersökning gjorts om anledningen därtill, och det kunde därvid konstateras, att det delvis berodde på att byggnadstillståndsgivningen i viss mån hade klickat, så att byggnadsarbetarna fått gå och vänta på arbeten, som skulle kunnat sättas i gång. Men dessutom hade det förekommit en hel del arbetsavbrott av mycket kortvarig beskaffenhet, på tre till sex veckor, då det hade varit svårigheter att placera över arbetarna och då det många gånger icke hade förelegat önskemål om att placera över vederbörande till ett annat område. Man får väl ändå även inom riksdagen ha klart för sig att en arbetslös kanske inte önskar flytta över från ett arbetsområde till ett annat, om han redan på förhand är på det klara med att arbetslösheten kommer att begränsas till en relativt kort tidsperiod, utan föredrar att under de veckor det kan vara fråga om lyfta det understöd, som han kan vara berättigad till, för att sedan ånyo få sysselsättning på det arbetsfält, där han fått sin utbildning och har de bästa förutsättningarna att göra en fullgod arbetsinsats.

Jag tror, att de diskussioner, som på socialministerns initiativ fördes med representanter för arbetslöshetskassorna och med representanter för byggnadsindustrien, komma att ge till resultat att man, i den mån det är möjligt, söker undvika utbetalande av understöd i onödan, genom arbetstillståndsgivning och dylikt för att på så sätt minska trycket på arbetslöshetskassorna.

Sedan skulle jag vilja ge en upplysning med anledning av ett annat yttrande av herr Mannerskantz, vilket också kan ha föranlett missförstånd i kamraren. Herr Mannerskantz talade om arbetslöshetskassornas fondbildning, och han utgick från att fonderna nu hade nått en sådan höjd, att man skulle kunna inskränka på avsättningarna till dem. För att det inte skall råda något missförstånd på denna punkt vill jag upplysa om att icke någon del av stats-

bidraget fonderas. Det utgår dels i form av ett förvaltningsbidrag med ett visst belopp årligen och dels i form av ett procentuellt bidrag i förhållande till det utbetalade arbetslöshetsunderstödet och arbetslöshetens omfattning. Det är således endast medlemmarnas egna avgifter som till viss del användas till fondbildning. Om vi skulle råka ut för en större arbetslöshet, tror jag för övrigt dessa fonder inte äro någonting att skryta över, ty eftersom det är över en miljon försäkrade medlemmar, kan det endast röra sig om ett ringa antal kronor per medlem. Jag har emellertid velat fästa uppmärksamheten på att det inte är statsbidragsmedel som fonderas.

Jag yrkar, herr talman, bifall till utskottets hemställan. Jag finner inte att det föreligger skäl att bifalla reservationen, eftersom vederbörande myndigheter redan äro uppmärksamgjorda på de eventuella bristfälligheter, som kunna finnas, när det gäller arbetslöshetsunderstödet utbetalande ur kassorna.

Herr MANNERSKANTZ: Herr talman! Jag begärde ordet, när min ärade vän på bohuslänsbänken i början av sitt anförande i någon mån hemföll åt samma, låt mig kalla det fatalism som socialministern i så måtto, att han säger, att eftersom det här är fråga om ett förslagsanslag, så går det åt så mycket som går åt, och det är bara att betala. Det är en form av fatalism, som jag tycker nästan är muhammedansk, och muhammedan har i varje fall inte socialministern rättighet att vara, ty han är skyldig att tillhöra den rena evangeliska läran. Det är inte heller rätt att här vara fatalist, ty man kan nämligen påverka det sätt, på vilket pengar förbrukas, och medelsförbrukningen behöver inte vara någonting som får gå av sin egen tyngd.

Herr Gustaf Karlsson anförde sedan vissa exempel, som jag tycker gav mig rätt. Han sade att det gjorts vissa besparingar, som han i ett fall taxerade till 2,7 miljoner kronor. Ja, men då äro vi ju ense om att det går att göra bespa-

ringar bara genom ett annat sätt att sköta pengarna. Det är detta jag menar har beaktats i alltför liten utsträckning, och det bevisas väl av den omständigheten, att allteftersom arbetslösheten blivit mindre och mindre — den kan ju numera knappast upptäckas av vanliga människor — öka kostnaderna för arbetslöshetsförsäkringen, så att de nu äro uppe i 17 miljoner kronor.

Den omständigheten, att statsbidraget till arbetslöshetskassorna utbetalas i efterskott, menade min vän från Bohuslän skulle utgöra bevis för att det inte betydde någonting, hur man nu beslutade, eftersom det redan var för sent. Nej, det är inte för sent. För det första är inte detta budgetår slut än. Det kan göras åtskilligt ännu under de månader som återstå. För det andra har den gångna vintern i Stockholm varit gynnsammare än tidigare vintrar, så att det inom byggnadsfacken inte behövt uppstå så stor arbetslöshet som under föregående vintrar.

Vad sedan beträffar exemplet, att ett tegelbruk har varit i drift endast under sommarhalvåret och stått still under vinterhalvåret, med påföljd att arbetarna vid tegelbruket under kanske större delen av den tid, som bruket legat nere, ha fått arbetslöshetsunderstöd, vill jag säga, att jag inte tycker att en sådan ordning är riktig. Jag vet många tegelbruk, som i varje fall inte tidigare varit byggda för bränning på vintern och där arbetarna sedan gammalt haft två yrken. Den vanligaste kombinationen har varit arbete i tegelbruket under sommarhalvåret och skogsarbete under vinterhalvåret. Många tegelbruk ha ju numera ändrat på denna ordning, men det finns åtskilliga som alltjämt tillämpa detta system, och nog skulle det väl vara möjligt att i tider, som de vi nu leva i, sysselsätta vid grovarbete sådana människor som tegelbruksarbetare inom något annat yrke, när frosten lägger hinder i vägen för driften vid tegelbruken.

Sedan, herr andre vice talman, är det, trots vad som här sagts, faktiskt så, att allt inte går rätt till. Om jag skall

Anslag till erkända arbetslöshetskassor.

säga som det är, anförde avdelningens ordförande exempel, som gävo fullt belägg för detta, och jag kan själv som exempel ta ett fall och vill höra om herr andre vice talmannen finner det stå i överensstämmelse med reglerna på detta område.

En snickerifabrik började under förra årets första hälft uppvisa en nedgång i orderstocken, och företagsledaren tyckte att han behövde permittera en del av sin arbetsstyrka. Han permitterade då en del av arbetsstyrkan under låt oss säga en månad, och eftersom det ansågs att det inte gick att placera arbetarna i annat arbete, fingo de daghjälp ur arbetslöshetskassorna. När det gått en månad, tog han in dem i arbete igen och permitterade en annan avdelning på en månad. Dessa arbetare fingo också arbetslöshetsunderstöd. Detta skedde naturligtvis i samförstånd mellan arbetsgivaren och arbetarna.

Man kan knappast säga att det är varre sig i arbetslöshetskassemedlemmarnas eller i det allmännas intresse att sådant får ske. Jag vet också för min del, att länsarbetsnämnderna och arbetsförmedlingarna äro tillsynsmyndigheter över denna verksamhet, men det är inte garanti nog, ty man vet att missbruk förekomma. Jag skulle vilja gå så långt att jag säger, att det börjar bli något av skandal genom det sätt på vilket bidragssystemet tillämpas. Departementschefen är ansvarig för att missbruk inte ske på detta område, och jag menar att hans fatalism tar sig uttryck i att han inte gör tillräckligt mycket åt denna sak.

Herr ANDERSON, IWAR: Herr talman! Jag vill på intet sätt bestrida att icke herr Mannerskantz kan vara mera renlärig, när det gäller den evangeliska läran, än vi som tillhöra utskottsmajoriteten, men vad jag bestämt måste bestrida är att vi skulle ha gripits av någon fatalism. Förhållandet är, herr Mannerskantz, det rakt motsatta, och jag skall söka bevisa det.

Vi få inte glömma, att det bara är någ-

Anslag till erkända arbetslöshetskassor.

ra månader kvar på detta budgetår. Om vi se på hur stort medelsbehovet varit tidigare, finna vi att 1948 års riksdag för ändamålet anslag 8,3 miljoner kronor men att det gick åt 15,5 miljoner kronor. För budgetåret 1950/51 är det beräknat 13 miljoner kronor. Finns det, när det här gäller ett förslagsanslag, något skäl att kallt räkna med att det skulle kunna bli en sådan minskning av bidragsbeloppen som reservanternas och särskilt herr Mannerskantz synas tro? Jag har inte den uppfattningen. Om det skall föras någon realistisk politik i fråga om besparingar, får man, såsom herr Karlsson i Munkedal tidigare påpekade, ändra reglerna för bidragsgivningen.

Jag vill, herr talman, inte förneka att det kan förekomma och har förekommit missbruk vid tillämpningen av bidragsbestämmelserna, men förutom att departementschefen redan vidtagit vissa åtgärder för att få en ändring till stånd har han nu också förordnat en allmän översyn. Utskottsmajoriteten understryker behovet av en dylik översyn och slutar med att framhålla, att det är önskvärt att utredningen snarast genomföres. Detta är, herr Mannerskantz, realistisk politik.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr KARLSSON, GUSTAF: Herr talman! Muhammedan, jude eller grek, det kvittar för mig lika. Finns det en förordning som säger, att medborgarna skola ha en viss förmån, då skola de ha den. Den ståndpunkten hävdar jag. Detta är också utgångspunkten i vårt resonemang.

Här begär man att anslaget till arbetslöshetskassorna skall minskas, men man gör inte någon antydning om att vi skola ändra förordningen. I ett förhastat ögonblick har man visserligen i en motion skrivit, att reglerna på detta område skola ändras och att översynen bör bedrivas så skyndsamt, att förslag skulle kunna föreläggas årets riksdag. Ibland går nog pennan litet för fort för en del motionärer. Den som aldrig så litet känner

till arbetet i riksdagen har ju klart för sig att dylika reformer inte gå att genomföra i all hast.

Vi äro alla eniga om att när arbetslöshetsförsäkringen utnyttjas på ett sätt som icke varit avsett, bör man försöka komma till rätta med detta missförhållande, och det är ju detta som översynen skall ta sikte på. Departementschefen har sagt, att en utredning skall sättas i gång, och då menar vi att oppositionen inte kan ha någonting att anföra på denna punkt. En utredning kommer, och jag vet inte varför man skall uppehålla tiden med att resonera om denna sak.

Herr Mannerskantz säger att det exempel, som jag anförde, ger belägg för att man kan minska anslaget. Jag vill för det första säga till herr Mannerskantz, att man ju kan åstadkomma förbättringar utan detta ideliga gny och gnäll över att ingenting göres och att man bara låter allting gå. Här har i alla fall gjorts någonting. För det andra skulle jag vilja säga en sak, som inte tidigare nämnts i debatten i dag, nämligen att när utskottsmajoriteten förordar 17 miljoner kronor i enlighet med vad Kungl. Maj:t äskat, ha vi i åtanke också det faktum, att antalet arbetslöshetsförsäkrade ökar i mycket snabb takt. Det är också en sak, som man måste ta hänsyn till.

Det är dessa reella skäl som gjort att vi inte kunnat biträda minoritetens resonemang. Jag vidhåller, herr talman, mitt yrkande om bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr ANDRE VICE TALMANNEN: Herr talman! Jag tycker för min del inte att det exempel, som herr Mannerskantz nämnde om den där snickerifabriken, utgör något starkare argument för hans påstående att fiffel och fusk verkligen förekommer. Det kan ju inte vara på det sättet att arbetarna och snickerifabrikören där kommit överens om denna ordning bara för att alla skulle komma i åtnjutande av arbetslöshetsunderstöd. Det måste väl förhålla sig på det sättet, att fabrikören har haft ett intresse av att hålla arbetsstyrkan kvar, och efter-

som man bedömt situationen på det sättet att den dåliga arbetstillgången var av övergående art, skulle man ordna det på detta sätt för att lösa det problem, som låg i arbetskraftens möjliga förflyttning, om ett antal arbetare skulle bli permanent arbetslösa.

Jag vill påpeka för herr Mannerskantz, att förordningen tydligen medger en sådan anordning som den här angivna, och följaktligen har det inte varit fråga om något brott emot de regler som gälla. Men såvitt jag vet har arbetsförmedlingen möjlighet att ingripa mot en sådan fördelningsprincip. Därest den skulle ha arbetstillfällen att erbjuda de arbetslösa, kunde den följaktligen försöka ingripa och få kontinuerlig sysselsättning för alla. Det var ju, visserligen inte arbetsförmedlingen men i alla fall de officiella myndigheterna, som ingrepp mot korttidsarbetet inom skoindustrien, en anordning som hade rätt under ganska lång tid. Där ingrepp myndigheterna och sade, att de endast lämnade råvarutilldelning till förbrukarna under den förutsättningen att fabrikena kunde köra för fullt. Då kom man ifrån den historien. Jag tror att man också kan komma ifrån sådant som det här varit tal om, såvida det inte finns motiv för att försöka klara en kortare period genom att göra ett slags arbetsfördelning.

Herr OHLON: Herr talman! Herr Karlsson i Munkedal har två gånger givit uttryck för den meningen att det skulle på något sätt vara olämpligt att riksdagen ger till känna sin uppfattning i denna fråga, detta därför att Kungl. Maj:t har satt i gång med en översyn över arbetsmarknadsförhållandena.

Jag begärde, herr talman, ordet närmast för att uttala, att jag vill gendriva detta påstående från herr Karlssons sida. Så pass bundna av övermakten som herr Karlsson behöva vi väl ändå inte vara. Vi ha inom folkpartiet ställt oss avvaktande i denna fråga. Vi ha inte haft någon motion. Från bondeförbundets sida har yrkats på att anslaget skulle nedsättas från 13 till 12 miljoner, och

Anslag till erkända arbetslöshetskassor.

högern hade yrkat på status quo. När nu folkpartiets representanter i statsutskottet slutligen gingo med på reservationen, som begär samma anslag för nästkommande budgetår som i år, var det på grund av ett meddelande som på allra sista tiden har kommit från arbetsmarknadsstyrelsen.

Det har framgått av debatten här i dag och särskilt av vad herr Mannerskantz anfört, att det mest svårbestämda problemet på arbetsmarknaden är säsongarbetslösheten inom byggnadsfacket. Arbetsmarknadsstyrelsen har härnäst sagt ifrån att detta problem är på god väg att lösas, att arbetslösheten inom byggnadsfacket fördenskull redan har påtagligen minskat och att man kanske inte skulle behöva genomföra några ändrade bestämmelser på berörda område. Det gamla anslaget på 13 miljoner kronor kommer ändå att räcka till. Det är som jag nyss nämnde detta, som har gjort, att vi från folkpartiet förenat oss med reservanterna.

Herr MANNERSKANTZ: Herr talman! Herr Karlsson i Munkedal sade, att orsaken till att anslaget behövde höjas var att medlemsantalet i kassorna hade ökat så starkt under senare år. Detta är inte riktigt rätt formulerat, ty medlemsantalet har inte ökat något nämnvärt under det senaste året. Det blev en ökning, när byggnadsarbetarna kommo in i dem, men sedan har medlemsantalet stått och stampat vid ungefär siffran 1 070 000, och där har det inte blivit någon ökning, som befogar en sådan ansvällning av anslaget som det här är fråga om. Därför tycker jag inte att man kan anföra det som skäl. Det finns flera skäl för ett oförändrat anslag, därför att medlemsantalet är oförändrat och just därför att, som herr Ohlon nyss strök under, man har fått meddelande om att situationen beträffande arbetslösheten under den gångna vintern varit mycket gynnsammare än tidigare.

Om man resonerar som herr andre vice talmannen gör och säger, att här är det inget felaktigt, ja, hur skall man då

Anslag till erkända arbetslöshetskassor.

kunna komma några fel på spåren? Man måste, om man är den som har ansvaret för en sak, i alla fall hysa den misstanken att det kan vara några felaktigheter. I annat fall finns det inte någon möjlighet att verkligen nå något resultat.

Det har blivit så mycket »översyn» nu för tiden i de svenska statsdepartementen, att det verkar som om de inte skulle orka göra någonting själva, utan så fort något skall göras, skall det tillsättas några särskilda personer för att göra översyn eller utredning. Men här fordras inte så mycket en översyn som ett löpande iakttagande och kontroll av tillämpningen av befintliga bestämmelser. Jag har för min del den meningen, herr talman, att det finns brister i den löpande övervakningen, och efter vad jag kan förstå av statsrådet Möllers eget uttalande i dag, är det inte att förvänta någon ändring, ty han bryr sig inte så mycket om det. Det tycker jag ju är fel, ty ett statsråd skall inte bara se till att propositioner komma fram till riksdagen, utan han skall också vara ansvarig för dessa propositioners riktiga omsättande i praktiken sedermera. Det ingår till lika stor del i regerandets plikter som att skaffa pengarna.

Det kan naturligtvis diskuteras, om det fall som jag relaterade är i strid mot författningarna eller inte. Jag vill inte direkt påstå att just detta fall är det — men nog finns det fall som ostridigt äro det. Det finns andra exempel på ett direkt oriktigt handlande, t. ex. då det gäller arbetare, som faktiskt i smyg gå och ta ett arbete vid sidan om och ändå uppbära understöd. Sådana fall finnas också, och det gav ju herr Werner exempel på. När det nu talas om en översyn, är det fråga om att utreda huruvida författningar, stadgar och dylikt för kassorna böra ändras, men vad som här fordras gäller den löpande skötseln.

Sedan får jag nog till min vän från Arboga säga, att han själv har bevisat sin fatalism; han står ju här och säger, att »när anslaget var 11 miljoner, så gick det åt 15, och det är väl bevis för

att det större anslaget behövs». Min anklagelse för fatalism gick ju ut på att om medelsförbrukningen får hållas, är det inte något att göra åt saken, och det där resonemanget ger oss anledning att undra över vilken lära herr Andersson i Arboga egentligen tyr sig till.

Herr ANDERSON, IWAR: Ja, herr talman, jag skall inte resonera om religionsspörsmål. Det är jag visst intresserad av, herr Mannerskantz, men det få vi väl göra vid ett annat tillfälle. Men när det gäller pengar, och det är det väl fråga om här, får man räkna med den nakna, kalla verkligheten. Det kallar jag realistisk politik och inte fatalism, och därför talade jag just om hur det gått till förr. Jag hoppas, att riksdagen följer utskottsmajoritetens förslag här, men skulle det vara så lyckligt att pengarna inte gå åt, så finnas de i alla fall kvar i budgetredovisningen. Jag tar således inte åt mig så värst mycket av det där om fatalismen.

Så ber jag, herr talman, att få säga att jag har under min kommunala verksamhet särskilt på 1920- och 1930-talen sysslat så mycket med arbetslöshet och sett vad den betyder för en kommun, att jag hälsade det med glädje, när arbetslöshetsförsäkringen infördes. Ty den är dock en hjälp till självhjälp, och den kommer att hjälpa kommunerna oerhört mycket, om arbetslösheten skulle bli större.

Herr ANDRE VICE TALMANNEN: Herr talman! Jag vände mig emot herr Mannerskantz' uttryck i hans första anförande, »fiffel och fusk». Nu har han ändrat det till »fel», och det tycker jag är ett mildare ord. Jag har visst inte sagt, att vi inte skulle kunna betrakta förfaringssättet vid den nämnda snickerifabriken såsom felaktigt — kanske inte i så stor utsträckning emot arbetslöshetsförsäkringen, utan emot att använda arbetskraft på detta sätt, när vi ha ont om sådan. Men det är möjligt att man haft ett motiv för en sådan uppdelning vid

Angående ersättningen till av silikos drabbade arbetstagare.

denna snickerifabrik. Motivet ha vi inte fått del av här i riksdagen, och följaktligen kunna vi inte heller ha någon mening om huruvida det i verkligheten är något felaktigt.

Efter härmed slutad överläggning gjorde herr talmannen enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr *Mannerskantz* m. fl. vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med överbärande ja besvarad.

Herr *Mannerskantz* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 5 punkten 41, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr *Mannerskantz* m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Mannerskantz* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut röster-na hava utfallit sålunda:

Ja — 78;

Nej — 60.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkterna 42—50.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 51.

Angående ersättningen till av silikos drabbade arbetstagare.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att

dels medgiva, att tillfälliga ersättningar till av silikos drabbade arbetstagare finge utgivas under budgetåret 1951/52 enligt samma grunder som under innevarande budgetår samt att åt personer, vilka i anledning av olycksfall som inträffat eller sjukdom som yppats under åren 1941—48 vore berättigade till sjukpenning eller livränta enligt förordningen om olycksfalls- och yrkessjukdoms-ersättning åt tvångsarbetare m. fl. eller förordningen om olycksfalls- och yrkessjukdomsersättning åt fångar m. fl., finge för tiden fr. o. m. den 1 juli 1951 tills vidare utgå sådan dyrtidskompensation, att beloppen av nämnda förmåner uppginge till vad som skulle hava utgått, därest den i förordningarna fastställda maximigränsen för inkomst — 1 764 kronor — höjts med 40 %;

dels ock till Statsverket åliggande, av andra medel ej utgående ersättningar i anledning av olycksfall i arbete m. m. för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 3 350 000 kronor.

I en inom andra kammaren av herr *Dahlgren* väckt motion (II:297) hade hemställts, att riksdagen måtte besluta höja de tillfälliga ersättningar, som utginge till av silikos drabbade arbetare, till 1 400 kronor under budgetåret 1951/52 samt att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära utredning om åtgärder för hindrande av silikosens spridning.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten av angivna orsaker hemställt,

I. att riksdagen måtte

a) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionen II:297, såvitt nu vore i fråga, medgiva, att till-

Angående ersättningen till av silikos drabbade arbetstagare.

fälliga ersättningar till av silikos drabbade arbetstagare finge utgivas under budgetåret 1951/52 enligt samma grunder som under innevarande budgetår;

b) medgiva, att åt personer, vilka i anledning av olycksfall som inträffat eller sjukdom som yppats under åren 1941—1948 vore berättigade till sjukpenning eller livränta enligt förordningen om olycksfalls- och yrkessjukdomsersättning åt tvångsarbetare m. fl. eller förordningen om olycksfalls- och yrkessjukdomsersättning åt fångar m. fl., finge för tiden fr. o. m. den 1 juli 1951 tills vidare utgå sådan dyrtidskompensation, att beloppen av nämnda förmåner uppginge till vad som skulle hava utgått, därest den i förordningarna fastställda maximigränsen för inkomst — 1 764 kronor — höjts med 40 %;

c) till Statsverket åliggande, av andra medel ej utgående ersättningar i anledning av olycksfall i arbete m. m. för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 3 350 000 kronor;

II. att motionen II: 297, i vad den avsåge åtgärder för hindrande av silikosens spridning, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr NORLING: Herr talman! I denna punkt av utskottets utlåtande har handlagts en motion, väckt i andra kammaren, vari hemställts, att riksdagen måtte besluta att höja den tillfälliga årliga ersättningen åt av silikos drabbade arbetare från 700 till 1 400 kronor om året. Utskottet avstyrker denna del av motionens hemställan och hänvisar, som det brukar göra i sådana fall, till resultatet av den nu pågående översynen av hithörande lagstiftning.

I fråga om yrkandet i motionens andra del, som avser åtgärder för att hindra spridandet av denna yrkessjukdom, har utskottet hänvisat till en kungörelse av den 6 maj 1949 om läkarundersökning, d. v. s. arbetare som sättes till detta hälsofarliga arbete skall i förväg undersökas av läkare. Det är nog gott och väl att man har kommit så långt att man nu i alla fall undersöker, om de, som

skola arbeta i detta yrke, äro friska, och man kan ju betrakta det som en förbättring i jämförelse med vad som gällt tidigare. Men det är under alla förhållanden så, att det just är under arbetets gång som dessa arbetare insjukna, oberoende av om de varit friska, när de antogos i arbetet, eller ej. Att denna sjukdom får allt större spridning kan väl i många fall anses bero på att inte tillräckliga skyddsåtgärder vidtagits för de arbetare, som sysselsättas inom dessa hälsofarliga yrken.

Även om en viss förbättring har skett beträffande skyddsåtgärder, synes detta likväl inte räcka till för att förebygga dessa sjukdomar. Den nya arbetarskyddslagen föreskriver undersökningar, vilka skola äga rum i betydligt större omfattning än tidigare, men resultatet har endast blivit att man kunnat konstatera en stor ökning av de silikosskadades antal. På ett större gjuteri i Göteborg har en utredning verkställts beträffande inträffade fall av silikos. 1947 inträffade 6 fall, 1948 5 fall, 1949 2 fall och 1950 13 fall. Således ha bara på detta gjuteri under denna fyraårsperiod inträffat 26 fall av silikos. I ett annat, litet gjuteri i Göteborg, som endast sysselsätter 20 anställda, har man kunnat konstatera att av dessa 20 äro 5 silikosskadade, således en fjärdedel av hela antalet anställda.

Vid en annan undersökning, som gjorts inom nio avdelningar av Järnbruksförbundet, visar det sig att 7,4 procent av arbetarna voro silikosskadade och att ytterligare 7,1 procent voro misstänkta fall. Utredningen visar således, att företagarna inte alltid ta hänsyn till de skadade, i det att endast omkring hälften av dem, som betraktats som silikosskadade, erhållit ändrat arbete, och hälften har fått stå kvar i sitt gamla arbete.

I mycket kan detta naturligtvis hänga samman med att en silikosskadad arbetare med en lång yrkesvana, kanske förvärvad under 20, 30 års anställning, som kommit upp till en relativt god veckolön av låt oss säga 150, 160 kronor, efter att ha blivit förflyttad på grund

Angående ersättningen till av silikos drabbade arbetstagare.

av skadan, inte kommer upp i mer än 100 eller 110 kronor i veckan. Det är då ganska förklarligt, att denne arbetare inte tar så stor hänsyn till den skada, som han erhållit, utan mera till den lön han får, och på det sättet kanhända i många fall själv försöker vara kvar i sitt arbete, vilket, utan att han egentligen är medveten därom, skadar honom ännu mera och gör honom ännu mer arbetsoduglig. Från denna utgångspunkt kan man ju konstatera, att trots att bestämmelserna på detta område ha skärpts, har man dock inte kommit fram till förebyggande åtgärder, utan det visar sig att de silikosskadades antal ökas i stället för minskas.

Med denna motivering ber jag, herr talman, att få yrka bifall till motionen nr 297 i andra kammaren under punkterna I och II i utskottets utlåtande.

Herr MANNERSKANTZ: Herr talman! Vad som här i utskottets utlåtande sägs om silikos rör inte hela den ersättning, som en silikosskadad skall få, utan den tilläggsersättning utöver vad han får genom den maximerade livräntan, och då måste man ha vissa grunder vid beräkandet av det ungefärliga inkomstbortfallet för en silikosskadad arbetare vid överflyttning från ett arbete, där silikosskaderisken finns, till ett annat, ofarligt arbete.

Utredningar härom ha gjorts, och så sent som åren 1948 och 1949 fastställdes en maximering av 700 kronor per år, grundat på undersökningar gjorda inom Gjutareförbundet, visserligen något tidigare, nämligen 1947, och med stickprovsundersökningar. Det visade sig därvid att inkomstminskningen vid placering i annat arbete utgjorde i medeltal 29 öre per timme, och för 2 400 arbetstimmar per år blir det 696 kronor, eller nära nog 700 kronor. På det sättet har man kommit fram till beloppet 700 kronor.

Om det nu skall göras en ändring av detta belopp, fordras givetvis att en ny likadan undersökning göres. Det kan därvid inte anföras som ett motiv, att

lönerna nu ha höjts, utan det är skillnaderna i lönerna, som man skall konstatera, och det kan man inte göra utan vidare. Därför fordras en undersökning liknande den som gjordes inom Gjutareförbundet i början av fyrtiotalet.

Både Kungl. Maj:t och utskottet säga emellertid nu, att en sådan undersökning skall ske, och när det genom denna undersökning sedan kan uppvisas en kalkyl, liknande den jag här har talat om, förmodar jag, att ersättningen kommer att fastställas i enlighet med vad denna undersökning visar. Man måste nog i statens förvaltning ha grunder att stå på, och det är detta som gör, att utskottet menar att vi inte kunna göra någon ändring, förrän vi ha fått en ny kalkyl, som visar att det är något fel beträffande den gamla. Då är det ju möjligt att det blir en höjning, men det är inte säkert, eftersom de olika lönerna på de olika arbetsplatserna ju kunna ha höjts ungefär i samma takt, så att skillnaderna bli relativt oförändrade.

Efter dessa upplysningar hoppas jag att kammaren inser, att det är klokt att följa utskottets förslag, till vilket jag ber att få yrka bifall.

Herr NORLING: Herr talman! Herr Mannerskantz framhöll, att det inte var meningen att staten skulle ersätta allt. Nej, det kan det inte bli fråga om med de nuvarande ersättningssummorna på 700 kronor; det går naturligtvis inte.

Vidare framhöll herr Mannerskantz, att det gjorts en undersökning 1949 då det fastställdes dessa 700 kronor såsom maximum. Men ha inte lönerna höjts betydligt och ha inte prisstegringarna pågått oavbrutet sedan dess? Man får väl räkna med att de arbeten, på vilka i regel dessa silikosskadade arbetare placeras, när de tagas från sitt yrkesarbete, äro sådana arbeten som tillhöra de allra sämst betalade eller sådana, för vilkas utförande i regel minderåriga eller därmed jämställda anställas och som inte ge den lön som yrkesarbetaren har. Då bli dessa omplacerade arbetare underkompenserade. Det räcker inte

Om ersättning för skador vållade av å anstalter intagna.

med de 700 kronor per år, vilka staten nu har godkänt som den högsta kompensationen. Detta gör naturligtvis, att dessa silikosskadade och omflyttade arbetare bli mycket missmodiga och att de, som jag förut nämnde, försöka att hänga kvar vid det arbete, i vilket de för var dag bli allt mer och mer skadade.

Jag anser att motionen nr 297 i andra kammaren är mycket starkt motiverad, varför jag yrkar bifall till densamma.

Herr MANNERSKANTZ: Herr talman! Jag skulle inte vidare ha polemiserat mot herr Norling, om det inte hade verkat som om herr Norling inte hade hört upp riktigt här under debatten. Han säger: »Ha inte arbetslönerna ökat?» Jag har ju just berört den saken. Men kan det inte tänkas, att lönerna ha stigit på båda hållen, både i gjuteriet och på den andra arbetsplatsen, dit vederbörande har flyttats? Men om de ha stigit på båda hållen, är det inte säkert att skillnaden dem emellan har ökat.

Herr Norling säger, att han inte har undersökt en sak. Nej, jag tror inte att herr Norling har undersökt någonting. Han bara bjuder över, och det är nog motivering för honom!

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt samt vidare på bifall till utskottets hemställan med den ändring, som föranledes av bifall till motionen II:297; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 52—70.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 71.

Om ersättning för skador vållade av å anstalter intagna.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Ersättning för skador vållade av

personer, som avvikit från vissa anstalter, för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 45 000 kronor.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Cassel* och *Lundqvist* (I:251) och den andra inom andra kammaren av herr *Braconier* och fru *Hellström* (II:255), hade hemställts, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte med beaktande av i motionerna anförda synpunkter framlägga förslag om en definitiv reglering av statens ersättningsskyldighet till personer, vilka lidit skada genom åtgärd av vid sinnessjukhus eller vissa andra anstalter intagna.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på anförda skäl hemställt,

a) att riksdagen måtte till Ersättning för skador vållade av personer som avvikit från vissa anstalter för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 45 000 kronor;

b) att motionerna I:251 och II:255 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

I motiveringen hade utskottet yttrat bland annat:

»Utskottet har inhämtat, att ungdomsvårdsskoleutredningen kommer att behandla frågan om viss utvidgning av de hittillsvarande möjligheterna att utfå ersättning. I avvaktan härpå är utskottet icke berett tillstyrka det i motionerna I:251 och II:255 väckta förslaget om definitiv reglering av statens ersättningskyldighet.»

Reservation hade avgivits av herr *Mannerskantz*, fröken *Andersson* samt herrar *Jansson*, *Skoglund* i *Doverstorp*, *Ståhl* och *Staxäng*, vilka ansett dels att det nyss återgivna stycket av utskottets yttrande bort hava följande lydelse:

»Utskottet har inhämtat, att ungdomsvårdsskoleutredningen kommer att behandla frågan om viss utvidgning av de hittillsvarande möjligheterna att utfå ersättning. Enligt utskottets mening är detta icke till fyllest. Av såväl rättviseskäl

Om ersättning för skador vållade av å anstalter intagna.

som med hänsyn till gällande bestämmelser inom skadeståndsrättens område bör statens ersättningsskyldighet definitivt regleras. Då tillräckliga erfarenheter nu vunnits, föreligger icke anledning att längre uppskjuta denna reglering.»

dels ock att utskottet bort under b hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 251 och II: 255 i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet i det av reservanternas föreslagna yttrandet anför.

Mom. a.

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. b.

Herr MANNERSKANTZ: Herr talman! Det har i denna punkt väckts en motion, som går ut på att Kungl. Maj:t måtte med beaktande av de i motionen anförda synpunkterna framlägga förslag om en definitiv reglering av statens ersättningsskyldighet till personer vilka lidit skada genom åtgärd av vid sinnessjukhus eller vissa andra anstalter intagna. Det förhåller sig nämligen på det sättet, att när för några år sedan en nyordning på detta område hade genomförts och rymningarna och skadegörelserna började bli mer och mer vanliga utan att de som lidit skada kunde få ersättning, så gjordes det en framstöt här, om jag minns rätt dels genom statsrevisionen, dels genom motioner. Man menade att det inte kunde vara rimligt, då staten skapade anstalter, som voro så anordnade att rymningar blevo ganska vanliga, och därefter rymningarna terroriserade hela trakten, gjorde det oroligt för människorna, fördärvade deras egendom, stulo deras bilar och cyklar, slogo sönder deras fönster, garagedörrar o. s. v., att dessa personer i omgivningen utöver det personliga obehaget även skulle själva stå den ekonomiska risken för de metoder som statsmakterna hade beslutit sig för att tillämpa. Man menade, att när staten hade infört anordningar som medförde dessa risker, skulle staten också svara för att de som lidit skada skulle åtminstone i någon mån få ekonomisk gottgörelse. Detta för-

slag bifölls till slut, och man tog upp ett litet anslag på 5 000 kronor för att klara den saken. I praktiken visade det sig, att kostnaderna snabbt stego, och numera är anslaget upptaget till de 45 000 kronor, som vi för ett ögonblick sedan beviljade. Men de pengarna betalas ut utan några egentliga regler för hur ersättningarna skola utgå. Dessa bestämmas av socialdepartementet, förmodligen på förslag av socialstyrelsen, och besluten äro väl mer eller mindre beroende på en eller två människors godtycke.

I motionen begäres nu, att det skall rättsligt klarläggas, att staten skall ersätta sådana här skador, och att det skall skapas normer, så att dessa ersättningar icke bli beroende på godtycke eller vad man vill kalla det. Jag tycker att detta krav är så principiellt riktigt, att det knappast längre kan skjutas åt sidan, och utskottets hänvisning till den allmänna ungdomsvårdsskoleutredningen är knappast till fyllest. Det är inte alls säkert, att ungdomsvårdsskoleutredningen är så pass juridiskt betonad, att den kan ta en ställning till denna fråga, som ligger mest på det juridiska planet, utan det är fråga om man inte borde anlita de jurister som finnas inom kanslihuset för att verkligen tänka igenom och sätta på pränt några normer för dessa ersättningar, så att det blir säkrare för dem som bo i närheten av dessa numera ganska talrika anstalter, från vilka terror på olika sätt sprider sig. Detta krav på juridiska normer torde stå i överensstämmelse med allmänna rättsprinciper, som i övrigt tillämpas här i landet, och detta är icke något område som lämpar sig för att undantagas som ett försöksobjekt.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den vid denna punkt avgivna reservationen, som just begär ett definitivt klarläggande av rättsgrunderna för dylika ersättnings utbetalande.

Herr KARLSSON, GUSTAF: Herr talman! Även på denna punkt är förhållandet, att det redan pågår en prövning

Om ersättning för skador vållade av å anstalter intagna.

av den väckta frågan, då ungdomsvårdsskoleutredningen tagit under omprövning just frågan om rättsgrunderna för utbetalning av ersättning för skada som vållats av dessa interner. Utskottet finner det då tämligen naturligt, att man får avvakta resultatet av den omprövningen. Det bör i varje fall vara en säkrare väg än att man, som herr Mannerskantz här rekommenderar, på en enskild motion liksom skulle fastslå, efter vilka grunder som utbetalningen skall äga rum. Denna mera objektiva prövning av hela detta mycket, mycket invecklade problem bör självfallet göras av en mera kvalificerad utredning än som möjligen kan stå enskilda motionärer till buds, när de skriva en motion, även om den ene motionären väl skall vara en erkänd jurist. Jag tror ändå att deras synpunkter äro något för grova på detta svåra område. Vi ha sålunda fullgoda skäl för att avvakta den utredning som pågår och slutförandet av det arbete som också göres inom departementet i detta ärende.

Jag yrkar således, herr talman, bifall till utskottets hemställan.

Herr CASSEL: Herr talman! Då jag är motionär i detta ärende och då herr Karlsson var nog vänlig att uttala att jag är en erkänd jurist, vill jag säga att det är nog att överskatta mig. Men jag har inte alls velat diktera, hur dessa regler skola skrivas, och jag instämmer med herr Mannerskantz i att man först bör försöka gå till grunden med detta ytterst svåra problem. Alla problem på skadeståndsrättens område äro intrikata och svåra, men det hindrar inte att man bör ta itu med dem och försöka skapa ordentliga rättsregler, så att de som ha råkat att komma i närheten av ungdomsvårdsskolor, sinner sjukhus eller sådana anstalter, där det bedrives fångvård i frihet, verkligen få det skydd som de kunna vara berättigade till. Det är ju så, att den fria fångvården här i landet i viss mån seglar i motvind, och detta beror icke minst på att de som bo i närheten av anstalterna

känna sig hotade både till liv och egendom. Det får inte vara på det sättet. Jag är inte alls någon motståndare till den fria fångvården — jag tror tvärtom, att den under många omständigheter är en ganska förnuftig väg, och jag har sett goda exempel på dess resultat — men det skall inte gå ut över enskilda människor. Vill man vårda fångar i frihet och ha ungdomsvårdsskolor, där pojarna få vistas i frihet och komma och gå nästan som de vilja, skola kostnaderna inte gå ut över enskilda, utan det är vårdkostnader, som staten skall ta på sig och inte vräka över på de medborgare som bo i anstalternas omedelbara grannskap.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande momentet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Mannerskantz m. fl. vid förevarande punkt avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Mannerskantz* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 5 punkten 71 mom. b, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Mannerskantz m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning.

Anslag till social upplysningsfilm.

Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för japropositionen.

Då emellertid herr *Mannerskantz* begärde rösträkning, verkställdes nu voting medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 93;

Nej — 42.

Därjämte hade 7 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkterna 72—75.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 76.

Anslag till social upplysningsfilm.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Social upplysningsfilm för budgetåret 1951/52 anvisa ett reservationsanslag av 30 000 kronor.

Anslaget var i gällande riksstat uppfört med 75 000 kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten anfört:

»Utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag om medelsanvisning även för nästa budgetår. Förslaget innebär en avsevärd nedsättning av anslaget. Utskottet anser det därför böra övervägas, om icke det statliga stödet till ifrågakvarande verksamhet tills vidare kan lämnas i sådan form, att särskilda administrations- och expenskostnader icke behöva uppkomma.

Under återopande av det anförda hemställer utskottet, att riksdagen må till Social upplysningsfilm för budgetåret 1951/52 anvisa ett reservationsanslag av 30 000 kronor.»

Reservation hade anmälts av herr *Mannerskantz*, fröken *Andersson* samt herrar *Skoglund* i Doverstorp, *Rubbestad* och *Staxäng*, vilka ansett, att utskottets yttrande och hemställan bort hava följande lydelse:

»Av 1950 års besparingsutredning har ifrågasatts om icke förevarande verk-

samhet efter hand bör bringas att upphöra. Då de mest angelägna ämnena redan synas ha blivit behandlade, kan utskottet i rådande ekonomiska läge icke tillstyrka, att ytterligare anslag av statsmedel anvisas för ifrågakvarande ändamål.

Under återopande av det anförda får utskottet hemställa, att Kungl. Maj:ts förslag icke må av riksdagen bifallas.»

Herr **MANNERSKANTZ**: Herr talman! Det här är den sista punkt av detta utlåtande, där jag skall begära ordet, men det gäller en gammal, stående fråga, däri vi ha haft våra uppgörelser flera gånger, nämligen anslaget till social upplysningsfilm. 1950 års besparingsutredning har ansett att denna sak är en av dem som äro umbärliga, så att man skulle kunna dra in anslaget när som helst. Jag tycker inte det är riktigt, att man här sätter till en utredningsman, som lägger fram förslag, och i den mån som det ena efter det andra blir upptaget till behandling, stoppas det bara under bordet. Det är knappast det rätta sättet att behandla sådana utredningar i tider som dessa. Här blir det i varje fall inte någon positiv skada genom att man inställer produktionen av sociala filmer under så lång tid som det kan anses behöfligt med hänsyn till statsfinanserna. Det finns på detta anslag en reservation, som gör att även om man avslår äskandet om dessa 30 000 kronor, räcka medlen till att avveckla det som hittills är färdigplanerat, och det behöver alltså inte vara någon risk för att hittills nedlagt arbete blir värdelöst.

Då jag tror att det är möjligt att undvara denna produktion och då en del filmer som beröra de viktigaste ämnena äro färdiga — även om det finns andra ämnen kvar — ber jag att nu få yrka avslag på Kungl. Maj:ts förslag, vilket är detsamma som bifall till reservationen.

Herr **KARLSSON, GUSTAF**: Herr talman! Då nu departementschefen har

Anslag till social upplysningsfilm.

minskat anslaget från 75 000 kronor till 30 000, ha vi inom utskottet ansett, att dessa medel böra anvisas för ändamålet. Det är dock inte alldeles betydelselöst, om social upplysning kommer till stånd även i hårda och svåra tider. Kanske man rent av kan säga, att det är nödvändigare då. I varje fall har utskottet tillstyrkt anslaget och dessutom gjort det uttalandet, att då det nu blir ett så litet anslag, bör man försöka åstadkomma en förenkling av administrationen, så att det inte skall behövas några särskilda medel för den.

Herr MANNERSKANTZ: Det där är nog bara en from önskan. Det är ett lysande exempel på hur man förstör pengar till ingen nytta, när man ger ett så litet anslag, att det varken blir hackat eller malet men ändå går åt ungefär lika mycket pengar till administration som förut.

Herr BENGTSON: Herr talman! Vid behandlingen av denna fråga på statsutskottets tredje avdelning var jag en av dem som ivrigast yrkade på att vi skulle bibehålla detta anslag på 30 000 kronor till social upplysningsfilm. Jag anser att det har stor betydelse.

I statsverkspropositionen ha vi fått en redogörelse för de filmer som spelats in. Den första heter »Vi ska ha barn» och handlar om samhällets stöd åt mor och barn samt om de abortföregbyggande åtgärderna. En annan heter »Den onödiga olyckan»; det är en film om jordbrukets arbetarskydd och brandförsvar, producerad i samarbete med Jordbrukets skyddspropaganda och Försäkringsbolagens upplysningstjänst. Dessa filmer och även de övriga äro så pass värdefulla, att man bör fortsätta verksamheten. Det kan visserligen sägas, att man kan lämna upplysning på mindre kostsamt sätt än genom att producera filmer, men i detta fall tror jag knappast det är lämpligt. Man når inte grupper, som man vill nå, på annat sätt. Även om man låter utarbe-

ta en aldrig så vacker broschyr eller annonserar på annat sätt, så når man inte de grupper det är fråga om. Filmen ger också på ett mera påtagligt och levande sätt en illustration av vad man vill visa.

Anslaget har tidigare utgått med 75 000 kronor. Herr Mannerskantz säger, att man egentligen inte kan bedriva någon verksamhet för 30 000 kronor, och det är riktigt. Om man skall spela in film, räcka inte 30 000 kronor långt. Men som jag nyss nämnde var filmen »Den onödiga olyckan» inspelad i samarbete med Jordbrukets skyddspropaganda och Försäkringsbolagens upplysningstjänst, och man kan tänka sig, att om denna kommitté finns kvar och kan fortsätta sitt arbete, den inte nödvändigtvis behöver stå för hela kostnaden för inspelning av film. Därför anser jag det viktigt att anslaget finns kvar, även om det är ganska ringa i förhållande till filminspelningskostnaderna. Jag skulle gärna se att det vore 75 000 kronor och gärna rösta för ett ännu högre anslag, men eftersom departementschefen stannat vid 30 000 kronor och utskottet anslutit sig till denna siffra, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr KARLSSON, GUSTAF: Herr talman! Herr Mannerskantz säger, att utskottets uttalande om att man i departementet skulle se till, om man icke kan undvara särskilda administrationskostnader, är en from önskan, som ingenting betyder och icke leder till något resultat. Jag vill då bara säga herr Mannerskantz: Låt oss diskutera den saken nästa år! Då ha vi mera konkreta grunder att hålla oss till, och då kan man taga upp saken. Har man icke lyckats genomföra detta då, kan ställningen bli annorlunda, men i dagens läge talar allt, herr talman, för att utskottets förslag bifalles.

Herr MANNERSKANTZ: Herr talman! Det finns inte något ställe i hela stats-

verkspropositionen, där man kan spara ett enda öre utan att trampa något intresse på tårna, det kan jag nästan säkert säga. Skall man avstå från att göra besparingar bara för att det på något håll reses en invändning, kan man alltså inte spara ett enda öre.

Herr Bengtson säger nu, att det behövs en upplysningsfilm på jordbrukets område. Då kan jag tala om, att den lilla film som kan bli för de pengar, som finnas kvar som en reservation, är abonnerad för länge sedan till många andra saker. Jag hörde av en person, att det var ordnat för en film om vatten- och avloppsledningarnas nödvändighet, och en annan påstod att han hade fått löfte om att en film för ett annat ändamål — tyvärr minns jag inte nu vilket — skulle komma först. Med de 30 000 kronorna har man alltså inte möjlighet att tillgodose dem som vilja ha en film om jordbruket.

Jag tror att det resonemang som föres här är i grunden felaktigt. Jag tror att jag har sagt en gång förr, att när man frestas att skaffa sig en sak, bör man inte fråga sig: Behöver jag den? Det kan man möjligen göra under andra förhållanden, men nu få vi snarare säga: Kan jag inte möjligen undvara detta? Det är en principiellt riktigare framställning, och den ber jag att få rekommendera kammaren att mera allmänt tillämpa.

Herr BENGTON: Herr talman! Min upplysning om att en viss film var inspelad i samarbete med Jordbrukets skyddspropaganda och Försäkringsbolagens upplysningstjänst lämnades därför att jag tänkte, att man där kunde anvisa en väg att göra någonting med litet medel. Jag tycker att det är betydelsefullt, att kommittén finns kvar och kan fortsätta att arbeta. Då kan den bedriva sin verksamhet gemensamt med dessa och andra intresserade organisationer.

Herr Mannerskantz nämnde de Wärnska besparingsförslagen. Vi veta ju genom föredragningen i utskottet, att man

Anslag till postverkets diligenstrafik.

på olika håll ser kritiskt på herr Wärns förslag, och kanske inte ens herr Mannerskantz vill vara med om att genomföra dem alla. Man måste säga, att om aldrig så litet göres i detta fall, så är det ändå betydelsefullt. Om man bara kan förebygga en enda abort eller ett enda olycksfall, kan detta göra så stor nytta, att det väl motiverar den ringa kostnad som lägges ned på social upplysningsfilm.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågakvarande punkten hemställt samt vidare på godkännande av den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 77—79.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 80.

Lades till handlingarna.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1951/52 under postverkets, telegrafverkets, statens järnvägars och statens vattensfallsverks fonder, luftfartsfonden samt väg- och vattenbyggnadsverkets förrådsfond jämte i ämnet väckta motioner.

På framställning av herr talmannen beslöts att detta utlåtande skulle företagas till avgörande punktvis och, där så erfordrades, momentvis.

Punkterna 1—3.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 4.

Anslag till postverkets diligenstrafik.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att under rubriken Postverkets diligenstrafik för budgetåret 1951/52 anvisa i

Anslag till postverkets diligenstrafik.

statsrådsprotokollet angivna investeringsanslag å tillhoppa 2 600 000 kronor.

Kungl. Maj:ts förslag innebar bland annat, att av nämnda investeringsanslag ett belopp av 500 000 kronor skulle anvisas till förvärv av billinjer.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Mannerskantz* (I: 252) och den andra inom andra kammaren av herr *Nolin* m. fl. (II: 351), hade såvitt nu var i fråga hemställt, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förslag om anslag å 500 000 kronor till förvärv av billinjer för postverket.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte

I. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag för budgetåret 1951/52 anvisa följande investeringsanslag, nämligen

- a) Garagebyggnader
m. m. 300 000 kronor,
- b) Anskaffning av bil-
materiel för dili-
gensrörelsen 1 800 000 kronor;

II. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 252 och II: 351, i vad de avsåge förevarande anslag, till Förvärv av billinjer för budgetåret 1951/52 anvisa ett investeringsanslag av 500 000 kronor.

Enligt en vid punkten avgiven reservation hade herrar *Mannerskantz* och *Staxäng* ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under II hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 252 och II: 351, såvitt nu vore i fråga, avslå Kungl. Maj:ts förslag om anslag till förvärv av billinjer.

Mom. I.

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. II.

Herr **MANNERSKANTZ**: Herr talman! Detta anslag avser att förvärva billinjer för postverket, och vi äro några re-

servanter, som ansett, liksom tidigare vissa motionärer, att det knappast är så stor anledning nu, när statsfinanserna äro ansträngda, att lägga ut en halv miljon kronor utan att skapa några nya värden och endast för att postverket skall kunna övertaga vissa redan befintliga diligenslinjer. Utskottet har försökt att slå an känslosträngar och säger att man måste tänka på att uppehålla och förbättra de postala förhållandena i mera avlägsna bygder. Det är klart, att det måste vara politiskt svårt att gå emot en sådan sak, och det har väl utskottet tänkt sig. Men inte behöver man försumma avlägsna bygder därför att man inte övertar befintliga linjer. Det går ju också att träffa avtal med de nuvarande innehavarna, att de fortsätta med att åtaga sig postföring, och om det skulle behövas kan man ju till och med komma överens med dem om att de utsträcka sin verksamhet några kilometer. Man bör först pröva den möjligheten.

Det finns rätt många reservationer även vid detta utskottsutlåtande, och därför inser jag, att det är nödvändigt att fatta sig kort, men detta är konstantan av vad denna reservation innehåller. Jag menar att även detta belopp på en halv miljon kronor kan sparas utan nämnvärd olägenhet. I varje fall kan man spara det nu, kanske i flera år, och då är det fel att inte göra det.

Med tanke på detta ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr **HESELBOM**: Herr talman! Som framgår av utskottets redogörelse för detta ärende är det ju i huvudsak för tillgodoseende av glesbygdernas behov av goda postförbindelser, som man från postverkets sida har funnit det lämpligt att övertaga vissa av enskilda hittills bedrivna busslinjer. Motionärerna och reservanterna göra nu gällande, att man ingenting vinner genom ett sådant övertagande, då det ändå finns billinjer, som postverket kan träffa avtal med. Ja, postverket har i mycket stor ut-

sträckning praktiserat detta system att träffa avtal med enskilda innehavare av billinjer om postbefordran, men det har i vissa fall visat sig, att det ur postala synpunkter är fördelaktigare, att postverket övertar en sådan billinje, som tilläventyrs hittills skötts på ett sätt som kunnat godtagas, då man kanske inte har garantier för att trafiken blir riktigt skött i fortsättningen. Jag är i varje fall inte övertygad om att det går att lösa frågan om glesbygdernas försörjning med goda postförbindelser uteslutande efter den väg som herr Manner-skantz här rekommenderat, utan jag tror att man får fortsätta på den sedan länge inslagna vägen, att postverket, där så finnes lämpligt och nödvändigt, övertar enskilda linjer.

Jag vill också erinra om att det här inte är fråga om några nyinvesteringar. Det är ju endast fråga om överflyttning av äganderätten från ett enskilt företag till ett statligt, och det kan till och med ligga så till, att man genom en sådan rationaliseringsåtgärd kan minska investeringsbehovet. Det är klart, att en enskild billinjeägare, som endast trafikerar en linje, får mycket stora kostnader, om han skall t. ex. hålla en reservbuss eller reservbilar att sätta in vid behov. Det bör kunna bli lägre kostnader och en mera rationell ordning, om postverket får en sådan linje, då verket kan utnyttja för närbelägna linjer avsedda bilar eller bussar även för den övertagna linjen. Om man efter denna rationaliseringsåtgärd bibehåller den service som redan finnes, måste det i stort sett innebära en minskad kostnad. Om man däremot vill öka servicen, kan man göra detta till en lägre kostnad än som annars skulle vara möjligt.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna momentet hemställt samt vidare på godkännande av den vid förevarande punkt avgivna re-

servationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 5—13.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 14.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till vissa i statsrådsprotokollet angivna byggnader och anläggningar för budgetåret 1951/52 anvisa investeringsanslag å tillhopa 52 100 000 kronor.

Kungl. Maj:ts förslag innebar bland annat, att till ombyggnad till normal-spår av järnvägslinjen Forshem—Lidköping—Håkantorp med Källby—Kinnekleva skulle för nämnda budgetår anvisas ett belopp av 2 000 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehatt

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Domö* m. fl. (I: 73) och den andra inom andra kammaren av herr *Sundström* m. fl. (II: 105), i vilka hemställts, att riksdagen måtte besluta att för ett belopp av 2 miljoner kronor påbörja breddningen av de smalspåriga västgötajärnvägarna samt att som första utbyggnadsetapp måtte väljas delsträckan Lidköping—Skara—Skövde och Skara—Forshem—Vänern;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Mannerskantz* (I: 253) och den andra inom andra kammaren av herrar *Nolin* och *Nilsson* i Bästekille (II: 350), i vilka hemställts, att riksdagen måtte besluta att till påbörjandet av ombyggnadsarbeten på linjerna Karlskrona—Kristianstad, Karlshamn—Vislanda och Bredåkra—Växjö för budgetåret 1951/52 anvisa ett investeringsanslag å 2 000 000 kronor.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten av angivna orsaker hemställt,

I. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag för budgetåret 1951/52 anvisa under momentet angivna investeringsanslag;

Om breddning av vissa västgötajärnvägar.

II. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 73 och II: 105 till Ombyggnad till normalspår av linjen Forshem—Lidköping—Håkantorp med Källby—Kinnekleva för budgetåret 1951/52 anvisa ett investeringsanslag av 2 000 000 kronor;

III. att motionerna I: 253 och II: 350 icke måtte bifallas av riksdagen.

Reservation hade anförts av herrar *Gränebo, Mannerskantz, Heiding, Lundqvist, Rubbestad* och *Johansson* i Mysinge, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under III hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 253 och II: 350 till Ombyggnad till normalspår av linjerna Karlskrona—Kristianstad, Karlshamn—Vislanda och Bredåkra—Växjö för budgetåret 1951/52 anvisa ett investeringsanslag av 2 000 000 kronor.

Mom. I.

Utskottets hemställan bifölls.

Om breddning av vissa västgötajärnvägar.**Mom. II.**

Herr DOMÖ: Herr talman! Jag befinner mig i den inte alldeles ovanliga situationen att som motionär ha fått ett ganska kallt nej av det mäktiga statsutskottet på det förslag jag har djärvt framlägga i denna fråga. Besvikelsen — eller, om jag så får säga, smäleken — att inte ha lyckats har jag ju kvar, trots att den delas av samtliga mina länskamrater, som här äro på samma linje som jag.

Såsom kammaren hört gäller det här ett anslag för att påbörja breddningen av det smalspåriga västgötanätet. Kungl. Maj:t har föreslagit och utskottet har tillstyrkt ett anslag på 2 miljoner kronor för att sätta i gång med första etappen. Den föreslås börja med breddningen av linjerna Forshem—Lidköping—Håkantorp med sidospår från Kinnekleva till Källby. Motionärerna anse, att de ut-

fraktningsmöjligheter för den nya cementindustrin, som den här föreslagna ombyggnaden avser att tillgodose, lika väl skulle kunna tillgodoses genom att man i stället breddade linjen från Lidköping över Skara till Skövde med tillstötande sidospår från Kinnekulle över Götene vid Skara. Skillnaden mellan de två förslagen i kostnadshänseende är ju, att det av motionärerna förordade medför högre ombyggnadskostnad och i varje fall till en början högre driftkostnad. Att vi motionärer i alla fall ha föreslagit den senare sträckningen beror på att det på litet längre sikt är bättre välja det nu något dyrare alternativet för att kunna tillgodose intressena även för Skarabygden, vars utfraktningsmöjligheter nästan uteslutande äro begränsade till de smalspåriga järnvägarna.

Skillnaden i ombyggnadskostnad är ungefär 3,5 miljoner kronor — i runt tal 10,5 miljoner kronor mot 7,1 miljoner kronor. Jag förstår fullväl, att man i dessa tider tycker, att man självfallet skall gripa sig an med det förslag, som för tillfället nöjaktigt tillgodoser ett visst trafikbehov, och skjuta på det andra, dyrare förslaget. Men det av utskottet förordade förslaget föregriper en lösning, som enligt en samstämmig mening hos länets lokala myndigheter och organisationer på jordbrukets område bättre tillgodoser de allmänna önskingarna och ett större område. Och i längden torde — och det behöver inte dröja så lång tid, innan detta visar sig — det ekonomiska utfallet av ombyggnaden bli lika gott enligt motionärernas förslag.

Det är just de saker jag här antydde som göra att vi skulle vilja ombygga banan över Skara. Det av utskottet förordade förslaget löser blott en relativt ringa del av de viktiga trafikproblemen i Skaraborgs län. Den normaliserade linjen drages i kanten av det stora trafikområde som det gäller att betjäna, och ingen normalspårig förbindelse erhålles mellan länets huvudorter Skövde, Skara och Lidköping. Det bör särskilt betonas, att det av utskottet förordade förslaget inte löser utfraktsproblemet för jordbruksprodukterna. Skaraborgs län är ju

Om breddning av vissa västgötajärnvägar.

ett område med mycket stor överskottsproduktion av jordbruksprodukter. Skara är uppsamlingscentral för dessa, och där finnes också en livsmedelsindustri, som behöver en normalspårig bana. Alla dessa problem, som nu skjutas åt sidan, tränga till en snar lösning. Om man då på en gång hade genomfört den något dyrare lösningen med tvärbana till Skövde, skulle man enligt vår mening ha tillgodosett länets krav bättre.

Det säges ju, att man i dessa tider får nöja sig med så enkla lösningar som möjligt. Det förstår jag. Jag vill inte heller lägga några stenar i vägen för det förslag som utskottet förordat, men jag vill inte underlåta att påpeka, att detta inte innebär den rationellaste lösningen.

Det är ganska egendomligt, att länets uttalanden vid så många tillfällen ha skjutits undan så som skett här. Om jag minns rätt ha alla lokala myndigheter tillstyrkt den av motionärerna förordade sträckningen, och man tycker att vad de ha framhållit borde ha inverkat mera vid behandlingen av det ursprungliga förslaget. Nu har inte detta skett. Och jag måste säga, herr talman, att utskottets uttalande i samband med tillstyrkandet av statens järnvägars och Kungl. Maj:ts förslag är mycket magert. Det talar om att en fortsatt breddning av västgötanätet småningom bör komma till stånd. Men något bestämt uttalande i den riktning som vi motionärer hade eftersträvat har utskottet inte gjort.

Nu återstår ingenting annat än att hoppas på att, när den mäktiga 1943 års järnvägskommitté för breddning av de smalspåriga banorna fortsätter sitt arbete, den verkligen kommer att mera än som hittills har skett ta upp de centrala trafikproblemen för detta område. Ordförande i kommittén är ju vår ärade kammarledamot herr Forslund, och en annan kammarledamot är också med.

Nu vet jag väl att man också från andra håll, exempelvis från Blekinge, kommer att kräva att få stå i förgrunden vid den breddning av de smalspåriga banorna som skall ske. Jag finner det naturligt att även blekingenätet breddas snarast möjligt. På sina håll råder det kanske en

viss misstämning över att det förordade projektet för att lösa en del av västgöta-problemen kommer att tränga undan andra projekt. Men motionärerna äro ense med utskottet om att det föreligger särskilda skäl för att söka åstadkomma utfraktningsmöjligheter för den nya cementindustrien vid Kinnekulle och att därför första etappen av breddningen av västgötanätet måste givas företräde. Jag hoppas också, att man tar sig an den mycket viktiga uppgiften att så snart som möjligt bredda resten av de smalspåriga näten i Västergötland och Blekinge.

Jag vet, herr talman, att det inte är stora utsikter att få igenom ett yrkande om bifall till motionerna. Men jag anser, att jag talar för en god och lämplig sak, varför jag framställer yrkande om bifall till av mig m. fl. avgivna motioner i denna punkt.

Häri instämde herrar *Isaksson* och *Hallagård*.

Herr **HEIDING**: Herr talman! Vad först beträffar västgötajärnvägarna ha vi inom utskottet blivit ense om att tillstyrka det förslag som Kungl. Maj:t har framlagt. Meningarna i Västergötland ha ju varit mycket delade. Det har där kommit fram olika förslag, och jag tror att fyra förslag diskuterades inom avdelningen. Utskottet uppvaktades av flera deputationer, som framförde sina olika synpunkter. Men det förhåller sig så, att den av utskottet förordade linjen Forshem—Lidköping—Håkantorp med Källby—Kinnekleva var den som först borde komma i åtanke när det gällde breddning, eftersom den stora cementfabriken i Hällekis skulle kunna lämna ett mycket stort bidrag till frakterna. Vid behandlingen av frågan måste ju utskottet ta hänsyn till att banan såvitt nu kunde bedömas skulle bära sig i framtiden och att de pengar som lades ned skulle bli räntabla.

Annars får jag säga, att banan nordost om Lidköping går i utkanten av bygden och inte rakt igenom den, men det är den kortaste sträckan och den

Om breddning av vissa västgötajärnvägar.

som det går lättast att bygga om, och därför hade Kungl. Maj:t stannat för denna. Ombyggnaden skulle kosta bara 7,1 miljoner kronor mot 10,55 miljoner kronor för den av motionärerna föreslagna sträckningen. Det var således en rätt avsevärd skillnad, och detta gjorde att utskottet inte kunde tillstyrka motionärernas förslag.

Det är även mycket som talar för breddning av järnvägen Lidköping—Skara—Skövde. Men det hade dels ställt sig dyrare, dels tagit längre tid att ombygga denna järnväg till normalspårig, och då hade inte cementfabriken fått möjlighet att frakta cement i den utsträckning och på ett så tidigt stadium som man beräknat.

Utskottet har på s. 29 uttalat: »Utskottet har därvid ingalunda förbisett, att den i motionerna berörda frågan om en förbättring av trafikförhållandena för Skara med omnejd är förtjänt av beaktande.» Herr Domö tyckte, att detta var mycket magert, och att det saknades ett bestämt uttalande. Det är rätt svårt att göra ett bestämt uttalande om vilken sträckning som skulle vara den mest lämpliga, ty här föreligga så många förslag utöver det som utskottet tillstyrkt. Därför kunde utskottet inte gärna göra något mera bestämt uttalande än det som gjorts. Jag anser för min del, att Skara bör komma i åtanke, men hur det skall ske får väl järnvägskommittén bedöma senare. Skara ligger i hjärtat av en större jordbruksbygd, och många jordbruksprodukter måste fraktas där. Det skall villigt erkännas, att det är besvärligt med omlastningarna, och därför anser jag att järnvägskommittén bör ha sin uppmärksamhet riktad på denna fråga och lägga fram ett förslag. Vid vilken tidpunkt ett sådant kan genomföras beror på när pengar kunna beviljas, men man får hoppas, att det inte skall dröja alltför länge. Jag skulle tro, att det så småningom skall gå att genomföra den breddning som utskottet åsyftat med sitt uttalande beträffande Skara med omnejd.

Jag hoppas herr talmannen tillåter, att jag även i detta sammanhang berör ble-

kingejärnvägarna. 1950 års riksdag har ju uttalat sig för att 1946 års principbeslut beträffande blekingenätet borde omprövas. Sedan Kungl. Maj:t under hänvisning här till uppdragit åt 1943 års järnvägskommitté att upprätta en preliminär plan för ombyggnad av staten tillhöriga smalspåriga järnvägar, har kommittén i underdånig skrivelse den 18 november 1950 bl. a. uttalat, att breddningen av blekingenätet borde utföras å statens järnvägars ordinarie investeringsprogram med turordning i princip före övriga företag. Det föreligger således ett klart och tydligt uttalande att blekingenätet i princip skulle komma i första hand. Nu har en västgötajärnväg fått komma före. Men jag skall inte klandra detta, som jag själv varit med om att tillstyrka. Vi få dock inte tro, att det går att dröja hur länge som helst med breddningen av blekingenätet, utan denna bör sättas i gång snarast.

I vår reservation ha vi på denna punkt hemställt, att utskottets utlåtande skulle få följande lydelse: »Med hänsyn till vad i ärendet sålunda förevarit finner utskottet i likhet med motionärerna starka skäl tala för att påbörjandet av blekingenäts breddning icke längre bör uppskjutas. Utskottet förbiser ingalunda att denna ombyggnad, såsom järnvägskommittén påpekat, är ett omfattande projekt, som kräver stora förberedelsearbeten. Erinras må emellertid, att för detta ändamål å statens järnvägars driftkostnadsstater hittills upptagits ett sammanlagt belopp av drygt 1,5 miljon kronor. Det torde därför kunna förutsättas att förberedelserna åtminstone fortskridit så långt att hinder icke behövde möta mot ett igångsättande av de egentliga ombyggnadsarbetena.»

Sedan har det framhållits, att det förefaller, som det skulle vara svårt att få markfrågorna lösta, men landstinget i Blekinge har tillsatt en kommitté som sysslar med dessa frågor. Efter vad jag har hört har kommittén gjort en framställning till järnvägsstyrelsen om att få besked om hur mycket mark som erfordras och vilken mark det gäller. Det-

ta behöver kommittén veta för att kunna framlägga förslag till landstinget. Vederbörande kommuner måste ha uppgift om areal och sträckningar, innan de kunna fatta beslut om att skänka mark till järnvägen. Det är väl i första hand städerna och landskommunerna som skola släppa till mark, och om det sedan inte går att få all mark på denna väg, får väl landstinget träda emellan, i all synnerhet när det gäller att lösa in mark från enskilda. Detta bör väl bli klart ganska snart, och om riksdagen beviljar ett belopp för att påbörja järnvägsbyggandet i Blekinge, finnas större förutsättningar att verkligen lösa markfrågorna än om man skall vänta så länge som nu tycks bli fallet.

Inte bara riksdagen utan också riksdagens revisorer ha mycket tydligt uttalat sig för att breddningen av blekingenätet borde påbörjas snarast. Jag har deras uttalande här, och jag skall så kort jag kan referera vad de ha sagt.

Revisorerna hade under en resa i Blekinge haft tillfälle att närmare studera järnvägsförhållandena därstädes och därvid bibragts den uppfattningen, att ombyggnaden av blekingejärnvägarna vore en angelägenhet av största vikt för länet icke minst ur näringsekonomiska och befolkningspolitiska synpunkter. Revisorerna förklarade, att de allmänna förutsättningar, på vilka beslutet grundades, helt förändrats, varigenom tidpunkten för ombyggnadsarbetenas programliga påbörjande skulle framflyttas på obestämd tid, vilket icke kunde anses rimligt eller gagneligt. Revisorerna ifrågasatte därför, huruvida icke spörsmålet borde upptagas till förnyad prövning. Oavsett om tiden vore inne för omprövning av riksdagsbeslutet eller ej, borde enligt revisorernas uppfattning möjlighet föreligga för järnvägsstyrelsen att inom ramen för det av Kungl. Maj:t redan lämnade bemyndigandet bedriva de påbörjade övergångsarbetena i snabbare och effektivare takt än hittills. Sammanfattningsvis uttalade revisorerna, att den förevarande frågan måste anses vara av den allmänna bety-

Om breddning av vissa västgötajärnvägar. delse, att dess lösning icke utan allvarliga återverkningar i olika avseenden kunde skjutas ytterligare på framtiden.

Statsrevisorerna ha i detta fall gjort ett tydligt uttalande, och det bör beaktas.

Den rullande materielen vid blekingejärnvägarna är bristfällig, och det är icke lämpligt att inför en påtänkt ombyggnad ersätta densamma. Om det köpes ny materiel nu, går det nämligen inte så lätt att sedan använda den vid andra järnvägar. Man har inte samma spårvidd som i Blekinge på något annat håll här i landet. Det har visserligen sagts, att man kan tillverka vagnarna så att de kunna anpassas efter en annan spårvidd, men jag undrar hur det egentligen skall gå till.

Det har här talats om den stora cementindustrien i Hällekis, som skulle ge den föreslagna järnvägen i Västergötland så stora fraktinkomster. Men också i Blekinge och Småland finns det en hel del industrier, och man kan räkna med att dessa komma att utbyggas, om järnvägarna breddas i Blekinge, Kronobergs och Kalmar län. Då skulle det säkerligen komma att visa sig, att industrierna där skulle gå raskt framåt.

Sedan man påbörjat breddningen i Blekinge, blir det andra järnvägar som komma i tur, dels åt kalmarhållet, dels åt växjöhållet. Det har mycket stor betydelse för dessa bygder.

Alla skäl tala således för att man beviljar det bidrag på 2 miljoner kronor, som begärts i motionerna. Detta belopp skulle kunna inbesparas på en annan punkt. Eftersom de båda punkterna hänga ihop, tillåter jag mig att beröra denna sak nu. I vår reservation vid den förevarande punkten ha vi yrkat följande formulering: »Såsom kommer att framgå av vad utskottet anför under punkten 27:o), är utskottet av den uppfattningen, att sådan balans bör ernås genom att väg- och vattenbyggnadsverkets motorfordonsanslag reduceras med 2 miljoner kronor.»

Anslaget till väg- och vattenbyggnadsverkets förrädsfond föreslås i år höjt

Om breddning av vissa västgötajärnvägar.

från 18,3 till 27,6 miljoner kronor. Till inköp av motorfordon är av detta anslag bl. a. upptaget 7 miljoner kronor och till inköp av vägmaskiner 13,3 miljoner kronor. I motioner har yrkats, att anslaget på 7 miljoner kronor till motorfordon måtte nedsättas till 5 miljoner kronor, och reservanterna dela denna motionärernas uppfattning. Möjligheterna att hyra privatägda motorfordon böra utnyttjas bättre, och framför allt bör entreprenadsystemet tillämpas i större utsträckning. Relationen mellan arbeten, utförda å ena sidan i egen regi och å andra sidan på entreprenad, har under de senaste åren visat en tendens att förskjutas till de senares nackdel. Sålunda utförde väg- och vattenbyggnadsverket under åren 1944—1945 en tredjedel av vägarbetena i egen regi och resten gick på entreprenad. Under år 1950 ha 50 procent utförts i egen regi och 50 procent utlämnats på entreprenad. Väg- och vattenbyggnadsverkets överrevisorer liksom riksdagen ha uttalat sig för ett längre gående entreprenadsystem. Det är angeläget, att väg- och vattenbyggnadsverket följer de direktiv som ha givits. Det har framhållits i utskottet, att det arbete, som utföres i egen regi, ställer sig något fördelaktigare, men jag undrar hur det är med avskrivningarna på de maskiner, som köpts in i så stor utsträckning. Den saken tål kanske att titta på.

Beträffande anslaget till garage- och förrädsbyggnader ha i motionerna framförts yrkanden om nedsättning från två till en miljon kronor. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har ju begärt fyra miljoner kronor, medan Kungl. Maj:t föreslagit två. Reservanterna anse, att riksdagen i detta fall bör följa Kungl. Maj:ts förslag, därför att man säkerligen kan behöva högre anslag, om det skall köpas mer maskiner. Man vill inte låta maskinparken stå ute och bli fördärvad, utan man måste ha tak över den. Det är dålig ekonomi att låta redskapen stå oskyddade. Till ett annat år får man säkerligen gå in för högre anslag härför. Garage- och förrädsbyggnader måste ju uppföras i samma takt som motor- och maskinparken utökas.

Jag anser således, att man bör anlita entreprenadsystemet i större utsträckning, och jag är förvissad om att det skulle ställa sig fördelaktigare.

Det vore rätt mycket att säga om denna sak, men jag skall inte hålla på längre utan ber att få hänvisa till vad jag redan sagt beträffande blekingebanorna, att det anslag på två miljoner, som vi ha begärt för deras breddning, utan större olägenhet kan tas från det andra anslaget. Då behöver man inte göra någon rubbning på de av Kungl. Maj:t begärda anslagen utan kan hålla sig inom ramen för den kapitalbudget, som är framlagd för riksdagen.

Herr talman! Jag ber i första hand att få yrka bifall till moment II av utskottets hemställan under den föredragna punkten angående järnvägarna i Västergötland.

Herr ANDERSSON, KARL: Jag skall be att få säga ett par ord med anledning av vad herr Domö yttrade rörande västgötabanorna. Han ville göra gällande, att utskottet inte tagit tillräcklig hänsyn till länets synpunkter. Jag vill då bara upplysa, att utskottet tvärtom tagit mycket stora hänsyn till de synpunkter, som framförts från länet. Utskottet har haft inte mindre än fem uppvaktningar från länet, och dessa ha framfört minst tre olika synpunkter på denna järnvägsfråga. Det har sålunda inte hävdats en enda och enhällig synpunkt från länet, och när utskottet ändå har funnit, att skälen ha talat så övervägande för alternativ 1, som det här kallas, alltså breddning av järnvägen Håkantorp—Lidköping—Hällekis—Forshem, torde det väl vara ett belägg för dessa skäls styrka, att till och med den motionär, som tillhör statsutskottet, har funnit sig föranledd att frångå motionens yrkande och biträda utskottsmajoritetens förslag. Skälen ha varit så överväldigande och övertygande, att inte ens motionären har kunnat rida spärr mot dem. Det kanske allra mest talande skälet är, att de gods-transporter, som i främsta hand skulle betjänas av denna breddade järnväg,

komma att till 80 procent gå åt söder och väster och endast 20 procent åt norr och öster. Följaktligen bleve transporten enligt det förslag motionärerna ha förordat, alltså via Skara—Skövde, avsevärt längre för dessa varor, och det komme att fördyra transporterna. Det är ett skäl av sådan styrka, att ingen kan bestrida eller motstå det.

Jag vill med detta påpekande bara ha sagt, att vi i utskottet ha tagit synnerligen stor hänsyn till från länets representanter framförda synpunkter, vi ha hört deras framställningar och ha även enligt mitt sätt att se gjort ett för länet gynnsamt uttalande om angelägenheten av att också i fortsättningen förbättra järnvägsförbindelserna där.

Herr DOMÖ: Herr talman! Den siste ärade talarens inlägg vittnar om vad jag tillät mig säga i mitt anförande, att man har stannat för att lösa ett alltför litet delproblem. Mot lösningen av det delproblemet har jag inte haft något att invända, men så fort man vidgar problemet till vad det i verkligheten innehåller — tillgodoseende av trafikbehovet för ett något större område — blir bedömningen annorlunda. Det är riktigt, att den järnvägslinje, som det nu gäller, har blivit aktuell framför allt på grund av utbyggnaden av cementindustrin, men när man överväger järnvägsanläggningar är det ju inte skäl att bara stanna vid hur läget är för dagen. Det är att ge denna industrianläggning en väl stor dominans. Jag har all respekt för den, men det finns ju i detta län också andra, som tränga till bättre järnvägsförbindelser. Det var motionärernas mening, att samtidigt som man tillgodosåg det aktuella behovet för cementindustrin skulle man kunna tillgodose ett annat på ett relativt billigt sätt, vilket enligt vår uppfattning i längden vore fördelaktigare för detta stora trafikområde.

Vad beträffar de uttryck viljan inom länet tagit, så uppstå ju alltid delade meningar, när en järnvägsfråga skall lösas. Därför komma naturligtvis till ett utskott olika uppvaktningar med olika

Om breddning av vissa västgötajärnvägar.

intressen. När jag sade, att länets röst inte blivit hörd så mycket, syftade jag på att länets samtliga lokala myndigheter ha uttalat sig för den av motionärerna föreslagna linjen. Vi ha hushållningssällskapet, som företräder jordbruket, vi ha lantbrukets centrala organisationer, vi ha landstinget och — vilket särskilt bör observeras — även länsstyrelsen. Alla de lokala myndigheter som jag kommer ihåg har uttalat sig för skaralinjen. Jag säger detta, herr talman, bara för att inte något missförstånd skall uppstå på den punkten. Tro kammarens ledamöter, att länets samtliga riksdagsmän i första och andra kammaren skriva på en motion i frågan utan att vara besjälade av den goda viljan att få den löst på bästa sätt. Vi ha betraktat det som vår skyldighet att såsom representanter för det allmänna säga vår mening. Det är från dessa synpunkter jag vill göra invändningar mot det resonemang, som den ärade talaren här förde.

Herr statsrådet NILSSON: Herr talman! Jag hade inte tänkt gripa till ordet efter herr Domös första, efter mitt förmenande något resignerade och måttfulla anförande. När jag nu gör det, är det emellertid för att säga några ord i anledning av hans senaste yttrande.

Först skall jag kanske understryka, att man stundom har en känsla av att när man ingenting gör, sätter man inte känslorna i svallning så som när man lägger fram förslag. Jag skulle i och för sig kunna förstå de reaktioner, som kunna komma från Blekinge, därför att det nu föreslås, att man före breddningen av blekingebanorna skall bredda en viss bansträcka i Västergötland. För blekingebanornas vidkommande ha vi ändå ett principbeslut från 1946. Det ligger ju nära till hands för blekingeborna att säga: Varför skall detta gå före? När så emellertid har skett, beror det på att starkt sakliga skäl ha talat för det, skäl som äro kända genom propositionen: För att statens järnvägar skola klara transporterna från Hällekis måste någonting göras. Då har jag råkat ut för

Om breddning av vissa västgötajärnvägar.

detsamma som statsutskottet, enligt den upplysning dess ärade representant nyss gav. Det har kommit delegationer. Jag kan i och för sig förstå deras synpunkter, men jag kan nämna, att inför de olika alternativ som ha tänkts har man till och med framfört den uppfattningen, att hellre skulle man ingenting göra med västgötabanorna än ta det alternativ 1, som föreslås av Kungl. Maj:t och som utskottet har följt.

Givetvis kan man, som herr Domö gjort, anföra skäl för att bredda en annan sträcka, men man kan inte, såsom redan påpekats av herr Andersson i Rixö, komma ifrån att den del av transportmängden, som har den allt annat överskuggande betydelsen, har sitt naturliga avsättningsområde söder- och västerut. Det gäller 80 procent av hela transportmängden. För statens järnvägars vidkommande innebär det inte bara, att transportlängden blir mindre med åtföljande lägre transportkostnader, utan även att ånglokssträckan blir längre enligt alternativ 2 än enligt alternativ 1. Detta är ytterligare ett skäl för att stanna för det sistnämnda, som är det ur järnvägsteknisk och transportekonomisk synpunkt bästa.

Nu har emellertid herr Domö gjort gällande — och det kan jag också i och för sig förstå — att för jordbrukets vidkommande borde det vara bättre, om man breddade järnvägen över Skara och Skövde. Ja, jag vill inte på något sätt uttala mig beträffande möjligheten av att bredda denna sträcka för framtiden eller eventuellt ta hela västgötanätet, vilket naturligtvis ur många synpunkter vore riktigt, men man gör den iakttagelsen, att i jordbruksbygderna finns det en tendens att låta transportarbetet övergå från järnvägar till bilar. Herr Domö kan anföra, att om detta är fallet på smalspårnätet i Västergötland, är det bara ett argument för att bredda järnvägen, och att det är de dåliga transportförhållandena, som förorsaka nedgången i trafikmängden, särskilt av jordbruksprodukter. Detta är emellertid icke hela förklaringen. Det visar sig nämligen för Västergötlands vidkommande

— och jag har siffror och statistik på det — att även för de normalspåriga järnvägarna finner man en tendens till nedgång i trafiken och övergång till bilar. Det är inte fallet bara i Västergötland utan också exempelvis i Skåne. Nu kan det finnas särskilda skäl, som vålla, att denna tendens gör sig gällande i Västergötland, nämligen att det är det distrikt i Sverige, som har det förhållandevis största antalet större bilar, varigenom det blivit starkare konkurrens mellan bil- och järnvägstrafik än på andra håll. Jag har velat säga detta, inte för att man därav skall dra den slutsatsen, att det inte spelar någon roll om man breddar järnvägarna eller inte, utan därför att man kan dra den slutsatsen, att breddning av en järnväg inte utgör någon absolut garanti för att jordbruksprodukterna komma att transporteras på den breddade järnvägen, även om den nedgång i trafiken, som man nu har att räkna med, när vi ha smalspåriga järnvägar, måhända skulle bli mindre utpräglad, därest man breddade dem. Sålunda skulle den kanske löpa parallellt med den nedgång i järnvägstrafiken med dessa produkter, som vi ha kunnat spåra på det normalspåriga nätet i Västergötland och på andra håll i vårt land.

Jag har bara velat säga dessa ord i anledning av herr Domös anförande för att understryka, att den överväldigande mängden gods som kommer att transporteras enligt alternativ 1 är cement från Hällekis. Utbyggnaden där har varit motiveringen för att vi nu börjat bredda järnvägarna i Västergötland, trots att vi inte någon annanstans börjat göra det här i landet.

Herr DOMÖ: Herr talman! Jag vill bara göra några korta kommentarer till vad herr statsrådet sade. Det är riktigt, att godset i Västergötland mer och mer har övergått till biltransport, men just häri ligger en speciell förklaring till att det hade varit skäl att överväga en annan sträckning av järnvägen, ty just från det område som inte nu blir tillgodosett

ske stora utfrakter av en hel del produkter: industri- och i särskilt hög grad jordbruksprodukter. Nödgas man lasta sitt gods på bilar för att transportera det till bredspårsjärnväg, som man nu för tiden är tvungen att göra genom att det praktiskt taget är för svårt med en omlastning från smalspår till bredspår, så fortsätter man sedan och kör godset åtta, tio mil ytterligare i stället för att lasta om det på bredspårsbana. Motionärerna ha tillåtit sig framhålla, att just möjligheten att inom det område, som nu inte erhåller någon bredspårig järnväg, få fram godset direkt på en bredspårsbana skulle från detta område tillföra den breddade järnvägen en större trafik än man har räknat med vid de undersökningar, som SJ ha gjort. Jag är ganska frestad, herr talman, att gå en smula in på en del av dessa beräkningar, men jag tror, att det skulle trötta kammaren, och i nuvarande läge tjänar det inte så mycket till. Men jag skulle vara mycket tacksam, herr statsråd, om man verkligen ville ingående penetrera dessa förhållanden. Jag är mycket glad över det intresse, som kom till synes i statsrådets anförande, liksom även i de övriga anföranden, som hållits här, just för berörda västgötaproblem. Måhända kan det komma fram någonting ur denna debatt som påskyndar lösningen av skarabygdens viktiga trafikproblem.

Herr FORSLUND: Herr talman! Jag hade inte tänkt yttra mig under detta moment utan hade velat vänta till moment III, men med anledning av de påstående, som gjordes av herr Domö om yttrandena, ber jag att få omtala, att visserligen lantbruksnämnden i Skaraborgs län uttalat ett bestämt önskemål, att Skara erhåller normalspårig järnväg redan vid första ombyggnadsetappen, men att det inte sagts, att detta skulle ske på sätt motionärerna föreslagit. Lantbruksstyrelsen, som insänder detta yttrande, åberopar det och skriver, att det är »angeläget, att Skara så snart ske kan erhåller normalspårig järnväg och förordar därför samma turordning för ombyggnad av linjen Göteborg—Vara—Skara som för

Om breddning av vissa västgötajärnvägar.

linjerna Mariestad—Moholm och Forshem—Lidköping—Håkanstorp». Lantbruksstyrelsen har icke förordat den linjesträckning, som motionärerna ha anfört.

Därtill vill jag bara säga, att chefen för försvarsstaben i sitt yttrande icke upptagit den linje, som motionärerna ha föreslagit, utan ansluter sig helt till kommitténs förslag till ombyggnad.

Jag ville lämna dessa faktiska upplysningar. Det kan inte vara riktigt att säga, att alla de myndigheter, som finnas i Skaraborgs län, ha anslutit sig till den linje, som motionärerna ha valt. Snarare är det så, att många röster tala ett annat språk.

Herr DOMÖ: Herr talman! Herr Forslund säger, att när lantbruksnämnden och lantbruksstyrelsen uttala sig för en linje över Skara, så har därmed inte sagts, att de gilla motionärernas linje. Det är väl uppenbart åtminstone för herr Forslund och mig, att skall det över huvud taget inom rimlig tid kunna bli en bredspårig förbindelse över Skara, måste det bli fråga om motionärernas förslag om en tvärlinje. Jag hyser ingen tvekan om att riktar man den frågan till vederbörande institutioner, blir svaret sådant, att man kan räkna in dem i de som stå bakom motionärernas förslag.

Efter härmed slutad överläggning gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandlingen varande momentet hemställt samt vidare på bifall till motionerna I: 73 och II: 105; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Ang. ombyggnad av blekingenätets järnvägar.

Mom. III.

Herr HEIDING: Herr talman! Med hänvisning till vad jag yttrade under punkt 14:o, beträffande blekingejärnvägarna ber jag att få yrka bifall till mom. III i den reservation, som är bilagd utskottets utlåtande.

Ang. ombyggnad av blekingenätets järnvägar.

Herr PETERSSON, EMIL: Herr talman! I motsats till en del föregående ärade talare, som mycket vidlyftigt och ingående sysslat med järnvägsfrågor, kan jag inskränka mig till några reflexioner och erinringar.

Det är väl onödigt att säga, att blekingeborna äro mycket ledsna över att förslaget om breddning av deras järnvägar ännu en gång har skjutits åt sidan. Breddningen — jag använder det uttrycket — är inte enbart ett lokalt intresse utan en hela landets angelägenhet. Få Blekinge och södra Småland, vilken landsdel också berörs av frågan, bättre kommunikationer, blir det mer industri, ökad produktion och större välstånd för befolkningen i dessa bygder till förmån för folkhushållet. Även i försvarshänseende ha goda kommunikationer stor betydelse. Varje gång frågan om breddningen behandlats i riksdagen, ha dessa synpunkter framförts och vunnit anslutning av samtliga partier utan menings-skiljaktigheter. Ett uttryck för denna enighet är statsutskottets utlåtande i frågan förra året, ett utlåtande som riksdagen godkände utan debatt.

Då regeringen emellertid av ekonomiska skäl inte ansett sig under den närmaste tiden kunna realisera förslaget, ha vi blekingar i år inte väckt någon motion därom, vilket inte får tolkas som pliktförgätenhet från vår sida utan beror på den hårda nödvändigheten att ta hänsyn till det statsfinansiella läget.

När motion likväl från annat håll förts fram om att man skulle kunna reducera ett begärt anslag av mindre angelägenhetsgrad med två miljoner kronor och använda detta belopp för påbörjande av ombyggnaden av blekingenätet till normalspår, vill jag för min del stödja detta förslag.

Så några ord om markfrågorna. För Blekinges vidkommande ligger det ärendet så till, att landstinget i följande utsåg en kommitté med landshövdingen som ordförande, och denna kommitté har haft sammanträde i december med generaldirektör Upmark och tjänstemän inom järnvägsstyrelsen. Därvid lämnades meddelandet, att såväl landstinget som stä-

derna förklarat sig beredvilliga till en uppgörelse. De ha alltså inte, såsom på något håll påståtts, ställt sig avvisande utan tvärtom förklarat sig vilja göra sitt bästa för frågans lösning. Det ställdes i utsikt, att järnvägsstyrelsen i början av detta år skulle lämna uppgift om markbehovet för den normalspåriga järnvägen, men kommittén har ännu inte fått besked. Markfrågorna böra emellertid inte hindra arbetets påbörjande.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen.

Herr ANDERSSON, KARL: Herr talman! Jag skall villigt tillstå, att jag nog blev en smula förvånad när jag fick se att i statsverkspropositionen icke blekingebanornas breddning var föreslagen, utan att i stället en helt annan bana hade föreslagits med förtursrätt. Efter den behandling, som Blekinges normalspåriga järnvägsnät tidigare hade blivit föremål för och med hänsyn till de uttalanden som gjorts av riksdagen såväl 1946 som 1950, hade jag nog räknat med att blekingebanorna vore de som stodo i första rummet.

Det har emellertid framkommit sådana skäl, såsom jag redan tidigare har påpekat, när det har gällt västgötabanorna, att såväl 1943 års järnvägskommitté som järnvägsstyrelsen och även departementschefen ha funnit sig böra frångå den gamla turordningen och i stället föreslagit, att breddningen av en viss bana i Västergötland skulle företagas först.

Jag kan således mycket väl förstå att förslaget har väckt missnöje i Blekinge, — trots att det kan se ut som om åtminstone Blekinge läns riksdagsmän skulle ha burit saken med mycket stort jämnmod, alldenstund det inte är de som ha motionerat till årets riksdag utan andra riksdagsmän.

Nu vill jag för min del gärna deklarera, att jag är lika angelägen om breddning av Blekinge järnvägar nu som tidigare och att jag följaktligen alltjämt har den uppfattningen, att denna breddning bör utföras så snart möjligt. Men när nu

Ang. ombyggnad av blekingenätets järnvägar.

förslaget om lidköpingsbanan kom upp och när så starka skäl för detta förslag kunde förebibras, fanns det inte möjligheter att samtidigt tillstyrka ett igångsättande såväl av västgötanätets breddning som också av blekingenätets. Därtill kommer det förhållandet, att breddningen av blekingebanorna faktiskt är påbörjad på det sättet, att man med driftsmedel har gjort en del förberedande arbeten, som redan dragit in kostnad av 1,5 miljoner kronor; utskottet förutsätter också att dessa förberedande arbeten skola få fortgå minst i samma takt som under de två senaste åren.

Ytterligare en sak som jag inte vill underlåta att fästa uppmärksamheten på är markfrågan.

Herr Petersson var inne på denna och lämnade vissa upplysningar, men så långt utskottet har fått veta och så långt järnvägskommittén har kunnat redovisa har ännu ingen lösning av markfrågan kommit till stånd. Tyvärr ha ett par intressenter, nämligen landstingen i Kristianstads län och i Kronobergs län, ställt sig avvisande till järnvägsstyrelsens inbjudan att lösa markfrågorna i den del det gäller dessa län. Landstinget i Blekinge län däremot har varit positivt inställt och kommer sannolikt — det är min förhoppning — att lösa frågan för sin del. Det är mycket viktigt, ty man får nog räkna med att riksdagen inte blir särskilt villig att bevilja anslag för fortsatt breddning där nere, om inte markfrågan kan ordnas. Jag skulle således vilja rekommendera Blekinge läns landsting — och även dess riksdagsmän — att under det kommande året söka få en lösning av markfrågan till stånd. Därmed skulle nog också ombyggnadsfrågan för länet komma i ett bättre läge.

Jag skall inte på denna punkt gå in på väg- och vattenbyggnadsverkets anslag, som herr Heiding var inne på. Jag vill bara säga att jag inte kan rekommendera den metod att finansiera ombyggnaden av järnvägarna, som herr Heiding förordade. Men jag vill återkomma till den frågan, när vi komma till punkt 27, och säga några ord om den då.

Som saken i år ligger till och sedan

riksdagen nu har beslutat en breddning av den föreslagna västgötabanan, torde det inte föreligga möjligheter att även här biträda motionärernas yrkande. Blekingeborna få nöja sig med att vänta ännu kanske något år, men de få också hoppas på att det förberedelsearbete, som är i gång, kommer att fortsätta och att det kommer att leda till ett resultat.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr HÄLLGREN: Herr talman! Det nämndes här i debatten, att det i år inte har kommit några motioner i denna fråga från Blekinge riksdagsmän. Det beror helt enkelt på att arbetet med breddningen pågår; statsutskottet talar om att arbetet har kostat över 1,5 miljoner kronor, därav 760 000 kronor för innevarande budgetår, och att man räknar med att arbetet skall fortgå i samma utsträckning under nästa budgetår. En ytterligare orsak är, att järnvägskommittén har understrukit behovet av blekingejärnvägaras breddning såsom ett förstahandsarbete.

Av kommitténs yttrande framgår emellertid också, att den ombyggnad av en mindre järnväg i Västergötland, som Kungl. Maj:t och statsutskottet ha föreslagit, ur räntabilitetssynpunkt är gynnsam och att man kan bygga om den järnvägen medan man väntar på markfrågornas lösning när det gäller blekinge- och smålandsjärnvägarna, vilkas ombyggnad principiellt redan är beslutad. Jag lade mig inte i frågan om västgötajärnvägarna vid debatten därom. Men det föll mig i minnet — jag hoppas att minnet inte sviker mig — att herr Domö och jag en gång under den tid, då han var statsråd, stämde möte i Karlskrona. Han befann sig i Kristianstad, och då han skulle resa till Karlskrona, reste han inte direkt på de järnvägar, som finnas i Blekinge, utan han tog vägen över Alvesta! Jag har sagt detta för att något belysa angelägenhetsgraden och därför att jag inte vill att man skall föra fram ytterligare järnvägsbyggnadsprojekt och därmed ännu mera försinka ombyggnaden.

Ang. ombyggnad av blekingenätets järnvägar.

den av järnvägarna i Blekinge, varom riksdagen, såsom statsrådet sade, tidigare fattat principbeslut.

I de motioner det här gäller, som äro väckta av herr Mannerskantz i första kammaren samt av herrar Nolin och Jöns Nilsson i andra kammaren, föreslås nu att man i stället för de 760 000 kronor, som eljest tagas ut på driftbudgeten, skall bevilja ett investeringsanslag på två miljoner kronor till blekingejärnvägaras ombyggnad. Det betyder alltså att summan ökas med 1 240 000 kronor. Vi i Blekinge äro naturligtvis tacksamma för att vi få hjälp med vår järnvägsfråga även från Kristianstads län och från Kronobergs län. Vidare föreslå motionärerna, att medlen skola tagas ur det anslag som är beräknat till järnvägsstyrelsen för inlösen av billinjer. Statsutskottet har ställt sig välvilligt till fortsatt förberedelsearbete, men det har dock avstyrkt det av motionärerna begärda anslaget. Herr Heiding har redogjort för den vid punkten avgivna reservationen, som icke i allt ansluter sig till motionerna. Den går ut på bifall till motionernas krav på ett anslag om två miljoner kronor, men det föreslås att medlen skola tagas från väg- och vattenbyggnadsverkets anslag för anskaffande av motorfordon.

Jag är mycket betänksam mot att använda dessa pengar till ombyggnad av järnvägarna i Blekinge, hur tacksamma vi än vore för att få anslaget. Man vill ju inte gärna ställa väg- och vattenbyggnadsverket i den situationen, att det inte skall kunna anskaffa de motorfordon det behöver för att nöjaktigt kunna underhålla våra vägar och företaga de vägförbättringar, som riksdagen har beviljat ganska stora belopp till och som även innefatta förberedande arbeten för permanentbeläggningar.

Då jag sålunda kommer att gå in för reservationen när det gäller de två miljonerna, vill jag på samma gång reservera mig mot vad reservanterna ha skrivit i motiveringen om att medlen skola tagas ur väg- och vattenbyggnadsverkets förrådsfond, närmare bestämt ur det anslag som är avsett för inköp av motor-

fordon åt väg- och vattenbyggnadsverket.

Beträffande markbehovet är det ju så, som herr Petersson i Karlskrona sade, att ordföranden i den kommitté, som har sysslat med den här frågan i Blekinge — det är en kommitté som är utsedd av städer och landsting, kan jag förstå — så sent som i denna månad har meddelat, att man från länets sida för närvarande inte kan göra mera än man har gjort. Man har förklarat sig välvilligt inställd, och man vill ha preciserat vilken mark det är fråga om. Här tror jag att mycket beror på kungl. järnvägsstyrelsen. En av reservanterna har förut varit byråchef i kungl. järnvägsstyrelsen, och han kan säkerligen intyga att jag i flera år har sprungit i järnvägsstyrelsens trappor för att intressera järnvägsstyrelsen för att i god tid förbereda lösandet av markfrågorna. Från Blekinges sida föreligger det emellertid uttalande om positiv medverkan för ett lösande av markfrågan, och man får väl hoppas att kristianstadslänsborna och smålänningarna också skola försöka komma fram till en linje som medger underhandlingar med järnvägsstyrelsen, så att man kan undanröja det hinder för att den beslutade utbyggnaden av järnvägarna skall kunna ske i raskare takt, som ligger i markfrågan.

Jag hemställer alltså om bifall till förslaget om ett anslag på två miljoner kronor. Vi i Blekinge äro givetvis intresserade av att få anslaget höjt.

Herr MANNERSKANTZ: Herr talman! Som statsrådet Nilsson mycket riktigt förmodade ligger det nog så till, att just den omständigheten, att det i år föreslås en breddning av en smalspårig järnväg som förut inte alls varit omnämnd, är ägnad att göra en misstänksam. Därför ha vi tyckt att även frågan om järnvägarna i Blekinge borde tas upp på samma gång som de övriga järnvägsfrågorna.

Det är så, herr talman — och detta gör att herr Hällgrens tacksamhet inte behöver vara så djup — att vi också ha litet egoistiska baktankar. Blekingeba-

Ang. ombyggnad av blekingenätets järnvägar.

norna måste nämligen bli breddade före övriga smalspåriga banor i samma del av landet. Det är utan tvivel blekingebanorna som ha de bästa sakliga skälen att bli breddade, och innan det blir gjort tror jag inte vi ha någon möjlighet att få järnvägarna utefter smålandskusten breddade — det är lika bra att ärligt säga vad andra själva kunna räkna ut.

Emellertid tillkommer också en annan sak, som jag skall be kommunikationsministern tänka på. Orsaken till att smålänningarna blivit extra misstänksamma ligger i det sätt, på vilket våra banor ha blivit behandlade när det gällt järnvägs elektrifieringen. Där ha flera andra projekt smugit sig emellan och föranlett ändring av vad som varit tänkt och även sagt. Det är tydligen så att det inte går för mindre än att det skall »föras liv» — eller vad man skall kalla det. Annars blir man bortglömd, och det anses att man inte bryr sig så mycket om saken. Jag var härom dagen på en uppvakning hos järnvägsgeneralen, och en av de tjänstemän som voro närvarande anklagade oss nästan för att vi hade varit alldeles för indolenta i fråga om att driva fram elektrifieringen av järnvägen Alvesta—Emmaboda—Kalmar. Då tänkte jag, att det väl vore synd om man skulle bli beskyldd för sådant utan att göra något åt saken!

Emellertid finns det också andra starka sakliga skäl, som kanske inte ha blivit tillräckligt betonade här i dag. Jag vet inte om alla ha reda på att det här inte gäller en smalspårsjärnväg vilken som helst: Blekinge kustbanor ha en underlig spårvidd, som är litet större än den som förekommer i det vanliga smalspårsnätet. Det beror på att den överingenjör, som planerade järnvägen i slutet av 1800-talet, tidigare hade byggt järnvägar i Siam. Han beslöt sig för att det skulle bli samma spårvidd här som i Siam, och det blev det. Det gör att det inte blir särskilt lätt att få användning annorstädes för den rullande materiel, som blir över när banan breddas. Nu har man nött på den rullande materielen så många år att den nuvarande materie-

len inte kan användas länge till utan att förnyas. Det vore mycket osympatiskt att behöva skaffa ny rullande materiel för en så unik spårvidd, som bara finns i Blekinge och i Siam — åtminstone kommer jag inte ihåg namnet på något annat ställe där den finns — och att sedan, när järnvägen blir ombyggd, försöka flytta in hjulen och krängla in materielen på de vanliga smalspårsbanorna. Jag undrar om det på något sätt kan vara till fördel att göra så. Så många år som det kommer att taga, innan blekingejärnvägen blir breddad till normal spårvidd, blir ju den rullande materielen till slut så dålig att den inte kan användas längre. Det är detta som gör att ett uppskov med breddningen har större betydelse när det gäller denna järnväg än när det gäller andra smalspåriga järnvägar. Det är synd att vi numera här i Sverige ha det så ställt, att vi inte ens ha råd att göra sådant som är ekonomiskt klokt.

Herr talman! Detta är i huvudsak de synpunkter som jag har velat tillföra debatten utöver vad som tidigare har anförts. Jag finner det högeligen önskvärt att det inte går på samma sätt med breddningen av blekingejärnvägarna som det har gått med elektrifieringen av den järnväg, som jag tidigare nämnde. Det har ju kommit en järnväg före, och jag hoppas att den blir den sista som kommer före. Det är ett understrykande av det önskemålet som är huvudtanken bakom motionerna.

Herr FORSLUND: Herr talman! Det är sant, vad som här har vittnats om järnvägsförhållandena i Blekinge och östra Småland. De stå faktiskt i särklass, och den befolkning som bor utefter dessa järnvägar har betydligt ogynnsammare trafikförhållanden än befolkningen i andra delar av landet. Detta är tidigare uttalat både av kommitterade och av andra, som ha sysslat med den här frågan, och jag tror att det också säges i de propositioner i denna fråga som tidigare ha avlämnats; jag tänker speciellt på propositionen är

Ang. ombyggnad av blekingenätets järnvägar.

1946 om blekingebanornas breddning. Det invecklade system som på vissa håll förekommer vid blekingejärnvägarna är en syn för gudar! I Växjö har man sålunda inte mindre än tre spårvidder, och det är helt naturligt att detta medför stora besvärligheter för dem som skola sköta trafiken.

Det förhållandet, att dessa banor ha en egen spårvidd, gör att man inte vid andra smalspåriga järnvägar kan utnyttja eventuell överskottsmateriel från blekingebanorna. Det är en olägenhet av stora mått, som borde bli särskilt granskad ur ekonomisk synpunkt.

När nu emellertid den kommitté, som jag företräder, har gått in för att rekommendera en snar ombyggnad av en västgötabana, är detta vårt förslag inte en skrivbordsprodukt, som har tillkommit utan närmare undersökningar. När vi i kommittén av Kungl. Maj:t erhöilo uppdraget att försöka gradera behovet av de olika banornas ombyggnad, gingo vi mycket noggrant till väga. Vi voro redan från början på det klara med att blekingebanorna, med hänsyn till det beslut som riksdagen hade fattat och med hänsyn till de säregna förhållandena vid dessa banor, egentligen borde ställas utanför den gradering vi skulle göra upp. Dessa järnvägar utgöra ett mycket stort nät, och deras ombyggnad till normal spårvidd erfordrar därför mycket stora förberedelsearbeten.

Jag skall här tillägga en sak. Kommittén gjorde ett besök i Norge och kom då underfund med att norrmännen, som hade lagt om hela sitt järnvägsnät och lagt ned över 300 miljoner kronor på denna ombyggnad — de hade tidigare ett spårssystem likt det som förekommer i Blekinge — hade använt ett system som innebar att man under löpande drift utförde alla de arbeten, som över huvud taget voro möjliga att göra under sådana förhållanden, för att det sedan skulle gå lättare att utföra den slutliga omläggningen till normal spårvidd.

Kommittén hemställde till Kungl. Maj:t att förberedelsearbeten av samma slag, som hade utförts i Norge, skulle få utföras vid blekingebanorna och att

medlen härtill skulle få tagas från drittstaten. Man var vänlig nog att medgiva detta. Det är nuvarande statsrådet vi ha att tacka för detta; jag har inte varit i tillfälle att göra det förut. Järnvägsstyrelsen har alltså fått i uppdrag att utföra vissa förberedelsearbeten och bland annat att vid det vanliga driftsarbete taga hänsyn till att omläggning till normal spårvidd senare skall företagas.

Under vårt arbete i kommittén funno vi att det återstod rätt mycket av förberedelserna till blekingebanornas breddning. Det är inte enbart markfrågorna som äro olösta, men dessa frågor äro mycket viktiga. Vi hade väntat oss att de skulle lösas i raskare takt än som hittills har skett, men var det har hakat upp sig någonstans har jag ingen särskild anledning att gå in på. Utöver markfrågorna ha vi sådana spörsmål som sammanhånga med stadsplaneändringar, som också äro komplicerade och tarva lång tid.

När nu det föreslagna projektet i Västergötland är av så ringa omfattning, att man skulle kunna klara det med något över sju miljoner kronor — banan går nästan helt och hållet fram över slättland — finns det stora förutsättningar att klara detta arbete mycket snabbt, och i kommitténs yttrande ha vi, under framhållande av blekingebanornas förtursrätt, anført att vi anse att det med hänsyn till de särskilda förhållanden som ha inträtt i Västergötland — framför allt utvidgningen av industrien — vore lämpligt att först bredda banorna där, vilket sedermera också av Kungl. Maj:t har föreslagits.

Tillåt mig säga, herr talman, att vårt val av bandel berodde på att denna del bättre än den andra föreslagna kunde frigöras för arbetet. Den alternativa sträckan ingår ju i en sammanhängande linje från Göteborg över Vara och Skara ända upp mot Värmland, och den har man inte velat bryta, eftersom den väl kan behövas.

Vi ha starkt poängterat att arbetet i Västergötland skall kunna utföras snabbt och utan något som helst men för ble-

Ang. ombyggnad av blekingenätets järnvägar.

kingebanornas ombyggnad. Nu vädjar jag till statsrådet, att han i tanke att skippa rättvisa åt Blekinges och östra Smålands befolkning forcerar förberedelsearbetena i denna del av landet och inte tar till anslaget på driftstaten för kommande budgetår för snålt.

Så skulle jag vilja säga några ord i allmänhet om dessa ombyggnader av järnvägar. Man är inte alltid benägen att gå helt till botten med en diskussion om vad dessa arbeten betyda. Hela vår järnvägsdrift bör liksom allting annat rationaliseras, så att järnvägarna kunna erbjuda sina tjänster till lägsta möjliga kostnader. Men hela det system med skilda spårvidder, som vi ha, medför väsentligt ökade kostnader. Samtidigt som vi i dag ha en vagnbrist på i runt tal 6 000 godsvagnar förorsaka de nödvändiga omlastningarna stora fördröjningar, som göra att alltid ett mycket stort antal vagnar måste stå stilla.

Under förlidet år rullade tre och en halv miljoner lastade vagnar på statens järnvägar. Av dessa måste inte mindre än 133 000 lastas om på grund av att godset skulle transporteras på järnvägar med olika spårvidder — inte mindre än 1 procent av antalet lastade godsvagnar måste sålunda omlastas för att godset skulle komma fram till bestämmelseorten. Detta betyder inte så litet i fråga om förlorad tid och extra kostnader. Om vi räkna med att tidsförlusten på grund av en omlastning blir en och en halv dag, komma vi till det resultatet, att vi, om vi i likhet med norrmännen hade enhetliggjort järnvägarna, skulle kunna minska bristen på godsvagnar med cirka 700 per dag. Vad 700 vagnar ha för betydelse i detta avseende förstå vi, om vi veta, att det i dag kostar 20 000 kronor att köpa en vagn; det skulle sammanlagt bli 14 miljoner kronor. Det är inte små summor det här rör sig om, och när man dessutom måste räkna med att det inte föreligger möjlighet att till fullo utnyttja vagnarna på grund av omlastningshinder, ökas kostnaderna. Räknar man med att ett vagndygn representerar 10 kr. blir det här fråga om stora belopp, som om de kapitaliseras skulle kunna

användas till förräntning av ombyggnadskostnaderna i rätt stor omfattning.

Jag skulle utöver detta också vilja tillägga, att jag undrar om man inte skulle kunna forcera ombyggnadsarbetet i Blekinge — vare sig för ifrågavarande företag medel anvisas från statens järnvägars driftkostnadsstat eller anslag upptages direkt å riksstaten — genom att utnyttja all den arbetskraft, som kan disponeras för detta ändamål utan att något annat åsidosättes. Jag har under resor, som jag har gjort å kommitténs vägnar, i länsarbetsnämnderna kommit i beröring med de ledande män, som ha hand om arbetslöshetsgranskningen och vad därmed sammanhänger, och de ha haft den uppfattningen, att det skulle gå att sätta in mer arbetskraft på blekingejärnvägarnas ombyggnad. Jag skulle vilja ge uttryck för den meningen, att det väl inte vore för mycket begärt att både Blekinges och Smålands bönder och arbetare hellre finge vara med och göra sina järnvägar i ordning än att en del av dem skulle gå arbetslösa och uppbära arbetslöshetsunderstöd. Denna fråga bör bli föremål för särskild granskning, och det finns en speciell anledning för respektive landshövdingar att beakta detta förhållande, när de göra sina uppvaktningar hos Kungl. Maj:t.

Jag tror att om alla krafter hjälptes åt i detta avseende, skulle det bli möjligt att inom en rimligare tid komma till rätta med SJ:s ombyggnadsproblem än som för närvarande synes vara fallet. Och jag är inte riktigt säker på att man ens på högsta ort när det gäller trafikförhållandena, nämligen i järnvägsstyrelsen, verkligen går till en prövning av frågans stora ekonomiska betydelse för respektive bygder — jag säger detta, eftersom vi ha en järnvägsfullmäktigledamot, som sitter här och lyssnar på debatten. Rätt ofta säger man, att det ena eller det andra företaget »inte är räntabelt». Ja, men om vi räkna med alla de olika faktorerna, kanske saken kommer att se litet annorlunda ut. Måhända har man alltid kunnat resonera på det sättet, att det hade varit bättre ur ren räntabilitetssynpunkt att vi le-

Ang. ombyggnad av blekingenätets järnvägar.

va kvar i det urgamla sättet att färdas än att genomföra några moderniseringar på detta område.

Det finns alltså mycket starka skäl som tala för att här förevarande ombyggnadsarbete kommer till utförande, och skulle motionärerna nu kunna bidra till ett sådant resultat, vore det bara tacknämligt. Jag tror emellertid, att det i dagens läge inte har så stor betydelse, om medel för detta arbete anvisas från driftkostnadsstaten eller genom ett särskilt anslag — det kan kanske ifrågasättas, om det inte ur regleringssynpunkt skulle vara lämpligare att tills vidare anvisa medel från driftkostnadsstaten för ifrågavarande ändamål. Huvudsaken är att här göres vad som göras kan.

Herr talman! Jag anser att denna fråga är så pass aktuell, att det inte skadar, att riksdagen verkligen diskuterar den för att äntligen komma till mera positiva resultat än den tidigare gjort.

Herr LUNDQVIST: Herr talman! Jag är varken från Blekinge eller från Småland och kan alltså inte ha några som helst lokala intressen att bevaka. Att jag ändå kommit att ansluta mig till reservationen beror på två omständigheter.

Först och främst har jag inte kunnat glömma, hur starkt riksdagen tidigare har engagerat sig till förmån för en breddning av blekingenätet, och jag tänker alldeles särskilt på riksdagens uttalande i föl i denna fråga. När vi åtskildes från den riksdagssessionen, var det säkerligen ingen, som hade en tanke på att något annat banföretag skulle komma att få företräde framför blekingenätet. Nu klandrar jag emellertid inte alls Kungl. Maj:t för att vi ha fått fram det förslag, som nyss godkänkts. Det är ju alldeles särskilda skäl, som ha åberopats för detta förslag.

Jag tänker också på att här ha ju, såsom inte minst den senaste talaren mycket utförligt berört, redan betydande belopp lagts ned från statens järnvägars sida för en breddning av blekingenätet. Jag kan inte precis säga, hur stort beloppet är i dag, men jag skulle

tro att ungefär 2 miljoner kronor redan ha använts till förberedelsearbeten för denna breddning. De pengar, som redan ha lagts ned och som säkerligen ytterligare komma att läggas ned på dessa förberedelsearbeten, om inte något annat besked lämnas från statsmakternas sida, böra väl snarast möjligt lända till nytta för allmänheten, så att vi inte, herr talman, när det gäller dessa järnvägar skola behöva räkna med samma förhållanden som i fråga om beredskapsarbetena vid landsvägarna. I dag finns ju ännu en hel mängd ofullbordade vägsträckor, representerande nedlagda arbetskostnader på många miljoner kronor, utan att någon som helst nytta ännu har kunnat utvinna för dessa pengar. Innan riksdagen åtskiljes i år är jag alldeles övertygad om att riksdagen kommer att fatta beslut om särskilda anslag just för att sätta sådana ofullbordade vägsträckor i stånd.

Jag tycker att det är angeläget, att riksdagen genom en särskild påstötning och genom ett särskilt anslag så fort som möjligt försöker få ombyggnadsarbetena i Blekinge färdigställda. Det har sagts, att markfrågan inte är avgjord, och jag tror att det är riktigt. Här har nu från olika håll lämnats olika uppgifter om vem som bär skulden för detta. Alla ha dock tydligen varit eniga om att inga svårigheter skola behöva möta för att få den frågan löst inom rimlig tid, och jag vågar alltså utgå ifrån att så också skall ske.

Sedan kommer jag till frågan, varifrån pengarna skola tas. I reservationen har föreslagits, att väg- och vattenbyggnadsverkets motorfordonsanslag skall skäras ned med 2 miljoner kronor. Jag vill bara i detta sammanhang deklarera, att jag anser att en sådan nedskärning kan ske utan nackdel för verket, om verket i större utsträckning än hittills varit fallet anlitar entreprenadförfarande. Jag anser, att dessa 2 miljoner kronor komma till bättre användning, om man anvisar dem till blekingekustbanornas breddning.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Ang. ombyggnad av blekingenätets järnvägar.

Herr ELOWSSON, NILS: Herr talman! Den kommitté, som har arbetat med dessa projekt rörande ombyggnad av Blekinges smalspåriga järnvägar, har rekommenderat järnvägsstyrelsen att söka lösa markfrågan på det sättet, att man skulle anmoda vederbörande kommuner att upplåta jord kostnadsfritt för den föreslagna ombyggnaden.

Man har utgått ifrån att även landstingen skulle vara intresserade av detta förslag, och det har medfört, att man vänt sig till bl. a. Kristianstads läns landsting med en förfrågan i denna riktning. Detta landsting har i likhet med Kronobergs läns landsting avböjt att lämna sådan mark kostnadsfritt. Det sammanhänger i någon mån med den sträckning blekingebanan har inom Kristianstads län. Banan har en sträckning på två och en halv mil, och den sträcka på en halv mil som är belägen närmast Kristianstad löper i en båge, vilket medför att järnvägen kommer in norrifrån, så att Kristianstads station utgör en säckstation.

Meningen är nu att järnvägen skall löpa i en annan båge, så att den kommer in söderifrån, varigenom stationen inte längre skulle bli en säckstation. Detta kommer att innebära att järnvägen får gå ungefär en halv mil över ny mark, och det är till största delen värdefull jordbruksjord. Det gör att det kommer att betingas ett ganska stort lösenbelopp, om man skall komma i besittning av den marken.

Meningen är vidare, att Kristianstads stad skall kopplas in på ärendet på det sättet, att staden skulle överta den lediga banvallen och den mark, som finns utmed den, och eventuellt ta denna jord som kompensation för den mark, som Kristianstads stad skulle lämna.

Det är dessa omständigheter, som i någon mån komplicera förhållandena där nere, nämligen dels att det skulle träffas en överenskommelse mellan landstinget och staden och dels också att det skulle bli en förhållandevis stor utgift för Kristianstads län att kostnadsfritt upplåta den mark det här är fråga om. När vi veta, att Kristianstads län

sträcker sig från Öresund upp till Hanöbukten och i söder gränsar till Östersjön, förstå vi att meningarna bland landstingets ledamöter om landstingets skyldighet att engagera sig så pass hårt för den breddning, som det här gäller, kunna vara delade. Det är just också vad de ha varit, och det är närmast detta som har föranlett landstingets beslut.

Nu kan jag för min del inte säga, huruvida detta beslut blev definitivt eller om det föreligger möjligheter att vid ett kommande landsting fatta ett annat beslut, men det är en sak som får undersökas. Vad som emellertid intresserar alldeles särskilt i detta sammanhang är den omständigheten, att man både inom järnvägsstyrelsen — jag antar också inom kommunikationsdepartementet — och uppenbarligen också inom statsutskottet har den bestämda uppfattningen, att om inte vederbörande kommuner och landsting upplåta mark gratis för en breddning, så blir det heller ingen breddning av. Jag vet nu inte, huruvida denna ståndpunkt är orygglig, men det skulle vara synnerligen intressant att veta, huruvida man inom statsutskottet intar den ståndpunkten. Gör man det, skulle det vara bra om man ville säga det, antingen nu eller vid ett senare tillfälle, så att kommunerna och landstingen få klart för sig att utfästelsen om kostnadsfri upplåtelse av mark för ifrågasvarande ändamål är ett oeftergivligt villkor, och så få de då rätta sitt ståndpunktstagande därefter. Såsom det nu ligger till, blir det här i själva verket en kurragömmalek, där de olika instanserna, som skola fatta beslut i ärendet, egentligen inte veta, var de ha varandra.

Jag tycker alltså, att om detta är ett allmänt spørsmål, som alla, vilka underhandla i den här saken, äro intresserade av att lösa, borde man kunna handla med något större öppenhet än vad jag föreställer mig har skett i detta sammanhang. Jag kan således inte se någon annan utväg, som saken nu ligger till, än att järnvägsstyrelsen får komma med ett nytt initiativ i markfrå-

Anslag till rullande materiel.

gan, så att man kan ta upp förhandlingar på nytt och ömsesidigt klargöra för varandra, vilken syn man har på frågan, och klargöra om det är ett oeftergivligt villkor, att kommunerna skola upplåta mark kostnadsfritt.

Vad sedan angår betydelsen av breddningen av blekingebanan i dess helhet lika väl som breddningen av de övriga smalspåriga järnvägarna där nere, behöver det väl inte spillas så många ord därpå. Enligt de senaste uppgifterna lär det pågå en avfolkning av Blekinge, och om vi skola förhindra en sådan utveckling, måste vi skaffa nya arbetstillfällen i dessa trakter. En absolut förutsättning för att vi skola kunna locka dit små och stora industrier är naturligtvis, att en breddning av blekingenätet kommer till stånd — om den saken kan väl inte råda några delade meningar?

Herr ANDERSSON, KARL: Herr talman! Jag vill bara nämna några ord i anledning av herr Elowssons senaste anförande.

Det framgår ganska klart av 1943 års järnvägskommittés framställning, att kostnadsfri upplåtelse av mark för breddning av smalspåriga järnvägar är en förutsättning för att ombyggnadsarbetet skall komma till stånd. Utskottet har i år understrukit detta såväl när det gäller breddningen av västgötabanorna som av blekingebanorna. Vad statsutskottet i framtiden kommer att säga på den punkten vill jag inte här på förhand göra något uttalande om, men så mycket vågar jag säga, att statsutskottet nog även framdeles kommer att fästa allra största vikt vid att markfrågan blir ordnad på det sätt, som här är förutsatt, nämligen att mark upplåtes kostnadsfritt för ombyggnadsarbetet.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes i enlighet med de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna momentet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid föreva-

rande punkt avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 7.30 eftermiddagen.

Punkten 15.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 16.**Anslag till rullande materiel.**

I denna punkt hade utskottet, med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag, hemställt, att riksdagen måtte för budgetåret 1951/52 anvisa följande investeringsanslag, nämligen

a) Anskaffning av lok och lokomotorer ..	16 000 000 kr.
b) Anskaffning av motorvagnar och rälsbussar	8 900 000 kr.
c) Anskaffning av person-, resgods- och postvagnar	15 470 000 kr.
d) Anskaffning av godsvagnar	7 250 000 kr.
e) Ombyggnad av rullande materiel	4 900 000 kr.

Reservationer utan angiven mening hade anmälts

a) av herrar *Mannerskantz, Ohlön, Sundelin, Boman* i Kieryd, *Svensson* i Ljungskile, *Staxäng, Kollberg* och *Larsson* i Stockholm;

b) av herr *Lundqvist*.

Herr LUNDQVIST: Herr talman! Under denna punkt finns det två grupper av reserveranter. Jag befinner mig i en grupp, som omfattar bara mig själv.

Jag skulle vilja säga ett par ord i anledning av utskottets utlåtande. Det är ju så, herr talman, att å tilläggsstat II till riksstaten för innevarande budgetår har riksdagen för anskaffning av godsvagnar redan anvisat ett investeringsanslag på 5 miljoner kronor. Nu har det emellertid visat sig, att kostnaderna för

Anslag till rullande materiel.

anskaffning av dessa godsvagnar — det rör sig här om 500 stycken — beräknas stiga till 6,5 eller 7 miljoner kronor och skillnadsbeloppet, cirka 2 miljoner kronor, förutsättes skola belasta motsvarande anslag för budgetåret 1951/52. Innebörden härav blir, att för nu berörda ändamål äskade medel inte komma att stå till järnvägsstyrelsens förfogande under det nya budgetåret i hela den utsträckning, som styrelsen i sina petita räknat med.

Det råder ju vid statens järnvägar för närvarande en allvarlig brist i fråga om materielutrustning. Med hänsyn härtill och med hänsyn också till de uttalanden, som statsutskottet under punkt 1) i utlåtandet gjort om vikten av en snabbare och effektivare förstärkning av SJ:s trafikapparat, måste ju en sådan anslagsreducering, som nu faktiskt göres, anses ganska betänkelig.

Jag skulle tro, att det investeringstak, som finnes fastställt för innevarande budgetår för SJ, tyvärr inte kommer att uppnås på grund av svårigheter att få leveranser fullgjorda enligt beräkning. Om så är fallet, skulle jag med hänsyn till vad jag förut sagt vilja göra en hemställan till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet att undersöka, huruvida det inte kan vara möjligt att anvisa dessa 2 miljoner kronor extra på SJ:s stat fr. o. m. den 1 juli, därest betalningarna inte kunna komma att ske förrän efter den 1 juli.

Om man gör på det sättet, kan alltså SJ anskaffa den ytterligare godsvagnsmateriel, som SJ har begärt och som är så nödvändig. Jag hänvisar till att även överrevisorerna i sin senaste berättelse starkt understrukt vikten av att bristen på detta område skyndsammast täckes.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt.

Punkten 17.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 18.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att under rubriken Biltrafik för budget-

året 1951/52 anvisa vissa i statsrådsprotokollet angivna investeringsanslag å tillhoppa 12 000 000 kronor.

Av ifrågavarande anslag var ett belopp av 2 000 000 kronor avsett till förvärv av billinjer.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Petrén* m. fl. (I: 22) och den andra inom andra kammaren av fru *Sandström* m. fl. (II: 33), i vilka hemställts, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts under förevarande punkt gjorda hemställan om anslag till Förvärv av billinjer;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Mannerskantz* (I: 252) och den andra inom andra kammaren av herr *Nolin* m. fl. (II: 351), i vilka hemställts, såvitt nu var i fråga, att riksdagen måtte dels avslå Kungl. Maj:ts förslag om anslag å 2 000 000 kronor till Förvärv av billinjer, dels till Anskaffning av bilmateriel anvisa allenast 9 000 000 kronor.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte

I. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag till Garagebyggnader m. m. för budgetåret 1951/52 anvisa ett investeringsanslag av 200 000 kronor;

II. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 252 och II: 351, i vad de avsåge förevarande anslag, till Anskaffning av bilmateriel för budgetåret 1951/52 anvisa ett investeringsanslag av 9 800 000 kronor;

III. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 22 och II: 33 samt I: 252 och II: 351, sistnämnda båda motioner i vad de avsåge förevarande anslag, till Förvärv av billinjer för budgetåret 1951/52 anvisa ett investeringsanslag av 2 000 000 kronor.

Enligt en vid punkten avgiven reservation hade herrar *Mannerskantz*, *Ohlson*, *Sundelin*, *Skoglund* i Doverstorp, *Boman* i Kieryd, *Svensson* i Ljungskile,

Anslag till förvärv av billinjer för statens järnvägar.

Rubbestad, Staxäng, Kollberg och Larsson i Stockholm ansett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under III hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 22 och II: 33 samt I: 252 och II: 351, sistnämnda båda motioner såvitt nu vore i fråga, avslå Kungl. Maj:ts förslag om anslag till förvärv av billinjer.

Mom. I och II.

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Mom. III.***Anslag till förvärv av billinjer för statens järnvägar.**

Herr PETRÉN: Herr talman! Såsom motionär i denna fråga vill jag gärna redovisa skälen till att jag yrkat avslag på Kungl. Maj:ts hemställan om anslag på 2 miljoner kronor till förvärv av billinjer.

År efter år ha medel anslagits för samma ändamål. Sammanlagt har SJ investerat ungefär 80 miljoner kronor i buss- trafik. Någon närmare motivering anses tydligen numera inte behövas, när anslag begäres för inköp av privata bil- och busslinjer. Det är ju klart att det föreligger fall, då det kan vara befogat för SJ att överta enskilda busslinjer, men det kan knappast vara befogat att göra inköp i en sådan omfattning som nu sker. I varje fall måste först en allsidig och grundlig utredning föreligga.

Vad avser man nu med dessa nyförvärv? Att SJ övertar busslinjer innebär ju ingen ökning av trafikkapaciteten. Är det kanske fråga om ett successivt förstatligande av landsvägarnas linjetrafik? För ett sådant förstatligande finns emellertid ingen täckning genom uttalande från riksdagens sida.

Herr talman! Jag kan inte finna att några bärande skäl åberopas för ytterligare inköp av billinjer. Tidsläget kräver ju sparsamhet med statens medel. Skola då medel användas för någonting, som inte innebär annat än en omflyttning av äganderätten? Vill man förbättra trafikförhållandena, gäller det att öka till-

gången på rullande materiel. SJ har då att tänka på att se till sitt eget naturliga verksamhetsområde. I dag råder det ju en stor brist på godsvagnar. Det för SJ naturliga borde då vara att först försöka tillgodose detta behov.

Herr talman! Jag yrkar sålunda avslag på Kungl. Maj:ts hemställan om anslag till förvärv av billinjer och bifall till den av herr Mannerskantz m. fl. avgivna reservationen.

Herr LUNDQVIST: Herr talman! Den ärade motionären ville göra gällande, att här har SJ:s bussnät år efter år byggts ut i en synnerligen stor omfattning utan att över huvud taget någon utredning behövt läggas fram, som motiverar en sådan åtgärd. Jag är alldeles övertygad om att den ärade motionären mycket väl vet, att den överväldigande delen av de nytillkomna statliga busslinjerna har SJ fått överta i och med förstatligandet av de privata järnvägarna, något som riksdagen själv varit med om att besluta. Huvudparten av busslinjerna har alltså härigenom rent automatiskt överförts i SJ:s ägo.

De anslag, som riksdagen har beviljat för att järnvägsstyrelsen skulle bli i tillfälle att eljest komplettera sitt bussnät, äro sannerligen inte så stora, att de kunna åstadkomma någon revolution på detta område, om vi betänka, att SJ:s järnvägsnät och också SJ:s bussnät sträcka sig från Ystad till Haparanda — och ännu längre upp för övrigt — och från östersjökusten till Bohuslans översta hörn.

Herr Petréns sade vidare, att SJ bör ägna sig åt sitt »naturliga verksamhetsområde», varpå han talade om godsvagnsbristen. Det vore frestande, herr talman, att fråga vad egentligen SJ:s naturliga verksamhetsområde är för någonting. Jag trodde att SJ i varje fall hade att ombesörja transportererna både av gods och resande såväl på järnväg som på de billinjer, som statsmakterna inköpt för SJ:s räkning. Jag betraktar både den ena och den andra av dessa grenar såsom SJ:s naturliga verksamhetsfält, och

Anslag till förvärv av billinjer för statens järnvägar.

jag har synnerligen svårt att förstå att man kan hysa en annan uppfattning.

Vidare har i diskussionen anförts, att när SJ köper privata busslinjer medför detta ingen som helst förbättring i något avseende, varken för trafikanterna eller för det allmänna, utan att det här bara är fråga om en överflyttning av äganderätten. Jag tror att detta är en felbedömning, som är mycket förklarlig hos den, som inte är närmare insatt i hur saken i verkligheten ligger till. Jag har ju själv sysslat en smula med dessa frågor, varför jag kanske inte bör frångämnas all kännedom om hur det i verkligheten förhåller sig.

Jag tror att det är mycket svårt att kunna bevisa, att man inte genom den komplettering, som här har skett, har åstadkommit en bättre samordning av trafiken, som har blivit till fördel både för ortsbefolkningen i berörda bygder och för det allmänna. Att det i varje fall har blivit lättare att ordna bättre anslutningar mellan tåg- och busslinjer, då båda kommunikationsmedlen ligga i en hand, lär nog ingen på allvar kunna bestrida. Jag tror inte heller att det är någon, som kan påvisa, att inte reselägenheterna i de fall busslinjer förekomma parallellt med järnvägslinjer, ha blivit bättre fördelade under dagen nu sedan samma ägare har hand om båda kommunikationsmedlen. Om det är olika ägare till en busslinje och till en järnvägslinje ligger det nära till hands att förlägga både tåglägenheter och busslägenheter på samma tider, nämligen då de ha utsikter att få den största resandefrekvensen. Sedan kunna de låta stora delar av dagen gå utan att det finns några tåglägenheter eller busslägenheter alls, för att sedan återigen passa på och sätta in både bussar och tåg vid en och samma tidpunkt, när trafiken åter kulminerar.

Sedan statens järnvägar i stor utsträckning övertagit parallellgående busslinjer, har man åtminstone försökt så långt detta varit möjligt att sprida lägenheterna så, att det finns antingen buss- eller tågförbindelse även under de tider på dagen, då trafiken inte är så stor, men när

det ändå är till fördel för befolkningen att kunna komma till eller från närmaste större plats.

Jag tror också att det är svårt att helt förneka, att statens övertagande av en privat busslinje medfört bättre kommunikationer på den busslinjen. Jag säger inte att det har skett alltid, ty även SJ måste lägga ekonomiska synpunkter på dessa frågor. Men likaväl som man kan konstatera, att SJ ganska genomgående åstadkommit bättre förbindelser på de enskilda järnvägar som förstatlignats, tror jag att man kan konstatera, att samma utveckling i stort sett har skett beträffande övertagna busslinjer, och detta helt naturligt bland annat därför att allmänheten anser sig kunna ställa större krav på staten som ägare än på en enskild företagare.

Men även för SJ och för det allmänna har säkerligen denna komplettering med busslinjer varit till fördel. SJ får möjligheter att effektivare utnyttja den materiel och personal, som finnas. Det är också en fördel ur ekonomisk synpunkt att kunna insätta landsvägsbuss i sådana fall, där trafiken inte är så stor, men där särskilda lägenheter likväl behövas, för arbetare för deras resor till och från arbetsplatsen, för skolbarn o. s. v. I stället för att i dylika fall skicka ut ett ur driftssynpunkt ekonomiskt järnvägståg kan samma effekt åstadkommas genom att köra med en billigare landsvägsbuss. Så har skett, och så kommer säkerligen att ske i allt större omfattning allt efter som tiden går, i den mån SJ kommer att få erforderlig materiel till sitt förfogande.

Om SJ skall sköta all sin verksamhet rationellt i enlighet med riksdagens direktiv, bör SJ inte förvägras de resurser och de möjligheter, som äro en nödvändig förutsättning för att så skall kunna ske.

Jag talade om vilken utsträckning SJ har från norr till söder och från öst till väst. Om man tänker på den saken tror jag inte att man kan säga att de anslag på högst 2 miljoner kronor, som under några år ha beviljats för inköp av busslinjer, äro särskilt stora. Jag tycker, att

Anslag till förvärv av billinjer för statens järnvägar.

det vore någonting ganska orimligt, om riksdagen genom att bifalla motionerna och reservationen skulle förvägra landets största trafikföretag varje möjlighet att komplettera sitt nät, en möjlighet som vilken enskild busslinjeägare som helst har. Det kan väl ändå inte vara riktigt, såvitt jag förstår.

Det har insinuerats så mycket kring dessa köp. Det har sagts att SJ ofta på ett otillbörligt sätt pressar de förutvarande ägarna till att sälja, att SJ använt både hot och olämpliga locktoner. Jag tror med den erfarenhet som jag har, att de beskyllningarna äro ganska grundlösa. Jag kan tillägga att de allra flesta av de linjer, som SJ köpt, har SJ fått genom att en förutvarande ägare har kommit och erbjudit sin trafik till SJ. Man kan fråga sig, varför det skett så. Jag kan peka på ett mycket vanligt skäl, och det är att ägaren av företaget, som en gång i tiden startade busstrafiken, sedermera har kommit till den åldern att han börjar tröttna. Han har ingen i familjen som vill fortsätta rörelsen, och därför vill han överlämna den till annan ägare. Det kan ju förefalla egenomligt att han då går till SJ och inte till närmaste privata bussföretagare, men det förhåller sig nog ofta så, att granar inom en och samma företagsbransch inte äro så särskilt intresserade av att hjälpa varandra. Sedan tillkommer ytterligare ett skäl, som jag tror är mycket starkt, och det är att om ett företag överlämnas i statens järnvägars ägo, blir personalen garanterad trygghet både under sin fortsatta arbetstid och sedan den uppnått pensionsåldern. Jag kan meddela, att i denna stund har SJ liggande hos sig ett tjugotal framställningar från enskilda bussägare om köp av deras linjer, ett antal som naturligtvis representerar ett väsentligt större kapital än de 2 miljoner kronor, som det nu är fråga om att anslå.

Jag har velat begagna detta tillfälle till att i någon mån reducera de missuppfattningar, som finnas på så många håll och som så gärna spridas. Jag vill tillägga, herr talman, att om reservationen under denna punkt icke varit ut-

tryck för någonting annat än en uppfattning, att vi i nuvarande svåra ekonomiska läge för staten måste spara på alla de områden, där man utan alltför stor risk kan göra det, hade saken åtminstone i mina ögon tett sig helt annorlunda. Då skulle också för mitt personliga vidkommande ställningen till den här frågan varit en annan än vad den nu blir. Ett bifall till reservationen med den lydelse, som den nu har, innebär ett godtagande från riksdagens sida av den uppfattningen, att det i och för sig skulle vara olämpligt, att SJ genom frivilliga överenskommelser förvärvar privata busslinjer i de fall, då järnvägsstyrelsen och Kungl. Maj:t, efter länsstyrelsernas hörande, anse att ett sådant statsförvärv är ändamålsenligt. En sådan uppfattning kan jag, herr talman, för min del inte ansluta mig till.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan på denna punkt.

Herr MANNERSKANTZ: Herr talman! Det är klart att min ärade vän och partikollega, som i över 40 år varit i statens järnvägars tjänst och tjänat statens järnvägar troget och skickligt, intar den ställning, som han här gjort. Det tycker jag är lätt att förstå. Jag skulle dock vilja säga att han, med den tjänst som han haft under åtminstone det sista decenniet, eller vad det kan röra sig om för tid, också borde ha en känsla för den trafikerande allmänheten. Jag, som bara representerar den trafikerande allmänheten och umgås med den, anser att man kan lägga också följande synpunkt på den här frågan: I de trakter, där det finns konkurrens mellan statens järnvägar och ett enskilt bussföretag, så fara visserligen både statens järnvägar och bussföretaget illa, men den trafikerande allmänheten far inte illa.

Man har alltså att tänka även på den resande allmänheten i detta sammanhang. Jag tror att i många bygder tycka människorna att det är rätt bra med en sådan konkurrens, och de äro icke alls särskilt trakterade av att det enskilda företaget, som betjänat dem gott

Anslag till förvärv av billinjer för statens järnvägar.

och delvis i konkurrens med SJ, uppslukas av, som herr Lundqvist säger, landets största trafikföretag. Ty den omständigheten att det är det största trafikföretaget innebär ju inte att det också är det bästa. Även små och halvstora trafikföretag kunna skötas ganska bra.

Det är särskilt två moment, som herr Lundqvist observerat i vår reservation och i motionerna. Det ena är att vi anse, att det just i dagens läge inte är nödvändigt att lägga ut 2 miljoner kronor i detta fall, när man faktiskt inte skapar några nya trafiklinjer, och att en sådan medelsanvisning i varje fall inte kan vara ofrånkomlig eller överhängande, utan att man här borde kunna göra en paus. Det andra momentet är, att enligt vår mening de enskilda, som ha bussföretag, också böra ges möjlighet att driva sin näring; de böra inte förnekas detta, på samma sätt som herr Lundqvist menar att statens järnvägar inte bör förnekas möjligheten att driva sin näring. Men en sak är att driva busslinjer, som man redan har i gång, en annan sak är att i en tid som den nuvarande utöka verksamheten.

Jag tycker inte heller, att det är så alldeles ostridigt att förbättring inträtt varje gång statens järnvägar övertagit busslinjer. Enligt uppgift, som jag har här, skulle statens järnvägar under en viss tidsperiod — jag kan inte exakt säga hur lång tid det gäller — ha inköpt cirka 70 busslinjer. Det säges att på 24 av dessa linjer förekommer det nu ingen trafik alls. Det är ungefär en tredjedel av hela antalet. Nu kan jag inte säkert säga, om alla dessa 24 linjer trafikerades, när de voro i enskild ägo, men ostridigt är att på flera av de linjer, som statens järnvägar övertagit av enskilda, är trafiken nedlagd. Det kan ju hända att detta motiveras med att det finns tågförbindelse eller att statens järnvägar har annan bussförbindelse eller någonting i den stilen. Men inte har allmänheten blivit bättre betjänad.

Nu undrar jag: Kan det verkligen gå till så, som herr Lundqvist här beskrev, att man konkurrerar genom att lägga

tidtabellerna på särskilt sätt? Då fyller inte Kungl. Maj:ts befallningshavande i länet den uppgift, som han skall ha i det här avseendet, ty Kungl. Maj:ts befallningshavande skall ju granska tidtabellerna. Jag har snarare fått den uppgiften, att många gånger, när tidtabeller för busslinjer i enskild ägo skola fastställas av Kungl. Maj:ts befallningshavande, godkännes bara en ordning, som gynnar järnvägståg som gå ungefär parallellt med en busslinje. Det gäller naturligtvis inte generellt, men det finns sådana fall. De skäl, som herr Lundqvist anfört kunna därför inte anses bärande, ty Kungl. Maj:ts befallningshavande skall ju se till att tidtabellerna icke läggas alltför ogynnsamt för allmänheten. Men samtidigt är det naturligtvis också nödvändigt att hoppa trafiken på vissa tider på dygnet, då trafikbehovet är störst. På sådana tider kan det naturligtvis inträffa, att både bussar och järnvägståg samtidigt gå fullastade.

Jag tycker att det skulle vara svårt för herr Lundqvist att bedöma situationen på alla ställen i landet, där billinjer övertagits av statens järnvägar, så herr Lundqvist får nog tro mig åtminstone till så stor del, som är behöflig för att förstå, att det finns skäl för motionerna.

Herr talman! Jag anser att den nuvarande statsfinansiella situationen utgör skäl nog för bifall till reservationen.

Herr LUNDQVIST: Herr talman! Jag skall be att få tillägga bara ett par ord.

Jag är tacksam för att herr Manner-skantz här tog upp ett argument, som ofta brukar anföras emot förstatligande. I den Sandströmska motionen säges det bl. a., att det är ett drygt tjugotal sträckor, som icke trafikeras. Det är i alla fall innebörden och så har det allmänt tolkats, men man har ju i motionen skrivit det litet försiktigare. Det står: »En undersökning har visat att turlistor saknas för ungefär en tredjedel av de 73 sträckorna, vadan man måhända kan dra den slutsatsen, att de ännu icke trafikeras.»

Anslag till förvärv av elektriska distributionsföretag.

De påståendeerna måste bestämt bestridas, och jag kan detaljerat förklara hur det ligger till. Av de 73 under 1949 ingivna framställningarna om linjetrafiktillstånd på nya sträckor ha tre av vissa skäl återkallats, och två voro ännu icke avgjorda för ungefär 14 dagar sedan. Av de övriga 68 är det endast fem, som ännu icke kunnat utnyttjas för trafik, och detta av speciella skäl, tre på grund av vägförhållandena och två på grund av att trafiken hittills icke på lämpligt sätt kunnat inkopplas i bussnätet. Men sommaren torde icke hinna bryta in, förrän dessa busslinjer äro i full trafik.

Jag är tacksam att få detta antecknat till protokollet, så att det påståendet inte skall behöva upprepas, att statens järnvägar har — såsom det skrivits i någon tidning — »hamstrat» busslinjer men inte velat trafikera dem.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen jämlikt därunder förekomma yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna momentet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Mannerskantz m. fl. vid förevarande punkt avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Mannerskantz* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 9 punkten 18 mom. III, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr *Mannerskantz* m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Petrén* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 94;

Nej — 43.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkterna 19—24.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 25.

Anslag till förvärv av elektriska distributionsföretag.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att för budgetåret 1951/52 anvisa följande investeringsanslag, nämligen till Förvärv av enskilda företag för elektrisk distributionsverksamhet 1 000 000 kronor och såsom Statens vattenfallsverks dispositionsanslag 3 000 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehått två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Mannerskantz* och *Lundgren* (I: 184) och den andra inom andra kammaren av herr *Nolin* m. fl. (II: 268), i vilka hemställts, att riksdagen måtte besluta avslå Kungl. Maj:ts förevarande förslag i vad avsåge investeringsanslaget å 1 000 000 kronor för förvärv av enskilda företag för elektrisk distributionsverksamhet.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på åberopade grunder hemställt,

I. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 184 och II: 268 till Förvärv av enskilda företag för elektrisk

Anslag till förvärv av elektriska distributionsföretag.

distributionsverksamhet för budgetåret 1951/52 anvisa ett investeringsanslag av 1 000 000 kronor;

II. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag såsom Statens vattenfallsverks dispositionsanslag för budgetåret 1951/52 anvisa ett investeringsanslag av 3 000 000 kronor.

Reservation hade anförts av herr *Mannerskantz*, som ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under I hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 184 och II: 268 avslå Kungl. Maj:ts förslag om anslag till förvärv av enskilda företag för elektrisk distributionsverksamhet.

Mom. I.

Herr **MANNERSKANTZ**: Herr talman! Det rör sig här om en besparingsmöjlighet på en miljon kronor, avsedda för inköp av enskilda företag för elektrisk distributionsverksamhet.

Jag vill inte påstå att det inte kan vara behövt att någon distributionsförening, som har svårt att hållas ihop, övertages av vattenfallsstyrelsen och drivas i dess regi. På detta anslag finns emellertid en betydande reservation. I september uppgick den till nära två miljoner kronor. Den är visserligen delvis nu disponerad, men med de dispositioner som äro gjorda, inkluderande ett lån på en kvarts miljon kronor till ett vattenfallsstyrelsen tillhörigt distributionsföretag, kommer det ändå att vid nästa budgetårs ingång finnas en behållning på en miljon kronor.

Nu ha vi ju gott om reservationer på olika punkter i budgeten. Jag tror att de sammanlagt uppgingo till 2,3 miljarde kronor, när vi tittade på det sist i statsutskottet. Även om det är sant, att det kan uppstå behov av att vattenfallsstyrelsen köper något enskilt distributionsföretag, som har svårt att hållas ihop, anser jag att man här borde söka klara sig med den reservation som finns på en miljon kronor och att inte ytterligare en miljon kronor skola behöva anslås.

Skulle det vara några föreningar, som ha svårt att klara sig, få de försöka att driva verksamheten ett år till. Bli de satta inför fait accompli, att vattenfallsstyrelsen saknar pengar för att lösa in dem, fortsätta de verksamheten, även om de naturligtvis helst se att de bli inlösta genast.

Här är det således mera än i den förra punkten, som vi diskuterade, det momentet som är avgörande, att man inte nu bör göra en utgift, som icke skapar någonting nytt. Men jag skall inte ytterligare utveckla detta, herr talman, utan ber att få yrka bifall till reservationen. Jag vill samtidigt säga, att jag inte kommer att begära votering.

Herr **HESELBOM**: Herr talman! Efter det anförande, som herr *Mannerskantz* här hållit, kan även jag fatta mig kort. Jag skall inte ingå på en diskussion om vad som anförts i motionerna, utan hålla mig till vad herr *Mannerskantz* yttrade om att det inte skulle vara nödvändigt att i ett läge, där en reservation finns, anvisa ytterligare medel på nästa års stat.

Jag vill då endast hänvisa till vad statsutskottets ordförande yttrade vid utskottsbehandlingen, där han meddelade i egenskap av ledamot av vattenfallsstyrelsen, att styrelsen varit mycket restriktiv, då det gällt detta anslag. Man har emellertid ansett det lämpligt att inte göra kastningar på så sätt, att man ger ett stort anslag ett år och ett litet anslag ett annat år, utan man vill ha ett anslag som utgår med ungefär samma belopp varje år och där uppkommande reservationer sedan stå till förfogande. Det blir lättare för vattenfallsstyrelsen att rent affärsmässigt kunna göra sina förvärv, när den alltid har medel till sitt förfogande på anslaget och kan förfoga över dem under ett flertal år.

Med hänsyn härtill och framför allt med hänsyn till att detta är ett mycket starkt intresse för landsbygden och jordbruket, skall jag be att få yrka bifall till utskottets förslag.

Anslag till förvärv av elektriska distributionsföretag.

Herr MANNERSKANTZ: Herr talman! Jag vill rikta herr Hesselboms uppmärksamhet på att det är ganska svårt att skaffa fram pengar nu för tiden, om man inte vill göra det i riksbanken, som i sin tur får anlita Tumba pappersbruk. Det är ett av mina motiv. Man får alltså tolerera en viss olägenhet för att därigenom slippa ifrån en ännu större.

Herr HESSELBOM: Herr talman! Det ligger ofta så till när det gäller förvärv av dessa små enskilda företag, att vattenfallsstyrelsen får lösa in de skulder som företagen ha. De pengar, som vattenfallsstyrelsen disponerar för detta ändamål, komma alltså att gå till kreditinstituten när man betalar föreningarnas skulder och öka alltså inte i och för sig penningmängden.

Efter härmed slutad överläggning gjordes enligt föreliggande yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande momentet hemställt samt vidare på godkännande av den vid förevarande punkt avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Mom. II.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 26.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 27.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till väg- och vattenbyggnadsverkets förrädsfond för budgetåret 1951/52 anvisa investeringsanslag å tillhoppa 27 600 000 kronor.

Kungl. Maj:ts förevarande förslag inbegär bland annat, att till garage- och förrädsbyggnader m. m. skulle anvisas ett belopp av 2 000 000 kronor och till motorfordon ett belopp av 7 000 000 kronor.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Man-*

nerskantz (I: 183) och den andra inom andra kammaren av herrar *Edström* och *Hagberg* i Malmö (II: 260), hade hemställts, att riksdagen måtte, med avslag å Kungl. Maj:ts förevarande förslag såvitt avsåge anslag till garage- och förrädsbyggnader samt motorfordon, till nämnda ändamål anvisa 1 000 000 respektive 5 000 000 kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte

I. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 183 och II: 260, i vad de avsåge förevarande anslag, till Garage- och förrädsbyggnader m. m. för budgetåret 1951/52 anvisa ett investeringsanslag av 2 000 000 kronor;

II. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 183 och II: 260, i vad de avsåge förevarande anslag, till Motorfordon för budgetåret 1951/52 anvisa ett investeringsanslag av 7 000 000 kronor;

III. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag för budgetåret 1951/52 anvisa följande investeringsanslag, nämligen:

a) Vägmaskiner m. m.	13 300 000 kr.,
b) Flytande materiel	1 300 000 kr.,
c) Effektförråd	3 000 000 kr.,
d) Väg- och vattenbyggnadsverkets dispositionsanslag	1 000 000 kr.

Reservation hade avgivits av herrar *Gränebo*, *Mannerskantz*, *Heiding*, *Lundqvist*, *Rubbestad*, *Staxäng* och *Johansson* i Mysinge, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under II hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 183 och II: 260, i vad de avsåge förevarande anslag, till Motorfordon för budgetåret 1951/52 anvisa ett investeringsanslag av 5 000 000 kronor.

Mom. I.

Utskottets hemställan bifölls.

Anslag till motorfordon vid väg- och vattenbyggnadsverket.

Mom. II.

Anslag till motorfordon vid väg- och vattenbyggnadsverket.

Herr HEIDING: Herr talman! I anslutning till vad jag yttrade under punkt 14:o) ber jag att få yrka bifall till den reservation som jag har avgivit under punkt 27:o).

Herr ANDERSSON, KARL: Herr talman! Herr Heiding har redan tidigare varit inne på denna punkt i det anförande som han höll om blekingebanorna. Jag förklarade redan då att jag, för den händelse riksdagen skulle bevilja det ifrågasatta anslaget till blekingebanorna, inte kunde vara med om att finansiera denna utgift på det sätt som herr Heiding och hans medreservanter ha föreslagit, nämligen genom att flytta över en del medel från väg- och vattenbyggnadsstyrelsen till järnvägsstyrelsen. Jag är vän av järnvägar och ser gärna att smalspåriga banor förbättras och ombyggas till normalspår, men vi måste också tänka på att våra kommunikationer inte enbart bestå av järnvägar. Det kan inte vara riktigt att utföra vissa arbeten för ett visst kommunikationsmedel på bekostnad av ett annat. Jag ser kommunikationsväsendet på det sättet, att järnvägar och landsvägar komplettera varandra. Vi behöva både det ena kommunikationsmedlet och det andra.

Jag har svårt att förstå reservanterna när de yrka, att anslaget för motorfordon till väg- och vattenbyggnadsstyrelsen skall minskas. Det anslag, som här har upptagits, avser ju i huvudsak endast ersättningsändamål, d. v. s. att förnya och förbättra den maskinpark som redan finns. Man kommer med detta anslag inte längre än att man ungefär kan behålla den nuvarande standarden. Reservanterna vilja väl inte ett ögonblick tro, att det skulle vara möjligt för väg- och vattenbyggnadsstyrelsen att sköta vägunderhållet om den inte hade en fullgod maskinpark till sitt förfogande. På alla andra områden är det ju så, att varje produktionsökning och effektivisering

måste bygga på möjligheterna att använda maskiner. Vi ha här i landet ont om arbetskraft på alla områden, således även detta, och därför måste den manuella arbetskraften i största möjliga utsträckning ersättas med maskiner. Det är den allmänna utvecklingen. Vi skulle helt enkelt inte kunna hålla vår produktion i gång i den utsträckning som nu är möjligt, om vi inte handlade efter denna princip. Det skulle då vara synnerligen inkonsekvent att tillämpa någon annan princip i fråga om väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och dess verksamhet.

Reservanterna anför att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen bör använda lejda maskiner och bilar i större utsträckning än för närvarande och på så sätt minska sitt eget fordonsinnehav. Det är redan nu så, att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen i ganska stor omfattning måste hyra bilar och maskiner, exempelvis för vägunderhållet. Såsom redovisas i utskottsutlåtandet har det emellertid visat sig, att kostnaderna för dessa hyrda bilar äro högre än för verkets egna. De hyrda bilarna kosta i vissa fall upp till 3 kronor per timme mer än verkets egna. Under sådana förhållanden skulle det uppenbarligen medföra ökade omkostnader för vägunderhållet, om man i alltför hög grad skulle övergå till att använda hyrda bilar.

Hur skulle det för övrigt ha tett sig under denna vinter, om väg- och vattenbyggnadsstyrelsen inte hade haft den tillgång på maskiner och bilar som man har haft? Hur skulle det ha varit möjligt att t. ex. i västra Sverige med den ovanligt rikliga snömängd, som där fallit, uppehålla en regelbunden landsvägstrafik utan hjälp av dessa maskiner och motorfordon? I en del fall har man måst köra dygnet runt med snöplog för att kunna hålla en enda väg öppen för trafik. Man har ofta inte hunnit med mer än att med snöplog klara en enda väg inom området, trots att bilen med snöplogen gått praktiskt taget dygnet runt. Maskinerna ha faktiskt utnyttjats i mycket hög grad, vilket vi också ha fått bekräftat.

Jag kan inte fatta att man under så-

Anslag till motorfordon vid väg- och vattenbyggnadsverket.

dana förhållanden nu vill inskränka på detta anslag till motorfordon, som är oundgängligen nödvändigt och som blott avser att ge väg- och vattenbyggnadsstyrelsen möjlighet att förnya det fordonsbestånd som redan finns och hålla det i brukbart skick. Det är enligt min mening lika viktigt för väg- och vattenbyggnadsstyrelsen som för vilket annat verk eller företag som helst att hålla sig i nivå med utvecklingen även när det gäller maskinutrustning. Vi kunna icke kräva, att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen skall kunna hålla vägnätet i landet i gott skick, om vi samtidigt pruta ned anslaget till dessa motorfordon.

Reservanterna ha också anfört att de anse, att man i större utsträckning bör övergå till entreprenadsystemet. De framhålla att det har skett en förskjutning i den riktningen, att man alltmer frångår entreprenadsystemet och i stället utför arbetena i egen regi. Beträffande detta förhåller det sig på det sättet, att det är vissa arbeten som med fördel kunna utlämnas på entreprenad. Det är i huvudsak byggnadsarbeten, brobyggnader, nybyggnader av vägar och beläggningsarbeten. Det är i huvudsak arbeten av denna art som böra utföras på entreprenad. Men vi veta alla att dessa arbeten, framför allt byggandet av broar och anläggandet av nya vägar, ha varit kraftigt inskränkta under de senare åren, under det att det nödvändiga underhållet, som hela tiden har drivits i väg- och vattenbyggnadsstyrelsens egen regi, har måst utföras. Detta förhållande har tydligen påverkat statistiken i den riktningen, att det har blivit en förskjutning mellan arbeten som ha utlämnats på entreprenad och sådana arbeten som ha utförts i verkets egen regi.

Denna förskjutning är alltså en helt naturlig följd av de begränsningar av nybyggnadsverksamheten som under senare år ha gjort sig gällande. Jag är inte övertygad om att det skulle vara lyckligt att i större utsträckning utlämna underhållet på entreprenad. Skulle väg- och vattenbyggnadsstyrelsen komma i den situationen, att den på grund av riksdagens anslagsvägran skulle få en liten och myc-

ket dålig maskinpark, skulle säkerligen de enskilda utnyttja detta till att kräva ännu högre priser för de maskiner och bilar som man hyr ut till verket.

Jag tror därför inte att det är rådligt att göra den prutning som reservanterna här föreslår. Sedan riksdagen nu också har avvisat förslaget om att bevilja ett anslag av två miljoner kronor till blekingejärnvägarna, föreligger det inte heller någon anledning för reservanterna att från denna synpunkt vidhålla sitt yrkande under nu förevarande punkt.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr HEIDING: Herr talman! Herr Karl Andersson yttrade, att det vore olämpligt att pruta ned anslaget. Men här är det inte alls fråga om någon nedprutning av det sammanlagda beloppet. Anslagen förra året till samliga här uppräknade poster uppgingo till 18 300 000 kronor, och i år är det 27 600 000 kronor. Det har således tvärtom skett en avsevärd förhöjning.

Reservanterna anse att man i större utsträckning än hittills bör övergå till entreprenadsystemet. Det är enligt vår uppfattning säkerligen möjligt att använda entreprenadsystemet även när det gäller underhållet av vägar, och det är inte nödvändigt att allt det arbetet utföres i verkets egen regi.

Reservanterna förorda, att man i större utsträckning än hittills bör utnyttja hyrda bilar. Jag tillät mig att beröra denna sak redan i samband med diskussionen under punkt 14, då jag trodde att jag inte skulle behöva begära ordet ytterligare. Herr Andersson genmälde emellertid nu, att det skulle bli dyrare att hyra bilar än om verket körde med egna bilar. Jag tror inte att det ställer sig så ofördelaktigt att hyra bilar som herr Andersson här uppgav. Man måste nämligen också räkna med stora avskrivningar på väg- och vattenbyggnadsstyrelsens egen bilpark. Kostnaden per timme vid körning med verkets egna bilar blir därför säkerligen inte så låg som här har uppgivits.

Anslag till motorfordon vid väg- och vattenbyggnadsverket.

Alla skäl tala för att vi här böra söka göra en besparing. Även om det nu ligger så till att pengarna inte komma att användas för det ändamål, som reservanternas ursprungligen avsett, kan det i alla fall vara motiverat att här få till stånd en nedprutning. Man bör nämligen inte köpa in flera bilar och vägmaskiner än att man hinner bygga erforderliga garage och kan hålla fordonen någorhunda under tak. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har begärt fyra miljoner kronor till garage- och förrådsbyggnader. Kungl. Maj:t har prutat ned detta belopp till två miljoner, och motionärerna ha velat minska anslaget ytterligare till en miljon kronor. Reservanternas ha dock inte ansett sig i detta fall kunna gå längre i nedprutning än vad Kungl. Maj:t har föreslagit. Men det är enligt vår uppfattning mycket dålig ekonomi att köpa in en mängd dyrbara maskiner och sedan låta dem stå i ur och skur längs vägarna. Det är då bättre att göra dessa nyinköp i något försiktigare takt än vad som utskottsmajoriteten har föreslagit.

Jag ber, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande om bifall till reservationen.

Herr MANNERSKANTZ: Herr talman! Jag begärde ordet närmast för att jag tycker att utskottets talesman använde en vacklande terminologi — om det skedde med avsikt eller ej vågar jag inte yttra mig om. Resultatet måste emellertid bli en viss förvirring för dem som inte noga läst igenom s. 57 i utskottets utlåtande.

Herr Andersson använde med förklarlek beteckningarna »vägmaskiner», »maskinpark» o. s. v. Jag ber kammarens ledamöter att slå upp s. 57 mom. III. Där föreslår utskottet ett anslag till »Vägmaskiner m. m.» av 13 300 000 kronor. Den anslagsposten ha varken motionärerna eller reservanternas ens snuddat vid, utan, herr Karl Andersson, väg- och vattenbyggnadsverket får dessa pengar helt och hållet. Det är väl därför bäst att vi här inskränka oss till

att tala om *motorfordon* — vanliga människor säga bilar, vilket är ett lättare ord att uttala! Det är således *bilar* som reservanternas här åsyfta. Därför tror jag att en stor del av herr Anderssons anförande, där han talade om vägmaskiner, var som att slå stora hål i öppna dörrar och kunde ha besparats protokollet.

Herr Anderssons uppgift att det kostar ända upp till tre kronor mer per timme att leja bilar än att köra med verkets egna tyder för övrigt på att kungl. väg- och vattenbyggnadsverket på detta område inte förfar på lämpligt sätt. Man bör icke hyra bilar per timme utan per kubikmeter grus, sten eller vad det är för slags material, som skall transporteras, och således sätta ackord.

För närvarande är det så, herr talman, att lastbilsparken åtminstone i vissa delar av landet är överdimensionerad. Det finns faktiskt ett överskott på transportbilar, vilket medför att det uppstår en viss konkurrens. Man kan därför genom att uppträda på förståndigt sätt träffa fördelaktiga avtal. Jag har själv ett ganska stort transportbehov hemma på min gård och skulle nog där kunna sysselsätta en lastbil. Men jag har ändå inte skaffat mig en egen lastbil. Jag har nämligen gjort kalkyler över vad det skulle kosta och därvid räknat med ordentlig avskrivning — på en bil bör man räkna med 20 å 25 procents avskrivning per år — och därvid funnit att det är fördelaktigare för mig att låta trafikbilägarna utföra mina transporter. Ofta konkurrera de om körningarna, och jag kan därigenom få fördelaktiga villkor. Om de köra med underskott vet jag inte, men de leva i varje fall vidare och fortsätta sin rörelse år efter år. Jag tror därför att man kanske i viss mån gör alltför stelbenta arrangemang, när man ordnar med legokörningar och påstår att det bli så mycket dyrare.

Vad sedan beträffar snöplogningen, äro väl långtifrån alla av väg- och vattenbyggnadsstyrelsens bilar apterade för snöplogning. En del bilar kanske inte lämpa sig härför, och man har väl inte

Anslag till motorfordon vid väg- och vattenbyggnadsverket.

heller snöplogsaggregat tillgängliga för alla lastbilar. Dessutom har man ju speciella traktorer som utföra det bästa arbetet vid svår snöplogning.

Jag är för min del övertygad om att det kan sparas in pengar på detta anslag, vilket jag misstänker att finansministern inte skulle se med oblidla ögon. Han har ju nyss sluppit ifrån en utgift på två miljoner kronor för blekingebanorna. Jag kan inte tänka mig att finansministern skulle bli ledsen om riksdagen sparade dessa pengar, och det bör inte heller herr Andersson bli. Huvudsaken är att vi kunna göra denna besparing utan någon egentlig olägenhet under förutsättning att väg- och vattenbyggnadsverket arrangerar sina arbeten förståndigt och ekonomiskt riktigt.

Herr ANDERSSON, KARL: Herr talman! Jag erkänner att herr Mannerskantz har rätt i att min terminologi inte var hundra procentigt riktig. Den förefaller mig i alla fall ha varit tillräckligt klar för att även herr Mannerskantz skall förstå vad det här rör sig om. Det är ju på det sättet, att vid snöröjningen under vinterväghållningen användas i huvudsak lastbilar med snöplog. Då är det ett motorfordon men på samma gång en vägmaskin, d. v. s. även en snöplog. Det är bilar och traktorer som i huvudsak få utföra detta arbete. Det är mycket viktigt att dessa aggregat under vintern finnas tillgängliga i tillräckligt antal. Det är också för detta arbete under vinterväghållningen, som de flesta lejda bilarna få sättas in. Man har kontrakt med bilägarna att de vid behov skola rycka ut. Det är bara det beklagliga att dessa bilar då bli dyrare för verket än om körningarna utfördes med verkets egna bilar.

Till sist vill jag bara säga, att jag inte alls blir ledsen om herr Mannerskantz lyckas spara. Han är en stor sparsamhetsvän i år. Jag uttalar den varma förhoppningen att han också måtte vilja spara, när vi komma till de verkligt stora utgifterna.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågakvarande momentet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Gränebo m. fl. vid förevarande punkt avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att ha va upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Mannerskantz* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 9 punkten 27 mom. II, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Gränebo m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammararens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Mom. III.

Utskottets hemställan bifölles.

På framställning av herr talmannen beslöts att handläggningen av återstående ärenden på föredragningslistan skulle uppskjutas till aftonsammanträdet.

Herr talmannen anmälde, att till kammararen överlämnats följande kungl. propositioner, vilka nu var för sig föredrogos och lades på bordet:

nr 94, med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 30 juni 1943 (nr 444) om tillståndstvång för byggnadsarbete;

nr 97, angående anslag till kostnader för företagsräkning;

nr 98, angående försäljning av vissa allmänna arvsfonden tillfallna fastigheter;

nr 99, angående Sveriges bidrag till kostnaderna för FAO; samt

nr 101, angående vissa anslag ur kyrkofonden för avlönande av präster m. m.

Anmälades och bordlades följande under sammanträdet till herr talmannen avlämnade motioner:

nr 357, av herr *Niklasson* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrade grunder för förfarandet vid rekvisition av motorfordon och hästar m. m. för krigsmaktens behov;

nr 358, av herr *Persson, Einar*, och herr *Sten*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 29 juni 1945 (nr 420) om semester, m. m.;

nr 359, av herr *Johansson, John*, m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning med vissa bestämmelser till motverkande av svinsjukdomar;

nr 360, av herr *Isaksson* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område under senare delen av produktionsåret 1950/51; samt

nr 361, av herr *Ohlson* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område under senare delen av produktionsåret 1950/51.

Justerades protokollsutdrag för detta sammanträde, varefter kammaren åtskildes kl. 4.53 eftermiddagen.

In fidem

G. H. Berggren.

Onsdagen den 14 mars eftermiddagen.

Kammaren sammanträdde kl. 7.30 eftermiddagen.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1951/52 under tionde huvudtiteln, avseende anslagen inom handelsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1 och 2.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 3.

Anslag till kommerskollegium.

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag samt med avslag å motionerna I: 261 och II: 349,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i kommerskollegii personalförteckning, som av departementschefen i statsrådsprotokollet över handelsärenden för den 3 januari 1951 samt av utskottet angivits;

b) godkänna under punkten införd avlöningsstat för kommerskollegium, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1951/52;

c) till Kommerskollegium: Avlöningar för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 1 605 100 kronor.

I de likalydande motionerna I:261, av herr *Lindblom*, och II: 349, av herrar *Kollberg* och *Gustafson* i Göteborg, hade hemställts, att riksdagen måtte beluta utöka antalet tjänster vid monopolutredningsbyråns avdelning för specialundersökningar i enlighet med det kommerskollegii förslag, som funnes redovisat i 1949 års statsverksproposition, tionde

huvudtiteln, samt att bevilja härför erforderliga medel.

Reservation hade anförts av herrar *Ohlson*, *Axel Andersson*, *Lundgren*, *Boman* i Kieryd, *Svensson* i Ljungskile *Ståhl*, *Staxäng* och *Kollberg*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del ha va den ändrade lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 261 och II: 349,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i kommerskollegii personalförteckning, som i statsrådsprotokollet över handelsärenden för den 3 januari 1951 och av reservanterna angivits;

b) godkänna i reservationen införd avlöningsstat för kommerskollegium, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1951/52;

c) till Kommerskollegium: Avlöningar för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 1 651 900 kronor.

Herr LUNDGREN: Herr talman! Problemet om konkurrensinskränkande avtal inom näringslivet har i den allmänna debatten tilldragit sig stor uppmärksamhet särskilt sedan tidskriften *Balans* publicerade några artiklar i detta ämne och i synnerhet sedan dr Nordenson för några veckor sedan offentliggjorde en mycket klaggörande uppsats om dessa problem. Inom näringslivet finnes också mycket stort intresse för dessa frågor, och näringslivets egna organisationer ha kraftigt ingripit för att förbättra förhållandena på detta område.

I näringslivet finnas alltid latent tendenser till konkurrensinskränkningar genom kartellavtal. Tidsförhållandena ha medfört försämrade betingelser för konkurrensen genom organisationernas makttillväxt, genom de av kriget förorsakade särskilda förhållandena

Anslag till kommerskollegium.

och slutligen genom den statliga planhushållningen.

Då dessa förhållanden i och för sig medfört inskränkning av konkurrensen, är det av desto större vikt att icke näringslivet självt vidtar åtgärder för att ytterligare minska den fria konkurrensen mellan företagen.

Nu är det förvisso så, herr talman, att icke alla avtal om samarbete mellan företagen äro skadliga. Vissa avtal kunna öka effektiviteten och alltså åstadkomma att allmänheten får varor och tjänster till billigare priser. De äro ur allmän synpunkt önskvärda och tacknämliga. Men vissa avtal äro otvivelaktigt av den art att de måste betecknas som mindre önskvärda. Icke minst har ju en person, som arbetar med kommunala uppdrag, erfarenheter av dessa konkurrensinskränkande kartellavtal när det gäller t. ex. vissa områden inom byggnadsverksamheten.

Enligt Industriförbundets kartellbyrå har emellertid omkring en tredjedel av de vid årsskiftet 1950/51 i monopolutredningsbyråns kartellregister införda avtalen upphört utan att ersättas av nya. Detta visar att syftet med den lag om övervakning av konkurrensbegränsningen inom näringslivet, som antogs av 1946 års riksdag, icke varit förfelat. Avsikten med denna lagstiftning var att offentliggörandet av kartellavtalen skulle ha en viss avskräckande inverkan på lusten att sluta eller bibehålla dylika avtal, varför några andra åtgärder såsom tvångsupplösning av karteller eller dylikt icke ansågos erforderliga.

När riksdagen beslöt inrätta monopolutredningsbyrån, var avsikten att denna skulle organiseras på tre avdelningar. Den första av dessa avdelningar skulle omhänderha registreringen av avtal, den andra skulle ha hand om specialundersökningar, och den tredje skulle göra fortlöpande analyser av priser och marknadsförhållanden i syfte att utröna, om avtalen trots ett formellt upphävande dock levde kvar i någon form. De båda förstnämnda avdelningarna ha efter hand upprättats men däremot icke den tredje, trots framställ-

ningar från monopolutredningsbyråns sida.

På grund av dessa förhållanden har monopolutredningsbyrån icke möjlighet att utföra s. k. specialundersökningar i tillräcklig omfattning. Detta innebär den olägenheten att man icke kan på önskvärt sätt bedöma kartellväsendets verkningar.

I den reservation som är fogad till statsutskottets utlåtande yrka reservanterna, att riksdagen skall i enlighet med monopolutredningsbyråns förslag utöka antalet tjänster vid byrån, så att erforderliga specialundersökningar rörande konkurrensinskränkande åtgärder inom näringslivet kunna verkställas. Kostnaderna för denna utökning uppgå till 46 800 kronor och måste i detta sammanhang anses såsom synnerligen blygsamma.

Såsom jag förut nämnt äro ingalunda alla avtal om ekonomisk samverkan inom näringslivet skadliga — många måste ju anses fullt befogade och samhällsgagneliga. Genom att utöka monopolutredningsbyråns personal skapas ökade möjligheter att undersöka verkan av de olika avtalen och alltså avgöra i vad mån avtalen kunna ur allmän synpunkt anses olämpliga eller icke.

Med denna motivering tillåter jag mig, herr talman, att yrka bifall till den vid punkten 3 till utlåtandet fogade reservationen av herr Ohlon m. fl.

Herr OHLON: Herr talman! Herr Lundgren har redan sagt vad som behöver sägas i denna fråga.

Jag vill endast påpeka att utskottet motiverar sitt avslagsyrkande med hänvisning till att de s. k. nyetableringssakkunniga komma att beröra denna fråga i sitt betänkande, som väntas föreligga i år. Jag har mycket svårt att förstå utskottets resonemang, ty vilka förslag de sakkunniga än komma att framlägga, föreställer jag mig att ett fullföljande av de avsikter, som lågo bakom inrättandet av monopolutredningsbyrån, under alla omständigheter kräver denna apparat. Hela byrån hänger mer eller mind-

Anslag till kommerskollegium.

re i luften, så länge inte den tredje avdelningen inrättats, som skall verkställas en analys av marknadsläget.

Att kommerskollegium inte i år upprepat sin tidigare gjorda framställning på denna punkt beror sannolikt på att ett förnyat äskande med hänsyn till det ekonomiska läget ansetts meningslöst. Det oaktat vill jag i likhet med herr Lundgren såsom en demonstration yrka bifall till den föreliggande reservationen.

Herr FÖRSTE VICE TALMANNEN:
Herr talman! Reservationen avser ju att tillskapa fyra nya tjänster inom monopolutredningsbyrån. Kommerskollegium gjorde år 1948 framställning om dessa nya tjänster men har ej upprepat äskandet vare sig år 1949 eller år 1950. Verket har sålunda den uppfattningen, att de nya tjänsterna inte äro alldeles nödvändiga.

Nyetableteringssakkunniga utreda för närvarande denna fråga, och det synes därför vara att gå händelserna i förväg om man nu på yrkande i en motion skulle tillsätta dessa tjänster.

Härtill kommer den omständighet som kanske är väsentligast vid bedömningen av denna fråga, nämligen att man under ett år som detta inte bör öka statsutgifterna annat än om det är absolut nödvändigt. Den synpunkten har ju framhållits tidigare i dag, och jag anser att man har alla skäl att erinra sig den vid bedömningen av reservanternas yrkande om en anslagsökning i detta avseende. Den kostnad det här gäller, 46 800 kronor, är dock ganska avsevärd, i all synnerhet om man besinnar att den uppgift det gäller är skäligen begränsad.

Jag kan alltså inte finna tillräckliga skäl för att nu införa ett nytt anslag, vilket är innebörden av reservanternas yrkande. Herr Lundgren anförde en utförlig motivering för sin ståndpunkt, men jag kan inte se att de skäl han åberopade böra vara avgörande för riksdagen. Det är ganska enkelt att ta ståndpunkt i frågan då den, såsom jag tidigare nämnt, utredes av nyetableterings-

sakkunniga, då verket inte har äskat anslaget och Kungl. Maj:t inte begärt det och då utskottet kommit till den uppfattningen att detta är ett område där man nog inte bör öka statens utgifter ett år som det innevarande.

Jag hemställer alltså, herr talman, om bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Ohlon m. fl. vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Lundgren begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 10 punkten 3, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Ohlon m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Lundgren begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 86;

Nej — 29.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkterna 4—52.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 53.

Anslag till handelshögskolan i Göteborg.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Bidrag till handelshögskolan i Göteborg för budgetåret 1951/52 anvisa ett anslag av 90 000 kronor.

Vidare hade i två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Ohlön* och *Svärd* (I: 145) och den andra inom andra kammaren av herr *Gustafson* i Göteborg m. fl. (II: 159), hemställts, att riksdagen ville besluta, att det till handelshögskolan i Göteborg för budgetåret 1951/52 utgående statsbidraget skulle ökas med 50 000 kronor till 140 000 kronor, på villkor att någon höjning av terminsavgiften under motsvarande läsår icke skedde.

Utskottet hade i den nu ifrågakvarande punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 145 och II: 159, till Bidrag till handelshögskolan i Göteborg för budgetåret 1951/52 anvisa ett anslag av 90 000 kronor.

Reservation hade anmälts av herr *Ohlön*, som dock ej antytt sin mening.

Herr *OHLÖN*: Herr talman! I denna fråga har väckts en motion om att statsanslaget till handelshögskolan i Göteborg skulle ökas från de 90 000 kronor, som Kungl. Maj:t begärt, till 140 000 kronor. Därigenom skulle högskolan slippa ifrån ett underskott, som eljest måste täckas dels genom höjda terminsavgifter för de studerande vid högskolan och dels genom att medel ur högskolans dispositionsfond förbrukas.

Vad beträffar terminsavgifterna måste det ju te sig något egendomligt, att man vid en av rikets högskolor skall nödgas tillgripa en avgiftshöjning samtidigt som Kungl. Maj:t begär ett mycket stort anslag till en annan högskola, nämligen Stockholms högskola, för att terminsav-

Anslag till handelshögskolan i Göteborg. gifterna där skola praktiskt taget försvinna. Det är ingen konsekvens i den politiken. Lika illa bleve det naturligtvis, om handelshögskolan i Göteborg skulle hänvisas till att förbruka sin redan mycket magra dispositionsfond.

Nu kan det invändas att vad Kungl. Maj:t begär för Göteborgs handelshögskolas vidkommande är så mycket som 90 000 kronor, under det att den avsevärt större handelshögskolan i Stockholm tillerkännes blott 100 000 kronor. Men i det sammanhanget är en sak att observera. Vid Göteborgs handelshögskola har sedan länge funnits ett iberomexikanskt institut — jag tror att det inrättades redan år 1939 — vars uppgift är att underlätta handelsförbindelserna mellan Sverige och de spanska och portugisisktalande länderna, särskilt i Amerika, samt även att berika våra kulturella förbindelser med dessa länder. Institutets verksamhet har varit mycket framgångsrik, och enligt vad näringslivets män försäkrat har knappast någon annan åtgärd varit så ägnad att befrämja våra handelsförbindelser med den sydamerikanska kontinenten som detta instituts arbete. Kostnaderna ha helt och hållet bestritts av privata medel, som insamlats år efter år. Vid Köpenhamns handelshögskola har man på alla sista tiden satt i gång en liknande verksamhet efter mönster av det göteborgska institutet.

För kort tid sedan fick Stockholms handelshögskola från handels- och sjöfartsfonden, som förvaltas av kommerskollegium, ett anslag på inte mindre än 600 000 kronor till ett nygrundat iberomexikanskt institut. Jag vill säga att Stockholms handelshögskola är väl värd detta anslag, och jag hoppas att det stockholmska institutet kommer att ha lika stor framgång som det helt och hållet privat drivna institutet i Göteborg.

Då nu handels- och sjöfartsfonden som synes har stora medel till sitt förfogande, vill jag i detta sammanhang endast uttala den förhoppningen, att handelshögskolan i Göteborg skall komma i åtnjutande av anslag från denna fond med ett så stort belopp, att högsko-

Anslag till fonden för idrottens främjande.

lan inte skall behöva förbruka sin dispositionsfond.

Jag nöjer mig, herr talman, med att till herr handelsministern uttala förhoppningen att han kommer att välvilligt pröva den hemställan om ökat anslag från handels- och sjöfartsfonden, som så småningom kommer att inges av handelshögskolan i Göteborg.

I detta anförande instämde herrar *Andrén, Holmbäck, Sjödahl* och *Svärd*.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande punkt hemställt.

Punkterna 54—78.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 79.

Anslag till fonden för idrottens främjande.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Avsättning till fonden för idrottens främjande för budgetåret 1951/52 anvisa ett anslag av 5 500 000 kronor.

Vidare hade i en inom andra kammaren av herr *Dahlgren* m. fl. väckt motion (II: 76) hemställts, att riksdagen måtte besluta att till avsättning till fonden för idrottens främjande för budgetåret 1951/52 anvisa ett anslag av 7 000 000 kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen II: 76, till Avsättning till fonden för idrottens främjande för budgetåret 1951/52 anvisa ett anslag av 5 500 000 kronor.

Herr **PERSSON, HELMER**: Herr talman! Idrottsanslagets ärligen återkommande behandling i riksdagen blottar egentligen rätt säregna och sällsamma förhållanden. På alla håll, från de enskilda riksdagsledamöterna till utskottet och departementschefen, finner man det angeläget att idrottsrörelsen skall erhålla ett mera effektivt stöd än som varit möjligt att ge under de senare åren. Men när det kommer till avgö-

rande, upplever man en skrämmande bred klyfta mellan högtidliga deklarationer och praktiskt handlande.

Riksidrottsförbundet har hemställt om ett anslag på 10 870 000 kronor och presenterat en mycket stark motivering för sitt äskande. Jag vill i det sammanhanget också påpeka, att idrottsrörelsen under krigsåren var mycket återhållsam i sina anslagskrav.

Det är sant att i år föreslås en höjning av idrottsanslaget med en och en halv miljon kronor, från 4 till 5,5 miljoner. Men förutsättningen är som bekant att kostnaden per tipsrad skall ökas från 30 till 35 öre. Av den ökade vinsten föreslås 50 procent gå till tipparna i form av vinster och 10 procent till Tipstjänsts omkostnader. Härtill kommer det i all sin enkelhet geniala förslaget att 40 procent skola tillfalla statsverket, vilket beräknas ge omkring 3 miljoner kronor.

Det är tydligt att man har ansett att en ökning av idrottsanslaget är ofrånkomlig, men i samma veva anser man att staten måste förtjäna ännu mera pengar på idrotten än hittills. Det ser inte bättre ut än att prisstegringens psykos helt och hållet har gripit regeringen. Därom vittnar bland annat detta förhållande att man föreslår en och en halv miljon mera till idrotten men i samma veva vill att staten skall ta in 3 miljoner ytterligare på idrotten. Man måste säga att denna politik egentligen tangerar gränsen av det anständiga.

Jag vill erinra om att idrottsrörelsen år 1939 erhöll 7,5 miljoner kronor. Vid den tidpunkten hade de anslutna föreningarna 400 000 medlemmar. I år föreslår man ett 2 miljoner kronor lägre belopp, fastän idrottsrörelsen nu har nära dubbelt så många medlemmar som år 1939. Därtill kommer att staten nu har nära fyra gånger så stora inkomster av tipsmedlen som år 1939 — man räknar ju med att inkomsterna på tippningen skola stiga till närmare 50 miljoner kronor. Jag vill också erinra om 1939 års principbeslut i den svenska riksdagen, att 50 procent av vinsten på tippningen skulle gå till idrottsrörelsen.

Anslag till lotterimedelsfonden.

Herr FÖRSTE VICE TALMANNEN:
Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr NILSSON, ERNST HJALMAR.
Herr talman! Jag skall inte gå in i någon polemik med herr Persson på denna punkt. Jag skall endast be att få lämna en upplysning.

Såsom kammarens ledamöter lägga märke till har anslaget förut utgått med 4 miljoner kronor. Nu föreslås det höjt med 1,5 miljoner till 5,5 miljoner kronor. Jag har från ledande personer inom idrotten hört, att man förstär de ekonomiska svårigheter som landet för närvarande befinner sig i, och på grund därav ha de förklarat sig fullt nöjda och tillfredsställda med den förhöjning av anslaget som föreslagits. De äro tack samma för att denna höjning har kunnat göras redan för det kommande året.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter enligt de därunder förekomna yrkandena gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på bifall till den i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 80.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 81.**Anslag till lotterimedelsfonden.**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Avsättning till lotterimedelsfonden för budgetåret 1951/52 anvisa ett anslag av 9 500 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft en inom första kammaren av herr Nordenson väckt motion (I:263), vari hemställdts,

att riksdagen måtte snarast vidtaga åtgärder till utjämning av förskottsdispositionerna ur lotterimedelsfonden,

I den kommunistiska motionen begäres att de 3 miljoner kronor, som beräknas inflyta till statskassan genom höjningen av priset per tipsrad, helt skola tillfalla idrottsrörelsen. Detta innebär höjning av idrottsanslaget från 5,5 miljoner, vilket belopp tillstyrkes av utskottet, till 7 miljoner kronor. Jag vill påpeka att det dock är tydligt att utskottet i någon mån haft ont samveie vid behandlingen av denna fråga, ty det heter i utlåtandet: »Det kan enligt utskottets mening ifrågasättas, om icke en något större andel av vinstsumman borde påföras anslaget.» Men så kommer man fram till att det statsfinansiella läget inte medger detta. Tidigare hette det att den »sambällsekonomiska balansen» inte medgav detta — nu har man ett annat uttryck för att vägra ett skäligt anslag till idrottsrörelsen.

Till sist, herr talman, vill jag nämna en rätt så uppseendeväckande sak. Departementschefen signalerar att man skall lägga större bördor på kommunerna för att staten skall slippa undan så lindrigt som möjligt. Han säger: »Vad angår bidragen till anläggning av idrottsplatser o. d. kan det ifrågasättas, om icke sådana anläggningar i högre grad än hittills böra betraktas som kommunala angelägenheter, vartill kommunerna torde böra bidraga i större utsträckning än som nu i allmänhet sker.» Det är tydligt att den Wärnska utredningen återigen spökar i detta uttalande. Samtidigt som staten skall öka sina inkomster av idrottsrörelsen lanserar man linjen att kommunerna skola göra större utlägg för idrotten än hittills. Så skall tydligen en slipsten dras i nådens år 1951. Behöver det sägas att den nu signalerade linjen, att staten skall ta inkomsterna av idrottsrörelsen men kommunerna påläggas ytterligare ekonomiska bördor, utan tvivel kommer att röna ett mycket starkt motstånd?

Med det anförda ber jag, herr talman, att få yrka bifall till motion nr 76 i andra kammaren, där till fonden för idrottens främjande begäres ett anslag av 7 miljoner kronor.

Anslag till lotterimedelsfonden.

att riksdagen vidare måtte till lotterimedelsfonden utöver av Kungl. Maj:t föreslaget belopp avsätta 300 000 kronor att av Kungl. Maj:t disponeras för oförutsedda kulturella behov av bråds-kande art och av engångsnatur samt

att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t hemställa, att »1948 års utredning om en statens kulturfond» måtte erhålla i uppdrag att utreda frågan om att inom kulturfonden avsätta ett visst belopp av reservationsnatur för ändamål av i motionen angiven art.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten av angivna orsaker hemställt,

a) att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen I: 263, såvitt den avsåge medelsanvisningen för nästa budgetår, till Avsättning till lotterimedelsfonden för budgetåret 1951/52 anvisa ett anslag av 9 500 000 kronor;

b) att riksdagen måtte i anledning av motionen I: 263, i vad den icke behandlats under a), i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört.

I motiveringen hade utskottet yttrat bland annat:

»Med den ställning utskottet intagit till frågan om anslagets storlek för nästa budgetår följer, att utskottet anser sig icke kunna biträda det motionsvis gjorda yrkandet om avsättning till fonden av ytterligare 300 000 kronor för att av Kungl. Maj:t disponeras för oförutsedda behov av bråds-kande art och av engångsnatur. Utskottet, som anser frågan om bidrag till dylika ändamål vara värd beaktande, förutsätter, att kulturfondsutredningen kommer att vid sina fortsatta undersökningar beröra jämväl detta spörsmål och även framlägga förslag i ämnet, varför någon särskild skrivelse till Kungl. Maj:t från riksdagens sida i berörda fråga icke nu torde vara påkallad.»

Herr NORDENSON: Herr talman! Jag har på denna punkt angående avsättning till lotterimedelsfonden i en motion

framfört vissa erinringar och önskemål. Dessa ha visserligen mötts av vad vi här i riksdagen bruka kalla en välvillig skrivning från utskottets sida, och för det ber jag att få betyga min tacksamhet, men önskemålen ha samtidigt i vissa delar lämnats utan avseende.

Vad jag till att börja med har påtalat är att Kungl. Maj:t icke tillsett, att lotterimedelsfonden tillförts medel i tillräcklig omfattning för att kunna täcka de anslag, som Kungl. Maj:t sedermera har utdelat. Regeringen har tydligen ansett, att de ansökningar, som kommit in, varit av en sådan angelägenhetsgrad, att man funnit sig böra lämna ut bidrag utöver vad fonden disponerat, vilket lett till att vid de nya budgetårens ingång förelegat en balans. Denna balans har ökat år från år och uppgick vid detta budgetårs ingång till den aktningstvårda summan av 3,5 miljoner kronor eller nära hälften av hela det belopp, som under de senaste åren tillförts fonden. Disproportionen mellan anvisade och sedermera disponibla medel har varit särskilt markerad under de sista åren. Under vart och ett av budgetåren 1949/50 och 1950/51 ha till lotterimedelsfonden avsatts 7,5 miljoner kronor, medan under kalenderåren 1949 och 1950 utdelats 8,9 och 7,7 miljoner kronor, vilket naturligtvis har ökat balansen. Saken har tidigare påtalats här i kammaren, och i år har utskottet också för sin del förklarat, att förskottsdispositionen måste betraktas som »ett missförhållande, som står i strid med god ordning». Utskottet understryker angelägenheten av att Kungl. Maj:t vidtar åtgärder för balansens avverkande.

I årets statsverksproposition har Kungl. Maj:t verkligen gjort ett försök att åstadkomma rättelse härvidlag. Man har höjt lottpriset med en krona, varigenom således omsättningen i lotteriet kommer att öka. Man hoppas på det sättet få en ökad vinst på 4 miljoner kronor, och man föreslår att hälften av detta belopp skall tillföras lotterimedelsfonden för kommande budgetår. Avsättningen skulle på det sättet bli 9,5 miljoner kronor mot tidigare 7,5. Men samtidigt har

Anslag till lotterimedelsfonden.

Kungl. Maj:t tänkt sig att detta belopp till övervägande grad skulle användas för att tillgodose ändamål, som riksdagen tidigare har förklarat särskilt önskvärt att behjerta, nämligen att lämna ökade bidrag till landsbygdens och de mindre städernas kulturella behov. Även utskottet har understrukt den synpunkten och yrkar bestämt på att huvudparten av dessa 2 miljoner kronor skall gå till detta ändamål. Betänker man emellertid, hur knapp medelstildelningen har varit under tidigare år i förhållande till hela tilldelningen och vidare hur stor del av medelstildelningen som går till de årligen återkommande bidragstagarna, dit teater- och orkesterföreningarna höra, vilka med all sannolikhet under kommande budgetår på grund av löne- och kostnadsstegringar komma att ta väsentligt större belopp i anspråk, kan man utgå från att de 2 miljonerna komma att mycket snart vara konsumerade. Det kommer inte att återstå någonting för att avverka balansen, och detta måste snarast möjligt ske. Det hade ju legat mycket nära till hands för regeringen, när man genom åtgärden att höja lottpriset kunde räkna med en ökad inkomst på inte mindre än 4 miljoner kronor, att använda detta belopp för att försöka avverka balansen. När man inte gjort det, har det motiverats med de statsfinansiella förhållandena, och det är ju klart att med den argumenteringen kan man komma mycket långt, nästan hur långt man vill. Därvid synes man emellertid alltför mycket bortse från att det här gäller disposition av medel, som inte direkt belasta skattedragarna utan som härröra från en källa vid sidan av den egentliga beskattningen, en källa som visat sig flöda mycket rikligt. Man kan ju säga att det på sätt och vis är en källa åstadkommen genom en medborgarnas frivilliga självbeskattning. Det är också att märka, att man tidigare bedömt dispositionen av dessa medel på ett helt annat sätt. När penninglotteriet för något mer än 50 år sedan inrättades, gick hela vinsten till kulturella ändamål. Allteftersom lotterirörelsen har utvidgats ha statsmakterna gjort anspråk på en del av

de influtna medlen. Men om man går tillbaka något i tiden och tar exempelvis perioden 1926—1935, finner man att då utdelades i medeltal 5,1 miljoner kronor per år för kulturella ändamål. Detta belopp befinnes utgöra ungefär 40 procent av samtliga i form av vinstmedel, stämpelavgifter och skatter inflytande medel. År 1938, då penninglotteriet gjordes om, föreslog regeringen, och riksdagen godkände den principen, att vinsten på lotterierna, med bortseende från stämpelskatt och vinstskatt, skulle fördelas lika mellan lotterimedelsfonden och statskassan. Det innebar ett fastställande av ungefär den nämnda proportionen, alltså att ungefär 40 procent av samtliga inflytande medel skulle användas för de kulturella ändamålen. Så kom kriget, och redan år 1939 ansåg sig finansministern med hänsyn till rustningskostnaderna böra indraga lejonparten av medlen till statskassan. Sedan dess har utvecklingen gått i raskt takt emot ökade vinstmedel. År 1948 infördes en skatt av 2 kronor på varje lottsedel, och sedan år 1942 är vinstbeskattningen 20 procent. Resultatet har blivit, att för exempelvis budgetåret 1950/51 tar staten in 27 miljoner kronor i lottskatt, 48 miljoner kronor i vinstmedel och omkring 16 miljoner kronor i vinstskatt, inalles 91 miljoner kronor. Av dessa medel gå endast 7,5 miljoner kronor till lotterimedelsfonden. Om man tar tolvårsperioden 1939—1950 — för vilken nyligen lagts fram vissa siffror av 1948 års utredning angående en statens kulturfond, vilken sysslar med dessa frågor — finner man att under denna period staten på lotterierna tagit in 558 miljoner kronor, av vilka medel endast 67 miljoner kronor, eller 12 procent, gått till kulturella ändamål. Om 1938 års fördelningsprincip tillämpats, skulle inte mindre än 188 miljoner kronor ha avsatts till fonden. Man kan ju inte undgå att notera det anmärkningsvärda i att medan statsinkomsterna under de senaste femton åren ökat från ungefär 1 miljard till 5 miljarder kronor och lotterivinstmedlen från omkring 15 till 90 miljoner kronor, ha anslagen till kulturella ändamål inte tillåtit öka

Anslag till lotterimedelsfonden.

mer än en obetydlighet. Under perioden 1926—1935 var, såsom jag nyss nämnde, tilldelningen i medeltal 5,1 miljoner kronor, och under perioden 1940—1949 var den 5,7 miljoner kronor. I år är den 7,5 miljoner kronor, men då är det räknat på en total inkomstsumma av 91 miljoner kronor. Det gör knappa 9 procent. Man kan med skäl fråga sig, om verkligen vår statsfinansiella ställning är så allvarlig, att vi till den grad behöva spara in just på denna art av utgifter. C. G. Laurin yttrade en gång på tal om svenska folkets kulturella intressen: »Det första Medelsvensson gör när han skall börja spara är att sluta köpa konst och upphöra att prenumera på Ord och Bild.» Det förefaller mig som om statsmakterna visat en betänklig benägenhet att vandra i Medelsvenssons spår. Det har här redan framhållits, och utskottet har starkt understrukit angelägenheten av att tillgodose landsortens och de mindre städernas kulturella behov. Detta är förvisso en mycket angelägen sak, men det finns även många andra verkligt vitala kulturella önskemål, som bli försummade eller tillbakasatta på grund av den knappa medelstilldelningen. Om man granskar de ansökningar, som komma in under åren, skall man finna att det är många verkligt stora kulturella intressen som få stå i kö kanske många år och ibland måste helt avvisas, oaktat det många gånger även från Kungl. Maj:ts sida har vitsordats, att det vore utomordentligt önskvärt att kunna tillgodose dem. En svårighet här är ju att så stor del av lotterimedlen tagas i anspråk av de årligen återkommande bidragsmottagarna. Jag syftar då närmast på teatrarna och orkesterföreningarna, som under de senaste fem åren ha fått ungefär fyra femtedelar av hela medelstilldelningen. Det återstår sålunda en mycket liten summa för andra ändamål.

I min motion har jag vidare framhållit angelägenheten av att åtminstone någon del av de medel, som här ställas till Kungl. Maj:ts förfogande, måtte reserveras till oförmodat uppkommande behov av mera tillfällig och brådskande natur. Det har under årens lopp många gånger

visat sig att sådana behov ha kommit fram, som det har varit angeläget att söka tillgodose men till vilka medel inte funnits. Detta har kunnat gälla exempelvis deltagande i utställningar utomlands för att visa vår konst och våra konstindustriella produkter. Många gånger har det gällt vår kulturminnesvård. Kulturhistoriska fynd kunna kräva omedelbart omhändertagande och vetenskaplig undersökning av sådan omfattning, att eljest till buds stående medel äro otillräckliga. Det har också visat sig att kulturhistoriska byggnader ha krävt en omedelbar vård för att inte förfaras men att det har varit svårt att anskaffa medel. På sista tiden ha vid ett par tillfällen, särskilt efter kriget, på den internationella marknaden utbudits föremål av stort kulturhistoriskt värde, som ur historisk synpunkt varit av särskilt intresse för oss och som det skulle ha varit av mycket stort värde, om vi hade kunnat förvärva och förena med våra nationella samlingar, men vid alla sådana tillfällen har det visat sig att medel inte funnits, och vid alla dessa tillfällen har det gällt ett snabbt avgörande. Om Kungl. Maj:t hade ett visst belopp till sitt förfogande för sådana särskilda ändamål, skulle man många gånger med relativt begränsade belopp kunna göra värdefulla insatser. Jag har för den skull i motionen yrkat, att ett belopp av 300 000 kronor måtte avsättas för oförutsedda kulturella behov av brådskande art och av engångsnatur. Utskottet har inte ansett sig kunna biträda detta förslag, men har däremot gått med på mitt yrkande att hos Kungl. Maj:t hemställa, att den sittande kulturfondsutredningen, som har i uppdrag att utreda frågan om lotterimedlens användning, skulle överväga även denna fråga. Detta betraktar jag såsom ett tillmötesgående från utskottets sida, som jag hälsar med stor tillfredsställelse. Jag tror att man på den vägen skall kunna göra värdefulla insatser.

Jag tillåter mig, herr talman, att till herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet rikta en mycket allvarlig vädjan att han till ett kommande år mät-

te ta ett djupare grepp i den rikligt flödande källa, som heter lotterivinstmedel, för att i första hand avverka den uppkomna förskottsbalansen och om möjligt också i någon mån tillse att vi vid fördelningen av dessa medel komma tillbaka till de frikostigare principer, som vi tidigare tillämpade på detta område. Vad beträffar förslaget om avsättning till en särskild reservfond är jag övertygad om att herr statsrådet, om det genomföres, i sitt stilla sinne kommer att känna en ganska stor tacksamhet mot undertecknad, ty det skulle sätta honom i tillfälle att utöva ett icke obetydligt kulturellt mecenatskap och förskaffa honom våra strävsamma kulturarbetares uppriktiga tacksamhet.

Herr **ELMGREN**: Herr talman! Den tanke, som herr Nordenson framförde om en slags reservfond inom lotterimedelsfonden för behov av brädslande natur, hör naturligen till den utredningsuppgift, som kulturfondsutredningen redan har, och jag kan försäkra herr Nordenson att utredningen med stort intresse skall ta del av hans synpunkter och i möjligaste mån söka tillgodose dem. Jag tror att också herr Persson i Skabersjö, som tillsammans med mig tillhör utredningen, delar den uppfattningen.

När jag har ordet, herr talman, kanske det tillåtes mig säga att när man granskat ansökningarna om anslag ur lotterimedelsfonden har man anledning uttala den allra största tillfredsställelse över att handelsministern i år har kunnat föreslå en ökad avsättning till denna fond. Jag vet inte, om jag skall säga att han funnit denna väg trots de statsfinansiella svårigheterna eller på grund av de statsfinansiella svårigheterna. Det väsentliga är i alla fall att den avsättning, som här föreslås till lotterimedelsfonden, kommer att få en mycket stor betydelse, när det gäller medelstilldelningen under kommande budgetår.

I herr Elmgrens yttrande instämde herr *Persson, Ivar*.

Anslag till lotterimedelsfonden.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt.

Punkterna 82—84.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 85.

Lades till handlingarna.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag för budgetåret 1951/52 till säkerhetsanstalter för sjöfarten;

nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bestridande av kostnader för krigsskadeersättningar;

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa byggnadsarbeten vid statens skolor tillhörande barn- och ungdomsvården;

nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om upptagande å riksstaten för budgetåret 1951/52 av underskottet för luftfartsfonden;

nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1951/52 under statens allmänna fastighetsfond, i vad avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde;

nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1951/52 under fonden för låneunderstöd, i vad avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde;

nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för budgetåret 1951/52 till förskott till vissa plankostnader m. m.;

nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning till B. O. O. Ekdahl m. fl.; samt

nr 49, i anledning av väckt motion om löneklassplacering för stationskarlarna K. W. Eriksson, J. E. Johnsson och K. I. Andersson.

Ang. löneklassplaceringen för viss personal vid statens sinnessjukhus.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Ang. löneklassplaceringen för viss personal vid statens sinnessjukhus.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 50, i anledning av väckta motioner om ändrad löneklassplacering för vissa förste skötare och första sköterskor vid statens sinnessjukhus.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Snygg* m. fl. (I: 21) och den andra inom andra kammaren av herrar *Henriksson* och *Jönsson* i Lund (II: 62), hade hemställts, att riksdagen måtte tillerkänna de förste skötare och första sköterskor vid statens sinnessjukhus, som den 1 juli 1947 befordrats till dessa befattningar, löneklassplacering i likhet med vad som skulle ha tillkommit dem, därast de kvarstått såsom skötare respektive sköterska och befordrats från en senare tidpunkt.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att motionerna I: 21 och II: 62 icke måtte av riksdagen bifallas.

Herr SNYGG: Herr talman! Föreliggande motioner ha avstyrkts av statsutskottet utan någon reservation. Det är kanske inte någon större anledning att taga till orda mot ett enhälligt statsutskott för att yrka bifall till motionerna, men jag skall i alla fall säga några ord i anledning av dem.

Som framgår av motionerna genomfördes år 1947 vid statens sinnessjukhus en lönegradsuppflyttning, som hade föregåtts av en tjänsteförteckningsrevision. All sjukvårdspersonal flyttades upp en lönegrad. Samtidigt med detta framlades och beslöts av riksdagen även inrättande av ett antal nya tjänster såsom förste skötare och första sköterska. När dessa båda förändringar den 1 juli 1947 trädde i tillämpning, inträffade emellertid ett egendomligt förhållande. Den 1 juli tillsattes icke alla tjänsterna vid de olika sjukhusen, utan en del tillsattes

senare. De befattningshavare, som blevo konstituerade till innehavare av de nya tjänsterna den 1 juli, fingo ingen löneklassuppflyttning för sin befordran utan fingo endast den uppflyttning som berodde på den nya tjänsteförteckningen, under det att de befattningshavare som blevo befordrade senare under året — den 1 augusti, den 1 september eller senare — kommo i ett gynnsammare löneläge än de som voro befordrade den 1 juli. Bland dessa som blevo befordrade efter den 1 juli fanns det många som voro till tjänsteåren yngre än de som hade befordrats den 1 juli, och dessa yngre fingo alltså högre lön än de äldre. Med anledning härav anhöll medicinalstyrelsen under förra året hos Kungl. Maj:t om en rättelse, så att de tjänstemän som blevo befordrade den 1 juli skulle kunna få sin avlöning bestämd som om de redan vid sin befordran vid den tidpunkten hade erhållit löneklassplacering efter tjänsteförteckningsförslaget. Lönenämnden, som yttrade sig över medicinalstyrelsens framställning, tillstyrkte förslaget och ansåg att det var orättvist och otillfredsställande, att sådana ojämnheter i lönetur kunde uppstå. Med anledning av detta ansåg lönenämnden, att övervägande skäl talade för att bifalla denna framställning. Kungl. Maj:t lämnade emellertid den 16 juni 1950 framställningen utan åtgärd.

I de föreliggande motionerna yrkas detsamma som medicinalstyrelsen hade föreslagit, nämligen att riksdagen må tillerkänna de förste skötare och första sköterskor vid statens sinnessjukhus, som den 1 juli 1947 befordrades till dessa befattningar, löneklassplacering i likhet med vad som skulle ha tillkommit dem, därast de kvarstått såsom skötare respektive sköterska och befordrats från en senare tidpunkt. På denna hemställan yrkar utskottet avslag med den motiveringen, att de påtalade ojämnheterna i löneturshänseende icke äro en ensamstående företeelse inom statsförvaltningen utan ha haft och kunna komma att få sin motsvarighet även på andra områden såsom en följd av den s. k. sneddningsregeln. Jag känner inte till, vilka fall

Ang. löneklassplaceringen för viss personal vid statens sinnessjukhus.

som utskottet bygger detta sitt uttalande på, men jag förutsätter att det är några konkreta fall. För att det skall uppstå en sådan ojämnhet fordras det, efter vad jag kan förstå, att det föreligger samma situation som den som motionen syftar på. Det måste alltså ha förekommit en allmän lönegradsuppflyttning genom en tjänsteförteckningsrevision, och befattningshavare som skola få del av denna uppflyttning måste samtidigt få befordran. Men det skulle väl inte alls vara något fel, om riksdagen rättade till ett sådant missförhållande. Jag vill nämligen påstå, att det är ett missförhållande och såvitt jag kan finna framgår det även av utskottets formulering, att utskottet inte anser att det är tillfredsställande som det är.

Jag vill dessutom anföra ett par rader ur 1945 års lönekommittés betänkande. Kommittén säger där angående sneddningsregeln: »Enligt de nya reglerna kunna därför föreligga olika alternativa möjligheter till inplacering i löneklass och lönerum. Är så fallet» — alltså om det föreligger olika alternativ — »skall enligt lönekommitténs mening den placering tillämpas, som är för tjänstemannen mest förmånlig». Jag får säga, att i det fall som åberopats i motionen har icke denna sneddningsregel tolkats så som det är mest förmånligt för vederbörande tjänsteman. Det är ju inte ägnat att förvåna, om de tjänstemän som drabbas av en sådan bestämmelse fråga sig, vad det är för rättvisa som gör att en yngre tjänsteman som blir befordrad vid en senare tidpunkt skall erhålla en bättre löneplacering än en som har blivit befordrad tidigare. Ett sådant missförhållande har emellertid kunnat uppstå därigenom att det samtidigt inträffat en tjänsteförteckningsrevision och en befordran.

Jag ber, herr talman, att med detta få yrka bifall till den av mig m. fl. i ärendet väckta motionen.

Häri instämde herr *Damström*.

Herr **LEANDER**: Herr talman! Vi äro ju alla ense med motionärerna om att

de här påtalade ojämnheterna i fråga om lönetursförhållanden och befordringar icke äro tillfredsställande. Detta har ju också understrukits av lönenämnden. Emellertid har denna sak varit prövad av Kungl. Maj:t efter framställning från medicinalstyrelsen, och Kungl. Maj:t har icke ansett sig kunna bifalla framställningen. Detta är ju ganska naturligt, om man tänker på att de här tillämpade befordringsreglerna gälla för samtliga löntagare på de områden, där statens civila avlöningsreglemente tillämpas. Utan att kunna ange några konkreta exempel vågar jag göra gällande, att det här påtalade exemplet från sinnessjukvården har haft och har många motsvarigheter inom andra områden av statsförvaltningen.

Utskottet har givit uttryck åt den meningen, att denna fråga bör prövas i ett större sammanhang för statsförvaltningen i dess helhet, och den nu arbetande tjänsteförteckningskommittén kan inte gärna komma förbi detta problem. Vi räkna därför med att den kommer att försöka lösa det. Under dessa förhållanden anse vi det icke vara att rekommendera att rycka loss någon särskild grupp under den tid utredningsarbetet pågår. Vad som eventuellt här skall göras, bör naturligtvis göras vid en översyn av hela problemet, gällande för samtliga befattningshavare, och med anledning härav har utskottet ansett sig icke kunna tillstyrka motionen.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt samt vidare på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och förklarade herr talman, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Snygg* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given

Förordningsförslag ang. investeringsskatt.

varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 50, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifallas de i ämnet väckta motionerna.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 51, i anledning av väckt motion om förbättrad löneställning åt innehavare av vissa arvodestjänster vid försvarsväsendet; och

nr 52, i anledning av väckt motion om viss gottgörelse till e. o. förrådsmanen G. Åhman.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Förordningsförslag ang. investeringsskatt.

Föredrogos ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående en tillfällig skatt i syfte att motverka vissa investeringar i varulager och inventarier (investeringsskatt) jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 19 januari 1951 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 33, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till förordning angående en tillfällig skatt i syfte att motverka vissa investeringar i varulager och inventarier (investeringsskatt).

Till utskottets behandling hade hänvisats åtskilliga i anledning av propositionen väckta motioner.

Till behandling i detta sammanhang hade utskottet jämväl upptagit de under motionstiden vid riksdagens början väckta likalydande motionerna I: 151 av herr *Ola Persson m. fl.* och II: 197 av herr *Holmberg*, vari hemställts, »att riksdagen måtte besluta

att hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning att slopa den fria avskrivningsrätten å maskiner och inventarier, att slopa skattefrihet eller skatteuppskov för investerings- och konjunkturfonder eller dylika stiftelser samt att utreda frågan om att få till stånd en skärpt och förbättrad förmögenhetsbeskattnig,

att dessa frågor hänskjutas till den hos Kungl. Maj:t, i anslutning till bevillningsutskottets betänkande nr 46/1950, begärda utredningen rörande taxeringsförfarandet och taxeringsprocessen — eventuellt till 1950 års skattelagssakkunniga».

Utskottet hade i det nu föredragna betänkandet på återopade grunder hemställt,

A) att riksdagen måtte, med förklaring att Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 33 icke kunnat av riksdagen oförändrad bifallas, antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning angående en tillfällig skatt i syfte att motverka vissa investeringar i varulager och inventarier (investeringsskatt) med den ändring, att 2 § samt 13 § 1 och 2 mom., anvisningarna till 2 och 10 §§, punkt 1 av anvisningarna till 4 § samt bestämmelsen om ikraftträdandet erhöles viss i betänkandet angiven lydelse;

B) att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 151 av herr *Ola Persson m. fl.* och II: 197 av herr *Holmberg*,

2) de likalydande motionerna I: 301 av herr *Åman* och II: 399 av herr *Fagerholm m. fl.*,

3) de likalydande motionerna I: 305 av herr *Domö m. fl.* och II: 412 av herr *Birke m. fl.*,

Förordningsförslag ang. investeringsskatt.

4) de likalydande motionerna I: 306 av herrar Ohlon och Nordenson samt II: 407 av herr Edström m. fl.,

5) de likalydande motionerna I: 307 av herr Ohlon m. fl. samt II: 408 av herrar Edström och Gustafson i Göteborg,

6) de likalydande motionerna I: 308 av herr Petrén m. fl. och II: 410 av herr Strandh m. fl.,

7) de likalydande motionerna I: 309 av herr Petrén m. fl. och II: 411 av herr Hagberg i Malmö m. fl.,

8) de likalydande motionerna I: 310 av herrar Eskilsson och Werner samt

II: 409 av herrar Norup och Nilsson i Svalöv,

9) de likalydande motionerna I: 311 av herrar Weiland och Björck samt II: 413 av herrar Åqvist och Rosén,

10) motionen I: 312 av herr Gottfrid Karlsson samt

11) motionen II: 406 av herr Kollberg måtte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet förut i betänkandet anfört och hemställt, av riksdagen lämnas utan åtgärd.

Det av utskottet framställda förordningsförslaget var i nedan angivna delar så lydande:

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

1 §.

Skyldighet att erlägga investeringsskatt i enlighet med vad i denna förordning stadgas åligger fysisk eller juridisk person, som idkar rörelse och som vid taxering till statlig inkomstskatt för det beskattningsår, för vilket taxering av beskattningsnämnd i första instans verkställes år 1952, (*beskattningsåret*),

a) finnes hava, i samband med ökning av lager av tillgångar avsedda för omsättning eller förbrukning i rörelsen, ökat dold reserv i lagret på sätt i 4 § sägs;

b) medges avdrag för avskrivning å maskiner eller andra för stadigvarande bruk i rörelsen avsedda inventarier med högre belopp än i 5 § angives;

c) medges avdrag för avsättning till pensionsstiftelse eller annan personalstiftelse med högre belopp än i 6 och 7 §§ sägs eller medges avdrag för avsättning till investeringsfond utöver vad i 8 § angives.

Skyldighet att erlägga investeringsskatt i anledning av avdrag varom under b) förmåles ifrågakommer endast för rörelseidkare, som jämlikt punkt 4 av anvisningarna till 29 § kommunalskattelagen tillgodonjuter fri avskrivning å inventarier.

Beträffande rörelseidkare, som på grund av omläggning av räkenskapsåret icke åsättes taxering till statlig inkomstskatt år 1952 eller nämnda år taxeras till dylik skatt för beskattningsår, omfattande kortare tid än tolv månader, skall vad i denna förordning sägs angående beskattningsåret äga tillämpning beträffande ett vart av de beskattningsår, för vilka taxering av beskattningsnämnd i första instans verkställes åren 1952 och 1953.

2 §.

Från skyldighet att erlägga investeringsskatt frikallas:

a) systembolag som avses i förordningen angående försäljning av rusdrycker, Aktiebolaget Vin- och spritcentralen samt Aktiebolaget Svenska tobaksmonopolet, så och aktiebolag från vilket utdelningen i sin helhet tillfaller staten;

b) innehavare av apotek, såvitt avser apoteksrörelsen;

c) rörelseidkare, som icke driver annan rörelse än bank-, emissions- eller annan penningrörelse eller försäkringsrörelse;

d) rörelseidkare, som jämte annan rörelse driver penningrörelse, såvitt avser placeringar av förvaldade medel i aktier, obligationer, lånefordringar med mera sådant; samt

Förordningsförslag ang. investeringsskatt.*(Kungl. Maj:ts förslag:)**(Utskottets förslag:)*

e) rörelseidkare, vars sammanlagda omsättning under beskattningsåret icke överstiger 200 000 kronor.

e) rörelseidkare, vars sammanlagda omsättning under beskattningsåret icke överstiger 300 000 kronor.

(Se vidare anvisningarna.)

3 §.

Investeringsskatt skall utgå med 10 procent av det till dylik skatt beskattningsbara beloppet.

Skattebelopp understigande 100 kronor skall icke debiteras.

11 §.

Undantag må, helt eller delvis, medgivas

a) från bestämmelserna i 4 § i fråga om skattskyldig, som påbörjat rörelsen under beskattningsåret eller kort tid dessförinnan eller vars jämförelselager på grund av eldsvåda eller därmed jämförlig händelse varit onormalt lågt;

b) från bestämmelserna i 4 och 5 §§, därest fråga är om lagerökning eller inventarieförvärv, som föranletts av övertagande av annat företags verksamhet eller som tillkommit på direkt föranstaltande av vederbörlig statlig myndighet;

c) från bestämmelserna i 5 §, därest fråga är om inventarieförvärv, varom bindande avtal träffats före den 1 oktober 1950, och tillämpningen av bestämmelserna skulle medföra avsevärda betalningssvårigheter för den skattskyldige.

Frågor om medgivande av dylika undantag skola handläggas av en av Kungl. Maj:t utsedd nämnd. Nämnden, för vilken Kungl. Maj:t utfärdar instruktion, skall bestå av fem ledamöter med suppleanter, en för varje ledamot. Konungen förordnar en av ledamöterna att vara ordförande i nämnden och annan ledamot att vid förfall för ordföranden tjänstgöra i sådan egenskap. Ordföranden skall vara eller hava varit innehavare av domarämbete. Övriga ledamöter skola utses så att i nämnden komma att företrädas insikt och erfarenhet beträffande näringsliv och taxeringsfrågor.

Mot nämndens beslut må klagan föras hos Kungl. Maj:t genom besvär, vilka skola hava inkommit till finansdepartementet sist å tjugonde dagen efter den dag klaganden erhållit del av beslutet. Ändå att klagan föres går beslutet i verkställighet, där Kungl. Maj:t icke annorlunda förordnar.

*Anvisningar.***till 4 §.**

1. Med dold reserv i varulagret vid beskattningsårets utgång *respektive i jämförelselagret* förstås skillnaden mellan, å ena sidan, lagrets anskaffningsvärde eller dess återanskaffningsvärde vid *beskattningsårets utgång*, därest detta värde är lägre, samt, å andra sidan, lagrets bokförda värde.

till 4 §.

1. Med dold reserv i varulagret vid beskattningsårets utgång förstås skillnaden mellan, å ena sidan, lagrets anskaffningsvärde eller dess återanskaffningsvärde vid *angivna tidpunkt*, därest detta värde är lägre, samt, å andra sidan, lagrets bokförda värde. *Med dold reserv i jämförelselagret* förstås skillnaden mellan, å ena sidan, lagrets anskaffningsvärde eller, om återanskaffningsvärdet vid den tidpunkt, till vilken jämförelselagret hänförs sig är lägre, sistnämnda värde, samt, å andra sidan, lagrets bokförda värde.

Förordningsförslag ang. investeringsskatt.*(Kungl. Maj:ts förslag:)**(Utskottets förslag:)*

Värdet av lagerökningen beräknas till skillnaden mellan, å ena sidan, lagrets anskaffningsvärde vid beskattningsårets utgång eller, om återanskaffningsvärdet vid angivna tidpunkt är lägre, sistnämnda värde samt, å andra sidan, jämförelselagrets anskaffningsvärde eller, om återanskaffningsvärdet vid beskattningsårets utgång är lägre, jämförelselagrets återanskaffningsvärde.

Har den i räkenskaperna gjorda värdesättningen å lagret frångåtts vid inkomsttaxeringen, skall vid beräkningen av dold reserv i stället för bokfört värde upptagas det värde å lagret som åsatts vid taxeringen.

Denna förordning träder i kraft den
1 januari 1952.

Denna förordning träder i kraft den
1 juli 1951.

Vid betänkandet hade reservation anförts av herrar *Petrén, Wehtje, Ebbe Ohlsson, Kristensson* i Osby, *Hagberg* i Malmö, *Gunnarsson* och *Strandh*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa,

A) att riksdagen måtte, med förklaran-
de att Kungl. Maj:ts förevarande pro-
position nr 33 icke kunnat av riksdagen
oförändrad bifallas, antaga det vid pro-
positionen fogade förslaget till förord-
ning angående en tillfällig skatt i syfte
att motverka vissa investeringar i varu-
lager och inventarier (investeringsskatt)
med den ändring, att 2 och 11 §§ samt
13 § 1 och 2 mom., anvisningarna till
2 och 10 §§, punkt 1 av anvisningarna
till 4 § samt bestämmelsen om ikraftträ-
dandet erhöles den lydelse, som i reser-
vationen angivits;

B) att följande motioner — — — (lika
med utskottet) — — — lämnas utan åt-
gärd.

Det av reservanterna förordade för-
ordningsförslaget skilde sig från utskot-
tets förslag allenast därutinnan, att 11 §
första stycket avfattats sålunda:

Undantag må, helt eller delvis, med-
givas

a) från bestämmelserna i 4 § i fråga
om skattskyldig, som påbörjat rörelsen
under beskattningsåret eller kort tid
dessförrinnan eller vars jämförelselager
på grund av eldsvåda eller därmed jäm-
förlig händelse varit onormalt lågt;

b) från bestämmelserna i 4 och 5 §§,
därest fråga är om lagerökning eller in-
ventarieförvärv, som föranletts av över-
tagande av annat företags verksamhet
eller som tillkommit på direkt föranstal-
tande av vederbörlig statlig myndighet
eller som förordas av sådan myndighet;

c) från bestämmelserna i 5 §, därest
fråga är om inventarieförvärv, varom
bindande avtal träffats före den 1 ok-
tober 1950.

Herr PETRÉN: Herr talman! Att en
begränsning av investeringarna behövs
i dagens läge, äro vi nog alla överens
om. Penningvärdet är i fallande, och vi
befinna oss i en svår inflationskris. Det
går att dag för dag följa, hur priserna
stiga. Att söka bevara penningvärdet är
ett viktigt mål för den ekonomiska po-
litiken. Om icke konsumtion och inves-
teringar kunna hållas inom ramen för
våra resurser, förstärkes inflationen.
Som det nu är ha vi en investeringsvil-
ja, som vida överstiger sparviljan. Det
är en naturlig reaktion att vilja öka in-
vesteringarna, när penningvärdet är i
fallande. Man skulle kunna säga, ett en
investering som i vanlig bemärkelse ic-
ke är räntabel blir det vid en fortskri-
dande penningvärdeförsämring. Det
finns en viss risk för att en del mindre
aktuella investeringar nu göras och
även för att lagerökningar i speku-
lationssyfte företagas.

Syftet med investeringsskatten är
utomordentligt vällovligt i dagens kris-
läge, men samtidigt inger skatten rent

Förordningsförslag ang. investeringsskatt.

principiellt allvarliga betänkligheter. Den begränsar den avskrivningsrätt som betytt så mycket för företagens konsolidering och därmed också lett till större trygghet för de anställda. Man får inte heller glömma, att nuvarande avskrivningsregler ha utformats i anslutning till bolagsskatten.

Om vi i dagens läge vilja begränsa investeringarna, måste vi ha klart för oss, att det måste vara fråga om en tillfällig åtgärd. Vi ha ett stort investeringsbehov, som icke kan eftersättas utan att, i varje fall på längre sikt, risk uppstår, att produktion och framåtskridande bli lidande. En investeringsskatt kan därför icke tillgripas annat än som en högst tillfällig åtgärd. Det är under sådana förhållanden värdefullt att ha tillfälle nu slå fast, att i utskottet icke ha rätt några delade meningar om att skatten skall vara tillfällig och bör begränsas till ett år. Det har också betonats, att den fria avskrivningsrätten fortfarande gäller i princip.

Sällan eller aldrig har väl ett skatteförslag lagts fram, om vars verkningar man vetat så litet. Storleken av den investeringsbegränsande effekten vet man ingenting om. Varken departementschef eller utskott har här vågat sig på något uttalande. Vilka skatteintäkter som komma att inflyta torde man inte heller veta. Departementschefen uttrycker det så, att man inte kan ange detta annat än gissningsvis, och gissar på 200 miljoner kronor. Det har vid föredragningen framkommit, att man räknat med att större delen av dessa skatteintäkter skulle inflyta i form av bolagsskatt. Men om ett företag nu får högre bolagsskatt genom att inte göra mer än den skattefria avskrivningen å en nyinvestering, står detta avskrivningsobjekt kvar till ett kommande år, då investeringsskatt inte utgår. Bolagsskatten blir då, när detta avskrivningsobjekt utnyttjas, i motsvarande mån lägre. Man kan säga att vad man nu får in i ökad bolagsskatt genom investeringsskatten delvis kommer att motsvaras av en minskning av bolagsskatten i framtiden.

Nå, om man nu vet väldigt litet om

hur investeringsskatten kommer att verka ur samhällsekonomisk och statsfinansiell synpunkt, vad vet man då om hur den kommer att verka ur företagens och rörelseidkarnas synpunkt? Ja, en sak vet man med säkerhet, och det är att den kommer att drabba utomordentligt ojämnt. Den som har outnyttjade avskrivningsobjekt beröres inte av skatten vad det gäller investering i maskiner och inventarier. Han kan göra avskrivning på äldre investeringar. Skatten på lagerökning kommer att utgå mycket slumpartat. Den som haft stort lager den 31 december 1949, som är jämförelseår, klarar sig, medan den som hade ett litet lager då, får skatt. Det kan vara omständigheter som inte företagen kunnat råda över, som ha gjort att lagren just år 1949 varit onormalt låga. Det kan t. ex. bero på importsvårigheter. Vi veta ju, att 1949 hade frilistningen ännu inte kommit i gång i större omfattning, och det är klart, att många redan på grund av importsvårigheter då hade ett onormalt litet lager.

Vad som kanske är minst lika betänkligt, är att skatten å lagerökning särskilt kommer att drabba den rörelseidkare som är framgångsrik i sin verksamhet. Ett framåtgående företag, som ökar sin omsättning, behöver därför större lager. Ett sådant företag får följaktligen en investeringsskatt på en lagerökning som knappast kan undvikas, en lagerökning som det måste göra för sin rörelse och sin verksamhet.

Beträffande investeringar i maskiner och inventarier skall skatten enligt förslaget verka retroaktivt för dem som ha disponibla medel att betala skatten med, medan de som ha avsevärda betalningssvårigheter enligt lagförslaget komma att bli befriade från retroaktivt verkande investeringsskatt. Detta är en princip som icke kan accepteras. Den konjunktur vi ha nu med fallande penningvärde gynnar ju i och för sig dem som ha skulder. Nu komma här inom ett visst område de som ha betalningssvårigheter att få befrielse från investeringsskatt, medan de som icke ha betal-

Förordningsförslag ang. investeringsskatt.

ningssvårigheter drabbas av denna. Hur skall man för övrigt bedöma, vilka som ha betalningssvårigheter? Får man till dem räkna endast konkursbon, eller kommer man t. ex. att taga med dem som genom mycket tidigare stora investeringar för att inte säga överinvesteringar ha fått brist på likvida medel, så att de nu inte utan vidare kunna skaffa medel till skatten? I så fall verkar ju det hela ganska tokigt. En som har haft särskilt stora investeringar kan tänkas bli befriad från investeringsskatt just därför. Det bör vara klart, att alla skola ha samma rätt att bli befriade från investeringsskatt, när det gäller inventarieförvärv, varom bindande avtal träffats före den 1 oktober 1950, då planerna på investeringsskatten första gången blevo kända. En retroaktivt verkande skatt kan ju icke ha någon investeringsbegränsande verkan.

Enligt propositionen skola från investeringsskatt undantagas de företag och rörelseidkare, som ha en omsättning under 200 000 kronor. I en motion nr 308 i första kammaren, som väckts från folkpartiet, har yrkats på en höjning av denna gräns. Vi tro icke att det är riktigt att släpa med en stor mängd detaljhandlare och småindustrier. Det skulle ge mycket arbete för deklaranterna och för taxeringsnämnderna, och effekten kanske inte bleve så stor. Det är glädjande att konstatera, att utskottet biträtt vår uppfattning om en höjning av denna gräns. Den är nu i utskottets förslag satt till 300 000 kronor.

Man kommer sedan till frågan, om investeringsskatten när det gäller lagerökningar skall gälla alla sorters varor. Tyvärr ha vi ju på många områden allt för små lager av varor, som äro viktiga för folkförsörjningen och beredskapen. Det bör ju framstå som ett viktigt samhällsintresse att få sådana lager ökade. En lagring t. ex. av bränsle bör ju närmast stimuleras och inte bromsas, vilket nu kan bli fallet genom investeringskatten. Enligt lagförslaget skulle en lagerökning, som tillkommit på direkt föranstaltande av vederbörande statliga myndighet, undantagas från skatt. För

den som helt förlitar sig till det statliga initiativet är det kanske tillräckligt med en sådan undantagsbestämmelse, men för den som tror på det enskilda initiativets värde och som har sett, vad det betydde för produktion och folkförsörjning att vi före sista kriget genom enskilt initiativ hade fått rätt stora lager, kan en sådan bestämmelse icke vara tillfredsställande. Undantagsbestämelsen bör därför utformas så, att det inte bara hänger på det statliga initiativet, att man blir befriad från investeringskatt då det gäller för beredskap och folkförsörjning viktiga nyckelråvaror. Det bör räcka med att man kan få ett förord från statlig myndighet.

Herr talman! Av det sagda torde framgå, att jag icke vill medverka till en investeringsskatt i den form som den tagit i propositionen och som utskottet här föreslår. Mot bakgrunden av att skatten är tillfällig och beräknas utgå under endast ett år kan man bortse från en del av de ändringsförslag som förts fram i motionerna, men det är på två väsentliga punkter, som vi icke vilja göra något avkall. Den ena är att undantaget för lagerökning av varor, som äro viktiga för folkförsörjning och beredskap, bör ordnas bättre, och den andra är att investeringsskatten icke skall få retroaktiv verkan. Vi vilja alltså biträda förslaget om investeringsskatt endast under förutsättning att dessa ändringar vidtagas. Detta är ganska rimliga anspråk, som med litet god vilja borde kunna tillmötesgås. Jag tror också att det finns ett större gehör för dessa ändringsförslag här än vad som framkommit i utskottet. Det finns nämligen enskilda representanter för både bondeförbundet och socialdemokratiska partiet, som motionerat om ändringar i enlighet med yrkandet i den reservation som gemensamt avgivits av högerens och folkpartiets representanter i utskottet.

Herr talman! Jag yrkar bifall till den vid betänkandet fogade reservationen.

Herr WEHTJE: Herr talman! I det bekymmersamma läge, i vilket vi nu be-

Förordningsförslag ang. investeringsskatt.

finna oss, med samhällsekonomin grundligt bragt ur balans, är det angeläget att åtgärder vidtagas för att hålla tillbaka de krafter, som motverka ett återförande av vår ekonomi mot jämviktsläget. Det anges av finansministern och bevillningsutskottet, att förslaget om införande av en tillfällig investeringsskatt, som tillstyrkts i bevillningsutskottets betänkande nr 15, framlagts i detta syfte.

Mot förslaget ha riktats tungt vägande invändningar såväl på det förberedande stadiet som motionsledes och under behandlingen i utskottet. De allvarligaste betänkligheterna hänföra sig till den föreslagna investeringsskattens hämmande inverkan på produktionen och därmed på det ekonomiska framåtskridandet.

I årets finansplan och med stöd av den därtill fogade nationalbudgeten redovisar finansministern dels utfallet för det gångna året, dels också det beräknade nationalboks slutet för innevarande år, och det framgår därav, att den faktor, man främst har att bygga på, är ökningen på tillgångssidan, ökningen av resultatet av våra gemensamma ansträngningar, av nationalprodukten. Under fjolåret beräknas denna ökning ha varit omkring femprocentig eller närmare dubbelt så stor som vad man brukar räkna som normalt. Det anges, att den starka ökningen främst blivit möjlig genom den betydande investeringsverksamheten. För i år anser man sig kunna uppskatta ökningen till tre procent, alltså över medeltalet, och detta helt visst beroende på förhoppningarna om en fortsatt stigande produktivitet, grundad på en allt effektivare produktionsapparat.

Mot denna bakgrund måste åtgärder, som ofrånkomligen komma att verka hämmande på produktionen, framstå som betänkliga. Genom vidtagna restriktioner med direkt reglering av byggnadsverksamheten, med skärpta kreditbestämmelser och uttagande av särskilda prisutjämningsavgifter för vissa exportindustrier ha redan förut starka begränsningar införts för näringslivets efterfrågan på investeringsområdet, och man

tycker att detta skulle kunna vara till fyllest.

Risken för en ogynnsam inverkan på produktionen är alltför stor. Det sägs visserligen, att nödvändiga och betydelsefulla investeringar ej torde bli berörda, medan det däremot synes sannolikt, att mindre nödvändiga investeringar skulle påverkas. Men varför eller huru skatten på investeringar skulle få denna effekt, återhållande på investeringar, som ur det allmännas synpunkt icke äro önskvärda, och ej inverkan på de önskvärda, framgår varken av propositionen eller av bevillningsutskottets utlåtande. I verkligheten blir det säkerligen så, att investeringsskatten kommer att drabba de önskvärda och de mindre önskvärda investeringarna i lika hög grad, d. v. s. att de alla komma att skäras över en kam.

Vidare är det anmärkningsvärt, att förslaget till investeringsskatt utformats så, att skatten får en retroaktiv verkan och därmed kommer att belasta investeringar, som äro beslutade, ja kanske till och med slutförda långt innan detta förslag framkom, och det kan väl inte vara rimligt att tänka sig, att en skatt som verkar på detta sätt skulle vara investeringsbegränsande för det ifrågavarande året. Också i det avseendet drar man sig inte för att skatten verkar fullständigt i blindo och att man utan vidare lastar de rättfärdiga med de orättfärdiga.

Ytterligare en allvarlig erinran har framförts mot investeringsskatten. Genom denna skatt söker man nå en begränsning ej blott av anskaffning av inventarier utan också av lagerökningar. Liksom det i dagens läge måste framstå som nödvändigt att tänka på att produktionen och produktivitetens utveckling inte hämmas av investeringsbegränsningar, lika väl måste vid åtgärder motverkande lagerpåfyllningar vårt nuvarande försörjningsläge beaktas.

Ären närmast före det senaste världskriget skaffade vi oss viktiga förnödenheter i en betydande utsträckning. Under avspärrningsåren under kriget hade vi en ovärderlig nytta därav. Nu i dag är vår ställning av allt att döma inte på

Förordningsförslag ang. investeringsskatt.

långt när så god, och en förbättring av vår lagerhållning är en angelägenhet av största betydelse. För att inom rimlig tid och i den utsträckning som är möjlig få in varor till vårt land eller få varor producerade behövs helt visst icke blott statens insatser utan också de enskilda företagens. Det tror jag allmänt erkännes.

Lagen om investeringsskatt tar emellertid inga hänsyn till dessa önskemål, och obestridligt är, att den kommer att få en mycket ogynnsam inverkan på möjligheten att eventuellt förbättra vårt försörjningsläge. Utskottet säger visserligen också på denna punkt, att lagstiftningen i första hand torde leda till en inskränkning av sådana investeringar, som ur det allmännas synpunkt äro mindre nödvändiga eller önskvärda. Jag frågar åter här: Hur vill man förklara, att skatten skulle få just denna verkan? Investering i lager är för övrigt nu en svår och föga lockande uppgift. Det krävs ofta mycket kapital, och riskerna för ett prisfall och förluster måste man också ta hänsyn till.

Troligen har utskottets majoritet emellertid en känsla av att den tar på sig ett mycket stort ansvar med hänsyn till vårt försörjningsläge. Man framhåller nämligen, att »under förutsättning att lagstiftningen är tillfällig, torde den icke komma att allvarligt påverka ur beredskapssynpunkt erforderliga investeringar». Men har man då beaktat, att det är, som skatten avser, gäller kanske det nådeår, som ännu ger oss en frist?

I sammanhang med övervägandena i dessa avseenden har bondeförbundets inställning blivit aktuell. Deklarationerna från detta partis sida ha varit relativt få. I fråga om lagerhållningen ha ett par bondeförbundsmotioner väckts, som i stort sett gå ut på detsamma som förslagen från de andra borgerliga partierna. Det vittnar om att man också inom bondeförbundet återfinner en förståelse för de synpunkter, som inte överensstämma med den socialdemokratiska utskottsmajoritetens, utan mera överensstämma med högerns och folkpartiets. Bondeförbundarna i utskottet ha emel-

lertid lämnat sina motionerande partikamrater åt sitt öde och helt och fullt godtagit utskottets utlåtande.

De betänkligheter, som jag nu anfört, äro de verkligt väsentliga. På många punkter kunna därutöver allvarliga erinringar göras, och de ha utförligt redovisats i motioner och under utskottsdebatten utan att ha blivit tillfredsställande bemötta. Jag skall emellertid inte nu gå in på dem utan hålla mig till de stora, svåra betänkligheter, som jag redan har antytt. Jag och mina partikamrater, som ha deltagit i behandlingen av ärendet i utskottet, ha med hänsyn till de uppenbara vådor, som denna nya skatt drar med sig och till det otillfredsställande sätt, på vilket den verkar, närmast varit böjda för att gå emot förslaget. Men vi ha mot bakgrunden av dagens kritiska läge icke velat motsätta oss anlitande av en investerings-skatt som en rent tillfällig åtgärd i investeringsbegränsande syfte, under förutsättning av att vissa oundgängligen nödvändiga ändringar vidtagas.

Först måste tillses, att risken för att värdefulla enskilda upplagringar inte komma till stånd, elimineras. Vårt försörjningsläge är, som jag förut framhållit, allvarligt. Utskottet säger att vi ha att vänta förslag till åtgärder för att trygga försörjningen med bränsle, men det veta vi ännu ingenting om, och utskottets brasklapp att »man bör kunna förutsätta att för landets beredskap oundgängligen nödvändiga investeringar ske i samråd med statlig myndighet», är ej till fyllest så som den står i motiveringen. Vad utskottets majoritet här har skrivit överensstämmer ju mycket nära med vad som har föreslagits av reservanterna i den berörda paragrafen för dispenser, där det sägs i § 11 b) i den till utskottsbetänkandet fogade reservationen, att dispens skall kunna lämnas den som har haft lagerökning och vidtagit en sådan lagerökning, som förordas av statlig myndighet. Skillnaden är ju inte stor, och jag förstår egentligen inte, varför man inte kunnat uppnå enighet på denna punkt när man de facto menar detsamma.

Förordningsförslag ang. investeringsskatt.

Vidare måste ofrånkomligen den ändringen i den nya skattelagen vidtagas, att den retroaktiva verkan bortfaller och att alltså alla investeringar, som äro grundade på avtal före den 1 oktober 1950, undantagas. Dessa undantag måste gälla ovillkorligt och inte knytas till den begränsning, som är angiven i propositionen och godtagen av utskottet, att avsevärda betalningssvårigheter skola föreligga. Ett sådant påhängt villkor är en oformlighet och visar ytterligare orimligheten av huvudbestämmelsen och hur den verkar. Det kommer därjämte att medföra utomordentliga svårigheter och tidsutdräkt vid tillämpningen.

Herr talman! Med dessa uttalanden skall jag nu sluta mitt anförande och ber att få yrka bifall till den vid utskottets betänkande avgivna reservationen.

I detta anförande instämde herr *Andrén*.

Herr *SJÖDAHL*: Herr talman! Det är ju glädjande att båda de föregående talarna ha kommit fram till den slutsatsen att förslaget om investeringsskatt bör antagas av riksdagen, även om de föreslå ändringar i vissa avseenden. Det tyder ju på att en viss utveckling har skett hos bägge partierna, eftersom högern och folkpartiet stannat bakom reservationen och eftersom det har funnits motionärer inom bägge partierna, som ha yrkat avslag. Dessutom måste man ju betänka, att en hel rad av yrkanden, som framkommit genom både högerns och folkpartiets motioner, inte ha tagits upp och aktualiserats av högerns och folkpartiets reservanter. Jag skulle knappast ha nämnt detta, om inte herr Wehtje hade talat nästan litet ringaktande om vissa andra motionärer, som hade blivit lämnade i sticket antingen av oss socialdemokrater eller också av bondeförbundarna. Både högern och folkpartiet ha som sagt lämnat en hel rad motionärer i sticket. Här finnas ju motioner från högerns och folkpartiets sida både om avslag och om en hel rad av ändringar, som man inte har tagit upp. Det tror jag är rätt

lyckligt. Jag är tämligen övertygad om att när en skattelag just av denna art skall träda i funktion, beror det rätt mycket på hur den mottages och i vilken anda den kommer att hanteras av de olika företagen. Att nu både högern och folkpartiet ha så mycket närmat sig den ståndpunkt, som intagits i propositionen och av utskottet och som omfattas även av bondeförbundet, är en styrka för det föreliggande förslaget, vilket jag ber att få inkassera med en viss tacksamhet.

Herr Petréns sade t. ex. klart ifrån att denna skatt behövs i dagens läge. Han sade visserligen även ifrån att denna skatt får betraktas som en tillfällig åtgärd. Ja, det är saker och ting, om vilka både utskottets majoritet och minoritet äro ense. Han poängterade vidare, att den fria avskrivningsrätten bibehålles i princip, och det är också riktigt. Det vittna såväl propositionen som hela diskussionen om, att skall den fria avskrivningsrätten tagas upp till diskussion, måste den tagas upp i ett helt annat och mycket större sammanhang än detta.

Herr Petréns sade också, att skatten kommer att verka rätt olika, beroende på vilket jämförelselager vederbörande haft när det gäller inventering av lagret, och hur man varit utrustad med inventarier, när det gäller den del av skatten som kommer på inventarierna. Detta är riktigt, men skall man över huvud taget i ett aktuellt läge genomföra åtgärder, om vilka vi alla äro ense att de måste genomföras för att begränsa investeringarna, kan det inte undvikas, att företagen komma att drabbas på olika sätt allteftersom de äro förberedda genom åtgärder, som de måste ha vidtagit, innan de hade kännedom om denna beskattningsfråga. Det ligger i sakens natur, och man kan inte komma ifrån att skatten verkar på detta sätt. En beskattning av detta slag, som hade tillämpats under en längre tidrymd, hade ju verkat mera jämnt på företagen, men en tillfällig skatt måste alltid få en mera ojämn verkan, vilket man naturligtvis kan beklaga. Men om man anser,

Förordningsförslag ang. investeringsskatt.

att skatten är nödvändig, hjälper ju inte detta beklagande så värst mycket.

En annan reflexion, som gjorts och som också har framförts här närmast kanske av herr Wehtje, är denna: Hur kan man veta hur denna skatt kommer att verka? Kommer den att beskära de mindre önskvärda investeringarna, vare sig investeringar i lager eller i inventarier, eller kommer den kanske rent av att rikta sig mot mera önskvärda sådana?

Ja, jag hyser den respekten för de svenska företagen i allmänhet, att om de befinna sig i ett sådant tvångsläge att de måste begränsa sina investeringar, kan jag inte tänka mig att de i ett sådant läge inrikta sig på att göra de mindre nödvändiga investeringarna och underlåta att göra de mera nödvändiga. Jag tycker att det är att handla emot allt vad klokskapen och det egna intresset bjuda. Det betyder tillika ett fullständigt ringaktande av den solidaritet, som man ändå i ett läge som detta bör kunna förvänta från företagarkretsarna. Jag kan nämligen inte komma ifrån att man inom en del företagarkretsar vill betrakta sig som förvaltare av samhällseliga tillgångar och att man i känsla av ansvar för samhällets väl i stort sett vidtar sina åtgärder därefter, även om de förbindas med det egna intresset och med främjandet av de egna fördelarna. Jag tror därför att denna beskattning kommer att få det åtrådda och önskade resultatet.

Det är närmast kring två punkter som diskussionen föres, och de ha anförts både av herr Petrén och av herr Wehtje. Båda dessa herrar ha tryckt på dem i högsta grad, och det må därför vara mig tillåtet att något uppehålla mig vid dem.

I båda fallen gäller det när man skall kunna medgiva undantag från investeringsskatten. Den första frågan är den om beredskapslager och lagerhållning. Där säger man, att det skulle vara mycket önskvärt, om en hel rad av lager kunde ökas, och speciellt gäller detta sådana lager, som äro särskilt nödvändiga för landets försörjning i stort och

även för vårt försvar. På denna punkt har i propositionen och av utskottets majoritet föreslagits, att sådan lagerhållning, som åstadkommes på direkt föranstaltande av vederbörlig statlig myndighet, skall kunna fritagas ifrån investeringsskatten. Däremot mena högers och folkpartiets reservanter, att man borde utöka detta med ett krav om att så också skall ske, om lagerhållningen enbart förordas av sådan myndighet. Vad som gjort att utskottet icke velat gå på den linjen har varit, att när detta skall tolkas, såsom det här är skrivet med bara ordet »förordas», kan det vara mycket tveksamt vad som skall läggas in i detta begrepp — om det skall vara ett direkt förord ifrån statlig myndighet, det må vara fråga om bränslekommissionen, jordbruksnämnden, eller någon annan, en direkt rekommendation: »Tag och lagra det och det!», eller om det skall vara ett allmänt förord om önskvärdheten av lagring. Detta kan leda till tolkningssvårigheter, som säkerligen kunna vara mycket svåra, och man vet inte vad som kan komma av det. Om det är så att det ur det allmännas synpunkt är mycket önskvärt att en ökad lagerhållning sker, borde man härvidlag kunna förutsätta att det skulle kunna hos statlig myndighet utverkas en direkt åtgärd, alltså inte bara ett sådant allmänt förord utan ett samråd med myndigheten, en direkt rekommendation från denna att den eller den lagringen bör vidtagas. Det är ur denna synpunkt och med denna motivering som utskottet inte har vågat sig in på en sådan allmän förordsgivning med konsekvenser som inte kunna överblickas, utan velat ha ett direkt rådgivande, en direkt åtgärd från en statlig myndighet.

Det är givetvis ingenting som hindrar att vederbörande företag ändå kunna öka sina lager. De få ju öka sina lager utan beskattning under den förutsättningen att de inte öka den dolda reserven. Om de öka den dolda reserven, så ha de då att välja mellan att öka sina lager, göra motsvarande avskrivningar och betala den tioprocentiga investeringsskatten, eller att avhålla sig från större av-

Förordningsförslag ang. investeringsskatt.

skrivningar och därmed öka den beskattningsbara vinsten. Det står vederbörande företagare fritt att göra detta val. Vilket han därvidlag väljer får ju bero på många hänsynstaganden, som jag inte här kan gå in på och som bli ytterst olika för olika företag.

En beredskapslagring för landets försörjning bör säkerligen kunna ske i samförstånd mellan staten och enskilda liksom nu. Härvidlag har man pekat särskilt på bränslet. Utskottet fäster för sin del uppmärksamheten på att vi ha att avvakta en proposition, som just avser att säkerställa importen av bränsle till landet, och vi ha gång på gång hört av de ansvariga ministrarna, närmast av handelsministern, uttalas, att varje möjlighet att importera bränsle kommer att tillvaratagas.

Under sådana förutsättningar behöver man inte känna någon ängslan, tycker jag, på denna punkt. Man kan känna ängslan för att vi inte få in tillräckligt med bränsle, men man behöver inte känna ängslan för att vi inte få in allt det bränsle, som det över huvud taget är möjligt att införa i landet. Vi ha ju en viss påminnelse om detta på dagens föredragningslista, när vi sedermera komma till ett ärende, framlagt av andra lagutskottet, som avser utsträckt tillämpning av den paragraf i allmänna förfogandelagen, som just avser att möjliggöra att transportmedel ställas till förfogande för införande till landet av allt det bränsle, som vi över huvud taget kunna frakta hit. Bevillningsutskottet anför också, att man haft sig bekant, att förhandlingar pågå mellan bränslekommissionen och Skogsägarföreningarnas riksförbund om lagring av vedbränsle. Jag tar detta bara såsom ett exempel, för att visa, att på denna utomordentligt viktiga punkt, som man i motionerna har skjutit fram i debatten, görs efter allt att döma allt vad göras kan.

Den andra väsentliga punkten, där reservanterna skilja sig från utskottet, gäller den s. k. retroaktiviteten. Där säges ju, att man kan fritagas från bestämmelserna om investeringsskatt efter medgivande av en särskild nämnd, om bin-

dande avtal träffats före den 1 oktober 1950, alltså den tidpunkt då investeringskatten blev bekant. Men förutsättningen är, att tillämpningen skulle medföra avsevärda betalningssvårigheter för den skattskyldige. Denna förutsättning vilja reservanterna stryka. Om man det gör, skulle efter vad jag förstår det hela bero på om man över huvud taget har ett bindande avtal före den 1 oktober 1950 eller inte. Nu finns det ju många företag av olika slag, som göra sina inventariebeställningar vid en mycket tidig tidpunkt. Leveranstiderna äro långa, och de måste kanske vara ute år i förväg med beställningarna. Följden därav blir, att med en sådan bestämmelse skulle säkerligen en hel rad av dessa företag, ofta stora sådana, kanske oftast mycket stora företag, praktiskt taget inte drabbas av denna skatt. Det enda sättet att komma undan detta vore, som utskottet antyder, att upphäva den fria avskrivningen för i år. Men ett sådant inskridande skulle ha den omfattningen, att man knappast ville rekommendera det. Å andra sidan kräver väl ändå likheten i beskattning, att inte dessa företag helt och hållet fritagas från denna beskattning.

I många fall kommer skatten inte att verka så hårt. De företag, som kanske göra betydande inventariebeställningar, praktiskt taget vart år, komma säkerligen i mycket stor utsträckning att ha ett bestånd av äldre inventarier, på vilka de kunna göra avskrivningar, även om de inte kunna göra det på de inventarier, som de erhålla i år, trots att de äro beställda för något år tillbaka eller något sådant. Det kan också hända, att ett företag inte har möjlighet att göra sådana avskrivningar — det finns ju en hel del företag, som ha nedskrivit sina inventarier till praktiskt taget ingenting. Sådana företag äro ju ändå ekonomiskt så rustade, så konsoliderade, att de mycket väl böra kunna stå rycken, om de under ett år icke få göra avskrivningar på under det året levererade inventarier. Men märk väl, avskrivningsrätten återkommer ett följande år; om vi då inte ha denna beskattning, kunna de verkställa avskrivningar på i år levererade inven-

Förordningsförslag ang. investeringsskatt.

tarier. Som herr Petrén skildrade, blir det i år en beskattning av den ena eller den andra typen, men nästa år komma mindre skatter att inflyta, därför att man då kan verkställa större avskrivningar än i år. Jag kan därför inte heller finna något oroväckande i den bestämmelsen. Om man inte skall praktiskt taget frita dessa företag från att drabbas av denna skatt, måste man ha den bestämmelse som här har föreslagits i propositionen och som utskottet för sin del har godtagit. Den lämnar ändå en möjlighet att i sådana fall, då ett företag skulle drabbas av mera avsevärda svårigheter, man kan innskrida och befria det från skatten.

Här berördes också av herr Petrén frågan om vad denna skatt kommer att ge. Han sade någonting om att ingenting var så ovisst som vad skatten kommer att inbringa. Nej, det är nog så sant. Men syftet med denna beskattning, jag vill nästan säga s. k. beskattning, är ju inte att införskaffa penningmedel utan — och det är ju det som gör, att herrar Petrén och Wehtje ändå i princip gå med på den — att man skall kunna få ett medel till för att begränsa investeringen. Man menar då att jämte andra åtgärder, som man har vidtagit för att begränsa investeringarna, krävs också denna åtgärd. Det är alltså inte fråga om vad man får i skatt, utan om hur skatten verkar som investeringsbegränsning. Jag är fullt på det klara med att den biprodukt, som skatten kan ge — om det blir de 200 miljoner, som finansministern räknat med, eller något mer eller mindre — givetvis bör användas i samma syfte som investeringsskatten är gjord för. Det skulle vara rätt olustigt, om dessa inkomster behövde användas för att bestrida löpande utgifter. Det vore inte heller att rekommendera, om de användes för att öka de statliga investeringarna. Men om de användas för att betala en del av de statliga investeringarna, som ju äro i allra högsta grad begränsade, såsom vi alla ha oss bekant, så betyder det, att staten inte behöver uppträda på den allmänna låne marknaden och där konkurrera om det otillräckliga sparandet med kommuner

och mindre företag, som där söka penningmedel.

Allt som allt, herr talman, måste jag om denna skatt instämma i en del av de kritiska synpunkter reservanterna här ha anfört, men också i en del av de positiva synpunkter de ha framburit. Detta är en skatt, som är nödvändig för att begränsa investeringen. Den är en tillfällig företeelse. Den fria avskrivningsrätten strykes inte bort. Det krävs helt andra undersökningar, om man skall ta upp den frågan till debatt. I kampen för vårt penningvärde, som ändå är en av de viktigaste uppgifterna för staten just nu, om inte den allra viktigaste, blir detta vapen av icke oväsentlig betydelse. Ur den synpunkten ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr PETRÉN (kort genmäle): Herr talman! Det gläder mig att ha fått höra, att herr Sjö Dahl är ense med mig om att skattens syfte är investeringsbegränsning. Det syftet kan man anse vara vällovligt. Men om nu herr Sjö Dahl ser syftet med skatten i dess investeringsbegränsande verkan, återstår att förklara, vad det är för mening med att lägga en investeringsskatt på redan verkställda investeringar, som kunna vara gjorda så tidigt som i mars månad 1950, om det gäller företag med räkenskapsåret förskjutet i förhållande till kalenderåret, eller att lägga skatten på investeringar, där det rörande inventarieförvärv har träffats bindande avtal, innan planerna på investeringsskatt voro kända. Det skulle vara mycket intressant att höra vad för investeringsbegränsande verkan denna skatt i sådana fall skall ha.

Herr Sjö Dahl var också inne på hur man skulle ordna de för folkförsörjningen och beredskapen nödvändiga lagerökningarna. Det framgick då, som jag befarade, att herr Sjö Dahl tydligen helt förlitar sig på det statliga initiativet. Som exempel gavs bränslet — en proposition skulle komma som löser bränsleförsörjningsfrågan. Jag skulle vilja se, hur den proposition ser ut, som kan lösa

Förordningsförslag ang. investeringsskatt.

bränslefrågan. Vi veta ingenting om vad den propositionen kommer att innehålla, men låt oss tänka oss, att den innehåller någonting om upphandlingen av bränslena. Då återstår dock lagerfrågan. Att lagra bränsle är en oerhört svår sak. Där är man beroende av lagring på enskilda händer. Det kan inte vara riktigt att beskatta en person eller ett företag, som ökar sitt bränslelager, ofta kanske med stora kostnader. Det finns företag, som i dag sätta i gång vedavverkning med eget folk för att lägga upp reservlager, om vilka de inte veta, om de i en framtid kunna få behålla dem. Det kan bli ransonering och de löpa stora risker. De borde uppmuntras i sin beredskapslagring och inte bromsas, som nu skulle ske med den föreslagna investeringsskatten.

Herr SJÖDAHL (kort genmäle): Herr talman! Med anledning av det sista, om bränslet och om företaget som lagrar ved, vill jag framhålla, att jag nämnde, att det — efter vad som upplystes inom utskottet — redan pågår förhandlingar mellan bränslekommissionen och skogsägarförbundet, eller vad det nu heter, om åtgärder för att skapa ett bränslelager. Utskottet räknar med att den, som under sådana omständigheter vidtar en sådan åtgärd, kommer att tillhöra den grupp som blir befriad från investeringsskatt.

Vad sedan angår frågan om retroaktiviteten och de inventarier, som äro beställda före den 1 oktober förra året, så framgår svaret av vad utskottet redan har skrivit — vill jag minnas — så att någon fråga till mig på den punkten är väl knappast nödvändig. Utskottet hänvisar till att med all sannolikhet bör skatten få indirekta verkningar. Man räknar med att ett företag, som har sådana leveranser under året och inte får göra större avskrivningar på dem utan skatt, ålägger sig en viss försiktighet vid nya investeringar. Om företaget inte gör det — jag såg, att herr Petrén skakade på huvudet, och han känner ju den företagargruppen på ett helt annat sätt än jag — då tycker jag, att det företaget

visar rätt dålig samhällskänsla i nuvarande besvärliga läge.

Vidare framförde jag en annan synpunkt, som kanske inte står antecknad i utskottets betänkande. Det är, att jag har mycket svårt att medverka till att lägga en ändå så pass besvärlig skatt som denna på företagsamheten över huvud taget, i medvetande om att de, som kanske göra de allra största investeringarna i sådant, som är beställt långt i förväg, praktiskt taget skulle slippa undan, d. v. s. i stor utsträckning de större företagen. Detta är inte jämlikhet i beskattningen, herr Petrén.

Herr WEHTJE (kort genmäle): Herr talman! Herr Sjödahl har försökt besvara de frågor jag har ställt om hur man skulle tänka sig att den lagerpåfyllnad, som är önskvärd, inte skulle bli hindrad av investeringsskatten, under det att sådana lagerpåfyllnad, som är ur landets synpunkt onödiga, skulle bli hämmade. Därvid hänvisade han till att de enskilda företagen skulle kunna bedöma detta, och så skulle det hela gå av sig självt. Det är en mycket vacker tanke, men herr Sjödahl får ju räkna med att de enskilda företagen i detta land inte kunna bedöma läget från den centrala utgångspunkt, som från herr Sjödahls sida kan anläggas, utan bedömningen kommer att ske från varje företags egen synpunkt.

Herr Sjödahl gjorde vidare vissa uttalanden, men utan att ändå ge något svar på vad det egentligen är för skillnad, när utskottsmajoriteten skriver i motiveringen, att den förutsätter, att lagerpåfyllnad, som göres i samråd med myndigheterna — där skriver man inte att det skall vara efter myndigheternas föranstaltande — skall kunna gå fri, och när utskottet sedan i lagtexten inte kan vara med om den formulering, som är föreslagen av reservanterna och i vilken det säges att man skulle få dispens för lagerpåfyllnad, som förordas av sådan myndighet. Är inte skillnaden så hårfin, att utskottsmajoriteten med god vilja skulle ha kunnat vara med om att i

Förordningsförslag ang. investeringsskatt.

lagtexten skriva detsamma som i motiveringen?

Vidare tror herr Sjödahl, att de statliga myndigheterna kunna klara vår försörjning själva utan att man skall behöva enskilda initiativ. Jag hoppades också, att man skulle kunna få ett ganska stort stöd från de statliga myndigheterna, men när jag frågade, om de mera bränslekrävande industrierna kunna tänka sig att deras försörjning med avseende å beredskapslagring av bränsle blir tagen om hand av staten, så fick jag det beskedet, att det var otänkbart — den uppgiften komme att vida överstiga myndigheternas förmåga. Jag är ledsen, att handelsministern inte längre är inne i kammaren; han var här för en stund sedan. Jag hade annars hoppats att kunna få detta vitsordat av honom gentemot herr Sjödahls optimistiska förhoppningar, att det nog klarar sig även på den punkten.

Herr DOMÖ: Herr talman! Jag tillhör de motionärer, som herr Sjödahl något hänfullt betecknade såsom lämnade i sticket, och jag får väl därför försöka göra min röst hörd vid detta tillfälle. Det skulle för mig som motionär, vilken yrkat avslag, inte behövas så särskilt mycken motivering för att komma fram till det avslagsyrkande jag skall ställa, utöver att hänvisa till de yttranden, som redan ha hållits här. Både herr Petrén och herr Wehtje ha ju pekat på mycket betydande avigsidor hos investeringsskatten. Jag drar av dessa nackdelar en annan logisk slutsats än de och vill, herr talman, ställa yrkande om avslag i enlighet med vad som yrkas i motionerna.

Härtill vill jag lägga några kommentarer. Det är klart, att i en sådan här tid, när man vet, att åtskilligt måste göras för att åstadkomma jämvikt både i den samhällsekonomiska balansen och i budgeten, går man inte in för att motsätta sig en åtgärd utan att man anser, att det finns fullgoda skäl därför. De skäl, som för mig äro i hög grad avgörande, äro investeringsskattens hämmande av

behövlig produktion och av lagring av beredskapsvaror samt dess hindrande inverkan på tillkomsten och stärkandet av nya företag. Investeringsskattens inflationshämmande inverkan torde inte bli så särskilt stor, i varje fall icke om man tillför penningmarknaden lika eller större mängd pengar genom riksbanken.

Enligt vad finansministern angivit i sin proposition har ju skatten ingen fiskalisk syftning, och herr Sjödahl var inne på samma sak. Han sade, att om man som biprodukt får in 200 miljoner, så är det ju inte så illa. Jag drar den slutsatsen, att det bara är för att i någon mån hejda investeringarna som skatten kommit till, och då slipper jag att svara på den fråga, som annars med visst fog skulle kunnat ställas från finansministerns sida, vilka andra medel man i stället skall anvisa för att täcka statens utgifter. Det är jag, på de skäl jag nyss nämnde, befriad från genom finansministerns eget uttalande och vad herr Sjödahl yttrade.

Jag anser denna investeringsskatt vara ett grovt och klumpigt medel att hejda investeringar. Den träffar urskillningslöst en investering, som har ett mycket lovvärt syfte och som man egentligen skulle ha premie för, likaväl som den drabbar en investering, som inte anses önskvärd; mellan de två fallen kan ju finnas en bred skala. Skatten naggar den fria avskrivningsrätten i kanten, trots att den nuvarande höga bolagsskatten har motiverats med hänvisning till den fria avskrivningen. Nu upphäver man den fria avskrivningsrätten i tämligen stor utsträckning på en omväg. Det har sagts här förut, och jag understryker, att skatten träffar en i många fall mycket önskvärd lagring av viktiga beredskapsvaror, bränsle och annat. Har man verkligen tillräckligt noga övervägt alla de nackdelar, som äro förenade med denna skatt, när man går in för den så oöfvellet som man tycks ha gjort?

Motivet är måhända, att om man inte tagit denna skatt, hade man fått någonting som är värre. Jag kan förstå en sådan ståndpunkt, men för mig framstår skatten som så betänklig, att jag inte

Förordningsförslag ang. investeringsskatt.

drar mig för att yrka avslag på den. Det gör jag med särskild hänsyn till att ett sådant okritiskt schematiskt hämmande av produktionen just nu och av de investeringar, som skola gynna framtida produktion, är ytterst betänkligt. Vi äro i ett ömtåligt läge, och det förefaller mig, som om investeringarna för produktion i alldeles för hög grad blivit strykpojke. Det sker väl för att visa, att man kan hålla efter på det ena området lika väl som på det andra. Jag kan förstå även en sådan uppfattning, om jag också inte kan biträda den slutsats, som man vill dra därav. Att vi i någon mån kunnat åstadkomma balans mellan vår export och import t. ex., får i mycket hög grad tillskrivas de investeringar, som gjordes kort efter kriget. Det är den produktionsökning vi därmed nådde, som i så hög grad hjälpt till att åstadkomma denna balans. Nu håller man i viss mån på att säga av den gren, varpå man sitter. Hur skulle det varit möjligt att klara den situation vi nu äro i utan de stora investeringar som då skedde?

Herr talman! Jag har varit med vid många olika tillfällen, då man har talat om önskvärda investeringar och mindre önskvärda sådana, och jag minns, hur för inte så värst länge sedan talesmän för att staten investerade i produktionsbefrämjande syfte hånfullt talade om den fria ekonomiska företagsamheten, som inte vågade ta några risker, utan det måste staten göra. Nu är man djärv nog att vilja snöra åt t. o. m. mycket nödvändiga investeringar. Det anförda, herr talman, är för mig tillräckligt för att här framställa det yrkande om avslag, som jag förut i motion har framfört.

I herr Domös yttrande instämde fröken *Andersson* samt herrar *Nordenson*, *Lundqvist* och *Mannerskant*.

Herr SVÄRD: Herr talman! Såväl av den kungl. propositionen om investeringsskatt som av utskottets utlåtande över densamma och av herr Sjödahls anförande här nyss kan den säkra slutsatsen dras, att den föreslagna skatten — eller, för att citera herr Sjödahl, »den

s. k. skatten» — uteslutande har till syfte att begränsa investeringarna. Den måste följaktligen bedömas allenast från denna utgångspunkt, och vid bedömningen få några ovidkommande önskemål att erhalla ökade statsinkomster inte insmyga sig.

Innan jag med denna synbarligen av alla parter accepterade utgångspunkt med några ord berör investeringsskatten ur en speciell synpunkt, vill jag bara för säkerhets skull tillåta mig att kassera in det uttalande, som har gjorts av utskottet och herr Sjödahl, att det här rör sig om en åtgärd för ett år. Enligt uppgift har ett budskap från högsta ort med detta innehåll meddelats vederbörande utskott. Jag tillåter mig i det sammanhanget endast att uttala den förhoppningen, att denna engångsåtgärd inte får en karaktär, liknande vissa andra engångsåtgärder, både sådana som direkt och sådana som indirekt äro beroende av den politik regeringen för. Herr talman! Skall man komma åt investeringarna, måste det väl röra sig om åtgärder som kunna minska investeringsbenägenheten hos det fria näringslivets män. Det måste gälla att åstadkomma en återhållsamhet i deras dispositioner, inte att åstadkomma ett avbrytande av en planmässig uppläggning, företagsekonomiskt och samhällsekonomiskt, av denna verksamhet. Det är för mig en gåta, hur man, för att nämna ett exempel, skall kunna komma åt investeringsbenägenheten genom att lägga en skatt på maskiner som händelsevis levereras år 1951 men som voro beställda långt tidigare och som voro förutsedda att levereras före ingången av detta år. Det måste ju i mycket hög grad betraktas som en tillfällighet, om leveranserna råka bli fullgjorda under just det år, då finansminister Sköld anser en investeringsskatt nödvändig. En sådan skatt kan väl då knappast få någon som helst verkan i det syfte som den uppgivits skola ha.

Om jag som exempel tar ett rederi, där det har förekommit att fartyg beställts i slutet av år 1946 och levereras under år 1951, förefaller det mig fullkomligt

Förordningsförslag ang. investeringsskatt.

obegripligt, att ett sådant skall, med den utgångspunkt man nu har för denna skatt, bli föremål för beskattning. Det är väl ändå att göra uppgiften väl lätt för sig att klara av denna svårighet — som är en principiell svårighet och en svårighet av betydligt djupare innebörd än herr Sjödahl ville tillstå — genom att hänvisa till en förhoppning att det i dessa företag säkerligen finns äldre inventarier som kunna göras till föremål för avskrivning. Det är väl ändå att resonera om allting annat än det man skall resonera om och att samtidigt fästa för stort avseende vid de egna förhoppningarna och vid de egna — såvitt jag förstår tämligen löst grundade — föreställningarna om hurudan situationen i verkligheten är.

Herr talman! Det har väckt uppmärksamhet och förts fram i diskussionen, att rederiföretag drivit en avskrivningspolitik som har medfört, att värdena på deras tillgångar äro mycket lågt angivna. Jag har inga skäl att försvara eller ens försöka förklara enstaka fall av en sådan avskrivningspolitik. Jag vill bara hänvisa till att en så konjunkturkänslig bransch som rederibranschen är i särskilt starkt behov av konsolidering. För denna bransch tillkommer dessutom, att den på senare år har fått en sociallagstiftning för sin speciella del, som gör det nödvändigt för den att mycket snabbt modernisera sitt fartygsbestånd, så att den skall kunna vara fullt konkurrenskraftig. Om man därtill lägger den omständigheten, att det här rör sig om mycket stora enheter i investeringsavseende — fartyg äro ju inte jämförbara med vanliga maskiner, eftersom det här gäller så stora enheter — och vidhåller att rederierna i stor utsträckning gjort sin planering och sina beställningar med utgångspunkt från den föreställningen, att de skulle få avskrivningsrätt, förefaller mig ett undantag från denna skatt för just dessa investeringar vara mer än väl motiverat. Jag kan inte finna, att detta önskemål tillmötesgått vare sig genom allmänna uttalanden av herr Sjödahl eller genom den paragraf i den föreslagna lagen som ta-

lar om dispensmöjligheter, då uppenbara betalningssvårigheter föreligga.

Jag vill, herr talman, sluta med att säga, att jag personligen — och jag tror många med mig — är mycket skeptisk mot denna nya metod att införa behovsprövningens princip i en lång rad sammanhang där den inte hör hemma. Jag tror, att det är mycket olyckligt, om man genomför någon sådan behovsprövning i samband med möjligheterna till dispens från investeringsskatten. Det är uttryck för ett tänkande, som har föga grund i verkligheten och som man av många skäl bör undvika i det längsta.

Herr SJÖDAHL (kort genmäle): Herr talman! Jag skulle bara vilja säga två saker till herr Svärd.

Det är alldeles uppenbart, att om ett rederi har gjort beställningar låt oss säga år 1946 och får leveransen år 1951, så räknade rederiet år 1946 inte med att det skulle drabbas av denna skatt. Men både stora och små företag måste drabbas, när det gäller en tillfällig skatt, som i en akut, besvärlig situation sättes in för att över lag minska investeringarna. Emellertid drabbas företagen mer eller mindre hårt — allteftersom de äro rustade genom lager eller föregående inventarieanskaffningar — just det år, under vilket investeringsskatten uttages.

Herr Svärd säger kanske, att detta inte är något svar på hans fråga. Men då vill jag erinra om att äldre investeringar, om sådana finnas, kunna tjänstgöra som avskrivningsobjekt. Finns det inte sådana, utan det gäller — något som herr Svärd tycktes anspela på — ett rederi med en del fartyg nedskrivna till en krona, då har ett så konsoliderat företag möjligheter att stå rycken under ett år för att under nästföljande år verkställa avskrivningar på de inventarier som levererades år 1951.

Herr SVÄRD (kort genmäle): Herr talman! Den rättsgrund, som herr Sjödahl åberopar för skatten i de fall om vilka

Förordningsförslag ang. investeringsskatt.

jag talade, är, såvitt jag förstår, rena tillfälligheterna, något garnerade med herr Sjödahls, vi kunna kalla det tro på hur det ligger till i ett antal företag av den typ som jag har uppehållit mig vid.

Jag nödgas särskilt efter herr Sjödahls senaste inlägg i debatten vidhålla, att denna skatt slår hårt och slår blint, vilket inte är något högt betyg åt en skatt.

Herr statsrådet SKÖLD: Herr talman! När jag lyssnade på ingressen till herr Wehtjes anförande, blev jag faktiskt nödsakad att kontrollera, huruvida herr Wehtje varit med under ärendets behandling i utskottet och vilken ståndpunkt han hade intagit där. Jag fann då, att han hade varit med och att han tillhörde reservanterna. Jag måste då för min del säga, att de principiella frågor herr Wehtje framställde och de principiella invändningar han gjorde har han själv svarat på i reservationen. Det säges i ingressen till denna: »Penningvärdets bevarande måste vara en viktig målsättning för den ekonomiska politiken. Konsumtion och investeringar måste därför hållas inom ramen för tillgängliga resurser. Med hänsyn till nu rådande inflationskonjunktur bör en ytterligare investeringsbegränsning övervägas. Som ett led i åtgärderna att begränsa investeringarna har i föreliggande proposition nr 33 föreslagits införande av en tillfällig investeringsskatt. Mot bakgrunden av dagens kritiska läge vill utskottet ej motsätta sig anlitande av en investeringsskatt som en rent tillfällig åtgärd i investeringsbegränsande syfte.» Har herr Wehtje varit med om att säga detta, har han väl också svarat på frågan, om denna skatt får en investeringsbegränsande verkan och om den i det avseendet är lämplig. Vidare har ju herr Wehtje då tagit ståndpunkt till frågan, i vad mån skatten kommer att minska produktionen och förhindra en nödvändig lagerökning.

Jag observerade också, att herr Petrénsade, att alla ju äro överens om att begränsa investeringarna. Investeringslus-

ten överstiger nu sparviljan, och därför är lagens syfte mycket vällovligt. Men herr Wehtjes motivering var faktiskt sådan, att jag innerligt väl förstår, att herr Domö kunde anknyta sitt avslagsyrkande till herr Wehtjes uttalande.

Jag känner mig inte ha något behov av att i den principiella delen bemöta herr Wehtje — det har han gjort själv — men jag skulle vilja säga några ord till i första hand herr Domö. Han ifrågasätter, huruvida denna skatt kan ha någon betydelse när det gäller att skilja mellan önskvärda och icke önskvärda investeringar. Det gör denna skatt på det sättet, herr Domö, att den framtvingar en bedömning hos företagarna. I princip är ju skatten så upplagd, att en företagare har att välja. Han har att fråga sig: Är denna investering så önskvärd, att jag vill göra ett offer för att få den genomförd? Blir svaret »ja», gör han investeringen och betalar investeringsskatten. Finner han däremot, att det kan ifrågasättas, huruvida det verkligen lönar sig att göra denna investering, då gör han den inte, och då betalar han inte investeringsskatten. Han anmäler i stället en så mycket större del av sin vinst till beskattning och betalar på det sättet en skatt, som han ändå alltid får betala, något år tidigare och skaffar sig därigenom avskrivningsutrymme för framtiden. Rent principiellt sett kan man därför icke säga annat än att denna skatt har just den verkan, att företagaren själv får avgöra, huruvida en investering är synnerligen önskvärd eller icke.

Därmed kommer jag in på herr Svärds anmärkning, att skatten skulle förstöra företagarens planläggning. Det ankommer på företagaren själv att avgöra, om han skall låta sin planläggning förstöras eller icke.

Herr Domö gjorde en lång utläggning om denna skatts rent fiskaliska sida — frågan om vilka inkomster den kommer att ge staten. Jag har vid upprepade tillfällen sagt, att skatten har tillkommit för att hämma företagens lust att investera. Inkomstsidan har icke varit det utslagsgivande, och det vidhåller jag.

Förordningsförslag ang. investeringsskatt.

Men det ligger ju i sakens natur, att om denna skatt inte genomfördes eller om den inte gav de inkomster den ger, skulle jag vara nödsakad att pressa riksdagen till att besluta om andra inkomster för staten för att åstadkomma den åtstramning i finanspolitiken, som i nuvarande läge är önskvärd. Det är inte i och för sig nödvändigt att pengarna komma in just på det sätt här är fråga om.

Jag skulle också vilja säga, att herr Domö får observera, att varje åtstramning, som skall göras i samhällsekonomin och som icke är en ransonerande, utan som sker enligt generellt verkande metoder, kommer att kosta dem, mot vilka den riktar sig, ekonomiska uppföringar. Det finns icke någon form av åtstramning som icke medför detta, såvida man icke väljer den rena ransoneringen — och jag trodde ju att vi voro överens om att icke söka sådana utvägar.

Herr Svärd gjorde en deviation ifrån sin upptakt. Han talade om att skatten inte verkade återhållande och att den snedvred den företagsmässiga planläggningen. Han använde denna något principiella och vittsyftande ingress till att på den hänga upp en detalj, nämligen detaljen om hur sådana investeringar, för vilka beställningen skett före den 1 oktober 1950, skola behandlas. Men jag vill fästa kammarens uppmärksamhet på att detta är en detalj som icke berör denna skatts principiella sida. Man kan med ett visst fog, såsom här har sagts förut, ställa den frågan: I vad mån kommer en skatt, som faller på en avskrivning på ett inventarium som har införts i bokföringen på grund av en beställning före den tidpunkt, då planerna på denna lagstiftning blevo kända, att medföra en investeringsbegränsning? Det är klart, att vi här ha en detalj, som icke hänger så logiskt samman med hela tankegången i förslaget. Men jag vill fästa uppmärksamheten på att även i detta fall en investeringsåtstramning sker, ty om man lägger en investeringsskatt även på den avskrivning, som avser under år 1951 levererade, men tidigare

beställda inventarier, tar ju denna bort en del av företagets likvida tillgångar och minskar utan varje tvekan företagets möjlighet att göra lika stora investeringar som det annars skulle ha gjort.

Nu kan man säga, att det där är orättvist. Men jag kan bara fråga: Var finns den beskattning som är rättvis? Jag undrar, var den finns. Vi ha höjt sprit-skatten. Är den rättvis? Jag köper ingen liter i månaden, några av kammarens ledamöter köpa en och andra köpa kanske tre liter. Jag tänker komma med ett förslag om höjd fordonsskatt. Den tycker jag är mera rättvis, ty jag har händelsevis själv en bil. Men var är det möjligt att här nå fram till en idealisk rättvisa?

Bestämmelsen att även tidigare beställda inventarier skola falla under lagen, om de levereras år 1951, måste vi ha för att lagen skall kunna fungera. Det finns nämligen ingen möjlighet för någon statlig nämnd att reda ut dessa ting. Här visar t. ex. ett företag i sin bokföring, att den dolda reserven har ökat, och så vill det försöka göra gällande, att denna ökning har berott på en leverans på grund av en beställning före den 1 oktober 1950. Det finns ingen möjlighet att pålägga beskattningsväsendet en sådan uppgift som att pröva detta, ty det finns tillräckligt med personer inom företagarvärlden som med tillhjälp av sin leverantör försöka göra små manipulationer kring detta datum 1 oktober. Hade det varit fråga om en permanent skatt eller en skatt som skulle sträcka sig över ett större antal år, då hade denna fråga inte behövt uppkomma. Men när skatten som nu faktiskt inte skall bli mer än ettårig — åtminstone är det min tanke — skulle den långt drivna rättvisa, som reservanterna här vilja genomföra, helt enkelt leda till en sådan ohanterlighet, att beskattningen icke kunde tillämpas.

Jag vill tillägga, att det icke lurar några ekonomiska faror här. Herr Sjö-dahl har ju redan sagt, att det är praktiskt taget nästan bara sådana företag, som ha lyckats att skriva ned sitt in-

Förordningsförslag ang. investeringsskatt.

ventarium till botten, som komma att känna trycket av den ifrågavarande bestämmelsen, och det är i stort sett så likvida företag, att några större skador icke kunna åstadkommas. Vi ha här vidtagit en säkerhetsåtgärd för att det inte skall kunna uppkomma orimliga fall på grund av denna bestämmelse. Längre kan man inte komma, om man vill att lagstiftningen skall fungera såsom en lagstiftning för allenast ett år. Det är inte alls meningen, herr Petré, att vi skola fordra konkursmässighet för att det skall anses föreligga avsevärda betalningssvårigheter. Man kan nog här få en vettig tillämpning. Det kommer naturligtvis att bli svårt redan därigenom, att den ene kommer att få sin ansökan bifallen och den andre kommer att få avslag, och det kan lätt uppkomma misstankar om att den ene gynnas framför den andre. Men var skulle vi hamna, om vi skulle skapa en sådan möjlighet att slippa skatten som skulle leda till att varje företagare skulle lockas att prestera bevis för att han gjort beställningen före den 1 oktober 1950? Jag tror således för min del inte, herr Svärd, att det är alldeles nödvändigt att göra sig till rederinäringens riddare till den grad som herr Svärd här gjorde, ty rederinäringen kommer att med glans klara de eventuella pålagor denna skatt kommer att medföra.

Jag vill emellertid bara slå fast, att detta är en teknisk detalj i förslaget, som inte kan få användas för att förvända synen på folk, så att de inte fatta, att förslaget i verkligheten innebär en investeringsbegränsande åtgärd, varvid man dock lägger valet av medel för investeringsbegränsningen i företagarens egen hand. Det borde tilltala dem som inte vilja ha hårda regleringar, att man har valt denna väg.

Utom på den punkt, som jag har varit inne på, skilja sig reservanterna från utskottets majoritet på endast en punkt till. Reservanterna vilja, att man skall från skattens verkan undantaga en sådan lagerökning, som tillkommit på förord av en statlig myndighet, under det att man i utskottsförslaget i detta

avseende säger, att den skall ha tillkommit på direkt föranstaltande av vederbörlig statlig myndighet. Jag vill i detta sammanhang säga några ord till herr Petré och andra, som ha talat så mycket om det privata initiativet. Å ena sidan talar man så varmt för det, och å andra sidan säger man, att den enskilde företagaren omöjligt kan avgöra vad som kan vara samhällsekonomiskt riktigt, utan det får ankomma på de statliga myndigheterna. Det förefaller mig därför, som om man själv inte hade så stor tilltro till det privata initiativet. Jag tror för min del, att jag har större tilltro till det. Men jag skulle vilja säga, att det bränsle, som Sverige kan få tillfälle att köpa, blir köpt, vare sig denna skattelag genomföres eller icke. Man kommer att tillse att det blir köpt, och det kommer i mycket stor utsträckning att bli köpt genom det fria initiativet, trots den lag som här föreslås.

Att jag för min del inte kan ansluta mig till reservanternas skrivning, beror helt enkelt på att man enligt denna skulle sätta dem, som kallas för »vederbörlig statlig myndighet», i ett ytterligt obehagligt läge. De skulle bombarderas med framställningar från importörer och andra företagare om intyg, att den och den lagerökningen är samhällseligt önskvärd. Man skulle sätta särskilt försörjningsmyndigheterna i en fruktansvärd situation. Å ena sidan skola de ju se till, att vår försörjning blir så god som möjligt, å andra sidan ha de ju ingen överblick över våra resurser och över vad vi kunna tillåta oss. Jag vill bara säga, att om reservationen skulle bifallas, kommer jag att föranstalta om att »vederbörlig statlig myndighet» blir ett särskilt organ, som kommer att säga nej. Reservationens formulering hindrar mig nämligen inte att göra det, och jag tror det är nödvändigt. Därför blir det inte någon större skillnad — det är alldeles riktigt — mellan det föreliggande utskottsförslaget och reservanternas linje, eftersom man skulle bli nödsakad att förhindra att myndigheter, som icke ha överblick över samhällsekonomien, skulle på lösa boliner få ut-

Förordningsförslag ang. investeringsskatt.

färda intyg om vad som kunde vara en önskvärd lagerökning.

Jag menar därför, att det finns starka skäl för att antaga utskottets förslag, ty om man vill att denna lagstiftning skall fungera under det år den är avsedd att fungera, då bör man inte ge sig in på de uppmjukningar som reservationen innebär. Dessa uppmjukningar kunna icke ur näringslivets synpunkt vara så betydelsefulla, att man för deras skull förhindrar, att lagens syfte förverkligas.

Herr DOMÖ (kort genmäle): Herr talman! Finansministern sade att ingen skatt kan tas ut utan att den drabbar dem hårt, som skola betala den. Men det kan ju ske olika hårt. Om man känner, att skatten är i stort sett riktig och berättigad och att skattetyngden är fördelad på sådant sätt, att den förefaller rimlig, bär man väl den hellre än bördan av en skatt, som träffar så där blint och i vissa fall orättvist, som jag förmenar att den nu föreslagna skatten gör. En del företag, som äro relativt nystartade och dras med svårigheter, komma inte heller i åtnjutande av de skattelindringar, som ha föreslagits i fråga om förfarandet, och de komma därför att drabbas synnerligen tungt av skatten. Den enskilde fäster sig nog mest vid hur skatten drabbar honom och inte vid om den i princip är riktig eller inte. Det förhåller sig tyvärr på det sättet, och därför kommer det säkerligen att bli åtskilligt och berättigat gny över denna skatt.

Ingen skatt kan uttagas fullt rättvist -- det erkänner jag gärna -- men rättvisa när det gäller skatter har ju åberopats så ofta av just det parti, för vilket finansministern är en så lysande företrädare, att man också i det här fallet med ett visst fog kunde förväntat sig en så *rättvis* skatt som möjligt.

Jag gratulerar finansministern till att han, trots att det inte varit syftet med skatten, får in så mycket pengar genom denna skatt och bär det med det jämnmod han gör.

Herr SVÄRD (kort genmäle): Herr talman! Jag hoppas att jag hörde rätt, när

jag fattade herr Sjödahls inlägg så, att man från utskottsmajoritetens sida varit angelägen om att få till stånd en komposition av investeringsskatten av sådan art, att den skulle få ett positivt mottagande från företagarnas sida. Detta förutsätter emellertid att även detaljerna äro riktiga och gjorda på ett sådant sätt, att vi kunna säga, att skattens uppgivna syfte ernås med de detaljföreskrifter, som föreligga. Såvitt jag förstår, äro vi i stort sett ense om att när det gäller rätten att avskriva på kontrakt när man inte det uppgivna syftet med den föreslagna detaljföreskriften.

Jag hoppas sedan, herr talman, att jag hörde fel, när jag av finansministerns yttrande tyckte mig kunna dra den slutsatsen, att han räknade med en sådan risk bland företagarna för förfalskningar och manipulationer, att man av den orsaken inte kunde i lagstiftningen vidta en ändring som av andra skäl kunde anses rimlig.

Jag tillåter mig till slut bara fråga, om finansministern verkligen har den uppfattningen, att tillgången på likvida medel år 1951 för ett rederiföretag skulle vara av avgörande betydelse för de investeringar, som detta rederiföretag gör i fartyg, när det för närvarande är en leveranstid på åtskilliga år, kanske upp till tre, fyra år. Jag tror att helt andra bedömningar måste ligga till grund för den sortens planeringar, och jag tror följaktligen att detta försök att förklara och försvara denna detalj inte heller har någon motsvarighet i verkligheten.

Herr PETRÉN (kort genmäle): Herr talman! Jag tror att herr statsrådet och chefen för finansdepartementet visar ett oberättigat misstroende mot näringslivet och företagen, om han inte av de skäl som nämndes vill gå med på att införa en undantagsbestämmelse för sådana lindande avtal, som äro träffade före den 1 oktober 1950. Finansministern föreslår visserligen själv att en sådan undantagsbestämmelse skall gälla, men den skall endast tillämpas i sådana fall då företaget befinner sig i särskilda betal-

Förordningsförslag ang. investeringsskatt.

ringingssvårigheter. Beror detta på att finansministern anser sig bättre kunna lita på sådana företag, som befinna sig i särskilda betalningssvårigheter? Denna undantagsbestämmelse verkar ju i den riktningen, att det blir liksom en merit att ha särskilda betalningssvårigheter.

Finansministern påpekar att annan skattelagstiftning inte heller alltid är rättvis. Jag håller gärna med därom. Men frågan gäller här, om man skall låta denna skattelagstiftning få retroaktiv verkan. Jag tror att det hittills varit ytterligt sällsynt att någon skattelagstiftning verkat retroaktivt, och det finns alltså knappast likheter med annan skattelagstiftning i vad det gäller den retroaktiva verkan.

Vidare försäkrade finansministern att allt det bränsle, som kan köpas, kommer att köpas och att staten tydligen kommer att se till, att det blir gjort. Men kvar står ju lagringsproblemet. Man har väl inte tänkt sig att staten skall ta hand om lagringen av allt bränsle, ty då blir det ytterligt dyrbart, utan här måste till ett intresse från de enskildas sida att lagra bränslet, så att den frågan kan bli löst. Därför bör lagringen av bränsle uppmuntras och icke uppbromsas, vilket kommer att bli resultatet av en investeringsskatt av den art, som här är föreslagen.

Herr statsrådet SKÖLD: Herr talman! Dessa repliker föranleda mig endast att säga till herr Petré, att det villkor, som är föreslaget för en prövning av retroaktiva kontrakt och som innebär att undantag skall medgivas endast när avsevärda betalningssvårigheter föreligga för en sökande, leder ju till att antalet sådana ansökningar blir relativt ringa, och i så fall kan man ju bemästra situationen, under det att man, om man skulle ta bort den bestämmelsen, skulle få en sådan mängd av dispensansökningar, att det över huvud taget icke skulle gå att bemästra den situation, som då skulle uppstå.

Herr PETRÉN: Herr talman! Jag är fullt medveten om att antalet ansökningar om dispens från investeringsskatt skulle bli större, om man toge bort den bestämmelse det här gäller. Men i stället bortfaller ju svårigheten att bedöma, huruvida särskilda betalningssvårigheter föreligga eller ej, och det är inte något litet problem att avgöra den frågan. Det är icke något avundsvårt arbete, som nämnden här får. Det blir också säkerligen mycket otrevligt för företag, som ha ekonomiska svårigheter, att skildra detta i handlingar, som, såvitt jag förstår, äro offentliga och tillgängliga för andra. Det råder alltså en stor olust inför en lagtext, av vilken vi få det intrycket, att sådana företag, som befinna sig i särskilda betalningssvårigheter, gynnas.

Herr PERSSON, OLA: Herr talman! I början av riksdagen och oberoende av propositionen nr 33 med förslag till förordning angående en tillfällig skatt i syfte att motverka vissa investeringar i varulager och inventarier väckte jag tillsammans med några kamrater inom den kommunistiska riksdagsgruppen en motion i januari månad i denna kammare, nr 151. Denna motion upptager några frågor om skärpning av den direkta beskattningen. Bevillningsutskottet har tagit upp vår motion till behandling i samband med utskottets ställningstagande till investeringsskatten. Vi ha inledningsvis i motionen uttalat den åsikten, att den direkta beskattningen bör i förhållande till den indirekta konsumtionsbeskattningen verka betydligt mera rättvis och vara bättre anpassad till skatteförmågan, eftersom skattelagar och regler lämna så litet utrymme som möjligt för vederbörande inkomsttagare och skattebetalare att göra sig skyldiga till skattefusk.

Med hänvisning till de väldiga belopp, som enligt uppgifter undandragas såväl inkomst- som förmögenhetsbeskattningen, komma vi i motionen fram till frågan om den fria avskrivningsrätten. Varför skola aktiebolag och ekonomiska

Förordningsförslag ang. investeringsskatt.

föreningar, ömsesidiga försäkringsbolag och sparbanker kunna erhålla fri avskrivningsrätt å maskiner och inventarier? Det förefaller vara en eftersträfvansvärd förmån för rörelseidkare att kunna få ett sådant medgivande från taxeringsmyndighet. Varför få inte alla rörelseidkare denna förmån, om de ha fullständig bokföring? Hur kan man försvara, att dessa kategorier med sådana undantag från den allmänna regeln icke skola hålla sig till 10—20 procents avskrivningar? Det enda rimliga synes vara att för alla rörelseidkare, oavsett om det är bolag, ekonomiska föreningar eller enskilda, uppställa samma regler och tillämpa enhetliga taxeringsbestämmelser.

Att låta rörelseidkaren själv få bestämma avskrivningens storlek inbjuder denne att avskrija det mesta möjliga för att få lägre skatt. Avskrivna maskiner och inventarier kompletteras eller ersätts med nya, avskrivningarna kunna ske i fortsättningen, och företagen komma undan med en lägre nettointäkt och lägre skatter. I de flesta fall leder detta till investeringar, som kunna betraktas som rena slöseriet och som stå i strid med en vettig investeringsverksamhet.

Aktiebolag och ekonomiska föreningar äga åtnjuta avdrag från årsvinsten för avsättning till investerings- och konjunkturtjämningsfonder och dylika stiftelser. För sådan avsättning bör rimligen erläggas skatt för det år, då denna intäkt förvärvats. Avsättning till fonder för de anställdas sociala välfärd, såsom pensions-, arbetslöshets-, sjukdoms-, olycksfallsfonder m. fl. bör vara avdragsberättigad i likhet med försäkringsavgifter till motsvarande belopp för samma ändamål.

Vi ha i motionen tagit upp frågan om att få till stånd en mera effektiv och rättvis förmögenhetsbeskattning. För detta ändamål borde taxeringsorganen få mera uttömmande och noggranna förmögenhetsuppgifter.

Lönearbetare beskattas mycket noga och effektivt för sina årsinkomster. Jordbrukare ha att lämna mycket långtgående detaljuppgifter för taxering. Inkomst

av rörelse däremot är det mycket svårt att kontrollera. De kryphål och luckor, som kunna finnas i skattelagstiftningen och i taxeringsförfarandet, ha vi ansett böra underkastas en närmare granskning för att systematiskt kunna undanröjas.

Vi ha i motionen anhållit, att riksdagen måtte besluta att hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning att slopa den fria avskrivningsrätten å maskiner och inventarier, att slopa skattefrihet eller skatteuppskov för investerings- och konjunkturfonder eller dylika stiftelser samt att utreda frågan om att få till stånd en skärpt och förbättrad förmögenhetsbeskattning, och vidare att dessa frågor måtte hänskjutas till den hos Kungl. Maj:t i anslutning till bevillningsutskottets betänkande nr 46/1950 begärda utredningen rörande taxeringsförfarandet och taxeringsprocessen — eventuellt till 1950 års skattelagssakkunniga.

Bevillningsutskottet har i sitt ställningstagande till frågan om en begränsning av de skattefria ned- och avskrivningarna genom en investeringsskatt varit angeläget att påvisa, att rätten till fri avskrivning lämnats orubbad. I anledning av herrar Domös och Birkes motioner, i vilka motionärerna slå vakt om den fria avskrivningsrätten, säger utskottet, att den föreslagna lagstiftningen om investeringsskatt föranletts av den rådande bekymmersamma ekonomiska situationen och att skatten endast är avsedd att medföra en tillfällig begränsning av de skattefria ned- och avskrivningarna. Den fria avskrivningsrätten gäller sålunda allttjämt i princip. Utskottet pekar dessutom på att författningsförslaget om inskränkningen avser att gälla endast ett år, nämligen det beskattningsår för vilket taxering sker i första instans år 1952.

Med hänvisning till detta ställningstagande i fråga om den fria avskrivningsrätten och den avvisande hållningen till frågan om att slopa skattefrihet eller skatteuppskov för investerings- och konjunkturfonder och stiftelser avstyrker utskottet vår motion. I anledning av vårt krav på en förbättrad förmögenhetsbeskattning förutsätter utskottet, att den

Förordningsförslag ang. investeringsskatt.

utredning, till vilken vi begärt att få ärendet hänskjutet, jämväl kommer att ta upp denna fråga utan särskild anmaning, och därmed anser sig utskottet böra avstyra motionen — även i denna del.

Kungl. Maj:t sätter nu in en stöt mot rörelseidkare, som tidigare beviljats och åtnjuta dessa särskilda privilegier i form av skattefria avdrag från nettointäkt av rörelse. Investeringsskatten avser att ge statskassan en del av de pengar man eljest går miste om i förlorad skatt på grund av privilegierna för bolag och ekonomiska föreningar. Fastän investeringsskatt icke skall uttagas av företag med en årsomsättning av mindre än 300 000 kronor och skatteuttaget sättes till 10 procent, beräknas ändå investeringsskatten medföra en utökning av statskassans skatteinkomster med över 200 miljoner kronor. Denna åtgärd skall gälla endast ett år för att inskränka de av rörelseidkarna självfinansierade investeringarna. Men eljest skola bolagen ha denna rätt obesuren. Varför skall icke regeringen mer än ett enda år utnyttja dessa möjligheter till inkomster? Varför skola icke här ifrågavarande bolag och föreningar betala dessa skatter? Nog synes hela saken ligga så till, att vår motion borde ha tillstyrkts av utskottet och en förnuftigare ordning i berörda avseenden kunnat ställas i utsikt.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till motionerna I: 151 och II: 197 under B, 1) i utskottets hemställan.

Herr ELOFSSON, GUSTAF: Herr talman! Jag skall inte vid denna sena timme förlänga debatten med något längre anförande, men jag kan inte underlåta att säga några ord i anledning av det intresse, som såväl herr Petréns som herr Wehtje ägnat bondeförbundets inställning till denna fråga. De framhöllo, att de kunde konstatera att bondeförbundet inte helt hade anslutit sig till de socialdemokratiska linjerna på denna punkt. Jag skulle vilja säga att skatter, av vilket slag det vara månde, äro obehagliga, när de komma, och man önskar helst att man skulle få slippa

dem. Den investeringsskatt, som det här är fråga om, är, enligt vad bevillningsutskottets ordförande meddelade att han av finansministern hade fått rätt att säga, av tillfällig art och skall gälla bara ett år. Under sådana förutsättningar ansågo vi, att vi kunde i viss mån ansluta oss till finansministerns förslag.

De fria avskrivningarna, som under en lång rad av år ha tillämpats här i vårt land, ha ju haft till följd, att de olika företagen ha kunnat konsolidera sin ställning och skaffa sig tillräckligt rörelsekapital. På grund av den inflation, som är rådande i landet, har finansministern ansett att man i viss mån bör begränsa investeringarna, och av den anledningen har han föreslagit denna 10-procentiga investeringsskatt.

Om vi se på de avskrivningar, som ha skett under de senaste åren, kunna vi kanske säga att denna rätt många gånger har utnyttjats nästan till bristningsgränsen. När herr Svärd här talade om rederiföretag, kom jag att tänka på att i utskottet upplystes om att ett rederi hade inköpt ett fartyg — jag tror att det var i Amerika — och betalat en summa av 12 miljoner kronor därför, men värdet skrevs ögonblickligen ned till 1 miljon kronor. Då kan man väl ändå fråga sig: Hur hade detta rederi möjlighet att nedskryta fartygsvärdet med i runt tal 11 miljoner kronor, om inte rederiet förut hade kunnat konsolidera sin ställning? Jag tror inte att företaget lånade upp pengar i den utsträckning som var nödvändig för att kunna göra denna avskrivning.

Med hänsyn till den nuvarande situationen vill jag erinra om att det alltid från bondeförbundets och jag vågar påstå särskilt från min sida poängterats, att det hade varit lyckligare för hela vårt land, om vi hade fått behålla den allmänna omsättningsskatten, låt oss säga med någon formell ändring. Jag tror att detta hade varit lyckligare än att få alla dessa skatter, som nu undan för undan införas och som på många håll drabba näringslivet hårdare än den allmänna omsättningsskatten hade gjort.

Förordningsförslag ang. investeringsskatt.

Nu sade ju finansministern, att det inte var ur inkomstsynpunkt som han hade lagt fram förslaget om denna 10-procentiga investeringsskatt, utan det var snarare i syfte att begränsa investeringarna. Jag tror emellertid, att om man skall vara riktigt rättvis, får man nog erkänna, att det måste vara ur båda synpunkterna som denna skatt lagts fram. Finansministern vill nog gärna ha de 200 miljoner kronor, med vilket belopp denna skatt beräknas öka statens inkomster. I annat fall kunde han ha gått den behagligare vägen att förbjuda investeringarna under ett år; då hade vi ju sluppit investeringsskatten. Nu slår han två flugor i en smäll och tar både in pengar och begränsar i viss mån investeringarna.

Vad propositionen i övrigt angår har ju departementschefen inte alls, såsom här gjorts gällande, låst fast möjligheten till investeringar, utan de företag, som anse att de ha möjligheter att investera, kunna i fortsättningen också få göra det, men de få då betala den 10-procentiga skatten. Under sådana förhållanden och med hänsyn till att skatten — såsom förut sagts — är avsedd att gälla bara ett år få vi väl ändå säga, att de farhågor som uttalats kanske betydligt överdrivits. Utskottet har ju också höjt den föreslagna gränsen i fråga om årsomsättningen för de företag, som avsetts skola falla under ifrågavarande lagstiftning, från 200 000 kronor till 300 000 kronor. På så sätt undantogs en hel del småföretagare från skyldigheten att betala investeringsskatt.

Enligt vad som har förebyggats — vad finansministern har framhållit i sitt anförande och vad aftontidningarna förutspått — kommer det att läggas fram förslag till skatter än på det ena, än på det andra området. Jag tror emellertid inte att den 10-procentiga skatt det nu gäller, kommer att lamslå hela vårt näringsliv — då skulle jag aldrig ha velat vara med om att införa den, ty ett starkt och fritt näringsliv är vad vårt land behöver, särskilt i sådana inflationstider, som för närvarande äro rå-

dande. Jag tror, som sagt, inte, herr talman, att den 10-procentsskatt, som här är föreslagen, kommer att ha sådana verkningar, att hela vårt svenska näringsliv kommer på fallrepet.

Under dessa förutsättningar ha vi från bondeförbundets sida inte haft några betänkligheter mot att ansluta oss till utskottets förslag, och jag skall, herr talman, med dessa ord be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr HEÜMAN: Herr talman! Jag begärde ordet när herr Domö höll sitt anförande. Det har ju gått en bra stund sedan dess, och man kanske kan säga att fältet har blivit avbetat, men jag vill inte avstå från ordet ändå, eftersom det var ett par saker jag särskilt fäste mig vid i herr Domös anförande.

För det första fäste jag mig vid att han sade, att skatten är ett grovt och klumpigt medel att åstadkomma investeringsbegränsningar; han undrade om man verkligen övervägt skatteförslaget noggrant innan det kom så långt som till riksdagen. Jag tycker det kan vara lämpligt att herr Domö ställer den frågan till sina egna partivänner i utskottet, som dock ha varit med om att i stort sett godkänna lagförslaget.

För det andra tyckte jag att herr Domö gjorde saken litet för lätt för sig vid sitt avslagsyrkande. Han konstaterade, att han hade såväl utskottets som departementschefens ord på att skatten i första hand inte hade till syfte att tillföra statskassan penningmedel utan att begränsa investeringarna, och så fortsatte han ungefär så här: Då jag alltså nu inte behöver för finansministern tala om några andra vägar att skaffa pengar till statskassan, så behöver jag inte ange något alternativ, utan då kan jag yrka avslag på utskottets förslag.

Så enkel är ju saken inte, herr Domö! Ty frågan gäller ju inte — såsom han själv alldeles riktigt konstaterade — att taga pengar till eller från statskassan.

Den gäller i stället en investeringsbegränsning, och yrkar man avslag på ett förslag till en investeringsbegränsning,

Förordningsförslag ang. investeringsskatt.

så bör man i den situation där herr Domö står — hans egna partivänner ha ju godkänt det förslag som föreligger — komma med ett alternativ för genomförandet av investeringsbegränsningen.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr WEHTJE: Herr talman! Gentemot herr Heüman skulle jag först vilja säga några helt korta ord.

Herr Heüman har ju varit med om behandlingen av detta ärende i bevillningsutskottet och vet mycket väl, att vi högermän inte ha godtagit förslaget. Vi ha emellertid inte heller velat motsätta oss det helt, utan vi ha gått med på att man under ett år skulle uttaga en rent tillfällig skatt men med de väsentliga justeringar, som framgå av reservationen. Herr Heüman vet också väl att reservationen innebär sådana begränsningar, att finansministern helt nyss har förklarat att dessa begränsningar enligt hans uppfattning — och efter vad jag kan förstå även enligt herr Heümans — icke alls kunna komma i fråga om man skall kalla skatten för en investerings-skatt.

Herr Elofsson är ju en av dem som ha talat för att villkoren för lagerinvesteringar skulle justeras för företag, som ha anknytning till jordbruksnäringen, och uttalandena härom gå ju i samma riktning som vad vi och representanter för folkpartiet ha önskat och framhållit som nödvändigt. Därför förvånar det mig, såsom jag har uttalat tidigare, att herr Elofsson inte har vidhållit den uppfattningen i det fortsatta resonemang.

Finansministern har nu lämnat överläggningarna här, så det tjänar inte mycket till att komma med någon replik med anledning av hans anförande. Han förklarade problemställningen högst avsevärt när han vände sig till mig och sade, att de frågor, som jag hade ställt, hade jag svarat på själv. Det är ganska egendomligt att han sedan uppehöll sig en hel halvtimme med att svara på precis samma frågor. Jag skall bara på ett

par punkter framhålla, att det hela inte är så enkelt som finansministern sade.

Han sade att man inte behöver hysa några bekymmer för att det inte skall bli någon utskiljning av önskvärda och icke önskvärda investeringar; den saken komma företagarna själva att sörja för, menade han. Jag undrar om det är så riktigt. Hur skulle en företagare, som blir ställd inför problemet att göra eller icke göra en investering, vilken ur samhällelig synpunkt är önskvärd men med hänsyn till de företagsekonomiska intressena inte alls är det, kunna gå in för en sådan investering, allra helst som han, såsom finansministern säger, får göra klart för sig att han får betala skatt för denna investering? Investeringarna äro ju för närvarande i och för sig mycket riskfyllda och kostnadskrävande, och nu menar statsrådet att det inte är obilligt, att företagarna dessutom skola betala skatt för sina investeringar. Jag tycker detta är ganska orimligt.

Sedan frågade finansministern: »Var finns den skatt som är rättvis?» Det låter ju ganska bestickande, och det kan ju vara en fråga som man kan ställa upp, men jag tycker det är litet egendomligt att en finansminister tillåter sig att ställa den, ty han måste väl i varje fall sträva efter att skattebetalarna skola få en känsla av att man försöker finna rättvist avvägda skatter. Det kommer att uppstå betänkliga situationer i ett land, om man inte följer sådana linjer. Och vad som här påtalats gäller inte bara frågan om rättvisa, utan också kravet på att tillfredsställa en rimlig rättskänsla.

Till sist skulle jag vilja säga något om finansministerns uttalande om att han inte kunde finna möjligheter att förordna dispens för beställningar, som äro gjorda före den 1 oktober 1950, med hänsyn till att ett sådant dispensförfarande skulle belasta myndigheterna i stor utsträckning. Det är väl ett ganska svagt skäl, ty om det finns en rättsgrund få väl myndigheterna taga den bördan på sig, att pröva vilket som är rätt och riktigt.

Finansministern antydde i sitt anför-

rande en stor misstro mot företagarna och en misstanke att man skulle kunna riskera manipulationer. Jag tycker att det är beklagligt att ett sådant uttalande har fällts här i kammaren. Jag hyser nu den uppfattningen om mina kolleger, att man kan lita på dem i mycket stor utsträckning, och så att finansministern borde vara nöjd med den tilltro han kan skänka det svenska näringslivet.

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats särskilda propositioner komme att framställas dels angående punkten A av utskottets i förevarande betänkande gjorda hemställan, dels rörande punkten B 1 och dels beträffande punkterna B 2—B 11.

I fråga om punkten A, fortsatte herr talmannen, hade yrkats 1:o att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i motsvarande del av den av herr Petrén m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen; samt 3:o att utskottets hemställan skulle avslås.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr Petrén begärde votering, i anledning varav och sedan till kontrapositionen därvid antagits godkännande av det förslag, som innefattades i motsvarande del av den av honom m. fl. avgivna reservationen, uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 15 punkten A, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i motsvarande del av den av herr Petrén m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen.

Om upptagande av cidertillverkning.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Petrén begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 92;

Nej — 29.

Därjämte hade 5 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Härefter gjordes i enlighet med de beträffande punkten B 1 förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till motionerna I: 151 och II: 197; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Slutligen bifölls på gjord proposition vad utskottet i punkterna B 2—B 11 hemställt.

Föredrogos ånyo bevillningsutskottets betänkanden:

nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om rätt att vid taxering för inkomst njuta avdrag för avgifter till vissa stiftelser, m. m.; och

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående upphävande av förordningen den 19 juni 1942 (nr 375) om trafikskatt.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Om upptagande av cidertillverkning.

Föredrogos ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 18, i anledning av väckta motioner om upptagande av cidertillverkning i landet.

Om upptagande av cidertillverkning.

I de inom riksdagen väckta, till bevillningsutskottet hänvisade likalydande motionerna I: 11 av herr *Hjalmar Nilsson* m. fl. och II: 16 av herr *Nolin* m. fl. hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, att tillverkning och försäljning inom landet av ciderdrycker med den alkoholhalt, som funnes föreskriven för maltdrycker av klass II och III, skulle få äga rum.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande betänkandet av angivna orsaker hemställt, att de likalydande motionerna I: 11 av herr *Hjalmar Nilsson* m. fl. och II: 16 av herr *Nolin* m. fl. om upptagande av cidertillverkning i landet icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anmälts av herrar *Ebbe Ohlsson*, *Jonsson* i Skedsbygd och *Nilsson* i Svalöv, vilka likväl ej antytt sin åsikt.

Herr **OHLSSON, EBBE**: Herr talman! Med hänsyn till att tiden är långt framskriden skall jag fatta mig kort.

Då jag inte i den här frågan har kunnat dela utskottsmajoritetens uppfattning, har jag avgivit en blank reservation tillsammans med herrar *Jonsson* i Skedsbygd och *Nilsson* i Svalöv.

Sedan länge har det ju här i landet pågått ett målmedvetet arbete för att åstadkomma en ökad fruktodling. Under de senaste åren ha också skördarna oavbrutet ökats och ställt fruktodlarna inför mycket stora avsättningsproblem. Följden har blivit att ett ruinerande prisfall har skett men framför allt — och det är det mest beklagliga — att tusentals ton frukt ha förstörts. Det är i synnerhet sommar- och höstsorterna som inte ha kunnat tillvaratas, då dessa sorter inte lämpa sig för framställning av must. Motionärerna i denna fråga ha därför ansett att den enda utvägen är att pressa ut fruktsaften och förjasa den till cider. Det behövs ju inte några längre utläggningar för att var och en skall förstå, att om vi nu vilja att den svenska frukten skall kunna klara sig i konkurrensen med den importerade

och att de svenska fruktodlarna inte skola göra betydande förluster varje år, som vi få en riklig fruktskörd, så måste det finnas möjligheter till avsättning av den icke handelsmässiga frukten.

I de stora fruktproducerande länderna spelar ciderframställningen rollen av en viktig avsättningsmöjlighet, och betydande marknader finnas både i England och framför allt i Sydamerika, där cidern betraktas såsom en värdefull hälsodryck.

Som motivering för sin negativa inställning hänvisar utskottet till 1941 års nykterhetskommitté, men ingenting bör väl hindra att riksdagen tar ett initiativ i en fråga, som ur nykterhetssynpunkt är betydelselös, men vars lösning kan rädda betydande värden åt landet redan under innevarande år.

Herr talman! Jag yrkar bifall till motionen.

Häri instämde herr *Wehtje*.

Herr **ELOFSSON, GUSTAF**: Herr talman! Då jag är en av de motionärer som ha begärt att man skulle få tillvarataga den fallfrukt, som inte på annat sätt kan tillvaratagas, genom att bereda cider av den, vill jag med några få ord beröra vad anledningen är till att jag inte har anslutit mig till reservationen.

Enligt vad 1944 års nykterhetskommittés ordförande har meddelat, kommer det under detta halvår att framläggas förslag till ny maltdrycksförordning, i vilken även den fråga som vi nu diskutera kommer att behandlas. Av den anledningen ansåg jag i utskottet, att man inte gärna kunde forcera fram något avgörande, utan att man borde avvakta nykterhetskommitténs förslag. Om det i motionen direkt hade begärts tillstånd att uppföra en fabrik för cidertillverkning, hade ju saken varit en annan, men då så inte var fallet ansåg jag inte att en reservation till förmån för motionen skulle ha fått någon större betydelse.

Emellertid, herr talman, skall jag be att få ansluta mig till det yrkande som här har gjorts om bifall till motionen.

Om upptagande av cidertillverkning.

Herr **OHLSSON, EBBE**: Herr talman! Jag ber att få yrka återremiss av ärendet till utskottet.

Herr **SJÖDAHL**: Herr talman! Jag trodde att herr Elofsson efter sitt anförande skulle komma fram till att yrka bifall till vad utskottet hade föreslagit. Såvida jag inte missuppfattade herr Elofsson yrkade han emellertid bifall till motionen.

Vad utskottet har anført har redan herr Elofsson mycket klart, tycker jag, redogjort för. Det är ju närmast, att vi vänta på en ny lagstiftning rörande lättare viner och deras behandling ur distributionssynpunkt. Under sådana omständigheter är det väl tämligen rimligt att man behandlar frågan om cidertillverkningen i samband med hela frågan om den nya lagstiftningen.

Den motion, som här föreligger, avser ju närmast den relativt alkoholsvaga cidern. Ifall frågan om cidern skulle behandlas enligt nu gällande malt-drycksförordning, skulle det betyda att det svenska folket skulle inbjudas att, om cidertillverkning skulle komma i gång, få gå på apotek och köpa cider mot läkares recept. Det är väl ingen som inbillar sig att detta skulle kunna hjälpa fruktodlarna här i landet. Jag vill — liksom med säkerhet också övriga utskottsledamöter — önska fruktodlarna all lycka i fortsättningen när det gäller att få ekonomiskt utbyte av odlingarna, och vi önska tillika att frågan om tillverkning av cider kommer att behandlas, granskas och prövas i samband med den lagstiftning, varom förslag snart kommer att offentliggöras.

Jag yrkar, herr talman, bifall till utskottets hemställan.

Herr **ELOFSSON, GUSTAF**: Herr talman! Jag vill bara till herr Sjödahl säga, att jag hade samma inställning i utskottet som jag har nu. Jag anser att denna motion är så viktig, att den borde behandlas fortare än som kanske kommer att bli fallet om man avvaktar nykter-

hetskommitténs förslag, även om jag hoppas och tror att det är riktigt, som ordföranden har sagt, att förslaget kommer fram inom den närmaste tiden.

Jag skall med detta, herr talman, be att få instämma i återremissyrkandet.

Herr **ENGLUND**: Herr talman! Utskottets hänvisning till den sittande nykterhetskommittén är ju i och för sig en tillräcklig anledning till ett avslag på motionen. Med hänsyn till den rad av missuppfattningar, åt vilken motionen ger uttryck, tror jag emellertid att det är angeläget, att man redan i detta skede redovisar dessa felaktigheter.

Motionärerna vilja göra troligt att cidern genom sina rent fysiologiska egenskaper skulle vara undantagen från möjligheten att skapa alkoholskador. Jag kan emellertid nämna, att på fransk botten, där växlingarna i alkoholseden äro mycket betydande, spelar cidern i vissa trakter rollen av en framträdande alkoholdryck, som konsumeras i betydande kvantiteter. Det finns en fransk alkoholstatistik som belyser konsumtionen av olika alkoholdrycker i olika delar av landet, och i denna statistik har jag vid ett tillfälle funnit en uppgift om att en fransk stad hade en ciderkonsumtion, som uppgick till 435 liter per år och invånare. Är det motionärernas uppfattning att en konsumtion som kan nå en sådan storleksordning kan ske utan alkoholskador?

Motionärerna ha för övrigt, efter vad det påstås, närmast tänkt sig den engelska cidern som förebild. Att denna även i smärre kvantiteter kan medföra ogynnsamma verkningar fick jag belyst genom en liten anekdot, som en vän till mig berättade från en resa i England i somras. Det var så, att han tillsammans med några damer besökte en engelsk restaurang. Damerna ville pröva denna nya dryck och beställde den därför av kyparen. Men då sade kyparen: »Om damerna inte vill bli yra i huvudet böra damerna inte beställa cider utan i stället en orangeade.» Det är en anekdot som också har den poängen, att en svensk

Om ökning av regeringsrådets antal.

kypare näppeligen skulle kunna tänkas visa samma gentlemannamässiga uppträdande! I övrigt visar den, att det fanns en samlad erfarenhet hos denne engelske servitör om att cider, även i mindre kvantiteter, inte var en lämplig dryck för de engelska damerna.

Jag tror således att den trygghet, som motionärerna finna i den omständigheten, att fruktsyran skulle hindra en förtäring i större omfattning, är ett mycket bräckligt skäl i det här sammanhanget.

Jag skulle också vilja säga att den franska vetenskapliga uppfattningen i dessa frågor säkerligen är alltför mycket färgad av den franska alkoholproduktionens intressen för att man skulle kunna åberopa dessa uttalanden som bevis för att skador inte kunna uppkomma. I somras hölls det i denna sal en konferens, där man dryftade problemet om alkohol i trafiken. De svenska forskare, som med stöd av statsmakterna gjort undersökningar om alkoholrisken i trafiken, hade kommit fram till att tröskelvärdet, där faran inträder, ligger vid en blodalkoholhalt av 0,3 promille. Franska forskare anse att denna gräns ligger vid 2 promille. Jag inbillar mig, att den skillnad, som här kom till synes beträffande nykterhetskravet i trafiken, har en avspeglning också på den fråga vi nu behandla, och jag tror inte att svenska lagstiftare äro benägna att låta sitt avgörande i denna fråga eller andra frågor rörande alkohollagstiftningen bestämmas av vad motionärerna med en mild formulering kalla »fransk vetenskaplig uppfattning».

Herr talman! Jag skall be att få yrka avslag på motionen och bifall till utskottets hemställan.

Herr SJÖDAHL: Herr talman! Herr Ohlsson yrkade återremiss. Enligt vad jag sedermera upplysts om var orsaken härtill den, att motionen går ut på att utskottet skall utarbeta förslag till erforderliga författningstillägg och att herr Ohlsson därför inte kunde vidhålla yrkandet om bifall till sin motion.

Som hela denna fråga ligger till är

det uppenbarligen omöjligt för utskottet, såsom utskottet uppfattar saken, att utarbeta några författningsföreskrifter i motionens anda. Jag ber att med detta påpekande och med åberopande av vad för övrigt i saken har anförts att få yrka bifall till utskottets förslag och att frågan alltså omedelbart upptas till avgörande.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att i avseende på det nu föredragna betänkandet yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock att betänkandet skulle visas åter till utskottet.

Sedermera gjordes propositioner enligt berörda yrkanden; och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Om ökning av regeringsrådets antal.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 11, i anledning av väckta motioner om ökning av regeringsrådets antal.

Första lagutskottet hade till behandling i ett sammanhang förehaft fyra inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 60 i första kammaren av herr *Holmbäck* och nr 90 i andra kammaren av herr *Gustafson* i Göteborg samt nr 62 i första kammaren av herr *Wehtje* m. fl. och nr 68 i andra kammaren av herrar *Edström* och *Nils-son* i Svalöv.

I motionerna I: 60 och II: 90, vilka voro likalydande, hade hemställts att riksdagen efter erforderlig utredning måtte för sin del besluta om sådan ändring av lagen om tillfällig ökning av regeringsrådets antal, att regeringsrätten kunde förstärkas med ytterligare en eller flera ledamöter.

Motionerna I: 62 och II: 68, vilka även voro likalydande, utmynnade i en hemställan, att riksdagen måtte för sin del antaga följande

Om samordning mellan sjuk- och olycksfallsförsäkringarna.**Förslag****till**

Lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 29 mars 1946 (nr 113) om tillfällig ökning av regeringsrådets antal.

1 §.

Kungl. Maj:ts regeringsrätt skall till och med den 31 december 1957 eller, om särskilda förhållanden föranleda därtill, den tidigare dag som Kungl. Maj:t bestämmer utgöras av elva regeringsråd. Därefter skall antalet regeringsråd, i den mån så till följd av inträffade ledigheter kan ske, nedbringas till sju. En av regeringsrättens lagfarna ledamöter skall, enligt vad därom är särskilt stadgat, tjänstgöra i lagrådet.

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 1951.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen, i anledning av förevarande motioner, I: 60 och II: 90 samt I: 62 och II: 68, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att förslag snarast måtte framläggas för riksdagen till erforderlig ökning av regeringsrådets antal, så att den alltför stora balans av oavgjorda mål, som för närvarande funnes inom regeringsrätten, inom skälig tid kunde nedbringas till normal storlek.

Herr SJÖDAHL: Herr talman! Jag ber om ursäkt för att jag ånyo tar till orda. Jag skall bara anförda några ord för att i kammaren få framföra en synpunkt på detta ärende.

Det som motiverar förslaget om regeringsrättens utvidgning tycks väsentligen vara den stora anhopning av skattemål, som har skett i regeringsrätten. Efter vad jag har mig bekant är det hittills bara två av de tio regeringsråden, som ha hämtats ur skattejuristernas skara, trots att huvudparten av arbetsbördan är skattemål. När nu en utvidgning äger rum för att man skall försöka bortarbota den balans, som närmast är förorsakad av taxeringsmål, tycker man

att det skulle kunna vara rätt rimligt om man förstärkte denna speciella grupp av sakkunniga inom regeringsrätten. Jag vet mycket väl att regeringsrätten har många andra ting att göra också, men med all respekt för jurister — jurister kunna som bekant göra praktiskt allting i denna värld — vill jag säga, att man måhända ändå kan utgå ifrån att sådana jurister, som ha sysslat just med skattesporsmål, skulle kunna snabbare och effektivare avarbeta den balans som nu finns i regeringsrätten.

Jag skulle bara vilja framföra dessa synpunkter i hopp om att Kungl. Maj:t skall använda sin utnämningssmakt så, att på den av mig förordade vägen regeringsrätten blir effektivare än den eljest till äventyrs kunde bli.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt.

Föredrogos ånyo första lagutskottets utlåtanden:

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om tillfällig förlängning av skyddstid för litterära och musikaliska verk; samt

nr 13, i anledning av väckt motion om utredning rörande en obligatorisk försäkring mot vissa skador, orsakade av naturkatastrofer eller naturfenomen.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av andra lagutskottets utlåtande nr 15, i anledning av väckt motion om viss ändring i lagen om förbud mot arbetstagares avskedande med anledning av värnpliktstjänstgöring, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om samordning mellan sjuk- och olycksfallsförsäkringarna.

Föredrogos ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 16, i anledning av väckt

Om samordning mellan sjuk- och olycksfallsförsäkringarna.

motion om utredning för åstadkommande av en samordning mellan sjuk- och olycksfallsförsäkringarna.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 203, vilken behandlats av andra lagutskottet, hade herr *Dahlgren* hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära snabbutredning för åstadkommandet av en samordning mellan sjuk- och olycksfallsförsäkringarna i enlighet med grunder, som angivits i motionen.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att förevarande motion, II: 203, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr NORLING: Herr talman! Riksdagen har beslutat att uppskjuta den allmänna obligatoriska sjukförsäkringen. I anledning därav har det väckts en motion, vari framföres den tankegången, att man skulle kunna samordna sjuk- och olycksfallsförsäkringarna till en gemensam försäkring.

I stort sett är det endast de kollektivavtalsanställda arbetarna inom industrien, som icke ha sjukförsäkringsfrågan löst genom företagen. Såväl stats- och kommunalanställda som tjänstemännen inom den privata industrien erhålla i regel en viss del av lönen under sjukdom genom försäkring av arbetsgivaren. Om en arbetsgivare är pliktig att försäkra en arbetare mot olycksfall i arbete, tycker man att samma skyldighet borde åligga arbetsgivaren i fråga om sjukdom som inträffar under anställningstiden. Om en arbetare står vid en maskin och blir skadad under arbetet, erhåller han sjukpenning för olycksfall. Men för att han skall kunna få sjukpenning, om han under arbete vid samma maskin ådrager sig exempelvis lunginflammation på grund av att lokalen är dålig och dragig, måste han själv svara för sjukförsäkringen.

Man kan inte komma ifrån att speciellt det ökade antalet nerv- och ryggsjukdomar är en följd av den stegrade arbetsintensiteten. Det är icke utan bit-

terhet, som en arbetare måste vända sig till sociala hjälporgan vid sjukdom, då han icke ekonomiskt kan klara sig och sin familj. Det är bittert för honom att veta att hans kamrater måste företa insamlingar för att med de insamlade medlen hjälpa honom vid sjukdom, så att han inte blir ekonomiskt ruinerad.

Motionärerna framhålla, att i många fall äro arbetslokalerna otillfredsställande och att arbetaren utsättes för kyla och dålig väderlek, vilket förorsakar sjukdomar. Sjukersättning bör därför utgå likartat om sjukdom eller olycksfall är orsaken till bortovaro från arbetet.

Utskottet motiverar sitt yrkande om avslag på kravet om snabbutredning med att en översyn av olycksfallsförsäkringslagen pågår. Oaktat denna motivering och den orsak, som anförts för att den obligatoriska sjukförsäkringen skjutes på framtiden, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till motionen nr 203 i andra kammaren.

Herr NORMAN: Herr talman! Jag skall le att få säga endast ett par ord.

Utskottet har inte endast den motiveringen för sitt yrkande, som herr Norling här anfört — den kan visserligen vara tillräcklig i sig själv — utan utskottet har också sagt någonting annat.

Frågan om samordning mellan olika försäkringsgrenar har ju varit föremål för övervägande i riksdagen vid flera tillfällen men inte från den utgångspunkt, som angives i denna motion. Om vi fattat motionen rätt innebär den att den uppfattning, som vi fingo lära oss i vår barndom, att arbetsamhet befodrar hälsa och välbästand, är oriktig och att det i stället är så att arbetsamhet föranleder sjukdom och utarmar den arbetsamme. I vissa fall kan det väl vara så. Men vi ha sökt komma till rätta med de problem, som här framträda, genom yrkessjukdomförsäkringslagen. Den brister i en del avseenden, men den är ju, såsom vi också påpekat, för närvarande föremål för begrundan hos socialvårdskommittén, och man kan vänta för-

Om nedskärning av provinsialläkarnas skrivarbete m. m.

slag i syfte att göra denna försäkringsform mera effektiv. Men att göra gällande, att det är förhållandena på arbetsplatsen som över huvud taget föranleda sjukdomar, det är en synpunkt som utskottet icke kunnat tillgodogöra sig.

Av dessa skäl ha vi avstyrkt motionen, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets yrkande.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till den i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning av andra lagutskottets utlåtande nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inhämtande av riksdagens samtycke till förordnande om utsträckt tillämpning av 5 § allmänna förfogandelagen den 22 juni 1939 (nr 293), bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av första kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtande nr 1, i anledning av väckt motion angående en snabbare handläggning av frågor om arbetstillstånd åt arbetssökande utlänningar, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om nedskärning av provinsialläkarnas skrivarbete m. m.

Föredrogs ånyo första kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtande nr 2, i anledning av väckt motion angående nedskärning och rationalisering av provinsialläkarnas skrivarbete.

I en inom första kammaren väckt, till dess allmänna beredningsutskott hänvisad motion, nr 125, av herrar Cassel och Lundgren hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte

anhålla, att en utredning snarast måtte verkställas angående möjligheten att radikalt skära ned och rationalisera provinsialläkarnas skrivarbete.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att motion nr 125 ej måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda.

Herr CASSEL: Herr talman! Vid denna sena timme skall jag fatta mig mycket kort. Jag kan göra det så mycket hellre som vi motionärer ha en viss anledning till tacksamhet mot utskottet därför att utskottet har skrivit positivt och visat intresse för den fråga som vi ha väckt.

Utskottet delar vår mening att provinsialläkarnas skrivgöromål äro alltför betungande och måste minskas. Utskottet är också gärna med på vår tanke att statens organisationsnämnd skall medverka i rationaliseringsarbetet tillsammans med medicinalstyrelsen.

Trots denna positiva hållning hos utskottet äro vi i alla fall inte riktigt tillfredsställda därför att vi frukta, att det här blir mera av vad man kan kalla en vanlig fredagsstädnings än av en verklig vårrengöring. Men det är ofrånkomligt att man här gör radikala, drastiska ingrepp, om man verkligen skall nå fram till en ordentlig effekt.

Skillnaden mellan utskottets linje och vår är egentligen den att motionärerna vid denna undersökning vilja koppla in folk som kommer utifrån och som kan se på problemen med friska ögon, medan utskottet litat helt på medicinalstyrelsens vilja och förmåga till självsanering. Vi vilja inte alls förneka medicinalstyrelsens insatser på detta område, och vi tro att den har gjort och håller på med ett mycket värdefullt arbete för att få till stånd en bättre tingens ordning. Men vi våga inte hoppas alltför mycket på den saneringen. Medicinalstyrelsen kan lätt känna sig bunden av sitt förflutna och de tankegångar som ligga bakom de många förordningar och föreskrifter som emanera från styrelsen och som nu bidra till att tynga arbetet för provinsialläkarna.

Om nedskärning av provinsialläkarnas skrivarbete m. m.

Det har framkastats den möjligheten att man skulle lösa provinsialläkarnas skrivfråga genom att anställa skrivbiträden åt dem, men det är bl. a. just det som vi vilja att man icke skall göra. Vi ha här i landet inte råd och inte folk till att sätta in hundratals nya skrivbord. Botemedlet måste vara icke flera skrivare utan mindre att skriva. Den överbelastning med statistik, blanketter och uppgiftslämnande, som provinsialläkarna digne under, är inte något för den kåren alldeles speciellt. Det gäller, fastän kanske i mindre grad, alla läkare, och det börjar alltmer att bli en folksjukdom i vårt land.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till motionen.

Herr NÄSGÅRD: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag med hänvisning till de yttranden, som ha avgivits av medicinalstyrelsen och Sveriges läkarförbund.

Då herr Cassel inte tycks ha full tilltro till medicinalstyrelsen utan vill ha utomstående inblandade, kan jag erinra om att utskottet liksom motionärerna har förordat samarbete mellan ämbetsverket och statens organisationsnämnd genom dess standardiseringskommitté.

Efter härmed slutad överläggning gjordes enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågakvarande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till den i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Anmäldes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1951/52 under femte huvudtiteln, avseende anslagen inom socialdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgif-

ter för budgetåret 1951/52 under tionde huvudtiteln, avseende anslagen inom handelsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 62, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1951/52 till säkerhetsanstalter för sjöfarten;

nr 63, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bestridande av kostnader för krigsskadeersättningar;

nr 64, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa byggnadsarbeten vid statens skolor tillhörande barn- och ungdomsvården;

nr 65, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om upptagande å riksstaten för budgetåret 1951/52 av underskottet för luftfartsfonden;

nr 66, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1951/52 under statens allmänna fastighetsfond, i vad avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde;

nr 67, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1951/52 under fonden för låneunderstöd, i vad avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde;

nr 68, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1951/52 till förskott till vissa plankostnader m. m.;

nr 69, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning till B. O. O. Ekdahl m. fl.; samt

nr 70, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1951/52 under postverkets, telegrafverkets, statens järnvägars och statens vattenfallsverks fonder, luftfartsfonden samt väg- och vattenbyggnadsverkets förrådsfond.

Skrivelseförslagen godkändes under förutsättning beträffande vart och ett av dem, att andra kammaren i avseende å motsvarande utskottsutlåtande fattade samma beslut som första kammaren.

Interpellation ang. ifrågasatt höjning av tidningarnas postbefordringsavgifter.

Anmälades bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 71, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående en tillfällig skatt i syfte att motverka vissa investeringar i varulager och inventarier (investeringskatt);

nr 72, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om rätt att vid taxering för inkomst njuta avdrag för avgifter till vissa stiftelser, m. m.; och

nr 73, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående upphävande av förordningen den 19 juni 1942 (nr 375) om trafikskatt.

Skrivelseförslagen godkändes under förutsättning beträffande vart och ett av dem, att andra kammaren i avseende å motsvarande utskottsutlåtande fattade samma beslut som första kammaren.

Anmälades och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser, nr 76, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inhämtande av riksdagens samtycke till förordnande om utsträckt tillämpning av 5 § allmänna förfogandelagen den 22 juni 1939 (nr 293).

Anmälades och bordlades följande under sammanträdet till herr talmannen avlämnade motioner:

nr 362, av herr *Gränebo*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område under senare delen av produktionsåret 1950/51;

nr 363, av herr *Mannerskantz* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av priserna på fisk under budgetåret 1951/52 m. m.;

nr 364, av herr *Nilsson, Bror*, m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utbildning av fiskeritjänstemän m. m.;

nr 365, av herr *De Geer*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 29 juni 1945 (nr 420) om semester, m. m.;

nr 366, av herr *Osvald*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 29 juni 1945 (nr 420) om semester, m. m.;

nr 367, av herr *Niklasson* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 29 juni 1945 (nr 420) om semester, m. m.; samt

nr 368, av herr *Sundelin* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 29 juni 1945 (nr 420) om semester, m. m.

Interpellation ang. ifrågasatt höjning av tidningarnas postbefordringsavgifter.

Herr ANDERSSON, AXEL, erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! Enligt i pressen den senaste tiden synliga uppgifter förberedes en höjning av tidningarnas postbefordringsavgifter med inte mindre än 50 procent.

För något år sedan höjde postverket befordringsavgiften för tidningarna med 20 procent. Redan detta innebar för många landsortstidningar en betydande utgift, då man i allmänhet drog sig för att höja prenumerationspriserna. Vid årsskiftet tvingades emellertid tidningarna främst på grund av de starkt stegrade papperskostnaderna att vidtaga avsevärda höjningar av prenumerationspriserna utan att dock i allmänhet skaffa sig full kompensation. De nuvarande papperspriserna gälla endast till den 1 juli, och därefter kan man vänta ytterligare en kraftig höjning, som tidningarna icke i år kunna taga ut men som måste leda till ytterligare, mycket stora höjningar av prenumerationspriserna nästa år. Kommer nu till detta en så stor höjning av postbefordringsavgiften som den nu signalerade, tvingas allmänheten att betala ett mycket högt pris för sin tidning eller att avstå från den.

En höjning av postbefordringsavgiften kommer att verka mycket orättvist och naturligtvis drabba hårdare ju större den blir. För städernas befolkning i allmänhet och storstädernas i synnerhet betyder den ingenting. Där sköta tid-

Interpellation om beredande av ökad trygghet åt storgodsens arrendatorer.

ringarna distributionen med egna bud. För landsortstidningarna däremot är den väsentligaste delen av upplagan, den som går till landsbygden, postprenumererad. En höjd postbefordringsavgift betyder således en extra belastning av landsbygden.

Med hänvisning till ovanstående ber jag om första kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få ställa följande frågor:

Anser statsrådet en så stor höjning av postbefordringsavgiften för tidningar som med 50 procent lämplig?

Anser statsrådet det rätt att på detta sätt tvinga landsbygdens folk att betala ett väsentligt högre pris för en daglig tidning än städernas invånare?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågakarande spörsmål finge framställas.

Interpellation om beredande av ökad trygghet åt storgodsens arrendatorer.

Ordet lämnades på begäran till herr ANDRÉE, som yttrade: Herr talman! De riktlinjer för den framtida jordbrukspolitiken, som uppdrogos av 1947 års riksdag, hade ju bl. a. till allmänt syfte att bereda jordbrukarbefolkningen samma möjligheter som utövarna av andra näringsgrenar att uppnå en skäligenkomstnivå och att bli delaktiga i den allmänna välbästandsstegring, som kan komma att ske i fortsättningen. Detta syfte söker man som bekant nå genom bl. a. det allmännas medverkan till olika rationaliseringsåtgärder vid jordbruket, där den måhända mest framträdande åtgärden är att söka tillföra s. k. ofullständiga jordbruk en tillräcklig jordareal för att förbättra brukarens försörjningsmöjligheter.

Vid genomförandet av denna s. k. yttre rationalisering har man från visst håll präglat slagordet »bortrationalisering av jordbruk», och med detta har man menat, att denna yttre rationalisering kan gå så långt, att landsbygden i alltför hög grad uttunnas på folk och att där-

igenom stora skador kunna uppstå. Att detta slagord är missvisande känna vi alla till vid det här laget och att det ingalunda är jordbrukspolitikens avsikt att söka avfolka landsbygden utan tvärtom, skapa möjligheter för en så stor landsbygdsbefolkning som möjligt att kunna få en utkomst, som motsvarar vad andra befolkningsgrupper kunna påräkna i vårt land. Det är sålunda — som framhålles av 1942 års jordbrukskommitté — avsikten att motverka den avfolkning av jordbruket, som redan pågår och kan komma att ske i fortsättningen, genom att åstadkomma sådana inkomstförhållanden åt jordbrukets utövare, att de finna med sin fördel förenligt att så långt jorden räcker till kvarstanna vid sin näring.

Vid utformandet av dessa riktlinjer för jordbrukspolitiken har man sålunda haft anledning att se till, att de alltför små brukningsdelarna med hänsyn till den jordbrukstekniska utvecklingen och behovet av ökad levnadsstandard i viss utsträckning blevo förstörade till sin areal. Genom olika utredningar, jag kan bara nämnda utredningen angående näringslivets lokalisering, småbruksutredningen m. fl., söka statsmakterna skapa underlag för eventuella åtgärder till förhindrande av att lantbruksbefolkningen numerärt minskas genom de jordsammanslagningssåtgärder, som äro en följd av den nyss nämnda s. k. yttre rationaliseringen i jordbruket.

Den pågående jordsammanslagningen syftar ju som bekant i främsta rummet till att skapa s. k. bärkraftiga familj jordbruk. Att döma av tidigare interpellationer till herr statsrådet under denna riksdag vakar jordbruksbefolkningen själv mycket noggrant över att denna gräns icke i onödan överskrides.

Vad jag här i korthet anfört gäller självägande jordbrukare. Det finns emellertid en annan grupp av jordbrukare, som f. n. icke erhållit tillräckligt beaktande vid utformandet av de nya bestämmelserna, som åsyfta att skapa trygghet åt jordbruksbefolkningen, nämligen arrendatorerna vid de stora godsen. Genom den sociala arrendelagen till-

Interpellation om beredande av ökad trygghet åt storgodsens arrendatorer.

försäkras arrendatorer av jordbruk med mindre än 50 ha åker ett visst skydd. Detta skydd är mycket verkningslöst, om vederbörande jordägare vill sammanslå fastigheten och därav bilda en större enhet.

Vad som närmast har aktualiserat min interpellation är att ett större gods invid Lunds stad med ett tiotal gårdar om 40—50 ha bland Skånes bästa jord och med god bebyggelse nu ämnar sammanslå dessa brukningsenheter till större för att sedan antingen utarrendera till nya arrendatorer eller måhända driva dem i egen regi med hjälp av härför anställd personal. Arrendegårdarna ha med ett par undantag brukats av samma släkt sedan slutet av 1700-talet eller mitten av 1800-talet. I vissa fall torde det sålunda inte vara uteslutet att släkten brukat arrendegården i mer än 200 år. De fasta anläggningar, som finnas på gårdarna, ha sålunda i stor utsträckning utförts och bekostats av arrendatorerna eller deras förfäder. Samtliga jordbruk äro av sådan beskaffenhet, att de fullt rationellt kunna brukas med maskiner. Detta fall är ett exempel. Det finns många flera, icke minst i Skåne, på att man genom dylika åtgärder icke blott genom sådana jordsammanslagningar minskat antalet självständiga jordbrukare utan även bidragit till en avfolkning av landsbygden, som i dessa fall ur ekonomisk synpunkt är fullständigt onödig och för det allmänna avgjort skadlig. I det nyss anförda exemplet har godset — icke ens huvudgården — aldrig brukats av ägaren.

Vid ett annat gods, i Halmstads socken i Skåne, kunna vi studera resultatet av en sådan jordsammanslagning. I den lilla socknen dominerar godset i så hög grad, att genom den avflyttning från landsbygden som skett till följd av jordsammanslagningen och indragning av gårdar under godsets förvaltning, ha betydande svårigheter uppkommit med skolförhållanden m. m. Innan kommunen ingick i storkommunen hade befolkningssiffran bl. a. genom dessa åtgärder

från godsets sida nedgått till under 500 innevånare. Jag kan dessutom tillägga, att jorden på det åsyftade godset efter sammanslagningen ingalunda blivit välskött.

För några år sedan lät Barsebäcks fideikommiss i Skåne tala om sig i pressen av samma anledning.

Vid ett annat fideikommiss ej långt från Lund (Hyby) pågår en liknande jordsammanläggning och indragning av mindre gårdar till större enheter. Huruvida detta under alla förhållanden sker med det allmännas väl samtidigt för ögonen är väl högst tvivelaktigt.

Detta är endast några mera markanta exempel från Skåne. I mindre skala sker denna bortflyttning av arrendatorer från fullt bärkraftiga jordbruk litet varstades vid godsen i Skåne, och jag tror att även från andra delar av landet kan omvittnas samma företeelse. Denna bortrationalisering av jordbrukare, som icke sker på grund av att försörjningsbetingelserna äro otillräckliga, har man icke observerat eller måhända blundat för från de håll där man präglat slagordet om »bortrationalisering av jordbruk».

Med hänvisning till vad här anförts anhåller jag om första kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet rikta följande frågor:

1. Har herr statsrådet observerat, att trots nuvarande arrendelagstiftning stora möjligheter finnas att kringgå syftet med den nuvarande arrendelagstiftningen?

2. Vill herr statsrådet skyndsamt låta utreda frågan om på vad sätt bättre trygghet kan skapas åt den jordbrukarbefolkning som här avsetts?

Det sålunda begärda tillståndet lämnades av kammaren.

Justerades ytterligare protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 11.50 eftermiddagen.

In fidem

G. H. Berggren.